

**YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER
BAĞLAMINDA DİJİTAL AKTİVİZM:
DİJİTAL FEMİNİZM ÖRNEĞİ**

Doktora Tezi

Okan AKSU

Eskişehir, 2017

**YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER BAĞLAMINDA DİJİTAL AKTİVİZM: DİJİTAL
FEMİNİZM ÖRNEĞİ**

Okan AKSU

DOKTORA TEZİ

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Haluk Birsen

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

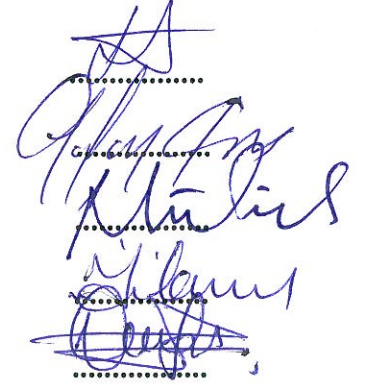
Mart, 2017

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Okan AKSU'nun "Yeni Toplumsal Hareketler Bağlamında Dijital Aktivizm: Dijital Feminizm Örneği" başlıklı tezi 17 Mart 2017 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca **Basın ve Yayın Anabilim Dalında, Doktora** tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr.Haluk BİRSEN
Üye : Prof.Dr.Gülsün KURUBACAK
Üye : Prof.Dr.Himmet HÜLÜR
Üye : Prof.Dr.İncilay CANGÖZ
Üye : Doç.Dr.Özgür SARI

İmza

Prof.Dr.Kemal YILDIRIM
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER BAĞLAMINDA DİJİTAL AKTİVİZM: DİJİTAL FEMİNİZM ÖRNEĞİ

Okan AKSU

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mart, 2017

Danışman: Doç. Dr. Haluk BİRSEN

Toplumsal Paylaşım Ağları ve İnternet Teknolojileri insanlığın ve sosyal hayatın pek çok önünü etkilediği gibi Toplumsal Hareketlere de yeni bir yön vermiştir. Bu süreçten sokağa dökülen kadın hareketleri, feminizm ve Feminist Dernekler de etkilenmiştir. Bu çalışma Toplumsal Paylaşım Ağları ve İnternet Teknolojilerinin Türkiye’de yer alan kadın hareketlerinin dernekler ve Dijital Aktivizm boyutuna olan etkilerini konu edinmiştir. Bu bağlamda örneklem kapsamında 4 Feminist Dernek ve 7 Feminist Dijital Aktivist Örgütlenme ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Mülakatta dernekler ve Feminist Dijital Aktivistlerin kendilerini nasıl tanımladıkları, hareketlerinin başlangıç aşaması, vizyon ve faaliyet alanları, Toplumsal Paylaşım Ağlarını nasıl ve hangi amaçla kullandıkları, Toplumsal Paylaşım ağlarına olan bakış açıları sorulmuştur. Verilen cevaplar ile dernek ve Feminist Dijital Aktivistler karşılaştırmalı yöntemle analiz edilmiştir. Sonuçta Toplumsal Paylaşım ağlarından en çok Facebook ve hareketin kendisine ait olan Web sitelerinin kullanıldığı, Toplumsal Paylaşım Ağlarının en çok üyeler/destekçiler ile iletişim kurmak, daha çok kişiye ulaşmak, etkinlik ve kurumsal haber duyuruları yapmak gibi amaçlar için kullanıldığı tespit edilmiştir. Feminist Dijital Aktivistlerin Toplumsal Paylaşım Ağlarına daha çok olumlu anlam yüklediği görülürken Derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağlarına daha ihtiyatlı yaklaştığı anlaşılmıştır. Neticede Türkiye’de başta İnternet eşitsizliği sebebi ile Toplumsal Paylaşım Ağlarının kadın hareketine katkısının kısıtlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Toplumsal Hareketler, Dijital Aktivizm, Feminizm, Toplumsal Paylaşım Ağları

ABSTRACT

DIGITAL ACTIVISM IN THE CONTEXT OF NEW SOCIAL MOVEMENTS: THE EXAMPLE OF DIGITAL FEMINISM

Okan AKSU

Journalism and Broadcasting Department Anadolu University,

Institute of Social Sciences, March, 2017

Advisor: Assoc. Dr. Haluk BİRSEN

Social Sharing Networks and Internet Technologies, which have influenced many aspects of humanity and social life, as well as have given a new direction to Social Movements. Women's movements, feminism and women's associations were also influenced by this process. This study has focused on the effects of social sharing networks and internet technologies in Turkey on associations and digital activism with in dimension of women's movements in Turkey. In this context, interviews were conducted with 4 women's associations and 7 Feminist Digital Activist Organizations. In the interviews, Feminist Digital Activists and associations were asked how they describe themselves, their initial stages of movement, their vision and areas of activity, how and for what purpose they used Social Sharing Networks, and the way they view social sharing networks. The answers of the associations and Feminist Digital Activists were analyzed by comparative method. As a result, it has been found that Social Sharing Networks are used for the purposes of communicating with members / supporters, reaching out to more people, announcing activities and corporate news, which are mostly used by Facebook and its own Web sites from Social Sharing Networks. It has been understood that Feminist Digital Activists seem to have more positive implications for Social Sharing Networks, on the other hand associations are more cautious about Social Sharing Networks. As a result, the contribution of the Social Sharing Networks to the women's movement is limited due to the Internet inequality in Turkey.

Keywords: New Social Movements, Dijital Activism, Feminism, Social Sharing Networks.

İTHAF VE TEŞEKKÜR

Doktora tezi yazmak bilim camiasına katılmada en zorlu ve önemli adımdır. Bu adımda tez danışmanın rolü büyüktür. Çalışmam esmasında yalnızca bilimsel görüşleri ile değil karakteri ve duruşuyla bana örnek teşkil eden sayın hocam Doç. Dr. Haluk Birsen'e sonsuz şükranlarımı sunarım.

Tez İzleme Komitesinde Jüri olarak yer alan ve bu çalışmanın olgunlaşmasında değerli görüşleri ile büyük katkılar sağlayan hocalarım Prof. Dr. Gülsün Kurubacak'a ve Doç. Dr. İncilay Cangöz'e teşekkürü bir borç bilirim.

Tez yazım sürecinde meşakkatli zamanlarımı benimle paylaşarak manevi desteklerini hiç esirgemeyen annem Hamiyet Aksu'ya, babam Murat Aksu'ya, kardeşim Başak Baykara'ya ne kadar teşekkür etsem azdır.

Bu çalışmanın var olmasına neden olan ve değerli görüşlerini benimle paylaşan Feminist ve Feminist Dijital Aktivistlere saygıları ve şükranlarımı sunar, hak ve eşitlik yolunda verdikleri mücadeleleri saygı ile kutsarım.

Savunma Jürisinde yer alan ve değerli görüşlerini esirgemeyen hocalarıma teşekkür ederim.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

21/05/2017

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalardan bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan "bilimsel intihal tespit programı"yla tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

İmza

Ad Soyad

Okan Aksu

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI.....	1-II
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İTHAF VE TEŞEKKÜR	vii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiv
GÖRSELLER DİZİNİ	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç.....	9
1.3. Önem	9
1.4. Sınırlılıklar.....	10
1.5. Tanımlar	11
1.6. Kısaltmalar	11
2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	12
2.1. İnternet Teknolojilerinin Tarihsel Gelişimi	12
2.2. İnternet Eşitsizliği ve Yeni Toplumsal Hareketler	19
2.3. Toplumsal Paylaşım Ağları Tanımları.....	27
2.3.1. Web 2.0 olarak toplumsal paylaşım ağları.....	29
2.3.2. “Alternatif medya” olarak toplumsal paylaşım ağları.....	30
2.3.3. “Yeni medya” olarak toplumsal paylaşım ağları	30
2.3.4. “Sosyal Medya” Olarak Toplumsal Paylaşım Ağları	31
2.4. TPA’ların Tarihi, Sınıflandırmaları ve Özellikleri	35

2.4.1.	TPA'ların tarihi.....	35
2.4.2.	TPA sınıflandırmaları ve özellikleri	38
3.	Yeni Toplumsal Hareketler	47
3.1.	Kolektif Davranış.....	47
3.2.	Toplumsal Hareketlerin Tanımı	48
3.3.	Toplumsal Hareketlerin Tarihsel Gelişimi.....	49
3.4.	Toplumsal Hareketlerin Biçim, Nitelik ve Aşamaları.....	51
3.5.	Toplumsal Hareket Kuramları.....	52
3.5.1.	Kolektif davranış yaklaşımı ve sembolik etkileşimcilik	53
3.5.2.	Rasyonel seçim teorisi	53
3.5.3.	Kaynak seferberliği kuramı.....	54
3.5.4.	Görelî yoksunluk kuramı.....	55
3.5.5.	Politik süreçler kuramı	55
3.5.6.	Yeni toplumsal hareketler yaklaşımı	55
3.6.	Yeni Toplumsal Hareketlerin Parametreleri	58
3.7.	Yeni Toplumsal Hareketler ve Kimlik.....	61
3.8.	Yeni Toplumsal Hareketler ve Küreselleşme	64
3.9.	Yeni Toplumsal Hareketler ve Sivil Toplum	65
3.10.	Bir Toplumsal Hareket Olarak Feminizm.....	69
3.11.	Geçmişten Günümüze Feminizmin Tarihçesi.....	72
3.12.	Türkiye'de Feminizmin Tarihçesi	74
4.	Yeni Toplumsal Hareketler, Dijital Aktivizm Kavramı ve Ağ Toplumu ...	77
4.1.	Yeni Toplumsal Hareketler ve TPA'lar	77
4.2.	Dijital Aktivizm Tanımları.....	82
4.3.	Dijital Aktivizm Kavramına Yöneltilen Eleştiriler.....	92
4.4.	Dijital Aktivizm ve Ağ Toplumu.....	95
5.	Yöntem.....	101
5.1.	Araştırmanın Güvenilirliği ve Geçerliliği.....	104
6.	Bulgular ve Yorum.....	105
6.1.	Örneklemdaki Hareketlerin Analizi	105

6.2. Derneklerin ve Feminist Dijital Aktivistlerin TPA Kullanımı Algısı ve Önemi.....	121
6.2.1. Dijital aktivistlerin tpa kullanımı algısı ve önemi	122
6.2.2. Derneklerin TPA kullanımı, algısı ve önemi.....	131
6.3. Toplumsal Paylaşım Ağlarının Etkileri.....	135
6.3.1. TPA'ların geleceği.....	152
7. Sonuç ve Öneriler.....	160
7.1. Alan Değerlendirmesi	167
KAYNAKÇA	171

EKLER

ÖZGEÇMİŞ

TABLolar DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1. Dünya İnternet Kullanımı ve Nüfus İstatistikleri.....	21
Tablo 2.2. Türkiye'de Yıllara Göre İnternet Kullanımı.....	23
Tablo 2.3. Web 1.0 ile Web 2.0 Arasındaki Temel Farklılıklar	27
Tablo 2.4. Sosyalliğin Webdeki Farklı Kavrayışları.....	33
Tablo 2.5. Web Teknolojileri Tipolojisi.....	36
Tablo 2.6. Viki, Blog ve Tartışma Forumlarının Karşılaştırılması	44
Tablo 4.1. Dijital Hareketlerin Tipografisi.....	87
Tablo 5.1. Veri Analizi Şablonu	103
Tablo 6.1. Feminist Dijital Aktivist Katılımcıların Kendini Tanımları.....	106
Tablo 6.2. Dernek Temsilcilerinin Kendilerini Tanımlamaları.....	107
Tablo 6.3. Dijital Aktivist Hareket Başlangıç ve Vizyonu	110
Tablo 6.4. Dernek Hareket Başlangıç ve Vizyonu	111
Tablo 6.5. Dijital Aktivist Hareketlerin Amaçları.....	113
Tablo 6.6. Derneklerin Hareket Amaçları	114
Tablo 6.7. Feminist Dijital Aktivistlerin Faaliyetleri.....	116
Tablo 6.8. Derneklerin Faaliyetleri.....	117
Tablo 6.9. Dijital Aktivistlerin TPA Kullanım Analizi	122
Tablo 6.10. Dijital Aktivistler Kullanım Nedenleri ve Amaçları	125
Tablo 6.11. Dijital Aktivist Hareketlerin Aktiviteleri	129
Tablo 6.12. Derneklerin TPA Kullanım Analizi.....	131
Tablo 6.13. Derneklerin TPA Kullanım Nedenleri ve Amaçları.....	132
Tablo 6.14. Derneklerin TPA Kullanım Aktiviteleri.....	134
Tablo 6.15. TPA'ların Olumlu Özellikleri	136

Tablo 6.16. TPA'lara Yöneltilen Eleştiriler	145
Tablo 7.1. Temalara Göre Bulgular	160

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1. Medya Tarihinde İletiflim Devrimleri	14
--	----

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 2.1. Aralık 1969 Yılında ARPANET'in Bağlantı Kapsamını Gösterir Harita	16
Görsel 2.2. Arşivlenmiş ilk Web sitesi	18

1. GİRİŞ

Bu kısımda çalışmaya yönelik kuramsal dayanağı, problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları ve kavramlarına ilişkin bilgiler verilecektir.

1.1. Problem

Kökene filozof Descartes'e kadar uzanan Pozitivist metodolojinin bir sonucu olan modernite ile birlikte teknoloji tarihsel süreç içerisinde büyük bir değişim ve gelişim göstermiştir. Diyalektik bir çerçeve içerisinde bireyin maddi olarak ürettikleri zaman içerisinde bireyin kendisini ve yaşamını şekillendirmektedir. İletişim de yapısı gereği teknolojiye bağımlıdır ve teknolojideki ilerlemeler iletişim kavramını, yapısını ve türlerini sonuç olarak da bireyi geniş bir çerçeve içerisinde ele alındığında ise toplumu şekillendirmiştir. Bu noktada 20. yüzyıl içerisinde teknoloji alanında yaşanan ilerlemeler iletişim kavramını ve bireylerin iletişim anlayışını ve toplumu aynı zamanda Toplumsal Hareketleri değiştirmiş ve şekillendirmiştir. Bu teknolojik değişimin ve gelişimin hayatlarımıza kazandırdığı Toplumsal Paylaşım Ağları sayesinde bireyler iletişim sürecinin nesnesi olma konumundan çıkmış iletişim sürecinin öznesi konumuna dönüşmüştür. Bu da bireylerin hayatlarında ve toplumsal yaşantılarında büyük değişikliklere yol açmıştır (Özutku vd., 2014, s. 30-31).

Teknolojik anlamda yaşanan gelişmeler, birey ve grupların sahip olduğu derin anlamları olan kelimeleri de değişikliğe uğratar. Postman'a göre teknolojik ilerlemeler bu anlamda iletişim anlamını ve kapsamı da değişikliğe uğratmıştır. Örneğin, telgraf ve baskı makinesi "haber (information)", televizyon ise "siyasi tartışma", "haberler", kamuoyu" terimleri ile ifade edilen sözcüklerin manalarını değişime uğratmıştır (Postman, 2006, s. 17). Tüm bu değişim ve gelişmeler ile 21. yüzyılda gelinen noktada, toplumsal olarak telgraf, radyo ve televizyonun ortaya çıkması, uydu teknolojisinin gelişmesi ve bunları takiben Internetin ortaya çıkması ve yaygınlaşması ile mesafeler kısalmış, bilgi aktarımı kolaylaşmış ve ucuzlamış, McLuhan'ın tanımlamasıyla dünya "küresel bir köye" dönüşmüştür (McLuhan and Powers, 2001). Tüm bunlardan hareketle iletişimin kapsamı, etkisi ve anlamı derin

değişikliklere uğradığı sonucu ortaya çıkmıştır. İletişimin kitleleri birbirine bağlan bir araç olması gerçeğinden hareketle Castells yukarıda bahsedilenlere paralel olarak aynı şekilde bireyler ve toplumlar için teknolojinin önemine dikkat çekmiştir. Castells bu noktada gelişen iletişim teknolojilerinin günümüzdeki karşılığı olan İnternet teknolojileri ve enformasyon teknolojilerindeki gelişmeleri göz önünde bulundurmuş içinde bulunduğumuz toplumu bir “Ağ Toplumu” olarak tanımlamıştır. Ağ Toplumunun hakim olduğu bu küresel sistem içerisinde veya McLuhan’ın tanımlamasıyla “küresel bir köy”de artık zaman ve mekan kısıtlaması olmadan küresel ağ yapısı içerisinde çeşitli işlevleri olan farklı ağlar vardır. Ağlar amaçlarına göre ekonomik, siyasi ve kültürel yapılarda olabilir. Ağlardaki ilişkiler “ışık hızında” ilerleyerek iktidarın kendisini kurmasını ve işlemlerini sağlamaktadır. Ağ toplumunun temel özelliği ise belirtildiği üzere enformasyon teknolojilerine bağlı olmasıdır. Bu duruma göre tüm toplumlar ve bireyler sosyal yapının her alanında ve kesiminde sınır tanımayan bir şekilde birbirine bağlıdır. Bu ağlar içerisinde bireylerin yaşamı, toplumsal değişimler ve toplumsal hareketler geçmişe kıyasla hız kazanmış ve toplumsal olarak daha önemli hale gelmiştir (Castells, 2008, s. 623).

McLuhan’ın tanımlaması ile “Küresel Köyde” veya Castells’in tanımlaması ile “Ağ Toplumu” içerisinde İnternet sağlamış olduğu olanaklar ile diğer kitle iletişim araçlarından ayrılmıştır. Her iki düşünüründe tanımlamasında yer alan kavramların ortak noktası toplumun gelinen noktada teknoloji temelli bir değişime uğramış olmasıdır. Son 50 yılda ortaya çıkan İnternet ile 1990’lı yıllarda gelişen Web 1.0 teknolojisini 2000’li yıllarda Web 2.0 teknolojisine geçiş izlemiş, Web 1.0 teknolojisi ile ortadan kalkan zaman ve mekan kavramlarını Web 2.0 teknolojisi birlikte kullanıcılar arasında karşılıklı ve anlık etkileşim olanakları izlemiştir. Toplumsal Paylaşım Ağlarının Web 2.0 döneminde ortaya çıkması ve gelişmesi ile birlikte bireyler ve kitleler tarihte hiç görülmediği kadar büyük bir etkileşim içine girmiştir. Bireyler arasında gelişen bu etkileşim bir “paylaşım kültürünü” doğurmuş bu da ekonomiyi, siyaseti, eğitimi şekillendirmiştir. Toplumsal Paylaşım Ağları günümüzde toplumsal olayların oluşmasında, yayılmasında, kitlelerin seslerini duyurmasında ve toplumsal hareketlerin oluşmasında da etkin bir rol oynamaktadır (Castell, 2013). Castelles’e göre, dijital çağda iletişim teknolojisinin

sürekli dönüşümü, hem küresel hem yerel bir ağ üzerinden hayatın tüm alanlarını etkiler. Toplumsallaşmış bir iletişim sayesinde bireyin ve toplumun anlam inşa etme süreci bu ağ içerisinde oluşturulur. İletişim ağlarındaki bu anlam üretim biçimleri toplumu ve dolayısıyla iktidar ilişkilerini etkiler. Son yıllarda kablosuz ağların ve Internetin dijital bir iletişim platformu olarak kullanılması Castells'in tanımlaması ile öziletişim denilen iletişim şeklinin yükselmesine neden olmuştur. Günümüzde Toplumsal Paylaşım Ağları sayesinde bireyin iletişim süreci içerisinde artık kaynak olarak merkezde yer alabilme fırsatı yakaladığını savunan Castells'e göre öziletişim mesajın içeriğinin kaynak tarafından oluşturulduğu, mesajın kime hangi yolla gönderileceğine kaynağın kendisinin karar verdiği bir iletişim türüdür (Castells, 2013, s. 21).

Bu bağlamda Castells'in bahsettiği şekilde Internet teknolojileri yeni bir iletişim mecrasının oluşmasına yol açmıştır ve bu yeni alan ekonomi politik olarak ana akım medyadan farklı bir özelliğe sahiptir. Bilindiği üzere ana akım medya yayınlarını sürdürebilmesi, içerik/yayın üretebilmesi ve bunları hedef kitlelerine ulaştırabilmesi için belli bir maddi değere ihtiyaç duyar. Bu maddi değer ise piyasa koşullarında ürün ve hizmet tanıtımı sağlayan "reklam" aracılığı ile elde edilir. Bu sebeple ana akım medya var olabilmek için toplumda ekonomik ve politik olarak gücü ve sermayeyi elinde tutanlara bağımlıdır. Bu da medyanın zaman içerisinde belli ideolojilerin tarafı ve savunucusu olmasına yol açmıştır. Ana akım medya bu bağlamda kitle iletişim aracı olarak kitlelerin birbirleri ile iletişim kurmasını sağlamaktan öte toplumun içerisinde ekonomik ve politik gücü elinde bulunduranların kitleler ile iletişim kurmasını sağlamaktadır. Ekonomik ve politik güç kapsamında gelişen teknoloji ile birlikte bireyin Toplumsal Paylaşım Ağlarında yayın yapabilmesi için artık büyük bir sermayeye veya politik bir güce ihtiyacı bulunmamaktadır. Bu durum ise bireylerin seslerini görece olarak daha özgür bir biçimde duyurmalarını sağlamaktadır. (Özutku vd., 2014, s. 32-33)

Bu bağlamda ana akım medyanın hedef kitlesi ile sağladığı tek yönlü monolog iletişimin aksine Toplumsal Paylaşım Ağları, kullanıcılara çift yönlü anlık iletişim kurabilme olanağı sağlamıştır (Akar, 2011, s. 11). Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının iletişim süreci içerisinde alıcılara sağladığı "kaynak olabilme" özelliği ile Frankfurt Okulu'nun 1945'li yıllarda kitle kültürü üzerine kültürel hegemonya ile

bağlantılı olarak yönelttiği eleştiriler artık tersine dönmüştür (Erkayhan, 2013, s. 15). Bu çift yönlü yer, zaman, mekân kısıtlaması olmadan ve herhangi bir “eşik bekçisi” olmadan iletişim kurma olanağı toplumda daha önce sesini duyuramayan grupların bir araya gelmesine, iletişim kurmasına ve örgütlenmelerine olanak sağlamıştır (Göker ve Doğan, 2011, s. 175-203).

Internet daha ilk dönemlerinde bile toplumdaki ötekilerin seslerini duyurmasına yardımcı olmaya başlamıştır. Toplumsal hareketlerin yoğun bir biçimde yaşandığı 68’li yıllarda oluşan bilinç ve eylem pratikleri ilerleyen dönemlerde Dijital Aktivizmin temellerini oluşturmuştur. Bu dönemden kalan özgürlük yaratma, hak savunuculuğu ve dünyayı değiştirme bilinci ilerleyen yıllarda bilgisayar teknolojisi ve dolayısı ile Hack¹hareketini doğurmuş olup, bu hareket 1960’lı yıllarda dijital karşı kültür şeklinde belirginleşen hareketin ikinci dalgası olarak karşımıza çıkmıştır. Bu noktada dijital iletişim teknolojilerini kullanan bu aktivistler gerçekleştirdikleri sanal eylemler ile endüstri toplumunun demokratikleşmesine katkıda bulunabileceklerini düşünmüşlerdir. Bu tekno eylemcilik pratiği zaman içerisinde bir kendine has bir kamusal alana dönüşmüştür (Uyanık, 2014, s. 14-15). Toplumda söylemi egemenler belirler, bu noktada toplumdaki egemen güçler bir alanı kontrol edemediklerinde bu alanı kriminalize veya yasa dışı ilan ederler. Hack kültürü ve Hackerlık ise bu anlamda günümüzde egemen pratikler tarafından olumsuzlaştırılmış ve suçlu ilan edilmiştir (Keleş, 2013, s. 6).

Toplumsal Paylaşım Ağlarının alıcılara sağladığı kaynak olabilme özelliği iktidar ve sermaye güdümlü ana akım medyaya alternatif olabilecek yeni bir alan açılmıştır. Bu iktidarın ve sermayenin egemenliğinden uzak kalan alan toplumda seslerini duyuramayan bireyler için bir demokratik bir iletişim ve tartışma alanı oluşturmuştur. Daha önce dini, cinsel, siyasi vb. anlamda “öteki”leştirilen kesimler

¹ Hack: Kavramın kaynağı Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Massachusetts Institute of Technology Üniversitesi’dir. Burada öğrenciler birbirlerine yaptıkları “eşek şakalarına” Hack ismini vermişlerdir ve daha sonra bilgisayar alanında “başarılı yapılandırma ve çözümler” anlamında kullanılmıştır. Kavram sonraki dönemler bilgisayar alanında başarı gösteren, toplumun yararına dijital çözümler sunan kişiler için kullanılmıştır. Türk Dil Kurumuna göre Hacker “bilgisayar korsanı olarak” tanımlanmaktadır (Akdeniz, 2013, s. 9,10).

Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanarak seslerini duyurmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda Toplumsal Paylaşım Ağları artık Toplumsal Hareketlerin örgütlenmesinde, kitlelerin seslerini duyurmasında ve demokratik tartışma alanlarının oluşturulmasında kullanılmaktadır. Toplumsal Paylaşım Ağları ile birlikte daha önce bu ötekileştirilen kesimler iktidara ve toplumun geri kalanına kendi istek ve görüşlerini dile getirmeye başlamıştır. Toplumsal Paylaşım Ağları kullanıcılar tarafından daha özgür bir ortam olarak görülmekte ve insanlar bu ortamlarda kendilerini daha özgür bir biçimde ifade edebilmektedirler. Toplumsal Paylaşım Ağları bu bağlamda habercilik anlamında daha özgür bir alan sunmakta sansürlenmiş veya kendilerini ana akım medyada ifade edemeyenlerin seslerini çıkarabildikleri bir alana dönüşmektedir. İnternet üzerinde örgütlenme ile doğan bu yeni toplumsal hareketler sosyal bilimler literatüründe “Dijital Aktivizm” olarak adlandırılmaktadır (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 20-21).

Kuşkusuz İnternetin sağladığı bu olanaklardan önce de toplumda seslerini duyuramayan gruplar için “alternatif yayıncılık” bir kitle iletişim mecrası veya azınlık medyası olarak varlığını sürdürmekteydi. Alternatif yayıncılık olarak da adlandırılabilen bu yayıncılık türü kar güdüsü taşımayan, ana akım medya içerisinde yer al(a)mayan konu ve gruplara yer veren, belli bir amaç uğruna mücadele vermek için oluşturulmuş bir yayıncılık türüdür. Bu yayıncılık türü “yeraltı”, “alt kültür” veya “DIY – Do It Yourself” olarak da tanımlanmaktadır. Alternatif yayıncılığın ana akım medyadan en büyük farkı ise ana akım medya toplumdaki elitler tarafından yönlendirilirken, alternatif yayıncılık toplumdaki “güçsüz” ve “dezavantajlı” gruplar tarafından yönetilmektedir. Ancak bu yayıncılık türü oldukça sınırlı bir etkiye sahiptir. Alternatif yayıncılık tarihsel süreç içerisinde çok nadir olarak yandaşları ile birlikte “yerüstüne” çıkma olanağı bulmuştur (Laughey, 2010, s. 18).

Fuchs’a göre ise İnternetin ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının gelişimi ile toplumun kendisi ve Yeni Toplumsal Hareketler değişime uğramıştır. Buna göre Web 1.0 dönemi ile toplum bir “bilgi” dönemi geçirmiştir. Bu dönemde insanlar birbirlerini tanımaya başlamış ve birbirlerinden Web 2.0 teknolojilerine kıyasla daha kısıtlı olsa da haberleşmeye başlamıştır. Web 2.0 dönemi ile birlikte bireyler “iletişim” dönemine girmiş ve karşılıklı olarak iletişime geçmeye başlamıştır. Fuchs

Web 3.0 döneminin ise “toplumsal ortak üretim” dönemi olacağını öngörmektedir. Buna göre Web 3.0 dönemi bireylerin ve/veya grupların İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinde bir araya gelerek yer, zaman kısıtlaması olmadan üretim ve paylaşım yapabileceği bir dönem olarak ön görülmektedir (Fuchs, 2014, s. 44-46).

Castells’e göre ise yukarıda bahsedilmiş olan İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının bireyleri bir araya getirme, isteklerini özgürce ifade edebilme olanağı önem arz etmektedir. Nitekim Castells’e göre “Toplumsal Hareketlerin kökeninde insanların adalet özlemiyle durmaksızın karşı koydukları, bütün toplumlarda var temel adaletsizlik yatar”. Bu çerçevede yatan adaletsizlik sadece ekonomik ve demokratik haklar ile ilgili olmayıp, toplumda yaygın olan siyasi sinizm ve aşağılanma ile gelen ötekileştirilme ile ilgilidir. Ağ Toplumunda temelde birkaç birey ile başlayan kitle hareketleri toplumda yatan çelişkiler ekseninde geleceğin toplumlarını inşa edeceklerdir (Castells, 2013, s. 25). Hoffer kitle hareketlerini oluşturan bu bireyleri Castells’in tanımlaması ile benzer ve uyumlu bir şekilde “hayal kırıklığına uğramış”, hayatı ve kamuyu değiştirip dönüştürmek isteyen kişiler olarak görmektedir (Hoffer, 2003, s. 10-14).

Enformasyon toplumu, sanayi sonrası toplum, post modern toplum gibi yeni kavramlarla açıklanmaya çalışılan günümüz toplumu, üretim ilişkilerinin dönüşümünden yeni kimliklerin yükselişine, yaşam tarzlarındaki değişimlerden örgütlü siyasetin farklılaşmasına kadar pek çok alanda farklı yapılanmalar göstermektedir. Bu bağlamda Toplumsal Hareketlerin yapısında da önemli dönüşümler ve farklı parametreler ortaya çıkmıştır. Klasik ve Yeni Toplumsal Hareketler olarak, sosyal bilimcilerce iki farklı ayrıma gidilmeye çalışılmıştır. Klasik Toplumsal Hareketler modernitenin bir ürünü olarak açıklanan, bireylerin üretim ilişkilerindeki konumlarına göre örgütlendikleri hareketlerdir. İşçi hareketleri, işçi ve işveren sendikaları, çiftçi birlikleri gibi örneklerle somutlaşan Klasik Toplumsal Hareketler kurumsal örgütlenmeye sahip, dikey hiyerarşik yapısı bulunan ve üyelerini politikasına uygun şekilde eğitip endoktrine ettiği yapılardır. Devlet ile pazarlığa da oturan bu hareketler iktidar aygıtı üzerinde baskı unsuru olabilmektedirler. Örgütlü modernitenin bir ürünü olan Klasik Toplumsal Hareketler modern devletin tanımlayabildiği, muhatap aldığı Aktivizim türüdür.

Buna karşın bu çalışmanın ana konusunu teşkil eden Dijital Aktivizm Yeni Toplumsal Hareketler bağlamında incelenmesi gereken bir olgudur. Yeni Toplumsal Hareketler gerek örgütlenme yapıları gerekse öznelerinin konumları itibariyle yeni parametrelere sahip modernite sonrası toplumsal yapıların bir ürünü olarak karşımıza çıkan hareket türüdür. Analiz edilebilmesi için, sanayi sonrası toplumlarda ve enformasyon çağında insanlığın geçirdiği sosyal, kültürel ve politik süreçlerin de iyi analiz edilebilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmanın dayandığı iki ana kavram Dijital Aktivizm ve Toplumsal Paylaşım Ağları olduğundan araştırma soruları da Dijital Aktivizme ve Toplumsal Paylaşım Ağlarına yönelik olacaktır.

Yeni Toplumsal Hareketler bağlamında Feminist Hareketin Dijital Aktivizme eklemlenmesi ve Dijital Feminizm halini alması ile bu sürecin Türkiye örneği üzerinden hangi parametreleri içererek inşa edildiği, Türkiye’de Dijital Feminist Aktivizmin yeni bir Toplumsal Hareket olarak Feminist Hareket ile hangi bağlamlarda örtüştüğü veya ayrıştığı, Türkiye’de Dijital Feminist Aktivistlerin Toplumsal Paylaşım Ağlarını ve İnterneti nasıl kullandıkları ve bu iletişim kanallarını toplumsal örgütlenme süreçlerine nasıl dahil ettikleri, kitle iletişim araçlarını kullanımları ve bu araçlar ile ilgili tutumları çalışmanın ana sorunsalını oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın ana konusunu oluşturan Dijital Aktivizm kavramı çerçevesinde Yeni Toplumsal Hareketlerden biri olan feminizm seçilmiştir. Çalışma kapsamında aşağıda yer alan sorulara cevap aranacaktır:

1. Türkiye’deki kadın hareketinin aktörleri olan Feminist Dernekler ile yeni aktörler Feminist Dijital Aktivistler kendilerini nasıl tanımlamaktadırlar?
2. Türkiye’de Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler İnternet Toplumsal Paylaşım Ağlarına nasıl bakmaktadırlar?
3. Türkiye’de Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler Toplumsal Paylaşım Ağlarını nasıl ve hangi amaçlarla kullanmaktadır?
4. Türkiye’de Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler için Toplumsal Paylaşım Ağları bu hareketlerin faaliyet alanlarını nasıl etkilemektedir?

5. Türkiye’de Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler için Toplumsal Paylaşım Ağlarının bu hareketlerin örgütlenme yapıları üzerindeki etkileri nelerdir?
6. Türkiye’de Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler Toplumsal Paylaşım Ağlarına yönelik hangi alanlarda benzeşmekte ve ayrışmaktadırlar?
7. Toplumsal Paylaşım Ağlarının Türkiye’de Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistlerin birbirleri ve diğer hareketlerle olan iletişim ve etkileşimine ne gibi etkileri vardır?
8. Türkiye’deki Feminist Dijital Aktivistlerin ve Feminist Derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağlarına yönelik güçlü ve zayıf bulunduğu noktalar nelerdir?
9. Toplumsal Paylaşım Ağlarının Türkiye’deki Feminist Derneklere ve Feminist Dijital Aktivistlere yönelik gelecekteki etkisi ne yönde olacaktır?
10. Toplumsal Paylaşım Ağlarının Türkiye’deki Feminist Dijital Aktivistler ve Feminist Derneklerin üyeleri ve hedef kitlesi ile iletişimi ve etkileşimi alanında etkisi ve katkısı nedir?
11. Toplumsal Paylaşım Ağlarının Türkiye’deki Feminist Dijital Aktivistler ve Feminist Derneklerin kadın sorunu ile ilgili olarak farkındalık yaratma, gündem belirleme, kampanya oluşturma ve politika yönlendirme konularındaki etkisi nedir?

1.2. Amaç

Internet teknolojileri ve Toplumsal Paylaşım Ağları sayesinde, zaman ve mekân kısıtından, ana akım medyanın ekonomi politiğinden bağımsız olabilen Yeni Toplumsal Hareketler, Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinden üyelerin örgütlenebilmesi, hareketin gerçekleşmesi, kamuoyu yaratılması ve seslerinin duyurulabilmesi açısından Klasik Toplumsal Hareketlerden farklılaşmaktadır. Bu çalışmanın amacı ise Yeni Toplumsal hareketlerden Dijital Aktivizmin, Internet teknolojilerinin getirdiği avantajlardan biri olan Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanmasındaki amaç, işlev ve süreçleri anlamaktır. Egemen iktidarın direkt olarak kontrol edemediği bir mecra olan Internet ortamında Toplumsal Paylaşım Ağlarının, Dijital Aktivizmin varlık göstermesini sağlayıp sağlamadığı araştırılacaktır. Internet ortamın iktidarın denetiminden uzak bir örgütlenme serbestisi sunup sunmadığı ve bu dijital ortamın üyeler, yandaşlar, taraftarlar ve destekçiler için daha özgür bir iletişim kanalı olup olmadığı anlaşılmaya çalışılacaktır.

Toplumsal Paylaşım Ağlarının Dijital Aktivizm için üyeleri iletişimde tutmak, bilgi vermek, politikası doğrultusunda etkilemek ve örgütlemek gibi işlevleri olacağı düşünülmektedir. Ayrıca kamuoyunu etkilemede, yeni bir söylem geliştirmede, ilgili hareket için beklenen etkinin daha hızlı yayılması ve etkinliğinin fazla olması sebebiyle Toplumsal Paylaşım Ağlarının Toplumsal Hareketlerin merkezinde olan dezavantajlı bireyler ve gruplar tarafından kullanıldığı anlaşılmaktadır. Toplumsal Paylaşım Ağlarının zaman ve mekandan bağımsız bir şekilde daha hızlı bir sürede çok sayıda kullanıcıya ulaşarak Dijital Aktivizm için söyleminin ve politikasının daha etkin bir şekilde kamuoyuna yayılmasını sağladığı var sayılmaktadır. Bu öngörülerin test edilmesi ve hangi süreçlerde Toplumsal Paylaşım Ağlarının Dijital Aktivizmi etkilediğinin anlaşılması bu çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır.

1.3. Önem

Yeni Toplumsal Hareketler dünyada olduğu gibi Türkiye’de de 1980’ler sonrasında önem kazanmaya başlamıştır. Modern anlamda devlet tanımının

dönüşüme uğraması, haklar ve kimlikler bağlamındaki tanımlamaların değişmesi ve kamusal alanın dönüşmesi beraberinde getirdiği Yeni Toplumsal Hareketleri de önemli kılmıştır. Sosyal bilimlerde Yeni Toplumsal Hareketlere ilişkin çalışmalar hız kazansa da yeterli değildir. Her çalışma Yeni Toplumsal Hareketin bir yönünü ele almakta ve bütüncül bir yaklaşım veya tanımla yapılamamaktadır. Yeni Toplumsal Hareketlerin henüz oluşum ve dönüşüm aşamasında olması ve yıldan yıla çeşitli hareketlerin Yeni Toplumsal Hareketlere katılması bu ortak tanımlamayı güçleştirmektedir. Türkiye'deki Yeni Toplumsal Hareketleri çalışan sosyal bilimciler çevre hareketi, Yeni İslamcılık ve Muhafazakarlık, Yeni Feministler, Anti militarist ve savaş karşıtı hareketler, Vegan-vejeteryan hareket, Hayvan hakları, Slow food-slow city gibi hareketleri incelemeye çalışmıştır. Yeni Toplumsal Hareketlerin içinde yer alan bir başka hareket olan Dijital Aktivizm yeterince ele alınmamış bir konu olması bu çalışmanın önemini göstermektedir.

Ayrıca enformasyon çağında olan dünyada bu süreçten etkilenen Türkiye'de de İnternet'in etkinliğinin artması, Toplumsal Paylaşım Ağlarının hızla yaygınlaşması ve hareketlerin somut kamusal alanlardan dijital ortamlara kayması nedeniyle Dijital Aktivizmi anlamak önem kazanmıştır. Neredeyse Yeni Toplumsal Hareketlerin tamamı İnternet teknolojisi ve Toplumsal Paylaşım Ağları kullanmaktadır. Dijital Aktivizmi anlamak Yeni Toplumsal Hareketlerin en önemli parametrelerinden biri sayılan Toplumsal Paylaşım Ağları, İnternet ve bilgi teknolojilerinin işlev ve konumunu da anlamaya yarayacaktır.

1.4. Sınırlılıklar

Çalışma Türkiye'de faaliyet gösteren, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığına kayıtlı Feminist Dernekler ile Facebook üzerinde faaliyet gösteren, kendilerini Feminist Dijital Aktivist olarak tanımlayan kişiler ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Toplumsal Paylaşım Ağı: Sosyal Medya, Alternatif Medya, Dijital Medya ve Yeni Medya olarak da bilinen teknoloji Internet ortamında kullanıcılara çeşitli profiller oluşturarak diğer kullanıcılar ile etkileşimde bulunmalarını sağlayan Web/mobil uygulamalarıdır.² Fuchs günümüzde bu teknolojinin artık bir iletişim mecrası olmaktan daha ileriye gittiğini bireyleri bir araya getirme, çeşitli konular hakkında görüşlerini paylaşma ve dijital anlamda bir ortak üretim yapma olanağı sağladığını belirtmektedir. Bu fonksiyonlarından dolayı bu Internet teknolojisi Toplumsal Paylaşım Ağları olarak anılmaktadır. Çalışmada yukarıda belirtilen ilgili teknoloji “Toplumsal Paylaşım Ağları” olarak anılacaktır (Fuchs, 2014, s. 44-46). Çalışmada, ilgili teknoloji ile ilgili olarak yapılacak olan atıflarda, alıntılarda “Toplumsal Paylaşım Ağları” tanımı kullanılacaktır. Tanımlama aynı zamanda Toplumsal Paylaşım Ağı kategorisine girmekte olan site/siteleri de refere edecektir.

1.6. Kısaltmalar

TPA: Toplumsal Paylaşım Ağı

²<http://michaelhaenlein.eu/Publications/Kaplan,%20Andreas%20%20Users%20of%20the%20world.%20Unit.pdf> (Erişim Tarihi: 01.06.2016)

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmaya ilişkin olarak kuramsal ve kavramsal çerçeve ile alanyazın verilecektir.

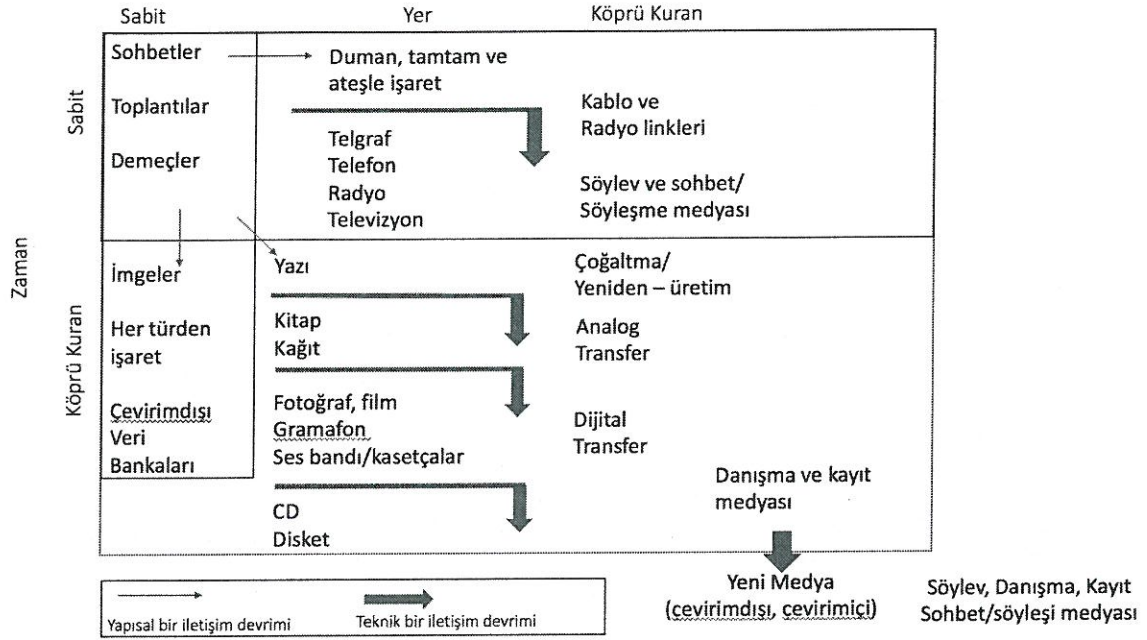
2.1. İnternet Teknolojilerinin Tarihsel Gelişimi

İnsanlık tarihinde yaşanan teknolojik değişimlerin büyük bir kısmı, son 50-60 yıl içinde yaşanmıştır. Günümüzde bu teknolojik değişime bağlı olarak iletişim kurma biçimleri de değişmiştir. 21 yüzyılda iletişim kurmak için teknolojinin aracılığına tarihte hiç olmadığı kadar büyük bir ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda teknolojideki ilerlemeler sürekli olarak iletişim kavramını, yapısını ve şekillerini de değiştirmiş ve dönüştürmüştür. İçinde bulunduğumuz yüzyılda insanlık tarihini kökten değiştiren devrim sayılabilecek büyük değişiklikler yaşanmıştır. Bu bağlamda teknoloji ile alakalı olarak insanlık tarihini etkileyen iki büyük unsurdan söz edilebilir. Bunlardan ilki olan Sanayi Devrimi İngiltere’den çıkmış olup tüm dünyayı üretim ve sermaye ilişkisi içerisinde etkilemiştir. İkinci devrim Enformasyon/İletişim Devrimi ise Amerika Birleşik Devletleri’nden çıkmıştır ve tüm dünyanın iletişim anlayışını ve şekillerini değiştirmiştir. Günümüzde yaşanan bu Enformasyon/İletişim Devrimi yarattığı büyük değişimler ve etkileri ile tarihsel olarak Sanayi Devrimine benzetilebilir (Castells, 2008, s. 78).

İletişim alanında yaşanan gelişmeler de aynı zamanda devrim olarak ele alınabilir. Bu kapsamda Dijk’a göre iletişim tarihinde “yapısal iletişim devrimleri” ve “teknik iletişim devrimleri” olarak ikiye ayrılabilen devrimler yaşanmıştır. Buna göre, iletişim alanında bir şeyin “devrim” sayılabilmesi için “yapısal” veya “teknik gelişim” sağlamış olması gereklidir. Yapısal İletişim Devrimlerinde temel değişimler uzam ve zaman koordinatları içerisinde oluşur. Medya bu durumda uzayda sabit yada farklı yerler arasında iletişim sağlayabilir. Aynı zamanda kullanılan medya iletişim anını sabitleyebilir veya bize o ana ulaşmamız için bir köprü görevi görebilir. İnsanlığın ilk zamanlarında iletişimin uzay zamanda sabitlenmesinden uzay ve zaman düzleminde köprüler kurma biçimine dönüşmesine iki örnek vardır. Bunlar uzun mesafelere mesaj göndererek uzak yerler arasında köprüler kurmak için duman işareti ile haberleşme, davul ile

haberleşme, ateş ile haberleşme gibi iletişim biçimleri ikinci olarak ise haberciler göndermektir. Bundan sonraki aşamada ise en önemli yapısal iletişim devrimi yazının ortaya çıkmasıdır ki insanlar bunun sayesinde uzay ve zamanın üstesinden gelmeye çalışmışlardır. İletişim alanında yaşanan tüm devrimler yapısal devrimlerdir. Uzay ve zamanda sabitlenmiş medya ile bu boyutlar arasında köprü kuran medya arasındaki ayırmda sona gelinmiştir. Yeni medya³ bu bağlamda her iki amaç içinde kullanılabilir. Yeni medyanın zaman ve uzay düzlemi arasında köprü kurma amacı hala baskın olsa da yeni medya CD-Rom veya DVD offline araçlar benzer şekilde kullanılabilir. Yeni medya bu bağlamda bilgisayar ağları ve kişisel bilgisayarlar gibi online ve offline medyaların bir kombinasyonudur. Bunlar bağımsız cihazlara da yüklenebilen iletim bağlantıları ile metin, data, görsel ve/veya ses içersen yapay hafızaların bir kombinasyonudur. Online ve offline medya kombinasyonları ile yeni medya belirli bir zaman ve uzay düzleminde sabitlenmiş olan sosyal ortamları ve online medya ortamlarında bu boyutları bir araya getirerek medyaların yeni karakteristik özelliklerini yapısal olarak üretmektedir. Teknik iletişim devrimleri teknolojinin veriyi insan müdahalesi ile işleyebilmesi ile ilgilidir. Bu bağlamda matbaanın veriyi çoğaltma işlevini gerçekleşmesinden bu yana “yapay hafızalar ve bağlantılar” veriyi işleyebilmektedir. Bu iki devrimin ışığında yaşanan gelişmeler Dijk’a göre 2040 yılına kadar sürecektir (Dijk, 2016, s. 1-6).

³ Dijk yeni medyayı şu şekilde tanımlamaktadır: “Yeni medya Internet, kişisel bilgisayarlar, tabletler, akıllı telefonlar ve elektronik kitap okuyucular gibi hem çevrimiçi hem çevirimdışı iletişim araçlarından oluşmaktadır”. Dijk günümüzde gelinen noktada veri iletişiminin ve kitle iletişim araçlarının tek bir medyada birleşmesini yöndeşme olarak tanımlar. Yöndeşme yüzünden tüm bahsi geçen teknolojik araçlar “yeni medya” olarak anılmayı hak etmektedir. Bu bağlamda Dijk’ın tanımlaması içerisinde yeni medya Internet teknolojilerini ve günümüzde kullanılan Toplumsal Paylaşım Ağlarını da kapsamaktadır. Yöndeşme yeni medyanın en önemli karakteristik özelliğidir (Dijk, 2016, s. 17-20).

Şekil 2.1. Medya Tarihinde İletişim Devrimleri

Kaynak: Dijk, 2016, s. 5.

Tüm bunlardan hareketle içinde bulunduğumuz dönem içerisinde iletişim alanında devrimin yaşandığı söylenebilir. Bu anlamda Internetin yarattığı etkiler ve beraberinde getirdiği köklü değişimler göz önüne alınarak insanlık tarihinde bir devrim olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bir devrim olarak Internetin ortaya çıkması ile ilgili olarak ilk teknolojik faaliyetler askeri amaçlıdır. İkinci Dünya Savaşı boyunca Amerika Birleşik Devletleri Almanya'nın iletişim ve araştırma merkezlerini vurarak savaşta üstünlük sağlamıştır. Soğuk savaş döneminde yaşayabilecek olası bir nükleer savaşta İkinci Dünya Savaşında olduğunu gibi iletişim ve araştırma merkezlerinin vurulması ihtimali Internet teknolojilerinin gelişmesinde itici güç olmuştur.⁴ 4 Ekim 1957 tarihinde Sovyetler Birliği tarafından uzaya fırlatılan insan yapımı ilk uydu olan Sputnik 1'in bugün kullanılan ve mesafeleri kısaltan, veri aktarımını kolaylaştıran uyduların temelini oluşturmuş ancak beraberinde global anlamda iki kutuplu dünya düzeni içerisinde

⁴<http://www.chip.com.tr/haber/Internetin-buyulu-tarihi-askeri-amaclar-14101-2.html> (Erişim Tarihi 02.05.2016)

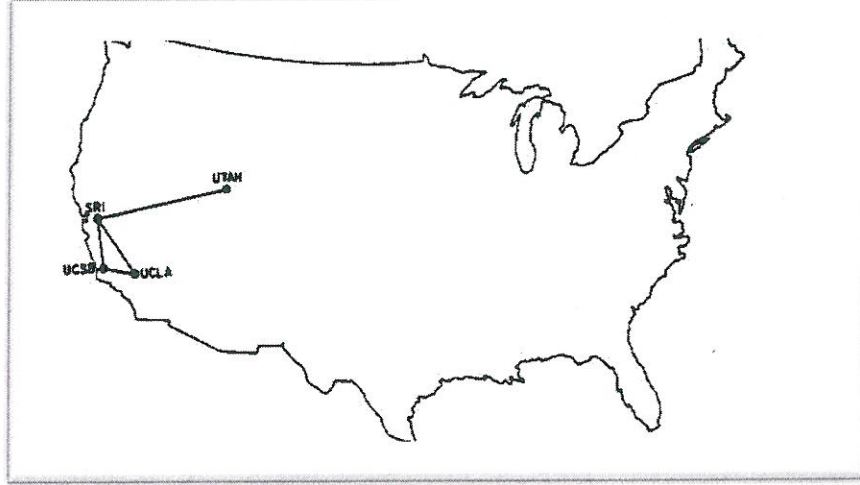
teknolojinin askeri amaçlar ile gelişmesine neden olmuştur. Bu dönemde olası bir savaş durumu içerisinde iletişim teknolojilerinin önemi anlaşılmış ve Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği arasında “uzay yarışı” olarak bilinen dönemi başlatmıştır.⁵

Telgraf, Radyo ve Televizyon gibi teknoloji aracılığı ile kurulan iletişim bilgisayar teknolojilerini doğması ve gelişmesi “çevrimiçi iletişim” kavramının doğmasına neden olmuştur. Çevrimiçi iletişimin tanımlarına bakıldığında “bireylerin bilgisayar ve bilgisayar ağlarını kullanarak mesaj alışverişinde bulunmalarını” ifade ettiği düşünülebilir. Çevrimiçi iletişim aslında, uzaktan iletişim (telecommunication) sistemlerini kullanarak mesajların kodlanmasını, aktarılmasını ve kod açılmasını kolaylaştıran bir süreç olarak tanımlanabilir. Bir başka tanıma göre ise “Çevrimiçi iletişim, çeşitli küresel ya da yerel bilgisayarlararası ağları kullanarak, insanlara yer ve zaman sınırlıkları olmaksızın, ev ya da iş yerlerinden, birbirleriyle kolay iletişim kurma, görsel ve işitsel veri dosyalarını transfer etme olanağı sağlamakla birlikte, dünyada var olan herhangi bir veri bankasındaki bilgileri elde etmelerine yardımcı olan bir iletişim sistemidir” (Yüksel Özmen, 2013, s. 139 - 140).

İletişimin bu noktadan hareketle çevrimiçi bir hale gelmesi, bireylerin ve kitlelerin bilgiye aradaki mesafeler ne olursa olsun anlık bir şekilde ulaşma ihtiyacını doğurmuştur. Bu noktadan hareketle İnternet tarihi ve hatta temelleri açısından 1962 yılında J.C.R. Licklider'in Massachusetts Institute of Technology'de (MIT) tartışmaya açtığı "Galaktik Ağ" kavramı önem arz etmektedir. Licklider, bu kavramla “küresel olarak bağlanmış bir sistemde isteyen herkesin herhangi bir yerden veri ve programlara erişebilmesini” kastetmiştir. Bu görüşten hareketle Licklider, 1962 yılının Ekim ayında Amerikan askeri araştırma projesi olan İleri Savunma Araştırma Projesi (DARPA - Defense Advanced Research Project Agency) bilgisayar araştırma bölümünün başına geçerek MIT'de araştırmacı olarak çalışan Lawrence Roberts ve Thomas Merrill ile 1965 yılında bilgisayarların ilk kez birbirleriyle “konuşmasını” sağlamıştır. Bu sayede ARPANET ismi verilen teknoloji ortaya çıkmıştır. İlerleyen dönemlerde ise ARPANET çerçevesinde bilgisayarlar

⁵https://tr.wikipedia.org/wiki/Sputnik_1 (Erişim Tarihi: 01.02.2015)

arasındaki ilk bağlantı 1969 yılında dört merkezle ile gerçekleştirilmiştir. Bu bilgisayarlar arası bağlantılar ARPANET'İ oluşturan ilk dört merkez University of California at Los Angeles (UCLA), Stanford Research Institute (SRI), University of Utah ve son olarak University of California at Santa Barbara (UCSB) arasında sağlanarak Internetin ilk şekli ortaya çıkmıştır.⁶

Görsel 2.1. Aralık 1969 Yılında ARPANET'in Bağlantı Kapsamını Gösterir Harita

Kaynak: <http://som.csudh.edu/cis/lpress/history/arpamaps/press.jpg> (Erişim Tarihi: 09.11.2016)

ARPANET e-posta, FTP⁷, Usenet⁸ gibi araçlara sahipti.⁹ ARPANET'in iletişim alanında sağladığı avantajlar ve üstünlükler zamanla dünyanın başka ülkeleri tarafından da fark edilmiş olup aynı teknoloji Kanada'da NETNORTH, Asya, Latin Amerika ve Avustralya'da ASIANET, Avrupa'da EARN, ortaya çıkmıştır. Bu savaş

⁶<http://www.armaWeb.com.tr/Internetintarihcesi.htm>(Erişim Tarihi: 02.05.2016)

⁷ FTP: File Transfer Protocol (Dosya Transfer Protokolü): Bir ağ üzerinde bilgisayarlar arasında dosya alışverişi sağlayan sisteme verilen genel isimdir. FTP ile çeşitli yazılımlar kullanılarak bir ya da birden fazla bilgisayar arasında dosya alışverişi sağlanabilmektedir. <https://kb.iu.edu/d/aerg> (Erişim Tarihi: 02.05.2016)

⁸ Usenet: Dünya çapında çeşitli konular hakkında bilgi, notlar ve çeşitli içeriklerin kullanıcılar tarafından sunuculara gönderildiği ve paylaşıldığı sistemlere verilen addır. Bu sistemler içerisinde kullanıcılar tarafından gönderilen ve paylaşılan içerikler "newsgroup -haber grubu" olarak bilinir. Günümüzde Usenet yerine "Network News Transfer Protocol (NNTP)-Haber Ağı Transfer Protokolü" kullanılmaktadır. <http://searchnetworking.techtarget.com/definition/Usenet> (Erişim Tarihi: 02.05.2016)

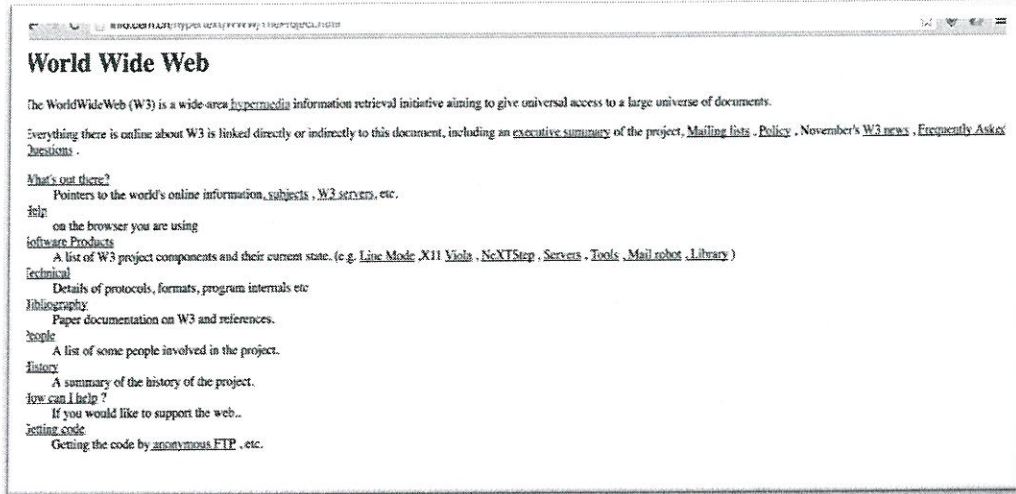
⁹http://www.chip.com.tr/haber/Internetin-buyulu-tarihi_14101.html (Erişim Tarihi: 02.05.2016)

ihtimali karşısında geliştirilen Advanced Research Projects Agency Network, Türkçesi “Gelişmiş Araştırma Projeleri Ajansı Ağı” bugün bildiğimiz anlamda Internetin tohumunu oluşturmuştur.¹⁰ Internet bu bağlamda tüm ağları birbirine bağlayan bir ağıdır ve bu nedenle “ağların ağı” olarak da adlandırılır (Yüksel Özmen, 2013, s. 140).

Ancak teknolojideki gelişmeler ile birlikte yaygınlaşan bilgisayar sistemlerinin kullanılması ile doğan ihtiyaçtan ötürü 1979 yılında ağın askeri ve akademik amaçlarının da dışında kullanılabilmesi için USENET adı altında kullanıcı gruplarının oluşturulmasına izin verilmiştir. Bunu izleyen dönemlerde yerel ağlar (LAN), kişisel bilgisayar ağlarının yaygınlaşması ile ortaya çıkan güvenlik açıklarından ötürü Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı bir karar alarak, ağın askeri kanadını ARPANET’ten ayırarak, MILITARY NET’i kurmuştur (Birsen, 2013, s. 152). 1980’lerde Ulusal Bilim Vakfı (National Science Foundation) fen bilimleri alanında olmayan bilim insanları için CSNET ve IBM işbirliği ile başka bir ağın kurulmasını kararlaştırmış ve BITNET’in yaratılma süreci bu sayede başlamıştır. Ancak bütün bu ağlar temel olarak ARPA-INTERNET adı verilen ağlar ağını kullanmaktaydılar ve bu yapı Amerikan Savunma Bakanlığı tarafından desteklenmekte, Ulusal Bilim Vakfı tarafından ise işletilmekteydi. İlerleyen dönemlerde, “modası geçen” ARPANET 28 Şubat 1990 tarihinde kapatıldı ve Internet “ağlar ağı” olma görevini üstlenmiş oldu. Bu tarihten sonra Internet’in iskeleti olma görevini Ulusal Bilim Vakfı tarafından işletilen NSFNET üstlenmiş oldu (Castells, 2008, s. 59).

Internetin bir teknoloji olarak ortaya çıkması durumuna paralel olarak bu ağın yazılım kısmı ile de ilgili olarak bu dönemlerde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bilgisayarların kendi aralarında bu ağ üzerinde aynı kodları kullanması gerekliliğinden yola çıkan Tim Berners - Lee 1989 yılında önce hiper metin işaretleme dilini (Hyper Text Markup Language) ve World Wide Web (Dünya Çapında Ağ) bilgi paylaşım sistemini yaratmıştır (Birsen, 2013, s. 152).

¹⁰http://www.chip.com.tr/haber/Internetin-buyulu-tarihi-askeri-amaclar_14101_2.html(Erişim Tarihi: 02.05.2016)

Görsel 2.2. Arşivlenmiş ilk Web sitesi

Kaynak: <http://info.cern.ch/hypertext/WWW/TheProject.html> (Erişim Tarihi: 01.01.2015)

Cenevre'deki Avrupa Nükleer Araştırmalar Merkezi CERN'de yürüttükleri bu çalışma ile Tim Berners – Lee o dönemde hala karmaşık ve verilere ulaşılması zor olan Internet içerisinde www ile siteleri yerlerine göre değil bilgiye göre düzenleyen, kullanıcıların istedikleri bilgiyi bulabilmeleri için bir arama sistemi sunan bir yapı geliştirmişlerdir. Hyper Text Markup Language (HTML) ile ekip, bilgisayarların TCP/IP¹¹ protokolü üzerinden kendi özgül dilleri ile esnek bir iletişim kurmaları sağlamıştır. Yaratılan bu dil formatı ile Web tarayıcıları ile Web “server”ları¹² arasında iletişimi yönlendirecek bir “hipertext” aktarım protokolü (http)¹³ oluşturup uygulama protokolündeki bilgi ile istenen bilgiyi bulunduran bilgisayar adresindeki bilgiyi birleştiren standart bir adres formatı olan “uniform resource locator”ı (URL) yaratılmıştır. Web adreslerinin resmi ismi URL'dir. URL,

¹¹ TCP/IP Bilgisayarlar arasında veri aktarımı çeşitli bazı kurallar dahilinde yapılmaktadır. Bu kurallara kısaca "Internet protokolleri", ya da TCP/IP protokoller ailesi denir. TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol), bilgisayarlar ile veri iletme/alma birimleri arasında organizasyonu sağlayan, böylece bir yerden diğerine veri iletişimini olanaklı kılan pek çok veri iletişim protokolüne verilen genel addır. Bir başka deyişle, TCP/IP protokolleri bilgisayarlar arası veri iletişiminin kurallarını koyar. http://www.bilisimterimleri.com/bilgisayar_bilgisi/bilgi/55.html (Erişim Tarihi: 02.05.2016)

¹² Server Türkçe sunucu olarak tanımlanır. Web sitelerinin, veri tabanlarının veya yazılımların veri ve yazılımlarının depolanıp paylaşıldığı bilgisayar sistemleridir. <http://www.bilgisayarmuhendisi.net/server-nedir/> (Erişim Tarihi: 02.05.2016)

¹³ HTTP Hiper Metin Transferi Protokolü. Internette sunucular ile bilgisayarlar arasında veri aktarımının nasıl olacağına dair kuralları ve yöntemleri düzenleyen bir sistemdir. Web tarayıcılarının başına eklenen “http” sunucuya Web sitesi ile ilgili bilgileri size “http” kuralları çerçevesinde iletmesini sağlar. <http://www.mailce.com/http-nedir-ne-ise-yarar-nerelerde-kullanilir.html> (Erişim Tarihi: 02.05.2016)

“Uniform Resource Locator’ın kısaltmasıdır ve Türkçesi Standart Kaynak Bulucudur. Her Web sayfası sadece kendine ait bir URL’ye sahiptir. CERN, “World Wide Web” yazılımını Internet üzerinden bedava dağıtmıştır. İcadı yapan Tim Berners – Lee ile Robert Cailliau tüm bu çalışmalarını ARPANET geleneğine değil, 1970’lerdeki “hacker” kültürüne dayandırmışlardı. Hack kültürü içinde bulunduğu dönemin toplumsal ve siyasal yapısına bağlı olarak özgürlükçü ve paylaşımcı bir amaca sahipti (Castells, 2008, s. 61).

Tüm bu gelişmeler ışığında teknolojiye yaşanan bu çok boyutlu ilerleme sayesinde Web 1.0 adlandırılan döneme girildi. Bu dönem bugün bilinen ve yaygın bir şekilde kullanılan Internet teknolojisinin ilk formlarından oluşmaktaydı. Web 1.0 ile yalnızca metine dayanan kullanıcı etkileşimi düşük Web siteleri oluşmaya başlamıştır. Web 1.0 (Read Only Web) Internetin ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının erken dönem temsilcisi olarak da adlandırılmaktadır. Bu tür Web sitelerinde kullanıcı sadece yazılardan ve imajlardan oluşan bir içeriğe erişebilmekte, içeriğe katkı sağlama, değiştirme, yorum yapma gibi uygulamaları gerçekleştirememektedir. Web 2.0 ile karşılaştırıldığında kullanıcılara oldukça sınırlı bir Internet kullanım olanağı sunan Web 1.0 zamanla kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verememeye başlamıştır. Bu teknolojinin büyük eksikleri zamanla bu alanda değişimler yapılmasını zorunlu bir hale getirmiştir. Bu noktadan hareketle Web 1.0 olarak adlandırılan teknoloji yerini zamanla kullanıcılara daha zengin bir kullanıcı deneyimi yaşatan Web 2.0’a bırakmıştır. Web 2.0’ın kullanıcılara sağladığı geniş olanaklar Internet kavramını değiştirmeye başlamıştır. Web 2.0 ile birlikte kullanıcılar Internet sayfalarında bulunan içeriğe anlık olarak katkı sağlayabilmiş ve birbirleri ile zaman ve mekan kısıtlaması olmadan etkileşime girmeye başlamıştır (Erarslan ve Eser, 2015, s. 5).

2.2. Internet Eşitsizliği ve Yeni Toplumsal Hareketler

Dünyadaki tüm kaynakların insanlara eşit bir şekilde dağıtılması anlamında sorunlar bulunmaktadır. İnternette sağladığı olanaklar ile şüphesiz kendisine ulaşabilen insanların bir artı değer üretmesine yol açan bir teknolojidir.

Kaynaklara ulaşma ve bu kaynaklardan herkesin eşit bir şekilde yararlanması perspektifinden ele alındığında tüm dünyada İnternete “ulaşabilenler” ve “ulaşamayanlar” arasında büyük bir uçurum olduğu görülebilir. Global anlamda 1990’lı yılların başından itibaren bilgisayar ve İnternet kullanımı tüm dünyada hızla artmaya başladı. Bu artışın sadece kullanıcı sayıları ile ilgili olduğunu düşünmek kuşkusuz yanlış olacaktır. Bu artış kullanıcı sayılarının artmasına paralel olarak aynı zamanda ekonomi alanından eğitim alanına kadar bütün toplumsal mekanizmaların İnternet ortamında kendini icra etmesi ile alakalıdır.

Manuel Castells’in “İletişim Gücü” adlı eserinde belirttiği üzere İnternet temel olarak eski bir teknolojidir. Tarihte teknolojik ürünler “İnsanların kültürleri, toplumsal örgütlenmeleri, kişilik yapılarına bağlı olarak” olarak benimsenmekte, kullanılmakta ve yayılmaktadır. Buna göre bilgisayar ve İnternet teknolojilerinin yayılmasında zaman içerisinde gelişen ve değişen teknolojik ihtiyaç ve taleplerin etkisi olmuştur. İnternet ve son yıllarda iyice yaygınlaşmaya başlamış olan kablosuz ağ (mobil İnternet teknolojisi) kullanımı tüm dünyada baş döndürücü bir hızla artmaktadır. Tablo 2.1.’de gösterildiği şekilde 1969 yılında Arpanet’in kullanımından bu yana gelinen noktada İnternet kullanımı tahmin edilemez bir düzeydedir ve kullanıcı sayıları da her geçen gün artmaktadır (Castells, 2016, s. 8). İnternet kullanımının tüm dünyada 1990’lı yıllardan günümüze yaygınlaşmasının üç önemli nedeni vardır;

1. Tim Berners – Lee’nin teknolojik bir keşifle World Wide Web’i yaratması ve 1973’te Vint Cerf ile Robert Kahn’ın tasarladığı TCP/IP İnternet protokollerini açıklığıyla süreklilik taşıyacak şekilde küresel bir İnternet topluluğunun açık kaynak katkısı sayesinde geliştirilmesi amacıyla World Wide Web’in kaynak kodunu yaymaya istekli olması. Web hala aynı kaynak kodu ilkesiyle işlemektedir. Aslında Web servis sağlayıcılarının üçte ikisi, bağımsız bir programcı topluluğunun işlettiği açık kaynaklı bir program olan Apache tarafından yönetilmektedir.

2. İnternetin idaresinde meydana gelen, onu küresel İnternet topluluğunun gevşek yönetimi altında tutmakla birlikte özelleştiren, hem ticari işbirliği amaçlı kullanımları mümkün kılan kurumsal değişiklikler.

3. Kültür ve toplumsal davranış biçimlerinde meydana gelen büyük

değişimler: bireyleşme ve ağlar oluşturma.

Castells bu noktalardan hareketle İnternetin iletişim teknolojileri içerisinde insalık tarihi boyunca en hızlı yayılmış teknoloji olduğunu ifade eder. (Castells, 2016, s. 8-9). Ancak bu artışın dünyanın her bölgesinde/ülkesinde eşit bir şekilde olmadığı görülmektedir. Bu durum literatürde “İnternet eşitsizliği” olarak adlandırılmaktadır.

Tablo 2.1. Dünya İnternet Kullanımı ve Nüfus İstatistikleri

Dünya İnternet Kullanımı ve Nüfus İstatistikleri - 30 Kasım 2015						
Bölgeler	2015 yılı nüfusu	Dünya nüfusuna oranı	30 Kasım 2015 tarihi ile İnternet Kullanıcıları sayısı	Dünya nüfusuna oranı	2010 2015 yılları büyüme oranı	Toplam kullanıcı oranları
Afrika	1,158,355,663	%16	330,965,359	% 28.6	% 7,231.3	% 9.8
Asya	4,032,466,882	%55.5	1,622,084,293	% 40.2	% 1,319.1	% 48,2
Avrupa	821,555,904	% 11,3	604i147,280	% 73.5	% 474.9	% 18.0
Orta Doğu	236,137,235	% 3.3	123,172,132	% 52.2	% 3,649.8	% 3.7
Kuzey Amerika	357,178,284	% 4.9	313,867,363	% 87.9	% 190,4	% 9.3

Tablo 2.1. (Devam) Dünya İnternet Kullanımı ve Nüfus İstatistikleri

Dünya İnternet Kullanımı ve Nüfus İstatistikleri – 30 Kasım 2015						
Bölgeler	2015 yılı nüfusu	Dünya nüfusuna oranı	30 Kasım 2015 tarihi ile İnternet Kullanıcıları sayısı	Dünya nüfusuna oranı	2010 2015 yılları büyüme oranı	Toplam kullanıcı oranları
Latin Amerika & Karayipler	617,049,712	% 8.5	344,824,199	% 55.9	% 1,808.4	% 10.2
Okyanusya Avustralya	37,158,563	% 0.5	2,200,530	% 73,2	% 256.9	% 0.8
Dünya Toplamı	7,259,902,243	% 100	3,366,262,156	% 46,4	% 832.5	% 100

Kaynak:<http://www.Internetworldstats.com/stats.htm> (Erişim Tarihi: 27.04.2016)

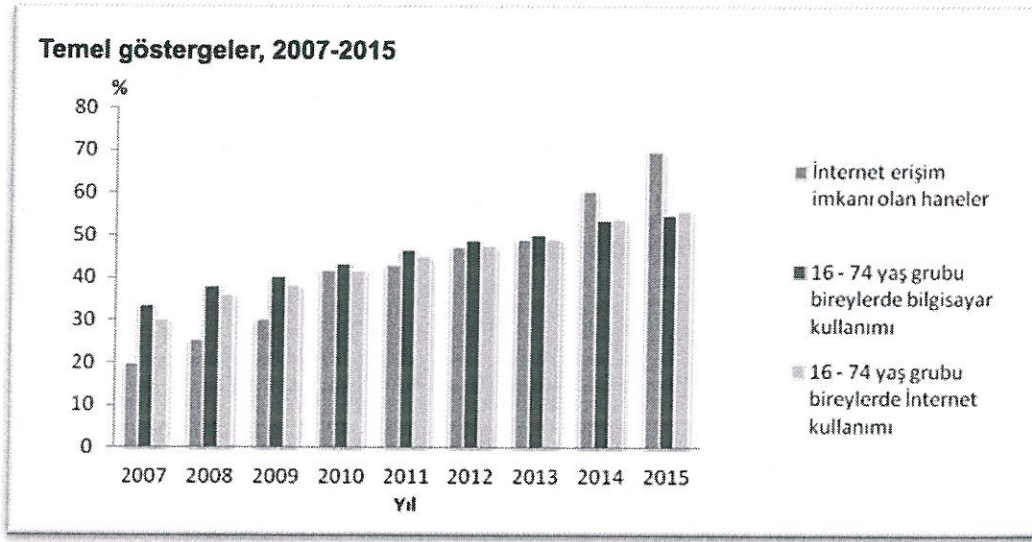
İnternet eşitsizliği bu bağlamda bireyler arasındaki İnternet ve bilgisayar teknolojilerine ulaşmada yaşanan eşitsizlik durumudur. İnternet eşitsizliği diğer bütün kaynak eşitsizliklerinde olduğu gibi sadece uluslararası arenada gözlemlenmemektedir. İnternet eşitsizliği aynı ülkede yaşayan bireyler arasında da yaş, cinsiyet, sosyal statü gibi özelliklere bağlı olarak da görülebilmektedir. Daha geniş bir perspektif içerisinde ele alındığında İnternet eşitsizliği, “bölgesel ve demografik olarak İnternet ve İnternet teknolojilerine erişimde yaşanan eşitsizlik” olarak tanımlanabilmektedir.¹⁴ OECD tarafından 2001 yılında yayınlanan “Understanding The Digital Divide” raporuna göre İnternet eşitsizliği “aynı ülke içerisinde yer alan bireyler, haneler, iş alanları, coğrafi bölgeler ve sosyo-ekonomik gruplar arasında İnternete ve aynı zamanda İnternet teknolojilerine (cep telefonları, tablet bilgisayarlar, bilgisayar) ulaşma konusunda yaşanan eşitsizliktir”. Tüm dünyada temel olarak OECD ülkeleri ile diğer ülkeler arasında İnternet eşitsizliği anlamında büyük bir uçurum yer almaktadır ve bu uçurum günden güne büyümektedir. OECD temel olarak İnternet eşitsizliğinin nedenini,

¹⁴<http://mashable.com/2013/08/18/digital-divide/#xRm0IK9Bc5qM> (Erişim Tarihi: 09.02.2015)

ülkelerin ekonomik gelişmişlikleri ile hükümet politikaları olduğunu açıklamaktadır¹⁵.

TUİK tarafından yapılan araştırma sonucunda Türkiye'deki İnternet kullanımının her yıl bir artış içerisinde olduğu gözlemlenmektedir. Tablo 2.2.'de gösterildiği şekilde bu artışa rağmen Türkiye'de hala İnternete ulaşmayan bireylerin sayısının yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2.2. Türkiye'de Yıllara Göre İnternet Kullanımı

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18660> (Erişim Tarihi:04.06.2015)

Rodriguez ve Wilson'a göre İnternet eşitsizliği ile fakir ülkeler "bilgi devrimini" kaçırmakta ve diğer ülkelere kıyasla geride kalmaktadır. Bunun ile bağlantılı olarak İnternet eşitsizliğinin bir toplum içerisinde iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan ilki, İnternet ve İnternet teknolojilerine ulaşabilen çalışan, eğitim seviyesi yüksek olan kesim ile toplumun geri kalanı arasında yaşanan eşitsizliktir. İnternet teknolojilerine ulaşabilen bu "avantajlı" kesim aynı zamanda ürettikleri ve erişim sağlayabildikleri bilgiler ile toplumda bir artı değer

¹⁵ <https://www.oecd.org/sti/1888451.pdf> (Erişim Tarihi: 01.01.2015)

kazanabilmektedirler. Bu tablo içerisinde dezavantajlı olan kesimler üretim süreçlerine dahil olamamaktadırlar. İkinci nokta ise artık şirketler için makineler işgücünün yerini almakta olduğu gerçeğidir. İnternet ve İnternet teknolojilerine ulaşamayan kesimlerde bu yüzden işsizlik artmaktadır. Bu noktada birinci ve ikinci noktanın birbiri ile bağlantılı bir şekilde ilerlediği söylenebilir. Bunun sonucu olarak bilgi devriminden bir toplum içerisinde bile sadece küçük bir azınlık faydalanabilecek, eşit olmayan İnternet ve İnternet teknolojilerine erişim imkanı bilgi devrimi ile birlikte işsiz bir grup meydana getirecektir.¹⁶

Beyaz Saray tarafından yayınlanan “Four Years Broadband Growth” raporu Rodríguez ve Wilson’ın görüşlerini desteklemektedir. Rapora göre Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti İnternet ve bilgisayar teknolojilerini ekonomik ve toplumsal ilerlemenin bir unsuru olarak görmektedir. Bu nedenle İnternet eşitsizliği durumu ortadan kaldırılmalıdır. Bunun için Amerika Birleşik Devletleri tarafından benimsenen İnternet ve İnternet teknolojisi politikalarına göre gençler okullarda İnternet erişimine sahip olmalı, İnternet altyapısı güçlendirilmeli, İnternet erişim hızı artırılmalıdır. Rapora göre Amerikan toplumunun bu bağlamda İnternete erişebilmesi ve toplumdaki İnternet eşitsizliğinin kırılabilmesi için, hükümet tarafından İnternet ve İnternet teknolojileri için uygulanan vergiler azaltılmalı, sosyo – ekonomik açıdan dezavantajlı grupların İnternete erişimi için devlet tarafından bilgisayar merkezleri kurulmalıdır.¹⁷

İnternet eşitsizliği ile ilgili olarak sonunun global bir yanının da olduğu bilinen bir gerçektir. Castells, teknolojinin üretimi ile toplumların dönüşümü arasında bir bağ olduğunun altını çizer. Castells’e göre tarihte yenilik, üretim ve yeni teknolojilerin kullanım merkezleri arasında ne kadar yakın bir ilişki varsa toplumların dönüşümü de o denli hızlı olmaktadır. Bu da toplumsal koşulların daha ileri yenilikler üzerinde olumlu etkisini de artırmakta ve yaymaktadır (Castells, 2008, s. 47). Bu noktadan hareketle, teknolojik ilerlemeyi sağlayan

¹⁶http://www.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2003/09/03/000160016_20030903145839/Rendered/PDF/266510WP0Scode1tries0losing0Infodev.pdf (Erişim Tarihi: 01.03.2016)

¹⁷ https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/broadband_report_final.pdf (Erişim Tarihi: 06.06.2015)

merkezler ve bu merkezlere yakın olan ve bu teknolojileri kullanabilen toplumların bilgi üretimi ve değişip dönüşmesi de hızlı olacaktır.

Internet eşitsizliği konusu altında yer alan bir başka sorun ise Uluslararası Dijital İşbirliği sorunudur. Uluslararası Dijital İşbirliği sorunu “Dünyanın çeşitli bölgelerinde, birbirleriyle kısmen anonim olarak bağ kuran ve hepsi dijital medya uygulaması, kullanımı ve üretimi için gerekli olan öğeleri oluşturan çeşitli emek, sömürü ve üretim şekillerini içeren işbölümüdür” (Fuchs, 2015, s. 512). Bugün dünyada yaygın olarak kullanılan teknolojik cihazlar ve dolayısı ile elektronik iletişim araçları ile Internet teknolojilerinin üretiminde küresel bir sömürü yatmaktadır. Bu cihazların üretimi için gereken madenler 3. Dünya Ülkelerinde çok zor şartlar altında çalışan köle işçilerin emeği ile üretilirken bu artı değer ne işçilere ne de üretildikleri ülkelere bir fayda sağlamaktadır. Madenler ile üretilen sistemler Çin gibi ülkelerde monte edilmekte ve buradan tüm dünyaya pazarlanmaktadır. Ancak bu pazarlamayı ve üretim sürecinde ortaya çıkan büyük artı değeri Batılı Devletler almaktadır (Fuchs, 2015, s. 225-265). Afrika’daki maden ocaklarından silikon vadisine kadar uzanan bu süreç sonucunda emek sömürsünün dijital boyutu ortaya çıkmakta ve küreselleşmektedir. Dijk ise Internet eşitsizliğini “toplumsal eşitliği” risk altında bırakan bir olgu olarak tanımlamaktadır. Buna göre toplumun ayrıcalıklı bir kısmı “enformasyon toplumunun” avantajlarından yararlanabilmekte iken bu eşitsizliğin dezavantajlı kısmında yer alan kişiler bu avantajlardan mahrum bırakılmaktadır. Teknolojinin yapısı itibari enformasyona erişimi kolaylaştırdığı için olumlu olduğunu vurgulayan Dijk, günümüzde gelinen noktada ise teknolojinin karmaşık ve maliyetli yapısı nedeni ile Internet eşitsizliğinin yaşandığını savunmaktadır. Teknolojiye ve dolayısı ile Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarına ulaşabilen toplumun elitleri demokrasi anlayışı çerçevesi içerisinde iktidar ile daha iyi, hızlı ve kolay bir iletişim/ilişki kurabilirken bu teknolojilerden mahrum olanlar yaşadıkları bu eşitsizlik nedeni ile “uyumsuz” gruplara dönüşmektedir (Dijk, 2016, s. 14-16).

Bu nokta ile bağlantılı olarak yaşanan eşitsizliğin bir başka boyutu ise Yeni Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm ile ilgilidir. Küreselleşmenin beraberinde getirmiş olduğu ekonomik eşitsizlik bilgi teknolojilerine ulaşım alanında da

kendisini göstermiştir. Tilly'e göre; iletişim bağlantılarını kuran ve dolayısı ile Yeni Toplumsal Hareketlerin mesaj verme, örgütlenmelerine olanak sağlayan bilgi teknolojilerinin küresel anlamda dağılımında derin bir eşitsizlik vardır. İnternete kıyasla daha eski bir teknoloji olan sabit telefonlarda eşitsizlik oranı azalmaya başlamış olsa da görece olarak yeni ve daha pahalı olan bilgi teknolojileri dolayısı ile İnternete erişim konusundaki eşitsizlik büyümekte zengin ile fakir kesimler arasındaki bu alanda eşitsizlik makası her geçen büyümektedir. Bu eşitsizlik uzak bir gelecekte aşılması ihtimali bulunmasına karşın, orta vadede bu eşitsizlik artmakta küreselleşmenin bu sonucu olarak İnternet eşitsizliğini yaymaktadır. İnternet eşitsizliğinin bir farklı boyutu ise bu teknolojileri elinde tutan A.B.D.'li üreticilerin İngilizceyi dünya çapında ortak bir dil haline getirerek Web sitelerine egemen olması, İnternet üzerindeki içeriklerin İngilizce tarafından domine edilmesidir. İnternet ve Bilgi Teknolojilerine erişim konusunda yaşanan bu eşitsizlik dolayısıyla Yeni Toplumsal Hareketleri de etkilemektedir. Buna göre bu eşitsizlik, Yeni Toplumsal Hareketlerin Yapısı ve etki alanı ile ilgili olarak şu sonuçları da beraberinde getirmektedir;

1) Zengin ülkelerde yaşan Dijital Aktivistler örgütlenme ve eylem oluşturma alanında fakir ülkelerde yaşayan Aktivistlere oranla daha az sıkıntı çekecekler ve daha başarılı olacaklardır.

2) İnternet eşitsizliğinin bir diğer sonucu ise uluslararası Aktivizm alanındadır. Buna göre zengin bir ülkede yaşayan bir Aktivist uluslararası bağlamda gerçekleştirilecek olan bir eylem ile ilgili olarak fakir bir ülkede yaşayan "elit" ile bağlantı kurabilir, koordine olabilir. Buna göre uluslararası alanda oluşturulan Aktivizm ağları İnternete ulaşabilen elitler tarafından koordine edilir ve etkisi kısıtlı kalır (Tilly, 2008b, s. 157-162).

Tüm bu noktalardan hareketle günümüzde yaygınlığı her geçen gün artan İnternet ve İnternet teknolojilerine ulaşma anlamında dünyadaki bütün kaynaklara ulaşmada yaşanan eşitsizliğe benzer bir şekilde ulusal ve uluslararası ciddi bir eşitsizlik olduğu görülmektedir. Bu eşitsizlik toplumun her alanında ciddi olumsuzluklara yol açarken Yeni Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm bağlamında da büyük bir problem teşkil etmektedir.

2.3. Toplumsal Paylaşım Ağları Tanımları

Web 1.0'dan Web 2.0'a geçiş ile birlikte "Toplumsal Paylaşım Ağları" kavramı ortaya çıkmıştır. Toplumsal Paylaşım Ağları ile ilgili olarak sosyal bilimler literatüründe, üzerinde fikir birliğine varılmış olan bir tanımlama yoktur. Toplumsal Paylaşım Ağları ile ilgili olarak oluşturulan tanımlar Toplumsal Paylaşım Ağları platformlarının özellikleri ve işlevleri üzerine kurulmuştur. Toplumsal Paylaşım Ağları kavramını açıklayabilmek için öncelikle Internetin geçirmiş olduğu Web 1.0 ve Web 2.0 dönemlerine odaklanmak gerekmektedir. Her ne kadar Web 1.0 ve Web 2.0 Internetin teknik bir farklılığına işaret etse de bu farklılıklar Toplumsal Paylaşım Ağları olgusunu anlamak ve açıklamak için bu dönemlerin bilinmesi önem arz etmektedir. Internetin Web 1.0 dönemi olarak adlandırılan dönemde, Web sayfaları hiper ağlar ile birbirine bağlanmıştır. Bu teknoloji ile oluşturulan Web sayfaları durağan, kullanıcılara müdahale ve etkileşim imkânı tanımayan sitelerdir. 1989 yılında yaygın olarak kullanıma geçen Web 1.0 2004 yılında yerini Web 2.0'a bırakmıştır.

Tablo 2.3. *Web 1.0 ile Web 2.0 Arasındaki Temel Farklılıklar*

Web 1.0	Web 2.0
Site sahibi tarafından belirlenen içerik	Kullanıcı üretimli içerik
Tek yönlü iletişim	Çok yönlü iletişim
Veri üzerinde sadece yayıncının kontrolü	Veri üzerinde kullanıcı kontrolü
Web tasarımı bilgisi gerektirmesi	Tasarım bilgisi gerektirmemesi/kullanım kolaylığı
Web sayfalarının az sayıda yazar tarafından çok sayıda okuyucu için oluşturulması	Kolektif bir akıl, üretim ve iş birliğini mümkün kılması
Kullanıcının sunulan içeriği sadece pasif bir şekilde tüketmesi	Kullanıcının aktif bir şekilde içerik paylaşımı ve üretiminde bulunabilmesi
Kullanıcı etkileşiminin olmaması	Dinamik sosyal ve etkileşimli bir yapıya sahip olması

Kaynak: *Erarşlan ve Eser, 2015, s. 8.*

Web 1.0 ile Web 2.0 arasında yer alan farklılıklar değerlendirildiğinde Web 1.0'ın kullanıcı etkileşimi olmayan, durağan, tek yönlü bir iletişim sunan bir yapı içerisinde oldukları görülmektedir. Bu noktada Web 1.0 teknoloji ile oluşturulan sitelerde kullanıcılar pasif bir şekilde ilgili içerikleri/yayımları tüketmektedirler. Ancak Web 2.0'ın Web 1.0'a kıyasla en büyük farklarından birisi kullanıcılara "etkileşim" olanağı sağlamasıdır. Bu teknoloji ile birlikte kullanıcılar Web Siteleri içerisinde yer alan içeriklere anlık olarak müdahale edebilmekte, aynı zamanda kullanıcılar birbirleri ile anlık iletişim kurabilmektedirler. Web 2.0 kullandığı teknoloji ile kullanıcılara zaman ve mekan sınırlaması olmayan anlık interaktif etkileşim imkanı sunmuştur. Bu yeni Web teknolojisini işaret eden "Web 2.0" kavramı ilk kez Tim O'Reilly tarafından kullanılmıştır. Web 2.0 teknolojisi içinde etkileşimli iletişim uygulamalarını barındıran Youtube, Facebook, Twitter gibi siteleri işaret etmektedir. Web 2.0 teknolojisi ile gelişen bu sitelere "Toplumsal Paylaşım Ağları" da denilmektedir (Birsen, 2013, s. 152).

Toplumsal Paylaşım Ağları kavramı ile ilgili olarak da farklı tanımlamalar mevcuttur. Örneğin, Kaplan ve Haenleine'ne göre Toplumsal Paylaşım Ağları "Kullanıcı merkezli bir şekilde Web 2.0 üzerinde ideolojik, teknolojik içeriklerin diğer insanlara yayılmasını sağlayan Internet tabanlı uygulamalardır".¹⁸ Boyd ve Ellison'a göre Toplumsal Paylaşım Ağları, "kullanıcıların açık veya kısmen açık profiller oluşturarak, iletişimde olmak istedikleri kişilerin listesini hazırlayarak kendi paylaştıkları ve başkalarının paylaştığı içerikleri görmeye imkan sağlayan Web tabanlı sistemlerdir" (Ellison and Boyd, 2007, s. 210 - 239).

Toplumsal Paylaşım Ağları sıklıkla "Web 2.0", "yeni medya" ve alternatif medya" olarak da olarak anılmaktadır. Ancak literatürde bu tanımlamalar ile ilgili olarak teknik, ekonomi politik ve ideolojik nüanslar olduğu görülmektedir.

¹⁸<http://michaelhaenlein.eu/Publications/Kaplan,%20Andreas%20%20Users%20of%20the%20world.%20Unite.pdf> (Erişim Tarihi: 01.06.2016)

2.3.1. Web 2.0 olarak toplumsal paylaşım ağıları

Toplumsal Paylaşım Ağları ve Web 2.0 sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Bruns ve Bahnisch Toplumsal Paylaşım Ağları ve Web 2.0'ın birbirinden farklı kavramlar olduğunu belirtmektedir. Buna göre Web 2.0 data programlama dilleri ile oluşturulmuş, kullanıcılara interaktif bir Web deneyimi yaşatan sitelere verilen genel addır. Ancak Toplumsal Paylaşım Ağları ise Web 2.0 içerisinde yer alan kullanıcıların anlık olarak etkileşime girmesini sağlayan Facebook gibi sitelere verilen addır. Bu noktada Toplumsal Paylaşım Ağları Web 2.0 teknolojisi üzerine kurulmuş, kullanıcılara derin bir sosyal etkileşim topluluk oluşturma ve ortak projeler oluşturma imkanı veren Web platformlarıdır. Bu durumda her Web 2.0 teknolojisi oluşturulmuş olan Web sitesi Toplumsal Paylaşım Ağı olarak adlandırılmamaktadır (Bruns and Bahnisch, s. 7,8). O'Reilly'e göre Web 2.0'ın tanımı şu şekildedir;

“Web 2.0 bağlı tüm cihazları kapsayan bir platform olarak ağıdır. Web 2.0 uygulamaları platformun içsel avantajlarından en çok faydalananlardır: Sürekli güncellenen hizmet olarak yazılımın götürülmesi daha çok kullanımını geliştirir, başkaları tarafından harmanlanmasına olanak verilen biçimde kişisel veri ve hizmetleri sağlarken bireysel kullanıcılarda dahil olmak üzere farklı kaynaklardan daha çok veriyi tüketir ve harmanlar, ‘katılımcılığın mimarisi’ ile ağ etkileri yaratır ve Web 1.0'ın zengin kullanıcı deneyimleri doğuran sayfa metaforunun ötesine geçer” (Fuchs, 2014, s. 49,50).

Web 2.0'ın bir kavram olarak kullanılması ardında teknik bir farklılığın yanında bir pazarlama stratejisi de yatmaktadır. 2000 yılında ortaya çıkan “Internet ekonomisi krizi” ile birçok Internet şirketi hissedarlarına vadeli karları sağlayamamış ve şirketler değer kaybetmiştir. Bunun üzerine yatırımcıların yeniden Internet şirketlerine yatırım yapmaları için bir ikna stratejisi olarak Web 2.0'ın farklı bir teknoloji olduğu ardında yeni bir ideoloji, özgürlük alanı ve büyük bir ekonomi olduğu algısı yaratılmıştır (Fuchs, 2014, s. 49,50).

Özetle, literatürde, Web 2.0 ve Toplumsal Paylaşım Ağları arasında bir ayrım olduğu gerçeği bulunmaktadır. Buna göre Web 2.0 bir teknolojiyi refere etmekte iken Toplumsal Paylaşım Ağları ise bu teknoloji ile oluşturulmuş kullanıcı merkezli Web sitelerine verilen addır.

2.3.2. “Alternatif medya” olarak toplumsal paylaşım ağıları

Literatürde Toplumsal Paylaşım Ağlarını “alternatif medya” olarak tanımlayan görüşler de mevcuttur. Bu tanımlamanın temelini Toplumsal Paylaşım Ağlarının ana akım medyaya alternatif olması oluşturmaktadır. Ana akımın bir kavram olarak yaygın ve egemen olan akımı işaret etmektedir. İletişim açısından ise ana akım medya “yaygın ya da egemen söylemi veya ideolojiyi üreten ve yayan medya” olarak tanımlanabilir. Burada ana akım medya devlet ve şirketler sahipliğinde, tek yönlü bir iletişim şekli ile toplulukların isteklerini görmezden gelerek önceden planlanmış mesajları önceden planlanmış hedef kitlelere iletir (Çoban ve Ataman, 2015, s. 56,57). Bir başka tanıma göre ise alternatif medya iktidarın, sermayenin ekonomi politiğinden bağımsız olarak yayın yapabilen her türlü medya organlarıdır (Bailey, Cammaerts and Carpentier, 2015). Bu anlamda alternatif medya ana akım kamusal alanın dışında kalmış, “küçük medya” olarak tanımlanabilmektedir. Bunlar sivil toplum medyası, azınlık medyası vb. yayın organlarıdır. Toplumsal Paylaşım Ağları da bu tanım içerisinde ana akım medyadan belirgin bir şekilde ayrılmış çoğu zaman dezavantajlı grupların seslerini duyurabilecekleri bir alan olarak tanımlanır. Toplumsal Paylaşım Ağlarının alternatif medya olarak tanımlanması iktidarın ve ekonomi politiğinin dışında yer alabilmesini ifade etmektedir.

2.3.3. “Yeni medya” olarak toplumsal paylaşım ağıları

Literatürde Toplumsal Paylaşım Ağları “yeni medya” olarak da tanımlanmaktadır. Bu tanımlama Toplumsal Paylaşım Ağlarının, teknolojik olarak taşıdığı “yenilik” unsurunu ifade etmektedir. Dijk, yenilik unsuru ile bağlantılı olarak Toplumsal Paylaşım Ağlarının üç karakteristiği olduğunu vurgulamaktadır: dijital kod, entegrasyon ve interaktivite.

Entegrasyon, “yeni medya”nın en önemli karakteristik özelliklerinden biridir. Telekomünikasyon sistemlerinin, data iletim sistemlerinin ve kitle iletişim araçlarının tek bir ortamda birleşmesi “yöndeşme” olarak belirtilen kavramın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Buna göre İnternet, radyo, data iletimi ve

işlenmesi, ses görüntü aktarımı vb. bütün hizmetleri tek bir yapı içerisinde entegre ederek yöndeşme oluşturmuştur. Bu sayede data iletimi, telekomünikasyon ve kitle iletişim altyapıları artık birleşmiş ve sadece İnternet altyapısı ile çalışabilmeleri mümkün olmuştur. İnteraktivite boyutunda ise en önemli olan nokta etkileşimdir. Etkileşim İnternet kullanıcıların etki – tepki dizisini gerçekleştirmesine neden olmuştur.

İnteraktivite kullanıcılara mekân, senkronizasyon ve davranışsal olmak üzere üç boyut sunmaktadır. Mekan ile İnternet kullanıcıları dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar bir etkileşime girebilmektedirler. Senkronizasyon boyutu ile zaman ile alakalı bir konudur. Buna göre kullanıcılar eşzamanlı olarak veya kendi istedikleri zaman dilimlerinde İnternette içeriklere ulaşabilmekte ve içerik üretebilmektedirler. Davranışsal alanda ise yeni medyanın sunduğu İnteraktivite sayesinde kullanıcılar istedikleri anda kaynak ve alıcı rollerini değiştirebilmektedirler.

Dijital kod ise yukarıda bahsi geçen bütün özelliklerin oluşmasına neden olan bir olgudur ve bilgisayar teknolojiler ile ilgilidir. Buna göre verilerin “0” ve “1” olarak kodlanması ile “eski medya” ve “yeni medya” arasında bir geçiş olmuştur (Dijk, 2016, s. 6-9).

Tüm bunlardan hareketle Toplumsal Paylaşım Ağlarını “Yeni Medya” olarak tanımlayan görüşlere göre İnternet teknolojisi tarafından sunulan “yeni” özellikler nedeni ile Toplumsal Paylaşım Ağları bu isim ile anılmaktadır.

2.3.4. “Sosyal Medya” Olarak Toplumsal Paylaşım Ağları

Literatürde Toplumsal Paylaşım Ağlarını “Sosyal Medya” olarak tanımlayan görüşler de bulunmaktadır. Fuchs, bir kavram olarak sosyal medya tanımlamasında yer alan “sosyal” kavramı üzerinde durarak bu kavramı tartışmaktadır. Fuchs, sosyal kavramı ile ilgili olarak literatürde yer alan iki görüşü karşılaştırmaktadır. Buna göre sosyal medya kavramı içerisinde yer alan “sosyal” tanımlaması ile ilgili olarak;

- a) “İnsanlar bir varlık olarak sosyal midir? Yoksa birbirleri ile etkileşim içerisine girdiklerine andan itibaren mi sosyalleşirler? Bu sorulara cevap olarak tüm

medyaların sosyal olduğunu savunan görüşe göre medyaların tümü sosyaldir çünkü “medya her ne olursa olsun toplumun bir parçasıdır ve toplumun görünümüleri kullandığımız teknolojik eserlerde yer almaktadır.” Bu durumda bir bilgisayarda kelime işlem programında üretilen bir metin/belge bilgisayar online durumda olmadığı yani İnternete bağlı olmadığı durumda bile sosyaldir. Çünkü, bu metin/belgede yaratılan her şey başkalarının fikirlerine ve dünyada olup bitene bağlıdır, gönderme yapar. Kullanılan bilgisayar ve işlem programı bir amaç için toplum tarafından üretilmiştir. Bu durumda “bilis toplumsal bir faaliyetdir” ve sosyalliğin bu anlayışı içerisinde yalnız Facebook değil radyo, telgraf, posterler, duvar/mağara resimleri ve enformasyonun her şekli sosyaldir.

B) Yukarıdaki görüşün tam tersi bir şekilde tüm medyanın değil iletişimi destekleyen medyanın sosyal olabileceği görüşü vardır. Bu görüş ise sosyal kavramını iletişim kavramına ve iletişimin özelliklerine dayandırmaktadır. “İletişim en az iki insan arasında sembollerin karşılıklı olarak değiştirildiği ve etkileşim içerisindeki tüm eşlerin bu sembolere anlam yüklediği karşılıklı bir süreçtir.” İletişim en az iki insan/kaynak arasındaki sembollerin karşılıklı değişimi olduğu yönündeki bu görüşe göre bilgisayar aracılı iletişim Twitter veya Facebook ile başlamadı. Ray Tomilson'un bir bilgisayardan diğerine 1971 yılında ilk e-postasını göndermesi ile başlamıştır” (Fuchs, 2014, s. 12 - 13).

Fuchs bu noktada yukarıda belirtildiği üzere Toplumsal Paylaşım Ağlarının insan ögesi ile olan etkileşiminden ötürü “Sosyal Medya” olarak da adlandırılabilceğini ifade etmiştir. Buna göre türü ve işlevi her ne olursa olsun bir medyanın insan ögesi ile etkileşimde bulunması onu “sosyal” olarak tanımlamaya yetebilmektedir. Sosyal Medya tanımlamasının ekonomi politik olduğuna dair görüşlerde mevcuttur. Bu görüşler Toplumsal Paylaşım Ağlarını “Alternatif Medya” olarak tanımlayan görüşlere bazı noktalardan benzerlikler göstermektedir. Buna göre; 18. yüzyılın sonuna doğru çıkan gazeteler temel olarak burjuvazi sınıfının ürünleriydi ve burjuvaziye hitap etmekteydi. Ancak 19. yüzyılda ulus – devletleşmeye paralel olarak medya artık “halkın sesi” olma işlevini üstlendiğini savunmaya başlamıştır. İktidar ile toplum arasında bir köprü olma misyonunu kendine atfeden basın, siyasi kararları etkileme, demokratik tartışma ortamlarını zenginleştirme, kişileri bilgilendirme, eğitime ve eğlendirme işlevlerini üstlenmiştir. Ancak büyük bir güç olan medya sermaye bağlıdır ve bu bağlamda toplumda sermayeyi ve siyasal gücü elinde tutanların etkisi altına girmektedir. Bu durum klasik/ana akım medyanın toplumdan kopmasına neden olmuştur. Ancak

Sosyal Medyanın sıfır maliyetle toplumdaki tüm bireylere seslerini duyurabilme imkanı sağlaması bu yeni ortamın Sosyal Medya olarak tanımlanmasına uygun düşmektedir (Özutku vd., 2014, s. 32-35).

Fuchs Toplumsal Paylaşım Ağlarını tanımlarken Web'i biliş, iletişim ve işbirliğinin sosyal süreçlerini kapsayan bir tekno-sosyal sistem olarak değerlendirir ve buna göre Toplumsal Paylaşım Ağlarının "sosyal" toplumsal etkilerini tanımlar. Buna göre Web'in bazı bölümleri iletişimselken (Weberyenci anlamda) topluluk kurma, işbirliği ve ortak üretim aşamalarında ise Web Tönnies ve Marks'ın görüşlerine paralel olarak sosyaldır. Fuchs Web 1.0 dönemini insan bilişinin bilgisayar tabanlı ağ kurması, Web 2.0 dönemini ise insan iletişiminin bilgisayar tabanlı ağ kurması, Web 3.0 dönemini ise insan işbirliğinin ve ortak üretiminin bilgisayar tabanlı ağ kurmuş yapısı olarak nitelendirir. Bunun sonucunda Web ve dolayısıyla "sosyal medya" sayesinde insanların komünal bir işbirliği sürecine girdikleri görülmektedir (Fuchs, 2014, s. 65-67).

Tablo 2.4. Sosyalliğin Webdeki Farklı Kavrayışları

Yaklaşım	Sosyoloji Kuramı	WWW üzerinde sosyalliğin anlamı
1. Yapısal Kuramlar	Emile Durkheim: Sosyal davranış sabit ve somutlandırılmış sosyal yapılar olarak olgular.	Tüm bilgisayarlar, Internet ve tüm WWW platformları sosyaldır çünkü insan ilgilerini, anlayışlarını, hedeflerini ve maksatlarını somutlaştırır, toplumda belirli fonksiyonlara sahiptirler ve sosyal davranış etkilerler.
2. Sosyal Eylem Kuramları	Max Weber: Karşılıklı sembololik etkileşim olarak sosyal davranış.	Sadece uzaysal-zamansal mesafeler üzerinden iletişimi sağlayan WWW platformları sosyaldır.
3. Sosyal işbirliği Kuramları	Ferdinand Tönnies: Birliktelik hissi, karşılıklı bağımlılık ve değerlere dayanan sosyal sistemler olarak topluluk. Karl Marks: İşbirliği içinde sahip olunması gereken kolektif mallar ile sonuçlanan birçok insanın işbirliği.	İnsanların sosyal ağ oluşturmalarına , bir araya gelmesine ve sanal birliktelik hissine aracılık etmeyi sağlayan Web platformları sosyaldır. Dijital bilginin ortak üretilimini sağlayan Web platformları sosyaldır.

Tablo 2.4. (Devam) Sosyalliğin Webdeki Farklı Kavrayışları

Yaklaşım	Sosyoloji Kuramı	WWW üzerinde sosyalliğin anlamı
4. Yapı ve Fail Diyalektiği	İnsan bilişinin bir sistemi olarak Web 1.0.	İnsan bilişi, iletişimi ve işbirliğinin dinamik üçlü sistemi olarak Web.
Emile Durkheim:	İnsan iletişiminin bir sistemi olarak Web 2.0	
Dışsal sosyal olgulara koşullanması nedeniyle sosyal olarak biliş.	İnsan işbirliği sisteminin bir sistemi olarak Web 3.0	
Max Weber:		
<i>İletişimsel eylem</i>		
Ferdinand Tönnies, Karl Marx:		
İşbirliği biçimleri olarak topluluk kurma ve ortak üretim.		

Kaynak: Fuchs, 2014, s. 67.

Tüm bunlardan hareketle Toplumsal Paylaşım Ağlarını “Sosyal Medya” olarak tanımlamayan görüşlere bakıldığında ilgili teknolojinin “sosyal” olma konusu literatürde üzerinde durulan bir noktadır. Buna göre Toplumsal Paylaşım Ağları insan ögesi ile etkileşime girmekte ve insan ögesinin sosyal yaşamını etkilemektedir.

2.4. TPA'ların Tarihi, Sınıflandırmaları ve Özellikleri

Çalışmanın bu kısmında Toplumsal Paylaşım Ağlarının tarihsel gelişimi, kullanıcı bazlı olarak yaygınlıklarından ve günümüzdeki konumlarından bahsedilecektir.

2.4.1. TPA'ların tarihi

İnternetin bir teknoloji olarak ortaya çıkması ve yaygınlaşmasının hemen ardından Web 1.0 olarak adlandırılan döneme girilmiştir. Bu dönemde Web 1.0 teknolojisi dönemde İnternet kullanıcıları için düşük bir etkileşim durumu söz konusuydu. Web 1.0'dan Web 2.0'a geçiş ile birlikte kullanıcıların İnternet üzerinde kullanabileceği uygulamaların sayısı artmış ve karşılıklı bir iletişim ve etkileşim dönemi başlamıştır. Bu dönemde Toplumsal Paylaşım Ağları ortaya çıkmış olup bu teknolojinin kullanımı anlamında tüm dünyada büyük bir artış yaşanmıştır. Bu bağlamda ilk Toplumsal Paylaşım Ağı 1997 yılında kurulan sixDerees'tir ve site kullanıcılarına önemli bir uygulama sunamadığı için popülaritesini yitirmiş ve 2000 yılında verdiği hizmeti sonlandırmıştır (Binark, 2009, s. 27). Bu belirlenen tarihten bu birçok Toplumsal Paylaşım Ağı farklı gruplar ve farklı ihtiyaçlar için kurulmuştur. 2000'li yıllara gelindiğinde kullanıcılarına kişisel ve profesyonel profil oluşturma olanağı veren Asian Avenue, BlackPlanet, MiGente gibi siteler kurulmuştur. 2002 yılında kurulan Friendster ilk 3 ayda 3 milyon kullanıcıya ulaşmış olup bunu MySpace, Tribe.net, LinkedIn, ClassMates.com, Jaiku, Netlog siteleri izlemiştir (Erkayhan, 2013, s. 17).

Günümüze kadar gelinen noktada 2004 yılında Facebook, MySpace, Digg, Flickr ve LinkedIn, 2005 yılında Youtube ve Reddit, 2006 yılında Twitter, 2007 yılında Tumblr, 2009 yılında Pinterest ve Foursquare, 2010 yılında Instagram, 2011 yılında Google + ve Snapchat, 2012 yılında Vine, Pheed ve Sulia, 2013 yılında Medium, Kleek ve Viddy, 2014 yılında Atmosphere ve Learnist, 2015 yılında Periscope ve Scorp kuruldu.¹⁹ Konuya ilişkin olarak yapılan analiz içerisinde Toplumsal Paylaşım Ağlarının ilerleyen yıllar ile mikro konularda yayın yapmaya

¹⁹ <http://www.dijitalajanslar.com/sosyal-medya-tarihcesi/> (Erişim Tarihi: 01.07.2016)

başladıkları görülmektedir. Fuchs Toplumsal Paylaşım Ağlarını tarihsel bir çizgi üzerinde incelerken, Toplumsal Paylaşım Ağlarının toplumdaki yarattığı etkileri de inceler. Fuchs'a göre İnternet ve dolayısı ile Toplumsal Paylaşım Ağlarının tarihsel gelişim süreci içerisinde iletişim alanında büyük bireysel ve toplumsal değişimler yaşanmıştır. Buna göre bu tarihsel süreç içerisinde İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağları toplumsal ilişkileri de köklü bir biçimde değiştirmiştir. Web 1.0 teknolojisinden Web 2.0 Teknolojisine geçiş ile birlikte sadece iletişim anlamında değil, toplumsal üretim alanında ve kavramında da değişimler olmuştur. Fuchs, Sosyalliğin Webdeki farklı tanımlamaları ile ilgili olarak Web 1.0 biliş dönemi, Web 2.0 iletişim dönemi ve Web 3.0 işbirliği dönemi olmak üzere bir ayırım yapmaktadır. Fuchs bu dönemleri teknik olarak detaylandırmaktadır. Bu dönemler içerisinde yer alan Web platformlarının kaynak – hedef kitle iletişimini merkeze alarak sınıflandıran Fuchs, o2o one to one (birebir iletişim) o2m one to many (tek kişiden çok kişiye/gruplara iletişim), m2o many to one (çok kişi/kaynaktan tek kişiye yönelik iletişim), m2m many to many (gruplardan gruplara iletişim) olarak sınıflandırmaktadır. Bireysel veya kitlesel olarak karşılıklı iletişimin boyutları İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağları ile bağlantılı olarak değişime uğramıştır (Fuchs, 2009, s. 5-8).

Tablo 2.5. Web Teknolojileri Tipolojisi

Dönemler	Senkronizasyon	Asenkronizasyon
Bilme Dönemi (Web 1.0)	Dosya paylaşımı için eşten eşe bağlantı (o2o, m2o, o2m)	Web siteleri (o2m) Çevrimiçi gazeteler (o2m, m2m) Alternatif çevrimiçi yayım araçları (Indymedia, Altnet o2m, m2m) Çevrimiçi arşivler (o2m, m2m) e- portfolio (o2m) İnternet radyoları/podcasting (o2m) Sosyal yer imleri (o2m, m2m) Sosyal atıf (o2m, m2m) Elektronik takvim (o2m) Rss (, o2m)

Tablo 2.5. (Devam) Web Teknolojileri Tipolojisi

Dönemler	Senkronizasyon	Asenkronizasyon
İletişim Dönemi (Web 2.0)	Chat uygulamaları (o2o, m2o, m2m) Çevrimiçi mesajlaşma (o2o, o2m) Sesli mesajlaşma (o2o, o2m, m2m) Video konferans sistemleri (o2o, o2m, m2m)	E - posta (o2o, o2m) Mail listeleri (m2m) Bülten tahtası sistemleri (m2m) Web tabanlı tartışma panoları (m2m) Bloglar (o2m, m2o) Video ve fotoğraf blogları (o2m, m2o) Toplumsal Paylaşım Ağları (o2o)
Ortaklık Dönemi (Web 3.0)	Çoklu oyun ortamları (MUD) (o2o, o2m, m2m) Eşzamanlı çoklu oyun ortamları (o2o, o2m, m2m) Sanal dünyalar (o2o, o2m, m2m) Çoklu online sanal dünya yaratma oyunları (o2o, o2m, m2m) Senkronize grup çalışması uygulamaları (işbirliğine dayalı eşzamanlı paylaşım programları) (m2m)	Vikiler (m2m) Ortak çalışma alanı siteleri Asenkronize çalışma sistemleri (m2m) Bilgi paylaşımı siteleri (Wikipedia)

Kaynak: *Fuchs, 2009, s. 7.*

Tüm bunlardan hareketle Fuchs, Web 1.0, Web 2.0 ve Web 3.0 olarak Internetin geçirmiş olduğu evrelerin toplumsal iletişim ve üretim anlamlarını değiştirdiğini ifade eder. Web 1.0 ile başlayarak günden güne ilerleyen teknoloji, bireye ve dolayısı ile topluma yeni faydalar sağlayacak, bu sayede iletişim ve toplumsal üretim mekanizmaları gelişecektir. Gelecek dönemlerde ise Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının bir “iletişim” kanalı olmanın çok ötesine geçerek zaman ve mekan kısıtlamasından bağımsız bir şekilde bir “üretim” ve “paylaşım” kanalına dönüşeceğini ifade etmek yanlış olmayacaktır.

2.4.2. TPA sınıflandırmaları ve özellikleri

Literatürde Toplumsal Paylaşım Ağlarının sınıflandırılması için farklı kategoriler mevcuttur ve bu kategoriler Toplumsal Paylaşım Ağlarının işlevselliği ile ilgili olarak nasıl değerlendirildiği ile ilgilidir. Bu noktada Toplumsal Paylaşım Ağlarını sınıflandırmak üzere literatürde bazı değerlendirmeler yapılmıştır.

Örneğin Mangold ve Faoulds'a göre Toplumsal Paylaşım Ağlar Toplumsal Paylaşım Ağı Siteleri, yaratıcı projeler üretim ve paylaşım siteleri, kişisel bloglar, kurumsal bloglar, kurumsal sosyal kampanya siteleri, inovasyon geliştirme paylaşma siteleri, iş ağı geliştirme siteleri, işbirliği siteleri, sanal dünya yaratma siteleri, Podcastler, haber siteleri, eğitim materyalleri paylaşma siteleri, açık kodlu yazılım paylaşma siteleri, kullanıcıların İnternette içerikleri işaretleyerek paylaşma yapabilmelerini sağlayan "iğneleme" siteleri olarak gruplandırılır²⁰.

Kaplan ve Haenlien'e göre ise Toplumsal Paylaşım Ağları şu şekilde sınıflandırılabilir;

- İşbirliği Projeleri: Birçok kullanıcının eşzamanlı olarak içerik üretip paylaşabildiği, en demokratik İnternet ortamlarından birisidir. İşbirliği projelerinde en önemli nokta içeriklerin bireysel olarak oluşturulup, eklenebilmesidir. Bu tür projelere viki adı verilmektedir. İşbirliği projelerine Wikipedia örneği verilebilir.
- Bloglar (Web Günlükleri) : Toplumsal Paylaşım Ağlarının erken örneklerinden biri olan bloglar, kullanıcıların ürettikleri içeriklerin kronolojik olarak sınırlandırıldığı sitelerdir. Önceleri sadece metin temelli bloglar varken günümüzde işlevine göre tematik bloglar da bulunmaktadır.

²⁰ <https://www.researchgate.net/publication/222415599> Social media The new hybrid element of the pro motion mix (Erişim Tarihi:04.04.2016)

- İçerik Toplulukları: İçerik toplulukları temel olarak kullanıcıların eşzamanlı veya eşzamanlı olmayan bir şekilde içerik üretmek bunları paylaşabildiği platformlardır. Örneğin kullanıcıların video paylaştıkları *youtube*, sunum paylaştıkları *slideshare* bunlara örnektir. Bu tür sitelerde kullanıcıların bir profil oluşturmaları istenmeyebilir. Kullanıcılar bu noktada anonim kalarak içerik üretebilir ve paylaşabilir.
- Sosyal Ağ Siteleri: Kullanıcıların kişisel bilgileri ile profil oluşturabildikleri, bu profillere erişebilmek için arkadaşlarına davet yollayabildikleri ve e-posta ve/veya anlık mesajlar gönderebildikleri Web uygulamalarıdır. Bu sitelere Facebook örnek verilebilir.
- Sanal Dünya Yaratma Oyunları: Sanal dünyalar üç boyutlu olarak kullanıcıların bir avatar yaratarak gerçek dünyadaki ortama benzer etkileşime girmelerini sağlayan platformlardır.
- Sanal Sosyal Dünyalar: Üç boyutlu olarak kullanıcıların bir avatar yaratarak kuralları olmayan daha özgür bir alanda kendi stratejilerini belirledikleri platformlardır.²¹

Fuchs ise Toplumsal Paylaşım Ağlarını yapısal özelliklerini merkeze alarak bloglar/mikro bloglar, sosyal ağ siteleri/video/görüntü/dosya paylaşım siteleri ve wikiler olarak sınıflandırmaktadır (Fuchs, 2014, s. 49).

Tüm bu sınıflandırmalar göz önünde bulundurularak temel anlamda Toplumsal Paylaşım Ağları şu şekilde sınıflandırılabilir;

1. Toplumsal Paylaşım Ağları

²¹<http://michaelhaenlein.eu/Publications/Kaplan.%20Andreas%20%20Users%20of%20the%20world.%20u nite.pdf> (Erişim Tarihi: 01.06.2016)

Smart Insight'ın araştırmasına göre araştırmasına göre dünyada en çok kullanıcıya sahip olan Toplumsal Paylaşım Ağları şunlardır: Facebook, Youtube, Twitter, Google+ ve Instagram'dır.²²

Facebook: 04 Şubat 2004 yılında kurulan site, temel olarak insanların tanıdıkları kişiler ile bağlantı kurmalarını sağlamaktadır. Mark Zuckerberg tarafından Harvard Üniversitesi'nde okuyan kişileri ve mezunları bir araya getirmek için kurulan Facebook, 2005 yılında dünyadan 21 üniversitenin kullanımına açılmıştır. 2006 yılından itibaren tüm dünyadan 13 yaşından büyük ve bir e-mail adresi olan kullanıcıları kabul etmeye başlamıştır. Facebook kullanıcılara, statü paylaşımı, hashtagler ile konu dizinleri oluşturma ve gündem hakkında tartışma, fikir belirtme, fotoğraf/video paylaşımı, yer bildirim, canlı yayın yapma olanağı, çeşitli etkinlikler için takvim oluşturma ve etkinliklere kişilerin davet edilmesi ve entegre mesajlaşma servisi ile anlık birebir veya grup mesajlaşması, üçün parti uygulamalarını kullanma, e-posta alınması hizmet sağlamaktadır. Facebook ayrıca isteyen kişi, grup, şirket kurum ve kuruluşlar için de sayfalar üzerinden yayın ve reklam yapma imkanı sağlamaktadır.²³²⁴²⁵²⁶ Buna göre Facebook kullanıcılara o2o, o2m, m2m iletişim sağlayabilmektedir. Detaylı olarak ele alındığında Facebook sürekli olarak kendini ve tasarımını yenileyen bir Toplumsal Paylaşım Ağıdır. Site kullanıcılara yaş, cinsiyet, eğitim durumu, din, yaşadığı yer, doğum tarihi ve fotoğraf/video ekleme, fotoğraf albümü oluşturma, statü ile anlık kişisel durum paylaşımlarına izin vermekte tüm bu akışı kişilerin duvarları üzerinde yayınlama imkanı vermektedir. Diğer kullanıcıların takip görebildiği bu duvarda yer alan akışa haber akışı denilmektedir. Kullanıcılar bu içerikler içerisinde kendilerini "etiketleyebilmekte", "not" uygulaması ile kişisel blog yayını yapabilmektedirler. Facebook tüm bu özelliklerini gün geçtikçe yenilemekte ve kullanıcılara yeni tasarımlar sunmaktadır. Facebook ayrıca farklı

²² <http://www.smartinsights.com/social-media-marketing/social-media-strategy/new-global-social-media-research/> (Erişim Tarihi: 01.06.2016)

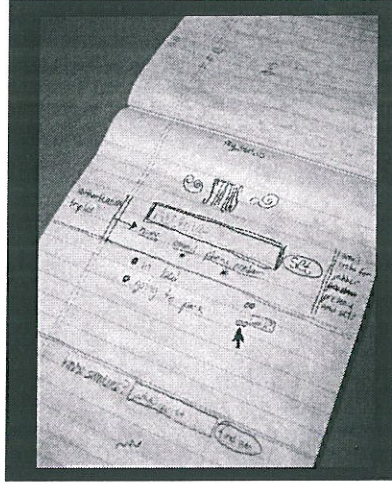
²³<http://www.dummies.com/how-to/content/what-you-can-do-on-facebook.html> (Erişim Tarihi: 01.05.2016)

²⁴www.facebook.com (Erişim Tarihi: 01.05.2016)

²⁵<https://www.theguardian.com/technology/2007/jul/25/media.newmedia> (Erişim Tarihi: 01.05.2016)

²⁶https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Facebook (Erişim Tarihi: 01.05.2016)

dillerde yayın yapmakta ve toplumdaki diğer cinsiyet kimliklerini de “cinsiyet statüsüne” eklemektedir (Binark, 2009, s. 28-30). Twitter: 2006 yılında Jack Dorsey tarafından kurulan Twitter bir mikroblog sitesidir. Twitter kendi Web sitesi üzerinde yapmış olduğu açıklamaya göre kişi ve kurumların “ışık hızında” 140 karakterlik metinler ile iletişim kurmalarını sağlayan bir hizmettir. Twitter üzerinde yapılan gönderileri Tweet denilir. Twitter’ın kullanıcılara 140 karakterlik bir Tweet atma imkanı vermesinin nedeni ise “mesajların yaratıcı olmasını sağlamak ve ideal bir mesajın 140 karakter ile ideal uzunlukta olmasıdır”. Kullanıcılar 140 karakterlik metinlere ek olarak fotoğraf, metin video ve bağlantılar gönderebilir.²⁷140 karakterlik metinler yazmaya, ses, görüntü ve video paylaşmaya olanak vermektedir. Twitter hastag ve konu başlıkları o anda gündemde olan konuları gruplandırma ve kullanıcılara karşılıklı etkileşim ve tartışma olanağı sunmaktadır.

Görsel 2.1. Dorsey'in "twtr" Çizimi

Kaynak: <https://www.flickr.com/photos/jackdorsey/182613360> (Erişim Tarihi: 01.01.2016)

Dorsey'in “twtr” çizimi ile bütünleşik bir mesajlaşma hizmeti hayal ettiği, görülmektedir. SMS hizmetini temel alan bu planlamaya göre; sitenin 160 karakter ile çalışması hedeflenmiş çünkü SMS hizmetinde 140 karakteri geçen mesajlar

²⁷<https://support.twitter.com/articles/20169563> (Erişim Tarihi: 03.02.2015)

ikiye bölünmektedir. Jorsey 140 karakteri metin 20 karakteri ise göndericinin ismi/kullanıcı adının görüntülenmesi için planlamıştır. Dorsey ve ortakları tarafından kurulan Twitter, Rogers'e göre yeni medya kodlama kültürü ile radyo frekanslarını tarama ve mesajları dağıtma coşkusu halka sunmuştur (Rogers, 2016, s. 9-10).

Youtube: Mayıs 2005 yılında kurulan Youtube, kullanıcılara online olarak video paylaşma ve izleme olanağı sunmaktadır. Sitede kullanıcılar profil açarak video paylaşabilmekte, videolara yorum yapabilmektedir. Dünyanın 88 ülkesinde 76 farklı dilde yayın yapan Youtube bu sayede Internet popülasyonunun %95'ine ulaşabilmektedir.²⁸

Google+: Google tarafından Facebook'a rakip olarak kurulan Google+ kullanıcılara ilgi duydukları konularda yayın görmek ve paylaşmak için "koleksiyon" oluşturma ve kullanma, aynı ilgi alanlarını paylaşan kullanıcılar için "topluluk" oluşturma ve kullanma, ilgi alanlarına ve takip edilen kişileri "ana sayfa akışında" görebilme olanağı sunmaktadır.²⁹

Instagram: Instagram kullanıcıların bir profil oluşturarak fotoğraf ve video paylaşmasına olanak veren bir Toplumsal Paylaşım Ağıdır. Kullanıcılar burada gizlilik ayarları gerçekleştirerek paylaşımlarının kimler tarafından görülebileceğine karar verebilmektedirler.³⁰

2. Bloglar ve Mikro Bloglar

Blog kelime anlamı olarak "Web günlüğü" olarak tanımlanmaktadır. Yazıların kronolojik sırada, içeriğin tek genellikle yazar tarafından oluşturulduğu, içeriğe eğer yazar tarafından bir kısıtlama konulmaz ise Internet erişimine sahip olan herkes tarafından erişilebildiği Web siteleri olarak tanımlanabilir. Blog yayını yapan kişilere "blogger" veya "blogcu" denilir. Bloglar tematik, kişisel, grup ve kurumsal bloglar olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır. Bloglar ve mikro bloglar

²⁸<https://www.youtube.com/yt/press/index.html> (Erişim Tarihi: 01.06.2016)

²⁹https://support.google.com/plus/answer/6320392?hl=tr&ref_topic=6320376 (Erişim Tarihi: 06.06.2016)

³⁰<https://www.instagram.com/about/faq/> (Erişim Tarihi: 01.02.2015)

arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Buna göre Mikro Web günlüğü kişilerin duygu ve düşüncelerini paylaştıkları Toplumsal Paylaşım Ağlarıdır. Mikroblogların en temel özelliği kullanıcıların anlık ve kısa içerikler paylaşmasıdır. En bilinen mikroblog Twitter'dır (Aydın, 2012, s. 144). Twitter'dan da önce mikro blog örneklerine rastlamak mümkündür. Buna göre ilk Mikro blog Tumblogs'tur ve ilk ileti Nisan 2015'te atılmıştır. Ancak mikroblogların yaygın bir hale dönüşmesini Twitter sağlamıştır (Özutku vd., 2014, s. 127).

3.Vikiler:

Vikiler Hawaii dilinde "hızlı" anlamına gelen "wiki" kelimesinden oluşturulmuştur. İngilizce olarak ise "What i know is" in kısaltması olarak kullanılmaktadır. İlk viki sitesi Portlans, Oregon'da 1994 yılında Ward Cunningham tarafından kurulan WikiWikiWeb'dir. PHP programlama dilinde oluşturulan ilk viki kullanıcıların HTML tabanlı olarak Web sitelerinde içerik üretmesine, değiştirmesine ve yayınlamasına olanak sağlamaktaydı (Birsen, 2013, s. 160). En temel anlamı ile Vikiler, birçok kişinin Internet ortamında içerik üretip paylaşımlarını ve kullanıcıların yaratılmış bu içeriğe müdahale edebilmelerini sağlayan Toplumsal Paylaşım Ağlarıdır (Richardson, 2010, s. 10).

West ve West'e göre bloglar ve Vikiler birbirlerine benzemekle birlikte aralarında farklılıklar bulunmaktadır. Buna göre vikiler ile bloglar arasındaki en büyük farklılık blogların tek yazarlı olması, içeriklerin tarihi kronolojik bir sıra ile oluşturulması, çoğunlukla gazetecilik amaçlı olması ve interaktivite olanaklarının kısıtlı olmasıdır. Ancak vikilerde içerikler birçok yazar tarafından oluşturulmakta, içeriklere yazarlar müdahale ederek güncelleyebilmekte ve içerikler bloglarda olduğu gibi tarih sırasına göre değil kullanıcıların aramak istedikleri içeriğe göre yatay bir hiyerarşi ile oluşturulmasıdır. Tartışma forumlar ile vikiler arasındaki en büyük farklılık ise içeriklerin kullanıcıların yayınladıkları mesajlar ile oluşturulması ve mesajlar altında tartışma olanağı sunmasıdır. Buna göre forumlar kullanıcıların oluşturduğu başlıklar altında tartışma olanağı sunmaktadır (West and West, 2009 , s. 3-5).

Tablo 2.6. Viki, Blog ve Tartışma Forumlarının Karşılaştırılması

Viki, Blog ve Tartışma Forumlarının Karşılaştırılması		
Vikiler	Bloglar	Tartışma Forumları
İşbirliğine dayanan içerik üretimi	Tek yazar	Çok Yazarlı
Dinamik	Statik	Statik
Linear olmayan ve çoklu sayfaları yapı	Linear Yapı	Ağ Yapısı

Kaynak: West and West, 2009, s. 5.

Tüm bunlardan hareketle Vikiler, Bloglar ve Tartışma Forumları arasında büyük farklılıklar olduğundan söz edilebilir. Buna göre Vikiler ve Tartışma blogları temel olarak işbirliğine dayalı çok yazarlı sitelerdir. Bloglar ise çoğunlukla tek yazarlı sitelerden oluşmaktadır. Vikilerde içeriklere kullanıcılar tarafından müdahale edilmekte ve içerikler değiştirilebilmekte iken, blog ve Tartışma Forumlarında kullanıcılar sadece “cevap verme” veya “yorum yapma” gibi kısıtlı eylemlerde bulunabilmektedirler. Bu özellikleri ile Vikiler, Bloglar ve Tartışma Forumları günümüzde sıklıkla kullanılan Facebook gibi Toplumsal Paylaşım Ağlarına kıyasla kullanıcıya sınırlı bir deneyim sunmaktadır.

Toplumsal Paylaşım Ağlarının özelliklerine bakıldığında bu konuda Toplumsal Paylaşım Ağları ile ilgili olarak literatürde çeşitli özelliklerin ortaya atıldığı görülmektedir. Toplumsal Paylaşım Ağları ile ilgili olarak sayılan özelliklerin temelinde bu teknolojinin bireylerin ve kitlelerin iletişim anlayışını ve yapısını değiştirmesi yatmaktadır. Bu noktada Toplumsal Paylaşım Ağları temel olarak bireylerin ve toplumların iletişim kurma alışkanlıklarını etkilemiş ve dönüştürmüştür. Toplumsal Paylaşım Ağlarının olarak ortaya çıkan ve vurgulanan en önemli özelliği “karşılıklı iletişimdir” ve bu alanda yaşanan radikal değişimlerdir (Eraslan ve Eser, 2015, s. 11).

Bu karşılıklı iletişim ve bu değişimin Toplumsal Paylaşım Ağları ile değişime uğraması ile ilgili olarak Castells “İletişim Gücü” adlı eserinde günümüzde teknolojiye yaşanan büyük değişimler sayesinde Toplumsal Paylaşım Ağları aracılığı ile iletişimin artık kitlesele öz iletişime (mass self communication)

dönüştüğünü vurgular. Ancak tarihsel bir bakış açısı ile kitlesel iletişimden kitlelerin birbirleri ile doğrudan iletişim kurması anlaşılmalıdır. Castells'e göre kitlesel öz iletişim, bir izleyici, dinleyici kitlesine ulaşma olanağına sahip ama mesaj iletiminin kişinin kendisine bağlı olduğu, mesaj alımını kişinin kendisinin yönlendirdiği, elektronik iletişim ağlarından içerik kabulü ve bir araya getirme işinin kişinin kendi seçimine dayandığı karşılıklı etkileşime dayalı iletişimdir. Kitlesel öz iletişim merkezlessiz bir iletişim oluşturmuş, yatay iletişim ağları olan (televizyon, radyo gibi) geleneksel iletişim biçimleri gittikçe birbirine karışmış dijital teknolojinin sağladığı esneklik ile tek tip bir genel "hiper-metin"den, içeriğin ve tüketimin kullanıcı tarafından belirlendiği "benim-metin"e bir geçiş olmuş ve dolayısıyla melez bir iletişim biçimi oluşmuştur (Castells, 2016, s. 2-3). İnternet ve dolayısı ile Toplumsal Paylaşım Ağlarının bireyin iletişimini kitleselleştirmesi ile ilgili olarak Castells şunları söylemektedir;

"Birçok kişiden birçok kişiye iletilen, çok sayıda kişiye ulaşma ve dijital haldeki bilgiyi yakın çevre ya da sonsuz ağlara bağlanma ihtimali olan mesajları işler. Kitlesel öz iletişim, öz iletişimdir çünkü mesajın üretimine gönderici özerk olarak karar verir. Kaynak ve/veya alıcı için mesajın alınması özseçime bağlıdır" (Castells, 2013, s. 21).

Tüm bu noktalardan hareketle Toplumsal Paylaşım Ağlarının en önemli özelliği iletişimde alıcıların kaynak olabilmesini sağlamasıdır. Bu sayede iletişim süreci içerisinde kaynak ve alıcı yer değiştirmiştir. Ancak Toplumsal Paylaşım Ağlarının yukarıda belirtilen bu temel ve radikal özelliğinin yanı sıra bazı farklı özellikler de tanımlanmıştır. Bu özelliklerin tümü Toplumsal Paylaşım Ağlarının kullanıcılara sağladığı deneyimler ile ilgilidir. Bu konuda O'reilly Toplumsal Paylaşım Ağlarının özelliklerini şu şekilde sıralar:

- Radikal merkezlessizleşme,
- Radikal güven,
- Yayıncılık yerine katılımcılık,
- Katılımcı olarak kullanıcılar,
- Zengin kullanıcı deneyimi,
- Kişinin kendi verilerini kontrol etmesi,
- Veriyi yeniden karıştırma,
- Kolektif zeka,

- Tutumlar,
- Daha çok kullanıcı ile daha iyi yazılım (Fuchs, 2014, s. 50).

O'reilly'in sınıflandırmış olduğu bu Toplumsal Paylaşım Ağları özelliklerine bakıldığına benzer şekilde ilgili teknolojinin kullanıcıya kaynak olabilme özelliğini sunması görülmektedir. Aynı zamanda Fuchs'un görüşlerine paralel olarak ortak üretim de vurgulanan özellikler arasında yer almaktadır.

Bir başka görüşe göre ise Toplumsal Paylaşım Ağlarının özellikleri şunlardır;

- Dijital olması,
- Interaktif olması,
- Hipermetinsel olması,
- Ağ kurmaya olanak tanınması,
- Simülasyon oluşturmalarıdır (Lister vd., 2003, s. 13).

Buna göre Toplumsal Paylaşım Ağları dijital bir ortamda, interaktif olarak kullanıcılara ağ kurmayı ve simülasyon oluşturmaya olanak sağlayan sitemlerdir. Bütün bu noktalardan hareketle Toplumsal Paylaşım Ağları ile ilgili olarak literatürde farklı özelliklerden bahsedildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Toplumsal Paylaşım Ağlarının bu noktada en önemli özelliği radikal bir şekilde birey ve kitlelerin iletişim anlayışını ve yapısını değiştirmesidir. Bunun dışında ilgili teknolojinin kullanıcılara sunduğu deneyim olanakları da bu özellikler içerisinde sayılmaktadır.

3. YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER

Çalışmanın bu kısmında Yeni Toplumsal Hareketler tanımlanacak olup, konu ile ilgili teoriler açıklanacaktır.

3.1. Kolektif Davranış

Toplumsal hareketlerin meydana gelmesi için olması gerekli görülen kolektif davranışlar toplumbilimcilerce sınırları belirsiz bir şekilde incelenmiştir. Fakat ortak bir tanımlama yapmak gerekirse bir toplumda veya onun bir parçası olan grupta bir değişimi teşvik etmek ya da olan bir değişime direnmek için süreklilik içinde hareket eden kitlesel davranışlar kolektif davranışlardır. Kitlesel göçlerden yığın hareketlerine kadar hayran kitlelerin ya da taraftarların gerçekleştirdiği eylemlerden dini cemaatlerin propaganda hareketlerine kadar geniş bir çerçevede kolektif davranışları görmek mümkündür (Turner and Killian, 1965, s. 37-309). Kolektif davranışların rasyonel ve siyasi amaca dönük olanı Toplumsal Hareketler olarak adlandırılmış; 1960'lı yıllardan itibaren kolektif davranış yerine sosyal hareket çalışmaları ağırlık kazanmıştır (Crossley, 2002, s. 10).

Kolektif davranışların Toplumsal Hareketlerden farkı gerginlikten doğan psikolojik bir huzursuzluk ve apolitik bir tepkidir. Kolektif davranışın daha normatif, örgütlü ve politik olanı ise Toplumsal Hareketlerdir. Toplumsal hareketler sistemin yıkıcı gerginliğine karşı kolektif bir tepki gösterir ve toplumsal isyanı tetikleyecek tepkilere yol açabilir. Kolektif davranışlara yol açan anksiyete, yabancılaşma ve uyumsuzluk gibi sitemle birey arasındaki çatışmaya dayalı kişisel huzursuzluklar Toplumsal Hareketlerin de ortaya çıkmasında sebeptir. Toplumsal Hareketlere katılım motivasyonu bu gibi kişisel motivasyonlardan kaynaklanabilir. Fakat Toplumsal Hareketin örgütlülüğü ve siyasi angajmanı onu kolektif davranıştan farklılaştırır. Toplumsal Hareketler bir diğer deyişle toplumsal huzursuzluğun ve bireylerin memnuniyetsizliğinin dışı vurumudur. Toplumsal Hareketi incelemek aynı zamanda hoşnutsuzluğun kaynağını teşkil eden toplumsal yapıyı da anlamayı gerektirmektedir. İnsanlığın geçmişinde çok eski olmasına rağmen toplumsal hareketlerin görece daha yeni çalışılmaya ve tanımlanmaya başlaması, günümüz toplumlarının yoğun bir şekilde toplumsal hareketlere sahne

olmasıyla alakalıdır. Toplumsal Hareketler, örgütlenme biçimleri, söylemleri, politikaları açısından farklılıklar göstermekte ve toplumsal alanda daha çok göz önünde olmaktadır. Bu sebeple Toplumsal Hareketler giderek sosyal bilimcilerce daha çok ilgi gören bir alan haline gelmiştir (Şentürk, 2006, s. 31-46 ve Çetinkaya, 2008, s. 15).

Kolektif davranışlar psikolojik motivasyonlarla gerçekleşirken, kurumsallaşmamış, genellikle planlanmadan ve doğaçlama olan davranışlardır. Belirlenmiş kural ve prosedürlere bağlı kalmadan, otorite hiyerarşisinin olmadığı ve kurumsallaşmış normlarla belirlenmemiş davranış türüdür. Fanatik gruplar veya taraftarların kitlesel eylemleri, yağma ve isyan, panikle gerçekleşen davranışlar bunlara örnek olarak verilebilir (Buechler, 2004, s. 49). Kolektif davranışları anlamaya yönelik yaklaşımlar genelde kolektif davranışı negatif bir hareket olarak görmüştür. Kolektif hareketlerin ortaya çıkmasında gerginlik ve çöküş yaklaşımı, toplumsal normların, sosyal kontrol mekanizmalarının ve moral değerlerin zayıflamaya ve çökmeye başladığı ortamlarda kolektif davranışların arttığını belirtir. Yoksunluk kuramı ise bireylerin içinde bulunduğu durumlarda yoksunluk hissettikleri şeylerin fazla olması ve karşılaştırma yaptıkları diğer gruplara göre yoksun olduklarını hissettikleri durumlarda kolektif davranışların ortaya çıktığını vurgular. Son olarak da kitle toplumu kuramı ise modern toplumların bireyleri özgünlüklerinden soyutlayıp birer kitle haline getirmesi ve bunun neticesinde yabancılaşmanın getirdiği ve kişiliklerin kaybolması ile ortaya çıkan psikolojik bir direnme biçimi olarak kolektif davranışların arttığı yönündedir (Buechler, 2004, s. 48-50).

3.2. Toplumsal Hareketlerin Tanımı

18. yüzyıl insanlığı tarımdan sanayi toplumuna geçiş bilimsel buluşlar sömürgecilik imparatorluklar arası savaşlar gibi köklü ve derinden etkileyici oluşumlara ve dönüşümlere şahit olmuştur. Buna paralel olarak 18. yüzyıl sosyal hareketlerin ortaya çıktığı bir asır olarak kabul edilmektedir. 19. yüzyılda ise sosyal hareketler toplumlar arası bir boyut halini almıştır. Sosyal hareketleri

inceleyen teoriler ise zamanla çeşitlenen sosyal hareketlere anlam bulabilmek için farklılaşmıştır.

Toplumsal Hareketler meydana gelişleri, amaçları, süreçleri, oluş biçimleri, örgütlenme şekilleri ve sonuçları açısından özgün nitelikler barındıran nevi şahsına münhasır bir olgu olduğundan sosyal bilimcilerce kolektif davranıştan ayrı ele alınmaktadır. Gerçekleşmiş oldukları tarihsel arka planı ve toplumsal gerçekliği itibariyle farklı parametrelere sahip olan Toplumsal Hareketler birbirinden farklı tanımlamalara sahiptir. Buna karşın ortak özellikleri açısından tanımlanacak olursa, Toplumsal Hareketler, kolektif davranışın bir biçimi olmakla birlikte diğer kolektif davranışlar içinden özgünlüğü ile ayrılan, birbirinden farklı bağlamlarda ortaya çıkıp farklı amaçlar taşımasına rağmen, süreklilik arz eden ve organize olmuş kolektif davranışlardır. Süreklilik ve organize olma hali diğer kolektif davranışlardan ayıran en önemli özelliklerdir. Toplumsal Hareketlerin ister devrimci ister reformcu olsun ortak amacı, toplumda yeni değerler yayacak ya da derin ve köklü toplumsal değişmeye yol açacak dönüşümleri gerçekleştirmeyi amaçlamasıdır (Finger, 1992, s. 312). Ayrıca Toplumsal Hareketlerde üyeler arasında süreklilik arz eden ortak bir kimliğin oluşu, hareketin karşı durduğu bir karşıt görüş ya da ideolojinin oluşu ve toplumsal bir hedefe odaklanması, Toplumsal Hareketlerin özgün ve tanımlayıcı diğer niteliklerindedir.

3.3. Toplumsal Hareketlerin Tarihsel Gelişimi

Kolektif davranışlar daha çok bireysel ve psikolojik motivasyonlarla gerçekleştiğinden kolektif davranışların geçmişinin insanlık kadar eskiye dayandığını düşünmek yanlış olmayacaktır. Buna Toplumsal Hareketlerin tarihsel kökenleri sosyal bilimcilerce üzerinde durulmuş bir konudur. Kendine özgü bir kolektif davranış biçimi olan Toplumsal Hareketlerin, genel kaniye göre, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da çeşitli çıkar gruplarının hak talepleri ve şikayetlerini iktidara ve topluma anlatma kaygısıyla gerçekleştirdikleri 18. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleştirdikleri örgütlenmeler olarak ele alınmaktadır. Fakat Toplumsal Hareketlerin asıl olgunlaşmaya ve kemikleşmeye başladığı dönem olarak 19. yy kabul edilmektedir. Geleneksel ya da cemaat grupları tarafından

gerçekleştirilen hareketlerin daha örgütlü, ortak bilince ve kimliğe dayalı ve politik amaçlar doğrultusunda şekillenmeye başladığı dönem ise 19. yüzyılın hareketleri olmuştur (Tilly, 2008a, s. 16-20).

1789 ile 1850 arasında Fransız toplumunda gerçekleşen köklü isyan hareketlerini ele alan Alman sosyolog Lorenz Von Stein, Toplumsal Hareketleri inceleyen ve adlandıran ilk sosyal bilimci olarak görülebilir. Toplumsal Hareket kavramını halk tabanlı politik mücadeleler konusuna sokan ve Toplumsal Hareketleri tarihsel bağlamda inceleyen Stein'in çalışması Toplumsal Hareketleri çalışan sosyal bilimciler için başlangıç sayılabilmektedir (Tilly, 2008a, s. 18-19). Bu dönemler Fransız İhtilali ve özgürlük hareketlerinin, 1830 ve 1848 devrimleri, burjuva ve işçi sınıflarının hak mücadeleleri gibi köklü değişimler ve farklı politik ajandaları gündeme getiren ve zamanla diğer toplumlara da sirayet eden Toplumsal Hareketler olmuşlardır. Fransa dışında Toplumsal Hareketlerin beşiği sayılan bir diğer ülke ise İngiltere'dir. Sanayileşme birlikte yeni ortaya çıkan toplumsal sınıfların örgütlenmeleri, mücadeleleri ve hak talepleri Toplumsal Hareketlerin başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Markoff, 1996, s. 45).

Toplumsal Hareketlerin tarihsel bağlamını ele alan tüm bu yaklaşımların Avrupa merkezci (eurocentric) olduğuna dair bir bakış açısı da mevcuttur. Bu bakış açısına göre Toplumsal Hareketlerin başlangıcını Batı Avrupa olarak ele alan Batılı sosyal bilimcilerin, doğu toplumlarını ve doğu toplumlarındaki hareketleri görmezden gelmesinin ise Batı merkezci bir bakış açısının ürünü olduğu savunulur. Batı merkezci bakış açısına göre Anadolu'da köylülerin iktidara karşı olan taleplerini iletmeleri ve düzenin değişmesi için başlattıkları Celali isyanları ya da Çin'de hanedanları yıkan köylü isyanları Toplumsal Hareketler kapsamında ele alınmamaktadır. Doğu toplumlarında herhangi isyan ya da muhalif hareketin olmadığına dair oryantalist yaklaşımın da doğmasına sebep olmaktadır (Türkdoğan, 2004, s. 652 ve Çetinkaya, 2008, s. 42). Fakat Toplumsal Hareketlerin tarihsel bağlamının Avrupa merkezli ele alınmasının en önemli sebebi, Toplumsal Hareketlerin modernitenin ve Batı'nın moderniteyi yaşadığı kendi özgül koşulların bir ürünü olarak ortaya çıkmasıdır.

3.4. Toplumsal Hareketlerin Biçim, Nitelik ve Aşamaları

Toplumsal hareketleri sınıflandırmak zordur. Toplumsal hareketler birbiriyle ilişkili ve ortak nitelikleri çok olan bir sosyal olgudur. Toplumsal Hareketleri bireyi etkilemeye yönelik ve toplumu etkilemeye yönelik şeklinde bir ayrıma gidilmesi de güçtür. Her Toplumsal Hareket yüzeysel ya da derinden, bütünsel veya kısmi mutlaka toplumu ya da toplumun bir yönünü etkilemeyi, değiştirmeyi ya da dönüştürmeyi amaçlar. Fakat her Toplumsal Hareket bireysel düzeyde bilinç dönüşümünü ya da görüş oluşturmayı da beraberinde amaçlamaktadır. Bireylerin değişiminin toplumsal değişimin ayrılmaz bir parçası olduğu gerçeği Toplumsal Hareketleri bireyler üzerinde etkin olmaya zorlar. Toplumsal Hareketlerin ortaya çıktığı dönemler olan 18. ve 19. yüzyıllarda dini hareketler, toplumun belli bir kısmını değiştirmeyi amaçlayan reform hareketleri, topyekûn bir düzen değişikliğini amaçlayan devrimci hareketler, işgal ya da imparatorluk egemenliklerini reddeden milliyetçi hareketler, mevcut değişime karşı direnen direnişçi hareketler, insan davranışının yalnızca bir kısmını değiştirmeyi amaçlayan alternatif hareketler bunlara örnek verilebilir (Kendall, Lothian and Linden, 2008, s. 553-554).

Toplumsal Hareketlerin nitelikleri aynı zamanda tanımını da barındırır. Toplumsal Hareketleri anlamının başlıca yolu niteliklerinden yola çıkmaktadır. Toplumsal Hareketler konusunda çalışan sosyal bilimci Tilly'e göre Toplumsal Hareketler 18. yüzyılda ortaya çıkışından itibaren tekil hareketlerden ziyade, çoklu ve etkileşimli kampanyalar şeklindedir (Tilly , 2008a, s. 30-33). Her Toplumsal Hareketin mutlaka bir programı, kimliği ve duruşu vardır. Toplumsal Hareketlerin gelişiminde demokrasinin olumlu bir etkisi vardır ve Toplumsal Hareketler halkın egemenliğini kabul eder. Toplumsal Hareketler siyasi girişimcilerce başlatılır ve geliştirilir. Her Toplumsal Hareket model alma, işbirliği ve iletişim kanalları ile gelişir. Toplumsal hareketler, katılımcıları, yapıları ve iddiaları ile tarihsel olarak evrilebilmektedirler. Toplumsal Hareketler zamanla ortadan kalkabilir ya da başka bir politik oluşuma dönüşebilir. Ayrıca Toplumsal Hareketler toplumsal yapıda ve bilhassa mülkiyet ve emek ilişkilerinde köklü değişiklikleri amaçlar. Toplumsal Hareketlere katılanlarda ortak duyarlılık, dayanışma ruhu ve grup kimliği baskındır. Toplumsal Hareketlerde kurucu unsur olarak ideoloji ya da düşünceler

seti yer alır. Toplumsal Hareketlerin oluşum ve etkileme süreçleri olduğundan süreklilik arz eder. Toplumsal Hareketler başarı odaklı değildir. Muhalif ya da çatışmacı doğası olan Toplumsal Hareketler uzun süreli doğrudan ya da dolaylı değişimi amaçlarlar. Özerk bir yapıları, kendilerine ait stratejileri ve öz değerleri vardır (Zander , 1959, s. 313-314; Stalder, 2006, s. 77-78). Toplumsal Hareketlerin oluşum aşamaları ise diğer bir çalışma konusudur. Her Toplumsal Hareket için bir başlangıç ya da hazırlık aşaması vardır. Bu aşamanın gerçekleşmesi için öncelikle toplumda istikrarın bozulmaya başlaması, halkın beklentileri ile toplumsal gerçeklik arasında bir gerilimin ve kopuşun olması gerekmektedir. Bununla beraber toplumsal kontrol mekanizmalarında meydana gelen gevşemeler ise Toplumsal Hareketlerin doğabilmesi için görece rahat bir ortam sağlar. İkinci aşama ise toplanma ve birleşme aşamasıdır. Bu aşamada ise toplumsal gerçekliğe dair hoşnutsuz olan bireyler bir araya gelmeye başlarlar. Bu bir araya gelmede, ajitasyon, moral değerler, ilkeler, grup ruhu, ideolojiler ve taktikler belirlemeye başlar. Üçüncü aşama ise Toplumsal Hareketin kurumsallaşma aşamasıdır. Bu aşamada ise Toplumsal Hareket olgunlaşmaya başlar ve örgütlü bir hal alır. Bu aşamada artık Toplumsal Hareket politik bir süreç halini alarak, toplumu ve sistemi değiştirmeyi veya dönüştürmeyi amaçlayacak baskı unsuru olarak ortaya çıkar. İktidara olan baskı çeşitli yollarla pratik edilmeye başlar. Bu aşamada ayrıca gönüllüğün yerini uzmanlık ve ücretli çalışanlar yer almaya başlar (Kendall, Lothian and Linden, 2008, s. 568; Crossley, 2002, s. 34).

Bu çalışmada da Toplumsal Paylaşım Ağlarının Yeni Toplumsal Hareketlerin oluşumunda bilhassa üyelerin bir araya getirilmesini içeren ikinci aşama ile hareketin olgunlaşmaya başladığı, ilkelerin ve söylemin geliştirildiği; ayrıca mücadelenin yoğunlaştığı üçüncü aşamada önemli rol oynadığı anlaşılacaktır.

3.5. Toplumsal Hareket Kuramları

Toplumsal Hareketleri anlamaya yönelik kuramlar aynı anda Avrupa'da ve ABD'de ortaya çıkmıştır. 1960'lara doğru şekillenen Toplumsal Hareket kuramları ilk olarak ABD'de Kolektif Davranış, Avrupa'da da Marksizm paradigmaları doğrultusunda ortaya çıkmıştır. 1970ler'den sonra ise ABD'de Kaynak Hareketliliği

ve Politik Davranış, Avrupa’da ise Yeni Toplumsal Hareketler paradigmaları baskın hale gelmeye başlamıştır.

3.5.1. Kolektif davranış yaklaşımı ve sembolik etkileşimcilik

Gustave Le Bon, Herbert Blumer, William Kornhauser ve Neil Smelser gibi toplumbilimcilerin öncülük ettiği bu yaklaşım, kendi kontrolleri dışındaki koşullara duygusal tepki veren insanların bir araya gelerek gösterdikleri tepkisel davranışları Toplumsal Hareket olarak ele alır. Toplumda oluşan yapısal gerilimler, anomi hali ve yoksunluk bireylerin şikayetlerinin artmasına sebep olur. Bu bireysel şikayetlerin birleşiminden oluşan kolektif bir psikolojik hal ve gerilim meydana gelir. Toplumdan soyutlanmış, toplumla bütünleşmemiş olan bireylerin oluşturduğu “avam ve ayak takımı” grupların başlattığı eylemlerdir. Farklılıkları ve siyasi doğaları dikkate alınmaksızın panik hali, moda, çılgınlık gibi haller de Toplumsal Hareket olarak görülür (Crossley, 2002, s. 11). Kolektif Davranış yaklaşımı, bireysel davranışların psikolojik boyutuna eğilmiş, politik bağlamını göz ardı etmiştir. Toplumsal gerilimlerin politik parametrelerini görmezden geldiği için eleştirilmiştir (Buechler, 2004, s. 51).

Sembolik Etkileşimci yaklaşım da Kolektif Davranış yaklaşımından ortaya çıkmıştır. Toplumsal huzursuzluk, kimlik ve hareket kültürü gibi konulara eğilmiştir. Toplumsal huzursuzluktan kaynaklanan bireysel davranışların bir araya gelmesi ile oluşan kolektif davranışlar toplumsal dünyayı anlamamızı sağlar ve sosyolojinin ilk etapta incelemesi gereken konudur. Toplumsal huzursuzluklar neticesinde oluşan kolektif davranışlar, muhalif kültür ve kimlik kazanarak Toplumsal Harekete dönüşür. Bu yaklaşım da Kolektif Davranış yaklaşımı gibi daha makro ve politik koşullara, yapısal özelliklere ve toplumsal ağlara eğilmez (Crossley, 2002, s. 23-35).

3.5.2. Rasyonel seçim teorisi

1960’larda ortaya çıkan ve ABD merkezli olan bir diğer yaklaşım olan Rasyonel Seçim Teorisi, kolektif hareketlere insanların neyin motive ettiği

üzerinde durmaktadır. Politik bağlamdan ve makro bakış açısından yine uzak olan bu yaklaşıma göre, insanları motive eden faktör, ortak çıkarlardır. Faydalarını çoğaltan ve maliyetlerini azaltan eylem yöntemleri Toplumsal Hareketleri belirler. Yapılacak olan Toplumsal Hareketin sonucunda elde edilecek olan fayda hareket esnasındaki maliyetten fazla ise insanlar harekete geçer. Hareketin sonunda elde edilecek faydadan yararlanacak olan bireyler ise ortak çıkar etrafında bir araya gelir ve hareketin öncüleri ve aktörleri olurlar. Bu teoriyi Toplumsal Hareketler alanında kullanan iktisatçı Olson, Toplumsal Hareketlere iktisat penceresinden bakıp, fayda-maliyet analizi üzerinden yaklaşmıştır (Giddens, 2012; Çetinkaya , 2008, s. 21-22; Crossley , 2002, s. 57-59).

3.5.3. Kaynak seferberliği kuramı

Rasyonel Seçim teorisinden de beslenen bu kurama göre insanlar rasyonel kararlar alarak Toplumsal Hareketleri başlatırlar. Fakat Rasyonel Seçim Teorisine ilave olarak Toplumsal Hareketlerin başlamasının kolay olmadığını belirtirler. Toplumsal hoşnutsuzluk her toplumda mevcuttur, evrenseldir. Buna karşın Toplumsal Hareketler evrensel değildir. Her toplumda Toplumsal Hareketin görülmesi mümkün değildir. Çünkü Toplumsal Hareketlerin gerçekleşmesi için gerekli koşullar ve materyaller gereklidir. Para ve fiziki sermaye, dayanışma ruhunu yaşatacak moral değerler, sosyal ve örgütsel yapılanma, gönüllüler, liderler ve personelden oluşan insan kaynağı ve ortak hareket etme bilincini geliştirecek kültürel normların varlığı gereklidir. Geniş sosyal ağların ve ekonomik olanakların kaynak hareketliliğini sağlayacak şekilde olması Toplumsal Hareketlere imkan sağlamaktadır. Aynı zamanda toplumsal örgütlerin düzeyleri de hareketliliği ivme kazandıracak düzeyde olmalıdır. Bu yaklaşım Toplumsal Hareketlere gerçekleşme imkanı tanıyan kaynaklara odaklanması sebebiyle önem arz etmektedir. Sınırlı kaynaklara erişebilen hareketler başarısızlıkla sonuçlanmaktadır (Cohen, 1999, s. 114).

3.5.4. Göreli yoksunluk kuramı

Denson Morrison, Ted Gurr ve James Davison gibi kuramcılarca geliştirilen bu kurama halihazırdaki durumdan hoşnut olan, koşullarından memnun ve doyum sahibi bireyler toplumsal değişime direnirler. Toplumsal değişime en çok ihtiyaç hissedenler göreli yoksun olanlar ve mevcut sistemden maddi ya da manevi doyum sağlayamayanlardır. Bu sebeple de Toplumsal Hareketlerin aktörleri göreli yoksun olanlar ve başlıca motivasyonları da bu yoksunluklarına son verme isteği ve sistemi değiştirme talebidir. Bu kuramda da eksik olan yoksunluğun Toplumsal Hareketlerin tek sebebi olarak gösterilmesidir. Halbuki, Toplumsal Hareketler pek çok sebebe dayanabilen çok yönlü ve karmaşık bir sosyal olgudur (Kendall, Lothian and Linden, 2008, s. 555).

3.5.5. Politik süreçler kuramı

Siyaset sosyolojisinin etkisinde gelişen bu kuram, Toplumsal Hareketlerin başarısını politik fırsatlara bağlamaktadır. 1960'lardan sonra ABD'de gelişen ve Toplumsal Hareketleri açıklamada politik süreçlere odaklanan bu kurama göre, Kaynak Hareketliliği kuramında yer alan ekonomik ve sosyal kaynaklara ilave olarak politik süreçlerinde ve fırsatların da Toplumsal Hareketlere elverişli olması gerektiğini savunmuştur. Toplumsal Hareketlerin gerçekleşebilmesi için, toplumda ilk olarak isyan bilincinin olması gerekmektedir. Daha sonra ise güçlü bir lider etrafında kaynakların seferber edildiği örgütsel bir güç ya da yapı gerekmektedir. Daha sonra ise isyan bilinci ile oluşturulan örgütsel güç etrafında toplanan bireylere gerekli olan politik fırsatlar var olmalıdır. Bilhassa da muhalif seslere karşı kırılğan olan sistemlerde Toplumsal Hareketler için fırsatlar doğmuş olur (Tarrow, 1998, s. 18).

3.5.6. Yeni toplumsal hareketler yaklaşımı

1970'lerden sonra başlayan ve 1980'lerde yükselişe geçen Yeni Toplumsal Hareketler yaklaşımı, günümüz sosyal hareketleri açıklamada çok sık başvurulan kuramlar dizisi halini almıştır. Bünyesinde çeşitli bakış açılarını barındıran Yeni

Toplumsal Hareketler kendisinden önceki yaklaşım ve kuramları yadsımaz. Bu kuramların harmanlayan, bütüncül bir yaklaşıma sahiptir. Bu sebeple Yeni Toplumsal Hareketler yaklaşımları günümüz Toplumsal Hareketleri anlamada sıklıkla başvurulan yaklaşımlar dizisi olmuştur.

Günümüz Toplumsal Hareketlerine yön veren ana parametreler olan kimlik, küreselleşme, sivil toplum ve Toplumsal Paylaşım Ağları gibi olguları açıklamaya da çalışan Yeni Toplumsal Hareketler, klasik yaklaşımların aksine yeni yükselmekte olan ve günümüz toplumlarını şekillendirip yeni olgulara da açıklık getirmeye çalışmaktadır. Bu çalışmanın ana konusu olan Dijital Aktivizim de yeni oluşan bir olgu olan İnternet teknolojileri, bilgi toplumu ve Toplumsal Paylaşım Ağları ile yakından alakalı olması sebebiyle Yeni Toplumsal Hareketler yaklaşımları çalışmanın ana teorik eksenini teşkil etmektedir.

Yeni Toplumsal Hareketler yaklaşımı kendinden önceki yaklaşımlardan farklı olarak Toplumsal Hareketlerin belli bir yönüne odaklanmak yerine genel tabloya bakmayı ve makro düzeyde analizler yapmayı hedeflemiştir. Toplumsal Hareketlerin arkasında yatan faktörleri tarihsel bağlamda teorileştirme çabası içindedir. Bu sebeple Yeni Toplumsal Hareketler, Toplumsal Hareketleri analiz ederken sıklıkla modernite ve postmodernite tartışmalarına atıfta bulunur. Toplumsal Hareketleri moderniteye, araçsallaştırılmış rasyonaliteye, bilimselleştirilmiş hayatlara, bürokratik devlet yapısına ve egemen iktidarca giydirilen kimliklere, kapitalist Pazar ilişkilerince belirlenen yaşamlara birer tepki olarak okuma yapmaktadır. Dolayısıyla modern ve postmodern durumun tarihsel perspektiflerini ele alarak analiz etmektedir. Bu da Yeni Toplumsal Hareketler yaklaşımının ne kadar makro bir düzeyde analiz yaptığını göstermektedir (Buechler, 2000, s. 46-88).

Yeni Toplumsal Hareketler, Toplumsal Hareketleri Marksist kuramdan farklı olarak sınıf dışı kimliklere dayandırarak analiz etmeye çalışır. Toplumsal Hareketlerin aktörleri, işçi, burjuva, çiftçi gibi üretim ilişkileri içerisinde konumlandığı sınıfsal pozisyon ve elinde tuttuğu sınıfsal kimliğin dışında, ırk, etnisite, toplumsal cinsiyet, yaş, vatandaşlık, yaşam tarzı gibi farklı kimlik tabanlı aktörlerin katılımı ile açıklamaktadır. Bu da günümüzün sanayi sonrası

toplumlarında sınıfsal ilişkilerin daha çözülmüş ya da esnek olduğu bir sosyal yapıda Yeni Toplumsal Hareketlerin analizlerini daha anlaşılır kılmaktadır. Dolayısıyla Yeni toplumsal Hareketler yaklaşımına göre, Toplumsal Hareketlerin merkezinde kimlikler önemli bir rol oynamaktadır (Melluci, 1996, s. 105).

Yeni Toplumsal Hareketlerin bir diğer bakış açısı ise insanların birden fazla edindikleri kimlikler akışkan ve çokludur. Bireyin yaşamı boyunca edindiği kimlikler günümüzde fazlalaşmış ve zamanla da kimlikler değişebilmektedir. Bir insan ömrü boyunca farklı kimlikleri farklı zaman dilimlerinde edinebilmektedir. Kimliklerin çokluğu ve akışkanlığı sebebiyle insanların Toplumsal Harekete geçme ya da kolektif bir eylemde bulunması ilk etapta kimliğini tanımlamasıyla başlamaktadır. Bireyler öncelikle kimliklerini tanımlayıp ötekini belirlemekte ve ötekine karşı kendisini konumlandırdıktan sonra Toplumsal Harekete ya da kolektif eyleme geçmektedir (Buechler, 2000, s. 48-49).

Bir diğer bakış açısı ise kamusal alanın çözülmesi ve özel alanla arasındaki sınırların muğlaklaşması neticesinde gündelik hayatın ya da özel alanın da siyasileşmesi durumudur. Artık Toplumsal Hareketlerin alanı kısaca modern ya da klasik anlamda örgütlü siyaset ya da kurumsallaşmış siyaset alanı değil özel alanlar da siyasetin alanıdır. Diğer bir deyişle Toplumsal Hareketler özel olanın politikleşmesi neticesinde, özel alanda da cereyan edebilmekte ve kişisel olarak görülen gündelik hayattan ya da sosyal yaşamdan da beslenebilmektedir. Cinsel yönelim, yaşam tarzı gibi özel alana dair görülen kimlik ve yaşayışlar Toplumsal Hareketlerin merkezinde konumlanabilmekte ve hareketini meydanlar, parlamentolar ya da siyasi partiler dışında, sokakta, evinde, Internet ortamında, sosyal hayatında ya da gündelik yaşamındaki iletişim kanallarında da sürdürebilmektedir (Melluci, 1996, s. 97).

Yeni Toplumsal Hareketler ayrıca Toplumsal Hareketlerin amacı ile ilgili farklı bir bakış açısına sahiptir. Bu bakış açısına göre günümüzün Toplumsal Hareketleri, yeni değerler ve kazanımlara odaklanmıştır. Daha çok özerklik, yaşam tarzının kabul görmesi ya da demokratikleşme odaklı olan bu talepler eskinin taleplerinden farklıdır. Eski hareketlerin talepleri daha çok sınıf temelli talepler, ekonomik kazançlar, devlet aygıtını denetim altında tutma ve devlet

mekanizmasını kontrol etme, gerekirse devrim yoluyla sistem değiştirme gibi taleplerdir (Melluci, 1996, s. 102-103).

Son olarak Yeni Toplumsal Hareketler günümüzün Toplumsal Hareketlerinin yeni araçlar kullandığını belirtmektedir. Klasik anlamdaki Toplumsal Hareketler, siyasi odaklı araçlar kullanırken (meydan protestolar, grevler, silahlı baskınlar ve ayaklanmalar gibi), günümüzün kimlik odaklı Toplumsal Hareketleri ise sistemin kurallarını felsefi ve düşünsel anlamda reddetme, mizah, karikatür, Toplumsal Paylaşım Ağları, alaya alma, sivil itaatsizlik gibi farklı yollarla gerçekleştirmektedir (Buechler, 2011, s. 172-173).

3.6. Yeni Toplumsal Hareketlerin Parametreleri

Yeni Toplumsal Hareketleri “yeni” yapan parametreler ve öncüsü olan Toplumsal Hareketlerden farklılaştıran nitelikleri, Yeni Toplumsal Hareketleri anlayabilmek için incelemeye değerdir. İlk olarak aktörler açısından Yeni Toplumsal Hareketler, yeni orta sınıflara dayanan hareket türüdür. Grup olarak hareket eden ve gelir dağılımı çatışmasına giren sosyo-ekonomik gruplar öncülü olan sosyal hareketlerin aktörleriydi. Buna karşın Yeni Toplumsal Hareketlerin aktörleri, grup kadar sıkı bağlar yerine, ortak zeminde bir araya gelen ve gevşek bağlarla birbirine bağlı olan, bireyselliğini de sıkı sıkıya koruyan bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları topluluklardır. Bu topluluklar sosyo-ekonomik özellikler ya da gelir gruplar üzerinden değil de kültürel kimlikler, yaşam tarzları veya toplum içinde dezavantajlı hissettikleri konumları, beğenileri, dünya görüşleri üzerinden bir araya gelmektedirler.

Yeni Toplumsal Hareketler, mevcut kurulu ekonomik temelli, üretim ilişkilerine ve mülkiyet sahipliğine göre şekillenen sınıfsal kimlikleri de aşan ve bu sınıfsal sınırları muğlâklaştıran yeni aktörler, daha pragmatist ve çoğulcu, esnek dünya görüşleri etrafında birleşirler. Katı ideolojik sınırları kendisine belirleyici olarak görmez. Yeni kimlikler ve baskı altındakileri ortaya çıkaran duruşlar sergilerler. Bunlar daha çok barışseverlik, çevrecilik, feminizm, savaş karşıtlığı, anti militarizm, hayvanseverlik, vejetaryenlik, yavaş yaşam gibi akım ve kimlikler etrafında birleşirler. Ekonomik büyüme, refahtan pay alma, ekonomik temelli

sömürüye karşı direnme, artı değerın bölüşümü, askeri ve toplumsal güvenlik, ulusal bağımsızlık gibi konular yerine barış, çevre ve insan hakları gibi daha hukuki ve sosyo-kültürel konular yer alır. Bu konular yerel ya da ulusal bazda değil küresel boyuta taşınarak işlenir. Dolayısıyla değer olarak da ulusal ve ekonomik değerler yerine, daha demokratik, merkezi otoritelerden bağımsız kişisel özgürlük, yaşam tarzlarının özerkliği gibi değerler üzerinden şekillenir (Offe, 1997, s. 67).

Yeni Toplumsal Hareketlerde özel olan politiktir. Özel alan ile kamusal alan arasındaki sınırlar da muğlaklaşmaktadır. Kürtaj, cinsel yönelim gibi özel, bireysel ya da mahremiyete dair gibi düşünölen konular da kamusal alana taşınır ve Yeni Toplumsal Hareketlerin konusu olabilmektedir. Müdahaleci ve düzenleyici olan refah sistemli ulus devletlerin denetim ve düzenleme alanlarının dışına çıkmak için uğraş verilmektedir. Bu sebeple yeni konulara odaklanılır (Çayır, 1999, s. 27-28).

Eylemlerin türüne göre bakıldığında ise Yeni Toplumsal Hareketler daha teatral ve yenilikçidir. Klasik anlamlarda meydanları doldurup protestolar yapmak ve neticesinde de iktidar ile pazarlık masasına oturmak şeklinde olan sendika tipi eylemler yerine, mizah, karikatür, Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinde yürütölen eylemler/kampanyalar, sivil itaatsizlik gibi çeşitli ve yaratıcı eylem türlerini kullanır. Performans ve uygulama açısından daha ademimerkeziyetçi, örgütlenme türü açısından ise sendikalar gibi kurumsallaşmış, hiyerarşik ve dikey bir yapılanma yerine, daha yatay, hiyerarşik olmayan ve esnek bir örgütlenme yapısına sahiptir. Oylama ile karara verilerek grup şeklinde hareket etmek yerine bireyler hareketlerinde daha özerktirler. Her birey kendisini istediği şekilde harekete yakın ya da uzak konumlandırıp, aktivitesini belirleyebilmektedir. Böylelikle grup kimliği bireysel kimliğinin üstüne geçmemiş olur. Bireysel özerkliğini koruyarak hareketin içinde yer alabilmektedir. Resmi bir üyelik sistemi dışında daha çok gönöl birlikteliği ve eylem ortaklığı ve katılımçılık şeklinde şekillenir. Çoğulcu ve merkezi olmayan yapılarında bireylere karar alma mekanizmalarına katılma konusunda hareket içinde çeşitli alternatifler sunabilmektedir. Öncölü olan Toplumsal Hareketler siyasi parti ya da sendika tipi örgütlenme biçimleri ile resmi örgütlenmeye sahip ve büyük ölçekli temsiliyete dayanmaktadır. Üye sayısı üstünlük aracı olarak kullanılabilir. Üye sayısı üstünlüğü temsiliyet ve oylama gibi süreçlerde önem arz ettiğinden, hareketin

büyüklüğü, üye sayısına bağlıdır. Buna karşın Yeni Toplumsal Hareketler daha yatay bir örgütlenme tipi sergiler. Üye sayısının çokluğundan ziyade eylemlerin akılcılığı, nüktedanlığı, ses getirebilme yetisi, kamuoyunu hızlı ve etkin bir şekilde etkileyebilme potansiyeline bağlıdır. Üye sayısından ziyade üyelerin ses getirebilmesi ve etkinliği önemlidir. İktidar ile müzakere masasına oturmak gibi bir ana amaç yerine daha çok yaşam tarzına ve dünya görüşüne dayalı özerklikler ve demokratik haklar talep edilmektedir. Dezavantajlı oldukları durumla ilgili kamuoyuna ilişkin farkındalık yaratmak ve kamuoyunu yönlendirmek en önemli amaç haline gelmektedir (Şimşek, 2004, s. 115).

Yeni Toplumsal Hareketler paradigmasının bu özellikleri ışığında dört ana kavram belirlemektedir. Günümüz Toplumsal Hareketlerinin ana motivasyon kaynağı kimlikler ve kimlik tabanlı özgürlük, tanınma ve görünür olma gibi istekler yattığından, kimlik önemli bir kavramdır. Günümüz Toplumsal Hareketleri küreselleşmenin etkisi ile birbirinden rahatlıkla etkilenmekte ve ulus devlet sınırlarını aşan uluslar üstü süreçlerle karşımıza çıkmaktadır. Ulusal kimliklerin örselenmesi ile birlikte ulus üstü görünen bir dizi kimlikler sınır aşırı insanları bir araya getirebilmektedir. Bu sebeple ikinci önemli kavram ise küreselleşmedir. Yeni Toplumsal Hareketler, günümüz Toplumsal Hareketlerinin artık özel alan ya da gündelik yaşam alanlarında cereyan etmektedir. Modern anlamda kamusal alanın dönüşüme uğraması, temsili demokrasilerin krize girmesi, ulus devlet temelli pazar ekonomisine dayalı kapitalist sistemin de krizde olması sebebiyle sivil toplum yeniden tanımlanmaktadır. Sınıf dışı ve yaşam tarzı ya da tüketime dayalı kimlikler temelli oluşan sivil inisiyatifler etrafında şekillenen Toplumsal Hareketlerin günümüzde yaygınlaşması neticesinde sivil toplum diğer bir önemli kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Son olarak yöntem olarak geçmiş hareketlerden farklılaşan günümüz Toplumsal Hareketleri, kurumsallaşmış siyasetin, rasyonel bürokrasinin ve devlet aygıtının kontrolü ve hegemonyası dışında kalabilen Internet ortamında örgütlenip yayılması da Toplumsal Paylaşım Ağları olgusunu beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada da Toplumsal Paylaşım Ağlarının Yeni Toplumsal Hareketlerdeki konumu örneklem olarak seçilen Feminist Dijital Aktivist hareketler üzerinden ele alınacaktır.

3.7. Yeni Toplumsal Hareketler ve Kimlik

Yeni Toplumsal Hareketleri incelemenin ve tanımlamanın en etkili yolu, Yeni Toplumsal Hareketleri “yeni” yapan ve Toplumsal Hareketler içinde farklı bir yerde konumlandıran sosyal olgulara bakmaktır. Bu sosyal olgulardan en önemlilerinden birisi kimliktir. Tilly’e göre Yeni Toplumsal Hareketlerin en önemli aşamalarından birisi kimliktir. Sanayi toplumunun dışladığı kimlikler etrafında ki bunlar hayvanseverlik, savaş karşıtlığı, vejetaryenlik gibi yeni kimliklerdir. Yeni Toplumsal Hareketler bu “yeni” kimliklerin Aktivistler açısından önemli bir duruş ya da iddia haline gelmesini sağlamaktadır. Yeni Toplumsal Hareketler bir yandan daha önceden belirlenmiş olan bu kimlikler etrafında bireyleri bir araya getirmekte, diğer yandan da bu kimliklerin yeniden ve yeniden inşalarını, duruşlarını, hedeflerini konumlandırmakta ve şekillendirmektedir. Harekete katılan bireyler kimliklerinin mücadelesini verirken bu kimliğin hedefini, iddiasını, konumunu öğrenmekte ve diğer bir deyişle kimliklerini yeniden oluşturmaktadırlar. Öncülü olan Toplumsal Hareketler, çıkar yönelimli olup, sınıfsal ya da sosyal grup çıkarları doğrultusunda iktidarı zorlayıcı ve sistemi dönüştürücü hareketlerdir (Tilly, 2008a, s. 35-36). Bu klasik anlamdaki Toplumsal Hareketlerin ortasında yer alan kimliklerin ise sınıfsal ya da çıkar grubu temelli olduğu düşünülürse, üretim ilişkilerinden kaynaklanan kimlikler olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır. İşçi, köylü, çiftçi, burjuva gibi kimlikler, bireylerin toplumsal üretim ve bölüşüm ilişkilerinden doğan kimliklerdir. Yeni Toplumsal Hareketlerin en önemli parametresi olan kimlikler ise bireylerin yaşam tarzı, tüketim tarzı ya da sosyal ve kültürel anlamdaki konumlarından kaynaklanan kimliklerdir.

Toplumsal hareketlerde kimliğin işlevi ve konumu aslında yalnızca Yeni Toplumsal Hareketler paradigmasının değil, aynı zamanda Kolektif Davranış ve Sembolik Etkileşimci ekollerin de ele aldığı bir konudur. Kolektif Davranış yaklaşımı, Toplumsal Hareketleri oluşturan kimliklerin biyolojik, psikolojik ve sosyal sebeplerle oluştuğunu iddia eder. Örneğin isyan, panik ve şiddet dalgası gibi hareketleri belirleyen etmen psikolojik etmenlerdir ve dolayısıyla kimliği burada psikopatolojik süreçler belirler. Bazı hareketler de toplumsal düzendeki uyumsuzluktan kaynaklanan gerilimin yol açtığı ve psikolojik dışlanma ve travma

duygusunun dışı vurumudur (Tilly, 2008a, s. 71). Bu yaklaşım Toplumsal Hareketleri oluşturan kimliklerin biyolojik, psikolojik ve sosyal farklılıklar ile oluştuğunu belirtirken, kimliği birey bazında ele almaktadır. Toplumsal olanın bireysel olanın toplamından fazla ve ayrı bir olgu olduğu ilkesine ters olan bu durum Kolektif Davranış yaklaşımının en büyük eksikliğidir.

Sembolik Etkileşimci yaklaşım ise kimliği Yeni Toplumsal Hareketler yaklaşımına yakın bir şekilde ele alır. Kimliklerin daha inşa edilme süreçlerine eğilen bu yaklaşım ister siyasal ister sosyal bir etkileşim neticesinde olsun, inşa edilen kimlikler, bulunduğu siyasi, sosyal ve kültürel ortamdan, sistemden ve kendisine "öteki" olarak konumlandığı kimliklerden etkilenerek inşa edilirler. Etkileşime girdiği sistem, sosyal yapı, siyasal yapı ya da ötekisi olan kimlik neticesinde kendisini tanımlar ve konumlandırır (Hunt, Benford and Snow, 1994, s. 187-190). Yeni Toplumsal Hareketler yaklaşımı ise Toplumsal Hareketlerin yapılarının değişimini ele alır ve bu değişimi daha makro düzeyde toplumsal sistemlerin dönüşümü içinde konumlandırarak anlamlandırmaya çalışır. Bunu yaparken kimlikleri incelemesi, aslında kimliklerin dönüşümünü ele alarak bu dönüşümün Toplumsal Hareketlerin dönüşümünde hangi parametrelerde yer aldığını analiz etmeye çalışır. Sanayi sonrası toplumda, üretim ilişkilerinden ve artı değer toplumsal temelli bölüşümünden kaynaklanan sınıfsal kimlikler yerine, toplumların daha çok orta ve orta üst sınıf bireylerinin inşa ettiği ve sosyal yaşantılarının birer uzantısı olan kimliklerin belirleyici olduğunu vurgular (Hunt, Benford and Snow, 1994, s. 5-6).

Yeni Toplumsal Hareketler paradigmasına göre kimliğin iki boyutu vardır: kolektif ve bireysel kimlik. Bireysel kimlik toplum içinde bireylerin işgal ettikleri konumları ve buna uygun rollerini ifade ederken, kolektif kimlik ise bireyleri ortak kimlik etrafında birleştirip harekete geçiren kimliği ifade etmektedir. Bireysel kimlik ile kolektif kimlik iç içedir. Bireysel kimlikleri üzerinden ortaklık hisseden bireyler bir araya gelerek özel alanlarını kamusal açarlar. Bireysel görülen kimlik, artık kolektif kimliğe dönüşür ve bunun etrafında mücadele başlar. Kolektif kimlik üzerinden yapılan örgütlenme ve hareket sürekli ve devinim içerisindedir. Ayrıca kolektif kimlik bireysel kimliği etkilemeye ve dönüştürmeye devam eder. Bireyler kolektif kimlik üzerinden mücadele yürütürken bireysel olan kimliklerini ya da

özel alanlarını yeniden tanımlar ve tekrar tekrar inşa eder. Kısacası kolektif ile bireysel olan sürekli ve devingen bir şekilde birbirini etkiler, inşa eder, tanımlar (Klandersman, 2004, s. 364). Toplumsal Hareketlerin merkezine oturan kimliklerin nasıl oluştuğu konusunda siyasal erke ve politikalarına da bakmak gerekir. Kuşkusuz kimlik gibi çok yönlü olgunun psikolojik, sosyal, kültürel, ekonomik olduğu kadar politik yönü de vardır. Siyasal iktidarın uygulamış olduğu politikalar neticesinde dışlandığını hisseden, siyasal erkin uygulamalarından veya sistemden faydalanamayan bireylerin kimlikleri muhalif kimliklere dönüşmeye ve ardından da Toplumsal Harekete dönüşmektedir. Muhalefete itilmişlik, siyasal erkin belirlediği bir durumdur ve iktidar tarafından dışlanan, karar alma mekanizmalarına sokulmayan, artı değerden fazla pay verilmeyen gruplar muhalif olurlar. Bunun yanında kimi gruplar (siyahiler, Yahudiler, gecekondualarda yaşayanlar, mülteciler gibi) toplum ve egemen iktidar tarafından damgalanırlar. Suç ya da sosyal sapmanın öznelere olarak gösterilirler. Egemen iktidar ya da baskın görüş tarafından belirlenen ve normal olarak tanımlananın dışında kalan her birey sapkın, sıra dışı ya da anormal olarak tanımlanır. Bu tanımlamanın ardından ise damgalamalar, önyargılar ve negatif genellemeler girmeye başlar. Bu damgalanma hali bireylerin yalnızca iktidar tarafından değil, toplum tarafından, sıradan insanlar ve sokaktaki vatandaş tarafından da itilmişlik ve dışlanmışlık halini doğurmaktadır. Bu durumda damgalanan bireyler, önyargıları kırmak, pozitif kamuoyu oluşturmak ve farkındalık yaratmak için Toplumsal Hareketleri başlatırlar. Vegan, feminist, anti-militarist, punk-rock grupları gibi Yeni Toplumsal Hareketler böylece kimlik temelli şekillenmiş olur (Meyer, 2002, s. 13).

3.8. Yeni Toplumsal Hareketler ve Küreselleşme

Postmodernizm ile özdeş olan ulus devletlerin sınırlarının muğlaklaşmaya başlaması ve ulus devletlerin egemenlik alanlarının daraltılması, ulus üstü kurumların etkinliğinin artması ile Toplumsal Hareketler de ulus devlet sınırlarını aşan hareketlere dönüşmüştür. Küresel parametrelere doğrudan bağlı, ulusal sınırların ötesinde etki alanları yaratan Yeni Toplumsal Hareketler, klasik anlamdaki Toplumsal Hareketlerden küresel olma özelliği ile de ayrılmaktadır. Küreselleşme, kapitalist gelişme sürecinin tim sınırları aşarak her mekana, her topluma ve her bireye yayılması ve etki alanı içine almasıdır. Bununla birlikte modernitenin getirdiği muğlaklıkların, risklerin, eşitsizliklerin ve çelişkilerin de yayılmasına neden olmuştur. Küreselleşme kapitalist sistemin hegemonyasının da bir göstergesi olup, hegemonik kurumlar aracılığı ile (çok uluslu şirketler, küresel sermaye kuruluşları ya da küresel ekonomiyi düzenleyen uluslararası örgütler gibi) yüzünü göstermektedir. Tüm bireyleri birer tüketici haline getirip, onların arzularını belirleyip, davranış ve hayat tarzlarına yön veren küresel kapitalizm, popüler kültür ve moda aracılığı ile gündelik hayata da nüfuz etmektedir.

Küreselleşmenin Toplumsal Hareketler üzerinde etkilerini olumlu ve olumsuz gören bakış açıları mevcuttur. Olumlu düşünen sosyal bilimciler için, küreselleşme Toplumsal Hareketlere ivme kazandırmıştır. Ulus devlet sınırlarını aşma fırsatı elde eden Toplumsal Hareketler yeni ortaklıklar, güç birliktelikleri, küresel yardım ve bağışlar ve farklı ülkelerden taraftar ya da Aktivist toplama gibi fırsatlar elde etmiştir. Bugün küresel etkileri olan Dünya Ticaret Örgütü karşıtı anti kapitalist hareketler ya da Greenpeace gibi çevre hareketleri, küreselleşmenin getirdiği olanaklar sayesinde güç kazanabilmişlerdir (Waterman, 1998, s. 210). Küreselleşmenin getirdiği imkanları avantaja çeviren Yeni Toplumsal Hareketler, devletlerin egemenlik alanını kısıtlayan, demokrasi talep eden ve iktidarların çoğulcu demokrasilere dönüşümünü sağlayan etkilere sahip olmuştur (Pieterse, 2001, s. 25). Küreselleşmenin Toplumsal Hareketler üzerindeki etkileri konusunda olumsuz düşünenler ise yerel direnişlerin, küreselleşen ve güçlenen düzene ve onun eşitsizliklerine karşı direnemeyeceğini belirtir. Küreselleşme yalnızca egemen düzenin, sistemin, hegemonyanın yayılmasını sağlar. Buna karşın bireysel özgürlüklerin yaygınlaşması, bireylerin de malların dolaşımı kadar serbestleşmesi

ya da hakların yaygınlaşması mümkün değildir. Uluslararası Para Fonu, Dünya Ticaret Örgütü gibi küresel sistemin ulus ötesi aktörlerinin gücü karşında yapılan eylemler ve gösteriler cılız kalmaktadır (Beck, 2001, s. 176-177).

1990'lı yıllar Yeni Toplumsal Hareketlerin hızla küreselleştiği, kolektif eylemlerin ulus aşırı hale geldiği yıllar olmuştur. Bu yıllar aynı zamanda Manuel Castells'in "ağ toplumu" kavramı ile tanımlamaya çalıştığı bir olguyu ortaya çıkarmıştır. Kolektif eylemler sadece küreselleşmekle kalmamakta, aynı zamanda "ağ toplumu" yaratacak şekilde kendi ağlarını, söz dağarcıklarını, söylemlerini, kendisine uyarladığı iletişim teknolojilerini, yaşam biçimlerini ifade eder. Küreselleşmenin egemen kurumlar için getirdiği faydalar, askeri birlikler ve ordu kurumları arasındaki bağlantılar, finans merkezleri arasındaki anında ticari iletişim, iktidar kurumlarının kitleleri denetlemesindeki kolaylık ve hız sağlayıcı teknolojiler gibi pek çok avantajlar mevcuttur. Gözetlenen toplumu daha iyi gözetleyip, sıkı bir denetim ve kayıt altına alabilmesine olanak sağlayan Internet ve bilgi teknolojileri, iktidarların kurumları arasındaki koordinasyonu da sağlamaktadır. Buna karşın, sıradan bireyler arasında ulus ötesi haberleşme ağlarının yaygınlaşması ve bilgiye erişim hızlarının artması sebebiyle Toplumsal Hareketler daha hızlı şekilde örgütlenip yayılabilmektedir (Pieterse, 2001, s. 26-28).

Sonuç olarak küreselleşme bir yanıyla bireylerin yaşam dünyalarını kolonileştiren, dünyanın çeşitli coğrafyalarını yeni sömürgeler alanı haline getiren diğer yandan da yerel siyaset, kimlikler, çevreyle ilgili kaygılar, anti hegemonik Toplumsal Hareketler ile kendi muhaliflerini de beraberinde geliştiren bir süreçtir. Küreselleşme yalnızca hegemonyanın değil, hegemonyaya olan muhalif Toplumsal Hareketlerin de küreselleşmesini sağlayan çift yönlü bir süreç olmuştur.

3.9. Yeni Toplumsal Hareketler ve Sivil Toplum

Yeni Toplumsal Hareketler ve Sivil Toplum, Yeni Toplumsal Hareketleri anlamak için analiz edilmesi gereken diğer bir olgu da sivil toplum kavramıdır. Toplumsal Hareketlerin oluşma, gelişme ve eylem alanı sivil toplum olduğundan, sivil toplum için Toplumsal Hareketlerin zemini demek yanlış olmayacaktır. Sivil

toplum, Batı'ya özgü bir kavram olarak, devlet otoritesi ile piyasa arasında kalan ve vatandaşların özgürce düşüncelerini ifade edip siyasi eylemlerde bulunabildiği, devlet otoritesi ile piyasanın aç gözlü sermayedarlarını bir çeşit kısıtlamaya ya da denetlemeye de çalışan bir alan olarak yer almaktadır. Tarihsel süreçte kapitalist sistemin doğuşu ile özel mülkiyeti ve sermayedarları kral otoritesine karşı koruma altına almaya yönelik çıkan sivil toplum, feodal Avrupa'nın merkantilist ve kapitalist Avrupa'ya dönüşüm sürecidir. Sivil toplum ulus devletlerin ortaya çıkışı, sosyal hakların gelişmesi ve vatandaşlık tanımının dönüşümü ile birlikte değişime uğramıştır. Bugün sivil toplum yalnızca devlet otoritesini değil piyasanın yıkıcı aç gözlülüğünü de denetleyen bir işlev edinmeye başlamıştır (Oomen, 2004, s. 112-115). Sivil toplum zemininde bir araya gelen bir bireysel kimlik ve çıkarlarını ortak noktada buluşturan bireylerin kolektif kimlik ve sınıfsal/grupsal bilinç oluşturup, kolektif eylemlerde bulunması ile Toplumsal Hareketler meydana gelmektedir. Sanayi toplumu ve kapitalist sistemde, üretim ilişkilerinin belirlediği sivil toplum, sınıfsal mücadelenin verildiği, üretim ilişkilerindeki konumların belirlediği sınıfsal temelli çıkarların çatıştığı bir alandır. Günümüzde ise sivil toplum, sanayi sonrası toplumsal ilişkilerin, yeni kimliklerin, tüketim ilişkilerinin, moda ve kültürel akımların, yaşam tarzlarının kendilerini var etme, gösterme, farkındalık yaratma, hak talep etme, kamuoyunu yönlendirme ve bilinç yaratma gibi amaçlarla mücadelelerin gerçekleştiği bir zemin haline gelmiştir. İktidarın muhtemel kötüye kullanımını engelleyen, devletin kimi işlevlerini üstüne alarak yükünü azaltan, siyasi süreçlere vatandaşların seçim dışındaki yollarla da kanalize olmasını ve katılmasını sağlama gibi pek çok farklılaşan işlevleri sebebiyle, sivil toplum sınıfsal mücadele ve üretim ilişkileri ve mülkiyet temelli kimlik ve çıkarların dışına taşmıştır (Keane, 1999, s. 6). Sivil topluma dair tanımlamalar, bazı paradigmalara göre farklılaşmaktadır. Örneğin Marksist paradigmanın sivil toplumu ele alışı en önemli örnek Marks ve Engels'in sivil topluma olan bakışıdır. Sivil toplumun gelişimini 18. yy'a kadar götüren Marks ve Engels'e göre sivil toplum, mülkiyet ilişkilerini Ortaçağ Avrupası'nın feodal ilişkilerinden ve düzeninden kurtaran ve yeni düzene, kapitalist sisteme uyumlu hale getiren bir olgudur. Dolayısıyla sivil toplum Marksist paradigmaya göre mülkiyet ilişkileri ile özdeş ve burjuva sınıfının çıkarlarına hizmet eden ilişkiler ağının bulunduğu zemindir. Alt yapı olarak

ekonomi, üst yapı olan sivil toplumu belirlemektedir. Diğer bir deyişle üretim ilişkileri, burjuva sınıfının çıkarları sivil toplumu şekillendirir ve kapitalist sistemin devamı için düzenler (Marks and Engels, 1998, s. 98). Diğer bir Marksist kuramcı olan Gramsci, sivil toplum alanına, öncülleri olan Ortodoks Marksistler'e göre daha derinlemesine eğilmiştir. Gramsci, egemen iktidarın hegemonyasını tüm toplum düzeyinde yaymak ve benimsetmek aracılığı ile sivil toplumu inşa edip şekillendirdiğini belirtir. Sivil toplum, Gramsci'ye göre devlet aygıtının uzantısıdır. Gramsci, liberaller gibi sivil toplumu devleti kısıtlayan bir aygıt değil tam tersine toplumu kısıtlayan bir devlet aygıtı olarak görmektedir (Gramsci, 1994, s. 66-67).

Neoliberal bakış açısı sivil toplumu, üçüncü sektör olarak tanımlar ve gönüllülük temeline oturtur. Günümüzde de yaygın ve popüler olan bu tanıma göre sivil toplum, hayırseverlik ve gönüllülük eylemlerinin kurumsallaşması neticesinde ortaya çıkan ve devletin sosyal sorumluluklarının çoğunu üzerine alan bir sektör olarak belirmektedir. Bunun yanında temsili demokrasilerin krize girmesiyle birlikte sivil toplum demokrasinin seçimler dışındaki yeni yüzlerini de inşa etmektedir. Demokratik süreçlere halkın katılımının sağlanması ve seçim dönemleri dışında da iktidar ile müzakere kanallarını açan çoğulcu demokrasinin yayılmasında da işlevler üstlenmektedir (Kaldor, 2003, s. 7-11).

Sivil toplum tanımının bugün ise neredeyse ayrılamaz bir parçası olarak küreselleşme boyutu da eklenmiştir. Küresel sivil toplum kavramı, sivil hakların küresel düzlemde yayılmasını, küresel boyuta ulaşmış olan dezavantajlı grupların küresel mücadele alanı verilerek seslerinin duyurulması, küresel bağlamda kanuni düzenlemeler ve politikalar üretilip topyekün çözüm yollarının aranması gibi aksiyonları amaç edinir. Bu bağlamda toplumsal gruplar ve Toplumsal Hareketler de küreselleşmekte ve küresel ağlar çerçevesinde kendilerine yeni ortaklıklar, yandaş aktörler, küresel destekler, uluslararası Aktivistler bulmaya çalışmaktadır (Eschle, 2001, s. 61).

Postmodern tanım ise sivil toplumu yalnızca demokrasi, gönüllülük, yardımseverlik, haklar, iktidarın denetimi, demokratik katılım aracı olarak değil, aynı zamanda siber suçların, sisteme alternatif hareketlerin, terör, yeni ideolojik

akımlar, sivil itaatsizlik gibi egemen iktidarların suç saydığı bazı eylemlerin de zemini olduğuna işaret etmektedirler (Keane, 1999, s. 1).

Günümüzde sivil toplumun gelişimi ve evrimi sırasıyla yaşanmış bir süreç değildir. Dünya genelinde sivil toplumu tanımlayacak ortak bir tanım bulmak zordur. Ülkeden ülkeye ve toplumdan topluma farklı örüntüler ve işlevler içerisinde farklı sivil toplum yapılanmaları görmek mümkündür. Bu sebeple tek tip sivil toplumdan bahsetmek de zordur. Kaldor'un sivil toplum çeşitlemesi bu noktada faydalıdır. Bazı sivil toplum örgütlenmeleri Societas Civilis amacı ile hareket ederler ve hukukun üstünlüğünün sağlandığı tam özgür bir toplumun inşası için sivil toplumu oluştururlar. Sivil toplum fetiş derecesinde yüceltilir. İkinci bir tip olarak Bürgerliche Gesellschaft ise sivil toplumu devlet ile aile arasında kalan her türlü örgütlenme modeli olarak görür ve Marksist anlayış doğrultusunda artı değerın bölüşümü ve üretim ilişkilerindeki konuma göre şekillenen ve sınıfsal mücadelenin ve kimi zaman da müzakerelerin gerçekleştiği daha çok ekonomik bir alan olarak görmektedir. Aktivist modele göre ise sivil toplum daha çok Toplumsal Hareketlerin eylem alanı olarak görülmektedir. Sivil toplum sürekli bir devinim halindedir; pasif ya da aktif her türlü direniş ve hareketin de zemini. Diğer bir sivil toplum modeli ise neo liberal sivil toplum modelidir. Yardımseverlik ve gönüllülük temelinde şekillenen bu sivil toplum tipinde ise sosyal devletin yerini almak, devletin sosyal işlevlerini yardımlar aracılığı ile yerine getirmeye çalışmak, küresel kapitalizmin açtığı yaraları, eşitsizlikleri kompanse etmeye çabalamak, krize giren temsili demokrasiye tampon olarak, seçim ve parlamento dışı demokratik katılım yolları yaratmak gibi işlevler üstlenmektedir. Son olarak postmodern sivil toplum alanı ise Castells'in belirttiği küresel ağ toplumunu oluşturan küresel ağlar içinde kendisini yeniden var eden Yeni Toplumsal Hareketlerin bir zemini olarak ortaya çıkmaktadır. Küresel sisteme alternatif direniş alanları yaratan, siber alan, Toplumsal Paylaşım Ağları gibi yeni örgütlenme ağları, yapılar ve söylemler inşa eden bir sivil toplum karşımıza çıkmaktadır (Kaldor, 2003, s. 7-11).

3.10. Bir Toplumsal Hareket Olarak Feminizm

Feminizmin içerdiği anlamlar ve çağrışımlar çeşitlidir. Sosyal bilimlerde teorilerle beslenen bir paradigmayı, bir hayat tarzı ve dünyaya bakış açısını ve aynı zamanda bir Toplumsal Hareketi çağırır. Toplumsal Hareketlerin genel amacı, toplumdaki düzenden olumsuz etkilenen dezavantajlı bireylerin lehine toplum düzenini değiştirmek ve mevcut güç ilişkilerindeki olumsuzluklar konusunda toplumu bilinçlendirmektir. Buradan yola çıkılırsa, Toplumsal Hareket olarak feminizm, toplumda erkek egemenliği şeklinde var olan ataeril sistemin kadınlara biçtiği dezavantajlı ve ikincil konumlar konusunda toplumu, bireyleri, akademik dünyayı, siyaseti bilinçlendirmek ve kadınlar lehine toplumsal değişimleri sağlamaktır. Feminist paradigmanın ve düşüncenin kamusal alanda kolektif eyleme dönüşmüş haline, feminist Aktivizmine Toplumsal Hareket olarak feminist hareket denilebilir.

Aktivizm “toplum içerisinde olumlu politik bir değişim yaratmak için bilinçli olarak yapılan eylem” olarak tanımlandığında feminist Aktivizm feminist düşüncenin Aktivist alandaki eylemleri olarak tanımlanmaktadır.

Mitchell'e göre kadınların toplum içerisinde özel bir konumları vardır ve bu yüzden toplumdaki diğer kesimlerden çok farklı bir biçimde sömürülür, ekonomik, toplumsal ve siyasi rolleri bakımdan eşitsizliğe uğrarlar. Bu çelişkili konum kadınların toplum içinde her alanda “köşede kalmasına” neden olmuştur (Mitchell, 2006, s. 1-2). Michel'e göre bir feminizm kelimesi Fransızcaya 1837 yılından sonra girmiştir. Robert sözlüğüne göre feminizm “kadınların toplum içindeki rolünü ve haklarını genişletmeyi öngören bir doktrin” olarak tanımlanmaktadır. Feminizm bir hareket olarak cinsiyetçiliği yani kadın cinsine karşı uygulanan ayrımcı tutumu değiştirmeyi hedeflenmektedir. Cinsiyetçilik “fallokrasinin doğurduğu bir sonuçtur ve Fallokrasi (penis egemenliği) ise şöyle tanımlanmaktadır: “20. yüzyıl ortalarında ortaya çıkmış, erkeklerin (ve fallusun sembolik gücünün) kadınlar üzerindeki egemenliğini” ifade eden isimdir ve feminist hareket tarafından diğer tüm ayrımcılıklar gibi kınanmaktadır (Michell , 1993, s. 9).

Kadınların içinde bulunduğu olumsuz ve eşitsiz durumu düzeltmek ve kadınlara erkekler ile aynı hakların sağlanmasını amaçlayan Toplumsal Hareketler 19. yüzyılın başlarında filizlenmeye başlamış, 20. Yüzyılda bölgesel ya da ulusal olarak gerçekleşmiş ve küresel bir hareket halini almıştır. Toplumsal Hareketler kolektif bir biçimde bilinç artırıcı, toplumsal değişimi ve mevcut düzen içerisindeki güç ilişkilerini ezilenler lehine değiştirmeye hedefleyen hareketler olarak ele alındığında feminizm “kadınların değişim için bir araya geldiği hareketler” olarak nitelendirilebilir (Birkalan Gedik, 2015, s. 106). Siyasi bir terim olarak Feminizm 20. Yüzyılda karşımıza çıkmasına rağmen 19. Yüzyıldan önce tıbbi bir terim olarak kullanılmaktaydı. Modern kullanımda feminizm, iki temel inanç üzerinde inşa edilmiştir. Buna göre kadınlar cinsiyetleri nedeniyle dezavantajlıdır ve bu dezavantaj ortadan kaldırılabilir/kaldırılmalıdır (Heywood, 2010, s. 247).

Başta İngiltere ve ABD’de 19. yy’ın ortalarında başlayan feminist hareket bugün dünyanın pek çok yerinde bilhassa da Üçüncü Dünya ülkeleri ile gelişmekte olan ülkelere yoğun mücadele içindedir. Bugün hemen hemen tüm toplumlarda yaygın olan kadın erkek eşitsizliği toplumsal hayatın her alanında, ekonomi, siyaset, eğitim, bilim, kültür, sosyal yaşam, evlilik ve aile hayatı, cinsellik, gelenekler vb, kadınların erkeklere göre ikincil ve dezavantajlı olan konumları devam etmektedir. Toplumsal temel olarak bir topluluk içerisinde bireylere sosyal alanda, iş alanında ve aile alanında çeşitli farklı görevler yüklemektedir. Bu rollere bakıldığında ise toplumsal cinsiyet farklılığından kaynaklanan üretim, yeniden üretim, politik roller ve gündelik hayatın idame edilmesine ilişkin toplumsal cinsiyet rolleri karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, erkek piyasa için üretim yapan baş aktördür ve emeğinin karşılığı ücretlendirilir. Buna karşın kadın parasal karşılığı olmayan ev içi işlerde ve aile işletmelerinde ücretsiz olarak çalışır. Çocuk doğurmak ve yetiştirmeye dayanan biyolojik yeniden üretim ve nüfusun çoğaltılması, aile bireylerinin günlük bakımının hane içinde yapılması ve ertesi günün üretim sürecine katılabilmesi için gerekli olan günlük yeniden üretim ile çocukların toplumsal kimliklerini yeniden kazandıracak ilk eğitimi vermeye dayanan ideolojik yeniden üretim ise kadınların sırtındadır (Ecevit, 2003, s. 83-88).

Feminizmin tarihin içerisinde farklı zaman dilimlerinde ortaya çıktığı bilinmektedir. Feminizmi anlayabilmek için konu ile alakalı olan bazı önemli kavramları açıklamak gerekmektedir. Feminist düşüncenin ele aldığı ve üzerinde durduğu en önemli kavramlardan birisi toplumsal cinsiyettir. Toplumsal cinsiyet, bireyin biyolojik cinsiyetinden bağımsız olarak toplumda kadın ve erkekler için oluşturulmuş olan roller, öğrenilmiş davranışlar ve beklentilere işaret etmektedir (Scott, 2007, s. 3-4).

Yunan felsefesinden temel alan kamusal alan ve özel alan ayrımı, kamusal siyaset ve devlet işlerini, özel alana ise aile ve ekonomi ilişkilerini yerleştirir. Modern siyaset düşüncesinde ve sosyal bilimlerde ise kamusal ve özel alan ayrımı, iş yaşamı ile aile yaşamı arasındaki ayrımı da içermiş ve özel alanı kadınlara, kamusal alanı ise erkeklere bırakan bir düşünce üzerinde şekillenmiştir. Özel alanın politik olduğunu iddia eden feministler ise kadının sömürsünün bilhassa da özel alanda gerçekleşmesi sebebiyle özel alanın ilgi ve çalışma alanı olarak seçmektedirler (Marshall, 1999, s. 380).

Feminizmin diğer bir önemli kavramı ise ataerkilliktir. Ataerkillik feminizmin ağır bir şekilde ve derinden eleştirdiği, kadınları ikincil konuma iten ve erkeklere ve erkeklığe üstünlük tanıyan, hemen hemen her toplumda görülen ve ne zaman başladığı konusu belirsiz olan sistemi adlandırır. Önceleri erkeğin aile içi reisliğini temel alan toplumsal düzenlemeleri isimlendirmek için kullanılan ataerkillik, daha sonra anlam genişlemesine uğrayıp, toplumun her alanında kadını ikincil konuma iten ve bunu da kadının biyolojik zayıflığı temelinde meşrulaştıran bakış açısı ve örgütsel ilişkiler ağını içerir olmuştur (Marshall, 1999, s. 47).

Son olarak feminizmin dayandığı bir diğer kavramlardan birisi de öznelliktir. Bilimsel bakış açısına ve onun dayandığı nesnellığe de ataerkilliğin etkisinde olduğunu düşünen feministler için, kadınların öznel olarak deneyimleri ve yaşamları çalışmaya, bilimsel araştırmaya konu olmaya değerdir. Bu sebeple öznellik feminizm tarafından önemle vurgulanan bir değerdir (Marshall, 1999, s. 573).

3.11. Geçmişten Günümüze Feminizmin Tarihçesi

İngiltere ve ABD’de geliştiği için Anglo-Amerikan Feminizm adı ile de anılan Birinci Dalga Feminizmin savunucuları, kadınların farklılıklarının yüceltilmesi yerine kadının erkekle eşit olduğu vurgulamış ve eşit haklar konusunda mücadelelere yoğunlaşmışlardır. Bu taleplerin başında ise siyasal haklar ve oy kullanma hakkı gelmiştir (Marshall, 1999, s. 347).

Kadınların oy kullanmak, iş kurmak, mülk sahibi olmak gibi pek çok haktan yoksun durumdaydı ve toplumsal, dinsel, hukuksal normlar açısından “ikinci sınıf” vatandaş olarak görülmekteydi. O yıllarda İngiliz yazar Mary Wollstonecraft (1759-1797) tarafından yazılmış ve 1792’de yayınlanmış olan Kadın Haklarının Korunması (A Vindication of the Rights of Woman) feminist ilk bildirge niteliği taşımaktadır. Daha sonraları feminist hareket köleliğin kaldırılmasına yönelik özgürlük hareketine de destek vermiştir. Elizabeth Cady Stanton (1815-1902) ve Susan B. Anthony (1820-1906) gibi feminist Aktivistler köleliğin kaldırılması yönünde de mücadele vermişlerdir (Moi, 1985, s. 23). Araya iki büyük dünya savaşının girmesi ve yıkıcı savaşlar esnasında ulusal mücadelelere ağırlık veren siyasi arenaya feministler 1960’larda tekrar geri döndüler. Siyasi bazı hakların elde edilmesine karşın toplumsal kurumlar ve ilişkiler içerisinde kadının ikincil konumlarının devam etmesi tekrar eleştiri konusu olmuştur ve bu anlamda ABD’li feminist Betty Freidan’ın Feminist Mystique (1963) adlı çalışması önemli bir adım haline gelmiştir. Feminizm bu yıllarda sivil haklar ve özgürlükler alanlarına yoğunlaşmıştır. İkinci Dalga Feminizm ise Fransa’da gelişmesi bakımından Fransız Feminizmi olarak da adlandırılmaktadır. Edebiyat çevrelerinde etkin bir şekilde gelişen, yazın ve söylem alanına odaklanan bu dalga 1970’lerden sonra etkin olmaya başlamıştır. Erkekle eşit olma mücadelesi dışında kadının öznelliğine vurgu yapan ve kadın farklılıklarını yücelten bir bakış açısı hakimdir. Toplumsal cinsiyet inşasında sosyalliğin önemini vurgulayan ikinci dalgada kadının doğasını reddeden toplumsal cinsiyet düzeninin erkek temelli inşasını çözümlenmeye çalışır. Bu dalganın bilinin ilk ve en önemli figürü ise Marksist/sosyalist çizgiden beslenen Simone de Beauvoir (1908-1986)’dir. Fransız feminizminin en önemli özelliklerinden birisi de 1968’de başlayan öğrenci hareketlerinden beslenmiş olmasıdır. Bu sebeple Fransız feminizmi Marksist ve Maoist düşünceden önemli

ölçüde etkilenmiştir. Yeni Marksistlerden Fransız düşünürler Jacques Derrida ve Jacques Lacan'ın felsefi bakış açıları, Fransız feminizmini derinden etkilemiştir. Özellikle söylem bazında ve dilin inşasında erkek egemenliğini analiz etmek için Derridacı ve Lacancı analizler Fransız feministler tarafından sıklıkla kullanılmıştır (Moi, 1985, s. 92-95).

Daha önceki Feminist Hareketlerin Batılı ve eğitilmiş kadınlar tarafından yürütülmesi gerçeklikten kopukluğa yola açmış ve feminist hareketlerin tabana yayılmasında önemli bir engel olarak var olmuştur. Buna reaksiyon olarak gelişen üçüncü dalga feminizm daha çok kimlik temelli haklara yoğunlaşmıştır. Buna karşın birinci dalga feminizm medeni kanun talepleri ve siyasal haklar, ikinci dalga feminizm cinsellik ve doğurganlığın birbirinden ayırıştırma mücadelesi etrafında şekillenmiştir. Kadın kimliğinin yeniden inşası etrafından şekillenen üçüncü dalga feminizm 90'lı yıllara damgasını vurmuştur. Kendinden önceki kuşakların feminist hareketlerini fazla genelleyici ve kadınların özel, alt kimliklerine fazla duyarsız olmakla eleştirmektedir. Türkiye'de Kürt Hareketi ve İslami Hareketler ile eklemlenen üçüncü dalga feminizm "imanlı feminist" ve "gerilla feminist" gibi farklı kimliklerle eklemlenmiş feminist kimlikleri ortaya çıkarmıştır (Michell, 1993).

Feminist Harekete farklı cinsel yönelimdeki insanların mücadeleleri ve talepleri de eklemlenince Queer Kuram çalışmaları ortaya çıkmaya başlamıştır. Feminist Hareketlerin de ataetkilliğin tuzağına düşerek kadınlık ve erkeklığe heteronormatif tanımlar çerçevesinde kurguladığını iddia eden Queer Kuram farklı cinsel yönelimli bireylerin hak ve talepleri üzerinden her türlü cinsel temelli kimlik kurgusunu yapı bozuma uğratmaktadır (Butler, 2014).

Üçüncü Dünya Feminizmi denilen diğer dalga ise Batı'da gelişen feminizme tepki olarak yükselmiştir. Batı feminizmini etnosentrik olduğu yönünde değerlendiren Üçüncü Dünya Feminizmi, Doğu'daki kadının ikincilliği, dışlanmışlığı ya da sömürsü kadınlığın yanı sıra ırksal bir sömürü ile pekişmektedir. Bu çerçevede siyahi kadınlar tarafından başlatılan bu feminizm dalgası, Batı feminizminin Doğu kadınının öznelliğini dışlayarak evrenselleştirildiği eleştirisi gündeme getirmektedir.

Doğu'nun kadının durumu özeldir ve kadın sömürüsüne ırksal, sınıfsal, etnik, dinsel sömürüler de eklenmektedir. Bu sebeple Doğu'daki feminist çalışmalar ırk, etnisite, din gibi sosyal kavramların da tartışıldığı feminist çalışmalar üretilmeye başlamıştır (Birkalan Gedik, 2011). Siyahi kadınların başlattığı Batı dışı feminist hareketler, Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde de yayılmaya başlamış ve feminist hareket ile şarkiyatçılığı ve yeni sömürgeciliği eleştiren paradigmlar birbirini beslemiştir. Batı feminizmini şarkiyatçılıktan kurtulamamış ve Müslüman toplumların kadını mistikleştiren bakış açılarına sahip olduğunu iddia etmişlerdir (Göçek ve Balaghi, 1994). Bu coğrafyada kadın hareketi ilk olarak sömürge olmaktan ve işgallerden kurtulmak için verilen bağımsızlık mücadelelerinde ve sonrasında ulus devlet kurma süreçlerinde şekillenmiştir. Kadın kimliği, vatan savunması ve ulus kimliği içinde erimiştir. Kadınların başta siyaset ve eğitim alanlarındaki ikincilliğini eleştiren ve hukuki hakların genişletilmesini savunan liberal çıkışlar ise ancak 1980'lerde gelişmeye başlayabilmiştir (Bowen, 2003, s. 208-212).

3.12. Türkiye'de Feminizmin Tarihçesi

Türkiye'de feminizmin temelleri Osmanlı'nın son dönemlerinde atıldığı için başlangıç olarak Osmanlı'yı almak yerinde olacaktır. Cumhuriyet Dönemi feminist hareketleri 1. Dalga, 1980 sonrası feminist hareketleri 2. Dalga ve 1990 sonrası feminist hareketleri ise 3. Dalga feminist hareketler olarak ele almak Türkiye'deki feminist çalışmalarda kabul görmüş bir ayrımdır (Tekeli, 1998, s. 337). Osmanlı'da kadın hareketi daha çok İstanbul ile sınırlı kalmış ve ülke geneline yayılamamıştır. Eğitim düzeyinin düşüklüğü ve kadınların eğitiminin yaygınlaşmaması nedeniyle, Osmanlı kadın hareketleri İstanbul'da orta ve üst sınıfa mensup ve konaklarda özel eğitim alan ve Batı'yı az çok tanıyan kadınlar tarafından başlatılmıştır (Sirman, 1989, s. 5-6; Kandiyoti, 2015). Dönemine göre ilerici fikirler etrafında örgütlenen bu kadınlar arasında Fatma Aliye, Nigar hanım ve Makbule Leman gibi isimler yer almaktadır. Görücü usulü evlilikler, boşanma hakkının erkekte olması, kadının eğitim ve çalışma haklarının bulunmaması gibi özgürlükçü ve hak temelli konular etrafında şekillenen taleplerde bulunmuşlardır (Tekeli, 1982, s. 196-199).

1890'larda çıkartılan kadınlara Mahsus Gazete ile feminist yayınlar başlamış ve ilk kurulan örgüt olan 1913 yılında faaliyete geçen Teali Nisvan Cemiyeti ile feminist örgütlenmeler başlamıştır (Sirman, 1989, s. 8; Çakır, 2010).

Birinci Dalga Feminizm olarak da adlandırılan feminizm Cumhuriyet Dönemi Feminizmi'dir. Bu dönemde yeni bir devlet kurulmuş ve yeni bir ulus yaratılmaya çalışılmıştır. Devlet eliyle kadınların modernleştirilmesi ve yeni yaratılmak istenilen ulusal kimliğe uygun birer vatandaş haline getirilmeleri amaçlanmıştır. Bu sebeple bu dönemdeki feminizme devlet feminizmi de denilmektedir. Kadınlara seçme ve seçilme başta olmak bazı siyasi ve hukuki haklar verilmiş, modern bir medeni kanun benimsenmiş, toplumsal hayatın her alanında örnek kadın figürler çıkartılmaya çalışılmıştır. Bu dönemin kadın hareketi de yeni yaratılan ulus devletin gelişimi ve modernleşmesi çerçevesi ile sınırlı kalmış ve kadınların haklarını modern bir ulus devletin gereği olarak talep etmişlerdir. Bu çerçevenin dışına çıkmaya çalışan hareketler ise sınırlandırılmıştır. Nezihe Muhittin önderliğinde Latife Bekir ve Sabiha Sertel gibi kadınlar tarafından 1924 tarihinde kurulan Kadınlar Halk Fırkası kadınların mecliste ve askerlikte yer alması gibi dönemine göre radikal görülebilecek taleplerde bulunmuştur. Bu taleplerin erken görülmesi sebebiyle fırka kapatılmıştır (Tekeli, 1986, s. 185).

1980 sonrası Türkiye'de beliren liberal ortamdan istifade, 2. Dalga feminizm gelişmiştir. Bu dalgada ise erken ve Cumhuriyet Dönemindeki feminist hareketler ve devlet feminizmi eleştirilmiştir. Özellikle de toplumsal çalışmalardaki ataerkilliği ele alıp feminist çalışmaların akademik hayatta başlatıldığı yıllar olmuştur. Akademik hayatta pek çok kadın sosyal bilimci feminist çalışmalara ağırlık vermeye başlamıştır (Arat, 1995, s. 70). Kadınların politik yaşamda erkekler kadar temsil edilmemesi, kadınların aile içi sömürüleri ve iş bölümü dengesizliği, kadına yönelik şiddet ve cinsel taciz en çok ele alınan konular olmuştur. Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası 1987'de başlamış ve 12 Eylül darbesi sonrasındaki ilk kadın mitingi olmuştur. "Bağır Herkes Duysun" başlıklı kitapçıklarla kampanya devam etmiştir (Sirman, 1989, s. 19). Cinsel tacize karşı da mor iğnenin sembol olarak seçildiği ve tacize karşı her türlü silahın meşru müdafaa için kullanımını savunan hareket ise "İffetli Kadın Olmak İstemiyoruz" başlığı ile başlamıştır. Türk Ceza Kanunu'nun 438. Maddesi gereği seks işçilerine

yapılan tecavüzlerde cezada 2/3 oranında indirim yapılması ve bu indirimin seks işçisi olan kadının iffetli olmadığı için tecavüzü hak ettiği ve iffetli kadın kadar zarar görmediği algısına karşılık verilen hukuk mücadelesi döneme damgasını vurmuştur (Savran, 2005, s. 87-88). Bu yıllarda İkinci dalga Feminizm Dönemi aynı zamanda 1970'lerden gelen Marksist gelenekten beslenen Marksist feminist çalışmaların da olduğu dönemdir. Kadının konumunu, Türkiye'nin 1980 sonrasında yaşadığı neo liberal dönüşüm ve küresel kapitalizme eklemlenme süreci kapsamında politik ve ekonomik parametrelerini inceler. Kadın sömürsünü ve bedeni ve emeğinin meta haline gelişini akademik çalışmalarda irdeleyen Marksist Feminist çalışmalar bilhassa da sol görüşte sendikaların kadın Aktivistleri tarafından yoğunlukla ele alınmıştır.

1990'lar ise 3. Dalga Feminizm olarak adlandırılır. Bu dönem artık sosyalist, reformcu, liberal, radikal gibi fraksiyonların ayrılmaya başladığı dönemdir. Kendinden önceki feminizmi evrenselci ve özneli dışlayan bir feminizm olarak gören bu dalga feminizmi daha çok modernite eleştirisi etrafında geliştirir. Modernizm ile kadın arasındaki ilişkiyi sorgulayan ve öncülü olan feminist hareketi orta sınıf etrafında örgütlenmiş olmakla eleştiren bu dalga feminizm, Kürt mücadelesinin eklemlenmesi ile birlikte Kürt Kadın Hareketi'nin özel olarak ayrılmaya başlaması ile farklı bir özellik kazanmıştır (Bora ve Günal, 2002, s. 8). Özel ve yerel kimlikleri ön planda tutması, kişisel ya da özel olanı politikleştirilmesi, moderniteyi eleştirmesi bakımından Yeni Toplumsal Hareketler dalgası içerisinde anlamlandırılabilir olan bu dalgada, kadınların erkeklerle eşit olma mücadelesi yerine, kadınların farklılıkları ön planda tutulmuş ve kadınların kimlik olarak farklılıklarının tanınması ve kamuoyu yaratılması yönünde hareket olmuştur (Arat, 2008, s. 414).

4. YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER, DİJİTAL AKTİVİZM KAVRAMI VE AĞ TOPLUMU

Çalışmanın bu bölümünde Dijital Aktivizm kavramı tanımlanacak olup, ağ toplumu ve Toplumsal Hareketler bağlamında incelenecektir. Bu kısımda Dijital Aktivizm kavramının hangi parametreler ile şekillendiği, kavrama ilişkin eleştiriler ele alınacaktır. Ayrıca Yeni Toplumsal Hareketler bağlamında Dijital Aktivizm Manuel Castells'in "Ağ Toplumu" kavramı ve küreselleşme tartışmaları ışığında irdelenecektir.

4.1. Yeni Toplumsal Hareketler ve TPA'lar

Dünyayı etkileyen en büyük Toplumsal Hareketlerden biri olan Fransız Devrim'inde devrimciler için çoğunluğunun okuma ve yazması olmayan kitleleri bir hayli kısıtlı olan iletişim kanalları ile örgütlemek epey zor olmuştu. Her türlü Toplumsal Hareket için iletişim hayati önem arz etmektedir. İnsanları seferber etmek, örgütlemek, eyleme geçmek, hareketin ideolojisini ya da sembollerini yaymak ve benimsetmek düzenli ve hızlı iletişim kanalları gerektirir. Sembolik iletişimin en önemli biçimleri olan sloganlar, karikatürler, resimler, fotoğraflar, şarkılar, şiirler, amblem ve logolar hızlı bir şekilde iletişim kanalları üzerinde şekillenip kitlelere ulaşmaktadır. İletişimin yeni bir türü olan Toplumsal Paylaşım Ağları ise Toplumsal Hareketlere "yeni" özelliğini katan en önemli olgudur. Bu bağlamda Toplumsal Paylaşım Ağlarını etkin bir şekilde kullanarak örgütlenmek Yeni Toplumsal Hareketlere özgü bir nitelik halini almıştır. Toplumsal Hareketler için medyanın gücü büyüktür. Eylemlerin toplumun her kesimi tarafından duyurulması, toplumda derin bir etki alanı bırakması, hedeflerini ve amaçlarını ilgili yetkililere ve hükümet görevlilerine iletebilmesi, taraftar ve destekçi sayısını artırması medyanın harekete olan ilgisine bağlıdır. Haber değeri olan olayların seçilmesi medyanın elinde olduğundan, medyanın ilgisini çekebilmek veya medya üzerinde etki yaratabilmek Toplumsal Hareketlerin en önemli amaçlarından biridir. Bu nedenle klasik kitle iletişim araçları, görsel ve yazılı basın yayın organları (tv, radyo, gazete ve dergi) Toplumsal Hareketlerin hep merceğinde olmuştur. Toplumsal Hareketlerin klasik kitle iletişim araçlarına olan bağımlılığı

zaman zaman çeşitli açılardan sorun olmuştur. Toplumsal Hareketler için yeterince medyanın ilgisini çekememek ya da yanlı veya çıkar gruplarına hizmet edecek şekilde haber yapılması sıklıkla eleştirilen bir konu olmuştur. Bu noktada Toplumsal Paylaşım Ağları devreye girmekte ve Toplumsal Hareketlerin klasik kitle iletişim araçlarına olan bağımlılığını azaltıcı bir rol oynamaktadır (Tarrow, 1994, s. 119-127).

Internet ve bilgi teknolojileri temelli olan ve etkileşimci bir iletişim ağı yaratan Toplumsal Paylaşım Ağları Toplumsal Hareketlerin örgütlenme yapılarına, iletişim tarzlarına ve söylem üretme şekillerine derin bir etki yapmıştır. Hollanda Kadın Hareketi'ni inceleyen bir çalışma Internet kullanımının kadın hareketine kaynaklarını daha hızlı seferber etme, üyelerini kısa zamanda haberdar ve organize etme, politik konularda karşılıklı etkileşim ve tartışma kanalları açabilme ve toplumsal cinsiyet ve özgürlük konusunda daha çok söylem üretme gibi pek çok avantajlar sağladığını ortaya koymuştur (Edwards, 2004, s. 200).

Medya ve iktidar ilişkisi perspektifi içerisinde ele alındığında Toplumsal Paylaşım Ağlarının en önemli özelliklerinden birisi, hükümetler tarafından klasik kitle iletişim araçları kadar kolay kontrol edilememesidir. Bu sebeple, mesajlar ve eylemler kitlelere hızlıca yayılabilmektedir. Zaman ve mekan kavramlarından bağımsız olan bu medya türü, hızlı bir şekilde dünyanın her tarafına rahatlıkla yayılabilmekte ve yayılırken de kontrol ve denetim mekanizmalarına takılmadan, engellerle karşılaşmadan bunu gerçekleştirmektedir. Bu durumda da kısa sürede geniş bir kitleye haberler sansüre uğramadan ulaşmış olmaktadır. Bu avantaja temkinli yaklaşan sosyal bilimciler ise dünya nüfusunun hala çoğunluğunun okuma yazma bilmeyen, yaşlı, emekli, köylü gibi Internet erişimi olmayan veya Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanabilecek yetisi olmayan insanlardan oluştuğunu belirtir. Buna rağmen Toplumsal Paylaşım Ağlarının maliyetler konusundaki avantajı yadsınamaz. Klasik kitle iletişim organları için gerekli olan bina, teçhizat, kağıt, matbaa, fazla sayıda çalışan gibi giderler Toplumsal Paylaşım Ağları ile minimuma inmektedir. Toplumsal Paylaşım Ağlarında yayın yapmak veya kitlelere sesini duyurabilmek için az sayıda donanımlı çalışanla evde çalışmak bile mümkündür. Gerekli olan sadece bilgisayar ve Internet bağlantısıdır. Diğer bir avantaj ise esnekliktir. Zaman ve mekan anlamında esneklik nedeniyle, belli çalışma saatlerine

bağlı ve belli bir işyerinde olmak yerine, evde veya başka yerde istenilen saatte Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinden yayıncılık yapılabilmektedir. Bu avantajlar sayesinde dünyanın dört bir tarafına düşük maliyetle hızlı ve etkin bir yayılma göstermek mümkündür (Comunello and Anzara, 2012).

Toplumsal Paylaşım Ağları ile Yeni Toplumsal Hareketler arasındaki organik bağı irdeleyen Castells ise İnternet teknolojisinin getirdiği nimet olan Toplumsal Paylaşım Ağlarının Toplumsal Hareketler için umut ağlarına dönüştüğünü belirtir. Kitle iletişim aygıtlarının hükümetler ve şirketler tekelinde olması, haberlerin ve bilginin kontrollü, kısıtlı ya da manipüle edilerek kitlelere aktarılması sebebiyle, Toplumsal Paylaşım Ağları Yeni Toplumsal Hareketlerin oluşumuna ve yayılmasına yeni bir özgürlük alanı yaratarak vesile olmuştur (Castells, 2013, s. 17).

Bireylerin günümüzde hayallerini ve umutlarını İnternetin serbest ortamında paylaşarak bir araya geldiklerini vurgulayan Castells, 21. yy'ın toplumu belirleyen ağ toplumu ve ağ tabanlı Toplumsal Hareketler bağlamında, kendi kişisel farklılıklarını ve örgütsel bağlılıklarını bir kenara bırakarak bir araya gelen bireylerin heterojen topluluklar oluşturduklarını anlatır. Bu sayede farklı vatandaşlık, sosyal sınıf, etnisite, ırk, kültürel ortam, ekonomik seviye, meslek ve eğitim düzeylerinden bir araya gelen bireylerin ortak talepler etrafında buluşup, dünya düzeninin aksaklıklarına ve adaletsizliklerine karşı meydan okumalarda bulduklarını belirtir. Örnek olarak İtalya'da kamu sektörünü savunmak amacıyla kamu işçilerinin yanında öğrencilerin de Toplumsal Paylaşım Ağlarında örgütlenerek protestolara destek vermesini ya da New York'ta başlayıp kısa sürede çok ses getiren "Occupy Wall Street" eylemlerinde birbirinden farklı özellikte insanların ve örgütlerinin bir araya gelerek küresel kapitalizmde en zengin % 1'lik kesim için toplumsal refahın feda edilmesini protesto etmesini göstermektedir (Castells, 2013, s. 18-19).

Meşru olsun ya da olması şiddet kullanma tekeli elinde tutan devlet aygıtı ve onun kurumları iktidar ilişkileri tarafından belirlenir. İktidar ilişkileri, toplumu oluşturan bireyleri zor ya da ikna yoluyla, bazen de eğiterek ve yetiştirerek, iktidarının devamını sağlayacak bilinci oluşturmuş olur. Egemen iktidarın

oluşturduğu, şekillendirdiği ve yön verdiği bilince ve kurumlarına karşı durabilen karşı iktidarların ise sürekli bir mücadelesi ve bazen de pazarlık ve müzakereleri bulunur. İktidar ve karşı iktidar arasındaki devamlı etkileşim ise mücadele alanı olarak kamusal alanda meydana gelir ve iletişim kanalları aracılığı ile cereyan eder. Gerek iktidar gerekse karşı iktidar insanların zihninde anlam yaratmak için de mücadele verir. İnsanlar ise doğal ve toplumsal ortamları ile etkileşime geçer ve bu ağlar arasında bağlantılar kurarak yeni anlamlar üretir. Castells bu iletişime “toplumsallaşmış iletişim” terimi açıklık getirmeye çalışmaktadır. Toplumsallaşmış iletişim kabaca kamusal alanda bireylerin arasındaki iletişim türü değildir. Kamusal alandaki bireyler arası iletişimi iktidarlar ve karşı iktidarların müdahale ve mücadeleleri de eklemlenir. Bu eklemlenme sonucunda toplumun tamamına yayılan ve en ücra köşelerine nüfuz eden, yeni anlamlandırmalar üreten ve toplumsal ilişkileri dönüştüren süreçler ortaya çıkar. Bütün bu anlamlandırmaların, ilişki dönüşümlerinin ve üretilen yeni sembol ve anlamların tamamı toplumsallaşmış iletişimi meydana getirir. Yeni inşa edilen semboller ise toplumsal hayatın her alanına nüfuz etmeye başlar (Castells, 2013, s. 20-21).

Castells multimedya iletişim ağlarını toplumsallaşmış iletişimin en büyük boyutu olarak örnek vermektedir. Bu yapı dijital ortam bahsedilen sembollerin üretildiği ve yeni anlamlar yaratıldığı önemli bir ortamdır. Toplumsal Paylaşım Ağları ve Internet yoluyla kitlelere yayılan ve toplumsallaşan iletişim, iletişim ortamını ve dolayısıyla iktidar ilişkilerini de dönüştürmektedir. İktidar ve şirket denetimi ve manipülasyonundan azade olan bu iletişim ortamı kitleler için karşı iktidar yaratma ve mücadele imkanı sunmaktadır. İletişim süreci içerisinde mesajın oluşturulması ve iletilecek kişilerin seçimi göndericinin, mesajların da iletişim ağından alınması, seçilmesi ve okunması da alıcıya aittir. Dolayısıyla gönderici ile alıcının özerklikleri, iktidarlardan ve şirketlerden bağımsız olması Castells tarafından “kitlesele öziletişim” olarak adlandırılmaktadır (Castells, 2013, s. 21). Bu sebeple hükümetler ve şirketler hem Internetten korkarlar ve sıkı denetim altına almak isterler; hem de Internetin sunduğu imkanlardan faydalanmak isterler. Ayrıca Interneti yeni fikirler elde etmek ya da kitleler üzerinde daha çok kontrol kurmak amacı ile kullanmak isterler. Bu Internete yönelik aşk-nefret

bağlılığı İnterneti kullananın amacına göre büyük bir nimete ya da felakete dönüşebilmektedir.

Toplumsal Hareketler, toplumsal değişimin dolayısıyla da toplum oluşumunun temelini teşkil eder. Fakat Toplumsal Hareketlerin özünü de iletişimin özerkliği oluşturur. Kitleler kurumsal iktidara sahip olanların denetiminden uzak ve özerk bir iletişim alanı yaratarak kendilerini var ederler. Ek olarak iktidara meydan okuyarak karşı iktidarı ancak özerk iletişim sayesinde gerçekleştirirler. Bu sebeple özerk, yatay iletişim ağları kurmak günümüz Enformasyon Çağında Toplumsal Hareketler için hayati önem arz eder (Castells, 2013, s. 23). Kablosuz iletişim ve İnternet ağları sayesinde teknolojik ve kültürel dönüşüm yaşayan iletişim, toplumsallaşmış ve kitlesel öziletişim haline gelmiş bu sayede anlık olarak ortaya çıkıveren kısa süreli ama hayli etkin cemaatler yaratmıştır. Evlerinde oturarak dünyanın farklı coğrafyalarında ve farklı zaman dilimlerinde sanal olarak bir araya gelerek aniden örgütletiveren ve cemaat oluşturan bu gruplar Yeni Toplumsal Hareketlerin birincil aktörleri olmuştur (Castells, 2013, s. 25).

Toplumsal Paylaşım Ağları, Yeni Toplumsal Hareketler için kamusal ve özel alan ayrımını da kaldıran bir iletişim ortamıdır. Özel alanın, birey yaşamının ve kültürel alanlarının neredeyse tamamı siyasetin alanına girmeye başlamış ve kamusala açık hale gelmeye başlamıştır. Özel ya da bireysel olanın politikleşmesi özel ve kamusal alan ayrımını da ortadan kaldırmaya başlamıştır. Dolayısıyla evlerin içi de kamusal alan haline gelmiştir. Meydanlara çıkmadan bireylerin salonlarını ya da yatak odalarını birer protesto veya direniş mekanı haline getirebilmeleri, oturdukları yerden İnternete bağlanarak Toplumsal Paylaşım Ağları aracılığı ile kendi özel alanlarında örgütlenmeleri, mesajlarını iletmeleri, Yeni Toplumsal Hareketlerin yeni iletişimsel eylemlerini teşkil etmektedir (Coşkun, 2007, s. 140).

Sonuç olarak iktidar gücünü ya da sermayeyi elinde tutan belli bir azınlığın kontrolünün dışında kalarak, toplumun çeşitli kesimlerine ve belli temalara odaklanarak yayılan Toplumsal Paylaşım Ağları, profesyonel olmayanların da medya üretimine, organizasyonuna ve yönetimine katılmalarını sağlayan,

göndericinin ve alıcının aktif katılımı ve özerk seçimi ile oluşan mesajlar, bilgiler, sembol ve anlamlandırmalar oluşturan yeni bir iletişimsel eylem türü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çıkışı ile Toplumsal Paylaşım Ağları Yeni Toplumsal Hareketlerin oluşumunu ve yayılmasını sağlayan başat bir rol de oynamaktadır.

4.2. Dijital Aktivizm Tanımları

Günümüzde gelişen İnternet teknolojileri ve Toplumsal Paylaşım Ağları ile sosyal hareketler şekil, zemin ve yapısını değiştirmiştir. İnternet, 1970'li yıllardan itibaren ortaya çıkan Yeni Toplumsal Hareketlerin organize olma, yayılma ve tartışma alanını değiştirmiştir. Bu değişimi iyi bir şekilde analiz edebilmek için İnternetin yapısının ve bir teknoloji olarak bu kavramının incelenmesi gerekmektedir.

Castells, İnternetin bir kavram olarak özgürlük, ortak değerler ve ortak hareket etme alanı olduğunu belirtir (Castells, 2001, s. 36-37). Fuchs ise bu görüşe paralel olarak İnternetin bir teknolojik olgu olmaktan çok toplumu değiştiren ve yönlendiren bir yapı olduğunu öne sürmektedir. Fuchs İnternetin Web 1.0 dönemi ile başlayan ilk döneminde toplumun "bilgi dönemine" girdiğini (bu dönemde bireyler birbirinden iletişim ile haberdar olmuştur), Web 2.0 döneminde ise toplumun "iletişim dönemine" girdiğini (bu dönemde bireyler karşılıklı olarak bağımsız bir şekilde iletişime girmiştir) ve Web 3.0 döneminde ise toplumun ortak bir "toplumsal üretim" dönemine gireceğini belirtmektedir (Fuchs, 2014, s. 44-46). Her iki görüşünde kesiştiği nokta ise İnternetin günümüzde bir iletişim mecrası olmaktan çok daha ileriye giderek ortak hareket etme, ortak üretim ve paylaşım alanı olduğudur. Yeni Toplumsal Hareketler bağlamında ise Castells İnternetin militarist bir teknolojiden doğarak "ötekilere" sağladığı olanaklar ile bir özgürlük alanına dönüştüğünü belirtir. Castells bu özgürlük alanının dinamiklerini İnternet kültürünün dört katmanlı yapısı üzerinde karakterize etmektedir. Bunlar; tekno – meritokratik kültür, hacker kültürü, sanal cemaat kültürü ve girişimcilik kültürüdür. Tüm bu katmanlardan oluşan yapı İnternet dünyasında yayılmış bir özgürlük ideolojisini oluşturmaktadır ve bu ideoloji, teknolojik yapının gelişmesi

ile doğrudan ilişki içerisinde değildir. Bahsi geçen yapıyı oluşturan katmanlar hiyerarşik bir düzen içerisindedir.

Tekno-Meritokratik Kültür: teknolojik projeler geliştirmek için ortaya konulan ortaklık ağlarının kurallarını koyan bir çeşit hacker kültürü olarak tanımlanabilir.

Hacker Kültürü: Paylaşım kültürünün temelini ve ana omurgasını oluştururken bu dört katmanlı yapının en merkezinde yer alır. Bu kültür temel olarak iktidarın otoritesine karşı eşitlik ve paylaşım kültüründen beslenmektedir.

Sanal Cemaatçi Kültür: Internetin doğasında var olan teknolojik paylaşım kültürü üzerine sosyal bir boyut ekleyerek, Interneti sosyal etkileşim ve sembolik aidiyet ortamı haline getirir. Bu katman artık Internet kullanıcıların ortak üretim ve paylaşımı gerçekleştirdikleri alandır.

Girişimcilik Kültürü: Hacker kültürü üzerine inşa edilir ve para kazanma amaçlı tüm uygulamaları kapsar. Girişimcilik kültürü ile kullanıcılar Internet ortamında kısmen daha özgür ve şartların daha eşit olduğu bir ekonomik yapı içerisinde yer alırlar.

Tekno – meritokratik kültür olmadan hacker kültürünün var olmasından söz edilemez. Hacker kültürü olmadan sanal cemaat ağlarının bir önemi olmayacaktır. Hacker kültürü ve sanal cemaat değerleri olmadan girişimcilik, bir Internet kültürü yapısı olarak adlandırılmaz (Castells, 2001, s. 36-37). Castells ayrıca Tim Berners – Lee ile Robert Cailliau'nun Internet kavramını ve yapısını oluşturan çalışmalarını benzer şekilde "hacker" kültürüne dayandırdıklarını ifade eder. Bu duruma göre Internet başından beri bir özgürlük, paylaşım ve ortak üretim mantığı ile geliştirilmiş bir teknolojidir (Castells, 2008, s. 61; Castells, 2001).

Buna paralel olarak Internetin ve dolayısı ile Toplumsal Paylaşım Ağlarının sağladığı özgürlük, bir araya gelme, paylaşım ve ortak üretim değerleri toplumsal, ekonomik ve siyasal değişimi hedefleyen Yeni Toplumsal Hareketler tarafından haberleşme, örgütlenme ve tartışma amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Toplumsal Paylaşım Ağlarındaki bu yaygınlaşma ile Yeni Toplumsal Hareketlerin

eylem ve tartışma alanının günümüzde Internet ortamına kaydığını söylemek yanlış olmaz. 1990'lı yılların ortalarında Meksika'da ortaya çıkan Zapatista hareketi Internet üzerinden örgütlenen ve dünyaya seslerini duyurmayı başarmış ilk Toplumsal Hareket olması bakımından dikkat çekicidir. Günümüzde gelinen noktada ise Toplumsal Paylaşım Ağlarının kullanımı Yeni Toplumsal Hareketler için artık bir zorunluluktur. (Castells, 2001, s. 138-140). Atikson, Castells'in Internetin bir özgürlük alanı olması ve Yeni Toplumsal Hareketler için bir zorunluluk olması fikrini destekler. Atikson, Castells'in dört katmanlı bir yapı üzerinde karakterize etmiş olduğu "Internet kültürü" fikrine paralel olarak Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının egemen iktidar yapılarını bozmak için tasarlanmış bir Aktivizm mantığı içerisinde örgütlendiğini belirtir. Bu noktada Toplumsal Paylaşım Ağları ve Internet "sıradan vatandaşların toplumsal adalet Aktivizmi ile ilişkilendirilen yeni sosyal sermaye türlerini öğrendikleri ve 'Aktivizmin sanal siyasi topluluklarına' erişmelerine yardım eden bir ağ geçididir" (Atikson, 2015, s. 50). Toplumsal Paylaşım Ağları ve Internet, Toplumsal Hareketlerin tartışma, organize olma ve sokağa dökülme zeminini oluştururken sermaye ve iktidar kontrolü alıntındaki ana akım medyadan sağlamış olduğu olanaklar ve sunduğu özgürlük ortamı ile belirgin bir biçimde ayrılır. Bu bağlamda oluşturduğu yeni alan ve olanaklar ile Internet ortamı ve Toplumsal Paylaşım Ağları "alternatif medya" olarak da tanımlanabilmektedir. Atikson'a göre bu alternatif medya daha önce de belirtildiği üzere izleyicilere çeşitli okuma stratejileri oluşturmasına izin verir ve bu da alternatif medyayı ana akım medyadan ayıran en önemli özelliktir. Bu noktada Internet siteleri ve Toplumsal Paylaşım Ağları sermayenin elinde olan anaakım medyadan farklı olarak statüko ile taban tabana zıt içerikler üretebilmekte ve yayabilmektedir (Atikson, 2015, s. 43-50). Timisi'ye göre Toplumsal Paylaşım Ağları anaakım medyanın sahiplik hegemonyasını yıkmış ademi-merkeziyetçi bir yapıyı beraberinde getirmiştir (Timisi, 2003, s. 84-85). Bu durumu Castells internet kullanıcıların aynı anda hem kaynak hem de alıcı olabildiği "öziletişim" kavramı ile açıklamıştır (Castells, 2016, s. 21).

Toplumsal Paylaşım Ağlarının kullanıcı merkezli ve alternatif kamusal alan yaratma özellikleri nedeni ile Yeni Toplumsal Hareketlerin merkezinde yer alması

dikkat çekicidir. Bu olgu literatürde Dijital Aktivizm olarak adlandırılmaktadır. Dijital Aktivizmin tanımlamasını yapmak için öncelikle “Aktivizm” kavramının incelenmesini gerekmektedir. Aktivizm toplumsal veya politik bir değişim yaratmak için yürütülen örgütlü ve örgütsüz eylemlerdir. Bu eylemler temel olarak birini/bir görüşü desteklemek veya karşı çıkmak olarak tanımlanabilirken, bu eylemler şiddetlerine göre azınlık olmak, protesto etmek, karşı durmak, direniş göstermek ve isyan etmek gibi şekillerde derecelendirilebilir. Aktivist hareketler bireyin/iktidarın bakış açısına göre legal veya illegal olarak tanımlanabilirken, İnternet günümüzde Aktivizmin hemen her türü ile bağlantılı bir hale gelmiştir (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 94-95). Rickett Aktivizm ve Yeni Toplumsal Hareketlerin ortak bir amacı olduğunu söyler. Buna göre Aktivizm ve Yeni Toplumsal Hareketlerin ortak amacı “eşitsizlikleri aşmak üzere daha iyi bir dünya yaratmaktır. Bu anlamda Aktivizm ve demokrasi ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlıdır (Ricketts, 2012, s. 2).

Geniş bir kapsamda ele alındığında vatandaşların demokratik süreçlere katılma olanakları oy verme gibi süreçler ile oldukça sınırlıdır. Aktivizm demokratik süreçlerin sağlanması alanında çeşitli eylem ve etkinlikleri referans alan bir kavramdır. Aktivizm vatandaşların tümüne belli olay, olgu ve kişiler karşısında yürütülen eylem ve aksiyonlar olarak ele alındığında demokratik süreçlere katılım imkanı verir ve bu şekilde de demokrasi anlayışının merkezinde yer alır. Aktivizm temel olarak çok iyi bir şekilde organize edilmemiş bir yapıya sahipken, hak savunuculuğu olarak da bilinen ve STK’ların da alanını oluşturan belli bir toplumsal değişimi hedeflemiş olan hareketler daha organize bir yapıdadır. Bu bağlamda Aktivizmin belli bir örgütten ve yapıdan bağımsız olarak kişisel de gerçekleştirilebilmesi söz konusudur (Ricketts, 2012).

Bu bağlamda İnternet ve Toplumsal Hareketlerin kesiştiği noktada “Dijital Aktivizm” kavramı karşımıza çıkmaktadır. Dijital Aktivizm ile ilgili olarak üzerinde görüş birliğine varılmış bir tanımlama bulunmamaktadır. Konu ile ilgili olarak yapılan tanımlamaların tümü ise Dijital Aktivizm kavramının ideolojisi ve işlevselliği ile ilgilidir. Dijital Aktivizm kavramı teknoloji tarihi içerisinde dönemin teknolojik koşullarına/imkanlarına göre farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda iletişim teknolojilerinin Aktivizm amaçlı olarak kullanılması iletişim

teknolojileri tarihi kadar eskidir. Tarihsel perspektifte, Dijital Aktivizm iletişim teknolojilerinin yazılım ve donanım altyapısı farklılıkları nedeni ile çeşitli şekillerde sınıflandırılmış ve tanımlanmıştır. Örneğin bu sınıflandırmalardan/tanımlamalardan biri olan SiberAktivizm (Cyberactivism) İnternet ve İnternet altyapısını kullanılarak Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinden yürütülen bir Aktivizm çeşididir.

Bir başka Aktivizm türü olan E-Aktivizm ise elektronik cihazlar ile gerçekleştirilen Aktivizm için kullanılmıştır. E-Aktivizm Aktivizm türü temel olarak İnternet teknolojilerinin olmadığı dönemi kapsamaktadır (örneğin VHS kasetler veya fotoğraf makineleri ile görüntü yayma). Info – Aktivizm (Info-activism) ise bilgi ve iletişim teknolojileri ile gerçekleştirilen Aktivizm türü (bilgisayar sistemlerini kullanarak el ilanları ve duyurular basmak) olarak tanımlanmıştır.

Dijital Aktivizm bu bağlamda tüm bu tanımları içeren bir üst kavramdır. Dijital Aktivizm bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin kullanıldığı tüm Aktivizm türlerini kapsar. Bu bağlamda bir üst tanımlama olarak Dijital Aktivizm “düşük maliyetli, hızlı, İnternet ağı üzerinde geniş bir kitleye yayılma olanağı olan politik ve sosyal değişim taleplerini içeren bir Aktivizm” türüdür (Joyce, 2010, s. 8-10). İnceoğlu ve Çoban’a göre ise Dijital Aktivizm bir kavram olarak birey ve grupların İnternet ortamında toplumsal ve politik konularda kamuoyu yaratmayı, algı oluşturmayı ve bir değişim yaratmayı hedefleyerek gerçekleştirdikleri faaliyetlerdir. Dijital Aktivistler bloglar, video paylaşım portalları ve Toplumsal Paylaşım Ağları aracılığı ile insan hakları, çevrecilik gibi Yeni Toplumsal Hareketlerin bünyesinde yer alan konularda veya spesifik olarak bazı olaylarda karşıt veya taraf olarak çeşitli eylemler gerçekleştirmektedirler. İnternet ortamı ve Toplumsal Paylaşım Ağları bu bağlamda Dijital Aktivistlere bir araya gelme, tartışma ve harekete geçme konusunda özgür bir alan sağlamaktadır. Dijital Aktivistler eylemlerini çoğunlukla İnternet ortamında gerçekleştirirken bazı durumlarda eylemlerini sokağa inerek kamusal alanda gerçekleştirebilmektedirler. Dijital Aktivizm örgütlü bir yapıya sahip olmadığı için kırılğan ve zayıf bir yapısı vardır (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 13-14; Joyce, 2010, s. 5-11).

Rickett, Dijital Aktivizmi “Tanımlanmış bir hedefi, belli bir metodoloji ve stratejisi olan Internet üzerinden yürütülen bir Aktivizm” türü olarak tanımlamaktadır (Ricketts, 2012, s. 2). Dijital Aktivizm amaç, içerik ve sokağa dökülme potansiyeli göz önüne alınarak farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Laer ve Aelst, Dijital Aktivizmin tipografisini çıkarırlarken, Dijital Aktivizmi “Internet Destekli Eylemler” ve “Internet Tabanlı Eylemler” olarak iki türe ayırırlar. Bu eylemleri de etki bakımından kendi içlerinde “Düşük Düzeyli” ve “Yüksek Düzeyli” olmak üzere sınıflandırırlar. Buna göre “Yüksek Düzey” grubunda yer alan eylemler etki bakımından daha yüksek seviyede ses getirip kamuoyunun dikkatini çekebilecek eylemlerdir. Düşük düzeyli eylemler ise bu bağlamda kısmen daha fazla yasal zeminde yer alan eylemlerdir ki bunlar çoğu zaman “kampanya” olarak da anılmaktadırlar.

Tablo 4.1. *Dijital Hareketlerin Tipografisi*

Düzy	Internet Tabanlı Eylemler	Internet Destekli Eylemler
Yüksek Düzey	Haktivizm Kültür Sıkışması Protesto Websiteleri/Alternatif Medya Kullanımı	Şiddet/Vandalizm İçeren Eylemler Sınır Ötesi Eylem ve Toplantılar Oturma Ve İşgal Eylemleri
Düşük Düzey	Online Dilekçe Toplu E-mail gönderimi/bombardımanı	Yasal Eylemler Tüketici Davranışı Eylemleri/Tutumları Para Bağışı Kampanyaları

Kaynak: *Laer ve Aelst, 2010.*

Internet Tabanlı Hareketler sadece Internet ortamında var olan hareketlerdir. Toplumsal bir değişim yaratma kapasiteleri sınırlı ve daha yavaştır. Yüksek Düzeyli Internet Tabanlı Hareketler:

Haktivizm: Internetin ortaya çıkması ile birlikte Aktivistler için yeni bir mücadele alanı da ortaya çıkmıştır. Bilgisayar sistemlerine zarar verecek yazılım üretme ve çeşitli gizli bilgilere erişmeye kadar geniş bir yelpazede varlığını sürdüren Haktivizmin legal veya illegal olarak tanımlanması eylemlerin türüne ve egemen ideolojiye göre değişmektedir.

Kültür Sıkışması: Kültür sıkışması anlam inşası üzerinde gerçekleştirilen bir savaş olarak tanımlanabilir. Kültür sıkışması ile Dijital Aktivistler ironi içeren mesajlar ile oluşturdukları içerikleri İnternet ortamına ve sokağa yaymaktadırlar.

Protesto Web Siteleri/Alternatif Medya Kullanımı: Protesto Web siteleri temel olarak belli bir olay, olgu veya kişi hakkında halkın tutum ve davranışını değiştirmek üzere kurulmuş Web siteleridir. Alternatif medya ise Aktivistler tarafından anaakım medyaya karşıt olarak oluşturulmuş bilgi ve haber sitelerinden oluşmaktadır. Buna örnek olarak "Indymedia" örneği verilebilmektedir.

Düşük Düzeyli İnternet Tabanlı Hareketler ise:

Online Dilekçe: Dijital Aktivistlerin en çok kullandıkları yöntemlerden biridir. Bu noktada kişiler ve gruplar sanal olarak imzaladıkları dilekçeler ile seslerini duyurmaktadırlar. Dijital Aktivizmin bu türüne kullanıcıların belli konularda isteklerini ve değişim taleplerini dile getirip ilgili mercileri harekete geçirmek için imza topladığı www.change.org sitesi örnek verilebilir.

Toplu E-Mail Gönderimi/Bombardımanı: Kişilerin belli olaylar ve konular hakkında başta yöneticiler, kanun yapıcılar ve CEO'lar olmak üzere ilgili makamlara taleplerini ileten çok sayıda e-mail gönderme eylemidir.

İnternet Destekli Eylemler Toplumsal Hareketlerin geleneksel eylemlerini kullanan ancak İnternet ortamında örgütlenen, sokağa dökülen eylemlerdir. Klasik Toplumsal Hareketlerin İnternet ortamına taşınmış boyutudur. Bu tip eylemlerin toplumsal bir değişim yaratması daha hızlıdır. İnternet sayesinde bu eylemler kolay ve hızlı bir şekilde organize ve koordine edilebilir. Düşük düzeyli eylemler çoğu zaman "kampanya" olarak da adlandırılabilirler.

Yüksek Düzeyli İnternet Destekli Hareketler;

Şiddet/Vandalizm İçeren Eylemler: İnternet legal bir statüde olan eylemlerin organize olması ve gerçekleşmesi için bir zemin oluşturduğu kadar illegal eylemler ve dolayısı ile vandalizm için de bir alan sunmaktadır. Bu bağlamda Aktivistlerin sokağa inerek şiddet içeren eylemlerde bulunması durumu söz konusu olabilir.

Sınır Ötesi Eylem ve Toplantılar: Sınır ötesi eylemler günümüzde son dönemlerde sıklıkla görülen bir eylem türüdür. Zapatista hareketinden bu yana

İnternet sınırlar ötesi bir ölçekte bireyleri bir araya getirmeye ve sokağa dökmeye başlamıştır. İnternet aynı zamanda uluslararası bir yapı içerisinde toplantılar, workshoplar ve forumlar düzenlemek için kullanılmaktadır.

Oturma ve İşgal Eylemleri: Belli bir mekanı işgal etme veya oturma eylemi gibi çeşitli sivil itaatsizlik eylemlerinden oluşmaktadır. Castells'in de belirttiği üzere bu hareketler sembolik alanların işgali üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Yasal Eylemler: Toplumsal hareketlerin İnternet kullanarak halkı sokağa dökme hareketleridir. Burada İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağları sokağa dökülmüş eylemleri organize etmek, duyurusu yapmak ve daha çok bireyin katılımı için kullanılmaktadır.

Tüketici Davranışı Eylemleri/Tutumları: Belli markaları bojkot etmek için veya belli ürün ve markaların ürünlerinin satılması ile topluma katkı sağlamak için yapılan kampanyalardır.

Para Bağışı Kampanyaları: Belli bir sorunu çözme ve değişim talebi için oluşturulan para toplama kampanyalarıdır. Bu tür kampanyalar içerisinde direkt olarak kullanıcıdan para talep etmeyen, kullanıcının belli sayfaları tıklaması ile sponsorların para bağışı yapmasını sağlayan siteler de bulunmaktadır (Laer and Aelst, 2010).

Yukarıda belirtilen Dijital Aktivizm türleri arasında Hacktivizm önemli bir yer tutmaktadır. Literatürde Dijital Aktivistler çoğu zaman Hacker kavramından hareketle Hacktivist olarak da adlandırılmaktadır. Hacktivist tanımlamasının kullanımı görece olarak Dijital Aktivizm kavramından önceye dayanmaktadır ve günümüzde hala varlığını sürdürmektedir. Hacktivist kelimesi Hacker kavramından gelmektedir. Hacker Türk Dil Kurumuna göre "I. Bilgisayar korsanı II. Bilgisayar ve haberleşme teknolojileri konusundaki bilgisini gizli verilere ulaşmak, ağlar üzerinde yasal olmayan zarar verici işler yapmak için kullanan kimse" olarak tanımlanmaktadır.³¹

³¹ http://www.tdk.gov.tr/?option=com_karsilik&view=karsilik&kategori1=abecesel&kelime2=H (Erişim Tarihi:03.08.2016)

Bir eylem olarak "Hack" kavramı ilk olarak Massachusetts Institute of Technology Üniversitesi'nde bir grup öğrencinin kendi aralarında yaptıkları şakalar için kullanılmış olup ilerleyen dönemlerde ise bilgisayar sistemleri üzerinde gerçekleştirilen "yasadışı" eylemleri tanımlamak için kullanılmıştır (Akdeniz, 2013, s. 9). Juris'e göre ise Hacker insan haklarını teknolojiyi kullanarak genişletmeye çalışan kişidir. Hackerlar bunu Web saldırıları gibi çeşitli elektronik sivil itaatsizlik eylemleri ile gerçekleştirmektedirler. Hackerlık kavramı çoğu zaman yıkıcı anlamına gelen cracktivism olarak da adlandırılmaktadır (Juris, 2007, s. 27). Bir başka tanımlamaya göre ise Hactivizm "Bilgisayar teknolojisinin veya programlama sistemlerinin toplumsal bir soruna yönelik tepki gösterme amaçlı olarak kullanılmasıdır. Dijital Aktivistler temel olarak ortalama "Internet kullanıcılarından" oluşmakta iken Hackerlar üst düzey bilgisayar sistemleri ve bilgisayar programlama dillerine hakim kişilerden oluşmaktadır (Demirkıran, 2013, s. 27-33). Castells ise Hackerları "bireysel olarak askeri kurumlar veya finansal şirketlerin Web sitelerini sabote ederek protesto amaçlarını gerçekleştiren kişiler" olarak tanımlar. Buna göre Hackerlar dünyanın her yerinde hükümetlerin politikalarının zayıflıklarını göstermektedir (Castells, 2001, s. 139 - 177).

Wray, Hactivist hareketi, içeriğini ve amaçlarını 5 başlık altında incelemektedir: Bilgisayar Aracılı Aktivizm, Taban Hareketi İçerisinde Yer Alan Bilgi Savaşları, Elektronik Sivil İtaatsizlik, Politik Hacking ve Gelecek Savaşlara Direniş.

Bilgisayar Aracılı Aktivizm: Politik ve sosyal hareketlerin bilgisayar aracılı ortamda var olması olarak tanımlanabilmektedir. Bilgisayar Aracılı Aktivizmin kökenleri Web'in ilk dönemleri olan 1980'lere dayanmaktadır. 1986 yılında ortaya çıkan PeaceNet bu Aktivizm türünün ilk örneğidir. PeaceNet sayesinde tarihte ilk kez Aktivistler uluslararası sınırları hızlı bir şekilde aşarak iletişim kurma ve tartışma olanağı bulmuşlardır. PeaceNet gibi ve daha geniş bir açıdan bakıldığında forumlar, e-posta listeleri gibi kanallar siber bir alan oluşturarak Aktivistlerin kendilerini tanımlamalarını ve harekete geçmelerini sağlamıştır. Bilgisayar Aracılı Aktivizm sayesinde Internet altyapısının kendisi eylem için bir nesne ve hareket

alanı olur. Bilgisayar Aracılı Aktivizm, Hacker mantığının ve hareketinin ilk örneğini oluşturmaktadır.

Taban Hareketi İçerisinde Yer Alan Bilgi Savaşları: Bilgisayar Aracılı Aktivizmin yoğunlaşmış bir türüdür. Bu kısımda bilgi savaşları mesajlar ve propaganda ile gerçekleştirilmektedir. Bilgi savaşları Internet üzerinde haberleşme ve değişim yaratma eyleminin bir adım ötesinde yer almaktadır. Bu kısımda Toplumsal Hareketlerin oluşturulması ve eyleme geçmesi söz konusudur.

Elektronik Sivil İtaatsizlik: Toplumsal Hareketlerin ilk örnekleri olan boykot ve oturma eylemlerinin Internet ortamına taşınmasıdır. Burada Aktivistler bu eylemleri dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar zaman ve mekan kısıtlaması olmadan Internet üzerinden gerçekleştirebilmektedirler. Elektronik Sivil İtaatsizlik Politik Hacking ve Gelecek Dönemde Yaşanacak Savaşlara Direniş anlamında ilk noktayı oluşturmaktadır. Buna örnek olarak geçmişte Carmin Karasic ve Brett Stalbaum tarafından geliştirilen FloodNet programı hedef alınan Web sitelerine çok yoğun bir şekilde yeniden yükleme komutu göndererek siteyi kullanılmaz hale getirmiştir.

Politik Hacking: Temel olarak hükümetlere ve politik tarafların Web sitelerine yapılan saldırılardır. 1998 yılında Meksika Hükümetine ait Web siteleri hacklenmiş ve bu sitelere politik mesajlar bırakılmıştır. İngiliz bir Hacker olan "JF" 300'ün üzerinde Web sitesini hackleyerek, sitelere anti nükleer mesajlar yerleştirmiştir. Elektronik Sivil İtaatsizlik Eylemlerinde kişiler isimlerini saklamazken, Politik Hacking eylemlerinde kişiler anonim kalmayı tercih etmektedirler.

Gelecek Savaşlara Direniş: 1990-1991 yıllarında yaşanan Körfez Savaşı askeri faaliyetlerin çoğunlukla iletişim ve bilgi teknolojilerine bağlı olmasından dolayı yaşanan ilk "bilgi" savaşıdır. CNN tarafından yapılan yayınlarında "akıllı bombalar" savaşın temel aktörleriydi. Bu dönemde savaş karşıtları dönemin koşullarında çok yaygın olmayan Internet teknolojilerini kullanabiliyorlardı. Ancak burada önemli olan mesele günümüzde ve gelecekte yaşanacak savaşlarda Internet teknolojilerinin nasıl bir rol oynayacağıdır (Wray, 2010).

Atikson ise Dijital Aktivizm ve Hactivizm kavramlarını aynı tanımlama içerisinde inceler. Buna göre Dijital Aktivizm veya Hactivizm “Fikirlerin ve meselelerin destekçiliği, protestolar için mobilize olma, sahte Internet siteleri ile zararlı Internet siteleri aracılığıyla Internet trafiğini gasp etme” eylemleri olarak sınıflandırmaktadır (Atikson, 2015, s. 50).

Bu sınıflandırmalar içerisinde Dijital Aktivizm ile Hack hareketi arasında bir ayrım olduğundan söz edilebilir. Dijital Aktivistler belli bir olay veya toplumsal değişim için Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinde bir araya gelen ve çeşitli eylem/kampanyalar düzenleyen ortalama Internet kullanıcıları iken, Hackerlar yüksek düzeyde Internet ve bilgisayar programlama dillerine hakim kişilerden oluşmaktadırlar. İktidarın kontrol edemediği alanı kriminalize etmesi ve bu şekilde tanınması gerçeğinden dolayı kontrol edilmesi kısmen daha güç olan hacker faaliyetleri yasal olmayan zeminde konumlandırılmıştır (Keleş, 2013, s. 6).

Tüm bunlardan hareketle Dijital Aktivizm köklerini Hactivizmden alan toplumsal bir değişimi hedefleyen kullanıcıların çoğunlukla anonim olmayan kimliklerle Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinden örgütlendiği anlık, hızlı ve plansız eylemler olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır.

4.3. Dijital Aktivizm Kavramına Yöneltilen Eleştiriler

Dijital Aktivizmin Yeni Toplumsal Hareketlerin merkezinde yer alması ve içinde bulunduğumuz dönemde sıklıkla kullanılıyor olması nedeni ile bu kavram çeşitli açılardan incelenmiştir. Çalışmada belirtildiği üzere literatürde bu kavrama yönelik olumlu olarak atfedilen özelliklere rağmen Dijital Aktivizmi olumsuz olarak tanımlayan görüşler de mevcuttur. Dijital Aktivizme yöneltilen eleştirilerin ortak noktasını Dijital Aktivizmin işlevselliğinin ve etkisinin sorgulanması oluşturmaktadır. Dijital Aktivizmi eleştiren Ricketts, Dijital Aktivizm konusunda toplumda yoğun bir ilgi ve heyecan olduğunu vurgularken arka planda Dijital Aktivizmin birey ve toplum için bir “Plasebo Aktivizmi” olup olmadığını sorgular (Ricketts, 2012, s. 191). Benzer şekilde bu ekseninde Dijital Aktivizmi eleştirenler bu kavramı “slacktivizm” olarak da adlandırılmaktadır. Slack “uyuşuk, gevşek” ve Aktivist - “eylemci” sözcüklerinden türetilen bu kavram, sadece Toplumsal

Paylaşım Ağları üzerinden eylemlere katılarak sokağa inmeyen kullanıcıları işaret etmektedir. Buna göre Dijital Aktivizm sadece sanal ortamda kalmakta ve toplumsal bir değişim yaratmamaktadır (İnceoğlu ve Çoban, 2015, s. 14-15).

Malcolm Gladwell'e göre ise Dijital Aktivizm günümüzde aşırı derecede yüceltilmiş bir kavramdır. Yeni iletişim teknolojileri yapıları gereği halka geçmişini unutturmuştur. Dijital Aktivistlerin büyük Toplumsal Hareketlerin temelinde İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarını görmesini eleştiren Gladwell'e göre, İnternetin ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının olmadığı dönemlerde de dünya büyük Toplumsal Hareketler ve devrimlere sahne olmuştur. Gladwell Dijital Aktivizmin yapısı ile de ilgili olarak bazı eleştirilerde bulunmuştur. Kendisi Dijital Aktivizmi yapısal olarak "gevşek kravat" metaforu ile eleştirmektedir. Gevşek Kravat Metaforuna göre Toplumsal Paylaşım Ağları tüm pozitif yönlerine rağmen kullanıcılar arasında için zayıf ağlar (gevşek kravat) oluşturur. Bir Twitter kullanıcı takipçisini gerçek hayatta hiç tanımayabilir. Önemli toplumsal değişimleri gerçekleştirebilecek Yüksek Riskli Aktivizm, güçlü ağların varlığını zorunlu kılmaktadır. Zayıf ağlar ile oluşturulan bu yapı nadiren yüksek riskli sokağa dökülebilen Aktivizme dönüşür ve toplumsal bir değişimi gerçekleştirebilir. Dijital Aktivizmde bireyler anonim kalabilirler. Bu da tartışmalarda ve hareketin sokağa dökülmesi boyutunda bir hiyerarşi veya bir önder olmamasına neden olur. Ortak hareket etme, tartışma ve üretimin bir hiyerarşiye bağlı olmadığı yapı ağları düşük riskli ve her yere adapte olabilen bir hale getirir. Ağlar tek başlarına iyi çalışmazlar, ne kadar iyi organize edilirlerse edilsinler ağlar üretmek ve yaratıcı olmak için bir hiyerarşiye, stratejilere ve liderlere ihtiyaç duyarlar. Gladwell'e göre Toplumsal Paylaşım Ağları Dijital Aktivistlerin vicdanlarını rahatlatmaktan öteye gidememektedir³².

Dijital Aktivizme Zuckerman tarafından getirilen bir başka eleştiri ise "güzel kedi teorisidir (cute cat theory). Buna göre insanlar Web 2.0 ortamında politik içeriklerden çok eğlenceli içerikler ve hatta "güzel kedi" videolarını izleyerek eğlenmek isterler. Bu nedenle İnternet kullanıcıları Aktivistler için oluşturulmuş

³² <http://www.newyorker.com/magazine/2010/10/04/small-change-malcolm-gladwell> (Erişim Tarihi: 01.04.2015)

platformlar yerine eğlenebilecekleri Toplumsal Paylaşım Ağlarında var olmayı seçerler. Gerbaudo'nun da bu teori hakkında üzerinde durduğu nokta Dijital Aktivistlerin, politik içeriklerin paylaşılması için çok elverişli olamayan Toplumsal Paylaşım Ağlarında kendi iletişim dillerini eğlenceli içeriklere uygun bir şekilde yeniden kurmak zorunda olduklarıdır. Bu da Dijital Aktivistlerin değişim yaratmak istedikleri konu ve olaylar ile ilgili yarattıkları içeriklerin belli bir başarıya ulaşması için reklamcılık ve pazarlama dili ile kodlamalarına neden olur (Gerbaudo, 2012, s. 148). Ricketts ise bunlar ile bağlantılı olarak Dijital Aktivizme yöneltilen eleştiri 3 başlık altında karakterize etmektedir. Bunlar;

Dystopians: Toplumsal Paylaşım Ağları ile kurulan iletişim ve Dijital Aktivizm sosyal ve politik hayatı bozma riski taşımaktadır. Yüz yüze iletişim bu bağlamda en iyi örgütlenme şeklidir. Bu nokta üzerinde Dijital Aktivizme yöneltilen eleştiriler bu grupta yer almaktadır.

Neofuturists: İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının toplumsal bir değişim yaratıp adalet sağlaması konusunda çekinceleri/eleştirileri olan kişiler/düşünceler bu grupta yer almaktadır.

Technorealists: Bu görüşe göre Toplumsal Paylaşım Ağlarının günlük hayatta gerçek bir etkisi olup olmadığı konusunda kuşkular bulunmaktadır. Bu tür çekinceleri/eleştirileri olan kişiler/düşünceler bu grupta yer almaktadır.

Rickett Zuckerman'ın güzel kedi teorisine benzer bir zeminde Dijital Aktivizmin bir çeşit politik pasifizme yol açtığını savunmaktadır. Toplumsal Paylaşım Ağları reklam ve pazarlama mantığı ile oluşturulmuş platformlardır. Bu platformlarda Dijital Aktivistler ürettikleri içerikleri bu mantığa göre kodlamalıdır. Ancak Toplumsal Paylaşım Ağları üzerindeki başarısızlığa uğramış bu "Pazarlama/Reklam" kampanyaları toplumda politik sinizm ve politik pasifizme neden olurken toplumun dikkatini ciddi konulardan başka yerlere çeker (Ricketts, 2012, s. 191-192).

Laer ve Aelst'e göre ise İnternet ve Dijital Aktivizmin en büyük sorunlarından birisi İnternet eşitsizliğidir. Dünyada çapında ve hatta ülkelerin kendi içerisinde yer alan bu eşitsizlik Dijital Aktivizmi herkes için mümkün kılmamaktadır. Laer ve Aelst aynı zamanda Dijital Aktivizmin gerçek bir değişim yaratma anlamında

düşünüldüğü kadar etkili olmadığını, kanun yapıcılar için ise önemsenmeyecek kadar basit olduğunu belirtmektedirler. Aynı zamanda İnternet ve Dijital Aktivizmin eskisi kadar yeni olmadığını bu alanda karşıt gruplar, hükümetler ve şirketlerin de artık baskın olduğunun da altı çizilmektedir. Buna göre günümüzde şirketler ve devletler de Dijital Aktivizmi kullanarak kendilerini savunabilmektedirler (Laer and Aelst, 2010).

4.4. Dijital Aktivizm ve Ağ Toplumu

Günümüzde yaşanan Toplumsal Hareketleri ve bu bağlamda Dijital Aktivizmi anlamak için “ağ toplumu” kavramına bakılması gerekmektedir. Dijital Aktivizm ve dolayısı ile Toplumsal Hareketler bir ağ toplumu mantığı ile çalışmakta zaman ve mekan kısıtlaması olmadan yayılmaktadır. Dijk, Castells’in ağ toplumu ile ilgili olan görüşlerine paralel olarak ağ toplumunu ve özelliklerini tanımlamaktadır. Dijk’a göre içinde bulunduğumuz ikinci iletişim devrimi içerisinde toplum enformasyon ve iletişim teknolojileri tarafından inşa edilmektedir. Dijk bu anlamda toplumun bilgi toplumundan ağ toplumuna geçiş yaptığını belirtir. Bilgi toplumunda bütün sosyal aktiviteleri bilgi domine etmektedir ve yönetmektedir. Bilgi toplumunda toplumsal ve ekonomik ilişkileri bilgi yönetirken, ağ toplumunda önemli olan çağdaş üretim süreci içerisinde yer alan birey ve bireyin bağlandığı ağlardır. Ağ toplumun ölçeği, global ve yereldir bu yüzde “glolocal” olarak adlandırılabilir. Ağ toplumunda zaman ve mekan kısıtlaması yoktur. Dijk’a göre ağ toplumunun özellikleri şunlardır;

1. İletişim Artikilasyonu: İlişkiler toplumun tüm alt sistemleri üzerine kurulur. Bu alt sistemler sosyal ağlar ve medya ağları tarafından görünür kıılır.

2. Gerçek İlişkiler: Sosyal ağlar birbirlerine bağlı bir şekilde çalışıyor olmalarına rağmen, fiziksel ortamlarına bağlı kalırlar.

3. Direkt İletişim: Birbirleri ile bir ağ içerisinde bağlı olan bütün öğeler aradaki mesafe ve zaman farklılıklarına rağmen birbirleri ile bağlantılıdır.

4. Online ve Offline İletişim Birbiri ile Bağlantılıdır: Ağ toplumu içerisinde ilişkiler sosyal ağlar ve medya ağlarının bir kombinasyonudur. Ancak geçen zaman

içerisinde online iletişim her geçen gün daha fazla offline ve yüz yüze iletişimin yerini almaktadır.

5.Kendini Refere Eden İletişim: Her iletişim aracının kendine özel belli özellikleri ve kapasiteleri vardır. Sosyal ağlar ve medya ağlarının kombinasyonu medyanın kendi başına bir sosyal ortam olmasına neden olur. İnternet de dahil olmak üzere ağ toplumlarında medya kendi içerisinde bir bilgi sirkülasyonu yarattığı için bu öğeler kendilerini refere etmektedir.

6. İnteraktif İlişkiler: Ağ toplumu içerisinde sosyal ilişkiler sosyal ağlar ve medya ağlarının kombinasyonu nedeni ile interaktif bir form almıştır. Eskiden kullanılan tek yönlü medyanın aksine ağ toplumu içerisinde ilişkiler interaktif ve kişi merkezli bir hale gelmiştir. İnteraktivite toplumsal aksiyon ve reaksiyonların temeldir.

7. İyi Örgütleniş İlişkiler: Ağ toplumu içerisinde bireyler ve gruplar merkezi veya bireysel olarak çok hızlı bir şekilde örgütlenebilirler.

8. Kodlanmış İlişkiler: Ağ toplumunda sosyal ağlar ve medya ağları bilgisayarlar üzerinde önceden programlanmış bir yapı üzerinde var olmaktadır. Ağlar kodlar ve erişim izinleri ile yapılandırılır.

9. Seçici ve Ayrıcalıklı İlişkiler: İletişimde kodların kullanılması daha ağlar içerisindeki ilişkileri seçici hale getirmektedir. Prensipte olarak ağlara herkesin erişmesi mümkün iken, toplumsal eşitsizlikler yüzünden herkes bu erişimi sağlayamaz.

10. Tehlikeli İlişkiler: Toplumumuzun ve dahil olduğumuz sistemlerin kendilerini tamamen yeni teknolojilere bağımlı hale getirmiş olması geri dönüşmez bir risk ortamı yaratmıştır. İletişim teknolojileri sadece güvensiz ağlara dayanmanın yanı sıra güven ve bilgi zenginliğine dayanmadığı için risklidir (Dijk, 2016, s. 9-35).

Dijk'ın çizdiği çerçevede ağ toplumu bilgi ve iletişim teknolojileri ile şekillenmektedir. Castells ise ağ toplumu kavramını sadece iletişim eksenini üzerinden değil toplumu var eden bütün etmenleri de işin içine dahil ederek toplumun her alanına yaymaktadır. Dijk'ın çizdiği çerçeveye ek olarak Castells

enformasyonel toplum görüşünü ağlar içerisinde yapılanmasına karşın, enformasyonel toplum görüşünün Toplumsal Hareketler gibi olguları açıklamakta yetersiz olduğunu savunmaktadır (Castells, 2008, s. 25).

Castells'e göre içinde yaşadığımız dönemde toplumlar ekonomik ve politik olarak hızlı dönüşümler yaşamaktadır. Bu hızlı dönüşüm süreci içerisinde Dijital Aktivistler İnternet üzerinden örgütlenmekte ve harekete geçmekte ve tüm dünyada seslerini duyurmaktadır. Bu davranışın global bir ölçekte sınır, zaman ve mekan tanımadan oluştuğunu savunan Castells bu olguyu iktidar - sermaye ilişkisi içerisinde tanımlarken yine ağ toplumu kavramını kullanmaktadır. Castells'e göre İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağları günümüzde toplumdaki "ötekiler" için bir umut olmuştur. İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağları Sayesinde seslerini duyurabilen "ötekiler" artık toplumsal değişimlerin merkezini oluşturmaktadır. Dijital Aktivistlerin tüm dünyada Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinde bir araya gelerek örgütlenmeleri ilerleyen dönemlerde bu hareketlerin sokaklara taşınması iletişim teknolojileri sayesinde olmuştur. Castells'e göre gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde Dijital Aktivistler insan ve devlet faaliyetlerinin sınırlarını aşarak belli ağlar etrafında örgütlenmektedir. Castells ağ toplumunu "Toplumsal yapısı mikroelektronığe dayalı, dijital olarak işlenen enformasyon ve dijital iletişim teknolojilerinin harekete geçirdiği ağlar etrafında örgütlenmiş bir toplumdur" şeklinde tanımlar. (Castells, 2016, s. 59; Castells, 2008)

Dijk ise ağ toplumu;

"Ağ toplumu sosyal ve medya ağlarından oluşan bir altyapının toplumun her seviyesindeki - bireysel, grupsal/örgütsel ve sosyal - örgütlenme tarzını belirlediği modern bir toplum türü olarak tanımlanmaktadır. Bu ağlar giderek artan bir biçimde bu toplumun (bireyler, gruplar ve örgütler) her birimini veya parçasını birbirine bağlamaktadır. Batı toplumlarında, ağlar birbirine bağlanmış bireyler ağ toplumunun temel birimi haline gelmektedir. Doğu toplumlarında ise temel birim halen ağlar tarafından birbirine bağlanmış gruplardır (aile, topluluk, iş ekibi)" (Dijk, 2016, s. 42).

Tüm bu tanımlamaların ortak noktasında toplumun çeşitli ağlar ile birbirine bağlı olduğu ve bu ağların birbirlerini etkilediğidir. Kuşkusuz bu ağlar içerisinde toplumun "ötekileri" ve çalışmanın konusunu oluşturan Yeni Toplumsal

Hareketlerin bir türü olan Feministler de Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanarak ağlar oluşturabilmektedir.

Daha geniş bir bakış açısı ile Toplumsal Paylaşım Ağları ile dünyanın her yerinde ekonomik, siyasi ve sosyal bir sıkıntı çeken, eşitsizlik yüzünden bir anksiyete yaşayan, siyasal sinizmine maruz kalmış bireyler iktidarın ve ekonomik gücü elinde tutan sermayenin tekeli dışında kalan “özerk” ve “serbest kamusal” alan olarak tanımlanan Internet sayesinde bir araya gelmeye ve ağlar oluşturarak sorunlarına karşı çözüm arayışlarına ve hatta eylemlere başlamışlardır. Bu eylemler/hareketler dijital alanda kalabildiği gibi belirtildiği üzere sokak hareketlerine de dönüşebilmekte, iktidarları ve uluslararası ilişkileri etkileyebilmekte toplumsal dönüşümler yaratabilmektedir. Bu çerçevede içerisinde Dijital Aktivistler de toplumdaki bir sorun nedeni ile iktidara karşı ağ yapısı içerisinde örgütlenmektedirler. Castells’e göre iktidar çok boyutlu bir yapıdadır ve insan faaliyetlerinin her alanında yetkilendirilmiş olan aktörlerin çıkar ve değerlerine göre programlanmış ağlar aracılığı ile kendini ortaya koymaktadır. Bu iktidar ağları iletişim araçları ile kurulmaktadır. İktidar kendisini bireysel ve toplumsal anlamları kurarak ve kontrol ederek kurar. Buna göre insanlar nöral ağlar, doğadaki ağlar ve sosyal ağları kullanarak anlam yaratmaktadırlar. İdeolojinin anlamlar üzerinde kontrol sağlama pratiği olduğundan yola çıkarak iktidar kendini bireyleri manipüle ederek, zihinlerinde anlamlar oluşturarak ve bu anlamları kullanarak icra eder. Toplumlar eşitsizlik yüzünden çelişkili ve çatışmalı bir yapıya sahip oldukları için iktidarın karşısında karşı iktidarlar oluşmaktadır. İktidar ve karşı iktidarlar arasındaki sınırlar çatışma ve pazarlık süreci belirlenir. İletişim bilgi alışverişi ile anlam paylaşım süreci olduğuna göre toplumların anlam oluşturmalarını da sağlar ve kamusal alanda kişilerarası iletişimin ötesinde var olur. Toplumsal Paylaşım Ağları sayesinde yerel ve küresel anlamda ağlar içerisinde (iletişim ağları) anlam inşa etmek ve anlamları paylaşma süreci büyük bir çeşitlilik ile gerçekleştirir. Toplumun ötekileri için inşa edilen, paylaşılan anlamların ortak özelliği Internet ağlarında yaratılması, formatlanması ve yayılmasıdır. Internet teknolojilerinin gelişmesi ile oluşan kitlesel öziletişim sayesinde bireyler yatay ağlar ile birçok bireye veya topluluğa kitlesel olarak

ulaşmakta ve sonsuz dijital ağlara bağlanarak mesaj yaratabilmekte ve yayabilmektedir (Castells, 2013, s. 1-50; Castells, 2016).

Bu süreç içerisinde mesajları üretme, yorumlama ve yayma kararı bireyin kendisindedir. İnternet teknolojilerinin sunduğu olanaklar ile bireyler yeniden işlenebilecek küresel bir hipermetine atıfta bulunabilir ve ondan yararlanabilir. İktidar kendini temel olarak iletişim ağları ile kurarken, egemenlik sağlamak için diğer ağlar üzerinde de kontrol sağlamalıdır. İktidarın sahip olduğu bilim, ekonomi, savunma gibi ağlar birbirleri ile iç içe bir yapıya sahip olmakla birlikte birbirlerinden direkt olarak etkilenmektedirler. Tüm bu ağlar birbirleri ile rekabet ve işbirliği gerçekleştirse de ortak amaçları iktidar ilişkiler kurmak ve geliştirmektir. İktidar ağları birbirleri ile iktidar oluşturma mekanizmasını kullanarak bağlantı kurarlar. Castells bu durumu “İktidar makasını değiştirme” olarak tanımlar. Bu ağları birbirinden bağımsız olarak programlayan kişi ve kurumları “programcılar”, ağlar arasındaki bağlantıları kontrol eden kişi/kurumları “makas değiştiriciler” olarak tanımlar. İktidar faaliyetlerini makas değiştirme yolu ile icra ederken karşı iktidar ise alternatif değer ve çıkarlar etrafında ağların programlanması ve baskın makasların değişimi ile harekete geçer. Bunu da içinde bulunduğumuz bu çağda yatay iletişim ağlarını geliştirerek programlar icat ederek yapabilir. Bu bağlamda İnternet ağlarında ve kablosuz iletişim ağlarında iletişimsel özerklik ilan edilir. Teknoloji ile kurulan bu alanda iletişimin özerk olması (devlet ve medya patronlarının kontrolünden uzak olması) bu Toplumsal Hareketlerin özüdür. Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinden örgütlenen Dijital Aktivistler, kent ortamında “serbest cemaatler” yaratarak kamusal alanlarını inşa etmelidirler. Bu Dijital Aktivizmin sokağa dökülmüş halidir. Bunu toplumsal hayatın mekanizmaları üzerinde görünür olabilmek için gerçekleştirmeleri gerekir. Dijital Aktivistlerden oluşan bu hareketler;

“1) Kent ortamında bir araya gelerek cemaatler oluştururlar. Bu sayede birliktelik psikolojisi ile iktidarın dayattığı korku sınırlarını aşabilirler.

2) Kent ortamında devlet iktidarına, finansal kurumların merkezlerinde, tarihi alanlarda işgal hareketleri gerçekleştirirler. Bu alanların sembolik değerleri Aktivistler için sembolik bir anlam taşır. Uzam üzerindeki kontrol, insanların hayatları üzerindeki kontrolü simgeler.

3) Toplumsal Hareketler bir cemaat yaratarak Internet ortamının dışında kent uzamı içerisinde tartışmak, düşünmek ve ortak çıkarları için hareket etmek üzere bir uzam yaratırlar. Bu uzam Internet üzerinde oluşan kamusal alan ile işgal edilmiş sembolik mekanlar arasında melez bir alandır. Siber uzam ve kent uzamı arasında yer alan bağlar ile örülmüş etkileşim ortamında kültürel dönüştürme potansiyeli olan anlık cemaatler oluşturur” (Castells, 2013, s. 16-27).

Castells’in ağ toplumu içerisinde Toplumsal Hareketlerin bütünleştirici etkisi tespitine paralel olarak Gerbaudo sokak hareketlerinde Toplumsal Paylaşım Ağları bireylerin bütün farklılıklarına rağmen bireylerin bir araya gelmesini ve yaklaşmasını sağlayan bir araç olduğu fikrini savunmaktadır (Gerbaudo, 2012, s. 14). Castells’in değerlendirmeleri paralel olarak Dijital Aktivistler Internet ortamında değişim veya farkındalık yaratmak için organize ettikleri kampanyaların/hareketlerin başarılı olabilmesi için hareketin kentsel uzamda yani bir sokak hareketi ayağının da olması gerektiğini savunmaktadırlar. Dijk, Castells’in Yeni Toplumsal Hareketler perspektifi içerisinde bireyin Toplumsal Paylaşım Ağları aracılığı ile mümkün kıldığı öziletişim yolu ile güçlenen Dijital Aktivizmin toplumda iktidar sahibi olan devletin yapısını, çalışma mantığını da değiştirdiğini ve dönüştürdüğünü savunmaktadır.

5. YÖNTEM

Bu çalışmanın araştırması Toplumsal Paylaşım Ağları ve Web sitelerinde Türkçe olarak faaliyet gösteren Feminist Dijital Aktivistler ile Türkiye’de faaliyet gösteren Feminist Dernekleri kapsamaktadır. Türkiye’de Feminist Hareket bir Dernek çatısı altında veya Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinde faaliyette bulunarak kişisel veya kitlesel olarak yürütülmektedir. Bu nedenle çalışmada iletişim, tartışma, örgütlenme ve eyleme geçme faaliyetlerini Toplumsal Paylaşım Ağlarında gerçekleştiren Feminist Dijital Aktivistler ile Toplumsal Paylaşım Ağlarını merkeze almayan Feminist Dernekler ile araştırmanın kapsamındaki konu ile alakalı olarak bireysel görüşmeler gerçekleştirilecektir.

Feminist Dijital Aktivistler ile ilgili örneklemin alınması için Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinde faaliyet gerçekleştiren Feminist Dijital Aktivistlere ulaşılması gerekmektedir. Bu bağlamda Facebook üzerinde faaliyet gösteren Feminist Dijital Aktivistler çalışmaya dahil edilmiştir.

Toplumsal Paylaşım Ağlarından Facebook’un çalışmaya dahil edilmesinin nedeni Dijk’in “Web’in Yedi Kanunu” olarak adlandırmış olduğu, sosyal ağların nasıl hareket ettiklerini açıklayan görüşleridir. Buna göre içinde bulunduğumuz ağ toplumunda sosyal ilişkiler önem kazanmıştır. Bu sosyal ilişkiler medya ve Toplumsal Paylaşım Ağları aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Bu yapı içerisinde yaşanan gündelik aktiviteler ekonomiden politikaya kadar toplumun tüm alanlarını etkilemekte, değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Buna göre Toplumsal Paylaşım Ağlarının üye sayısı/kullanıcısı diğer kullanıcılar için de bir mıknatıs etkisi oluşturmaktadır. Tüm bunlardan hareketle en çok kullanıcıya sahip olan Toplumsal Paylaşım Ağı potansiyel kullanıcıları kendine dahil etme noktasında daha iyi bir performans gösterecektir (Dijk, 2016, s. 60-65).

Toplumsal Paylaşım Ağları konusunda istatistiki bilgiler sağlayan Smart Insight’in araştırmasına göre en çok kullanıcıya sahip olan Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook’dur³³.

³³ <http://www.smartinsights.com/social-media-marketing/social-media-strategy/new-global-social-media-research/> (Erişim Tarihi: 01.06.2016)

Tüm bu noktalardan hareketle Feminist Dijital Aktivistlerin yoğunlaşacağı Toplumsal Paylaşım Ağının Facebook olacağı varsayılmıştır. Çalışmada Feminist Dijital Aktivistler ile ilgili olan kısım Facebook üzerinden faaliyet gösteren Feminist Dijital Aktivistler üzerinden gerçekleştirilecektir. Bu bağlamda çalışmada en çok üyesi bulunan Toplumsal Paylaşım Ağı olan Facebook üzerinde “kadın”, “feminizm”, “kadın hakları”, “dijital feminizm”, “kadın sorunları” anahtar kelimeleri taranacaktır.

Ortaya çıkan sonuçlar bağlamında Facebook üzerinde faaliyet gösteren Dijital Feminizm ile ilgili sayfalara ulaşılabilecektir. Sayfalar üzerinde faaliyet gösteren hareketin çalışmaya davet edilmesi için aşağıdaki kriterler baz alınmıştır:

1. Sayfaların Türkçe olması,
2. Sayfalarda en az 1000 üye/takipçi bulunuyor olması,
3. Sayfaların en az bir yıldır faaliyet gösteriyor olması,
4. Görüşme sağlanacak Dijital Aktivistlerin 18 yaşından büyük olması.

Ulaşılan sayfaları yöneten ve/veya sayfalarda aktif olarak faaliyet gösteren Feminist Dijital Aktivistlere sayfaların iletişim kurma kanalı üzerinden davet mektubu gönderilerek çalışmanın amacı ve içeriği ile ilgili olarak açık ve net bilgiler verilecek, ilgili kişiler araştırmaya davet edilecektir.

Örneklem alınacak olan grupların sayısının ve yapısının bilinmediği durumlarda “Kartopu Yöntemi” kullanılmaktadır. Bu yöntem kendisine ulaşılan bir katılımcının araştırma kapsamında bir başka kişiyi refere etmesi mantığına dayanmaktadır (Böke, 2011, s. 129). Bu bağlamda görüşme sağlanan her Dijital Aktivistten araştırma kapsamında görüşülebilecek en az bir Dijital Aktiviste çalışmaya katılması için yönlendirmesi istenecektir.

Çalışmada Feminist Derneklere İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı'na kayıtlı Feminist Dernekler listesi üzerinden ulaşılabilecektir. İlgili Derneklere e-posta yolu ile ulaşılarak araştırmanın amacı açık bir şekilde anlatılarak gönüllü katılım için çağrıda bulunulacaktır.

Görüşülmesi planlanan Feminist Derneklerin en az 1 yıldır faaliyet gösteriyor olması kriteri aranacaktır. Derneklerde tercihen öncelikle dernek yöneticileri,

kurumsal iletişim sorumluları ve eğitmenler ile görüşme sağlanacaktır. Görüşme sağlanacak temsilcilerinin en az 1 yıldır dernek üyesi olması ve dernekte faal bir şekilde çalışmış olması ve 18 yaşından büyük olması kriteri aranacaktır. Çalışmanın alan kısmında Feminist Dernekler ve Dijital Aktivistler ile görüşmeler gerçekleştirilecektir. Görüşmelerde ses kaydı alınacaktır. Katılımcılara bu noktada araştırmaya kendi arzuları ile katıldıklarına dair “Araştırma Gönüllü Katılım Formu” imzalatılacaktır.

Dijital Aktivistlere, Toplumsal Paylaşım Ağlarının yapısı gereği fiziksel olarak bazı durumlarda ulaşmanın mümkün olmayacağı varsayılmaktadır. Bu durumda görüşmeler telefon üzerinden gerçekleştirilecek olup görüşmelerde “Araştırma Gönüllü Katılım Formu” okunarak kendisinden sözel olarak onay alınacaktır. Her durumda bütün katılımcılardan araştırmacının “ses kaydı alması” için onay alınacaktır. Toplanan veriler “Dijital Aktivistler” ve “Dernek Temsilcileri” olmak üzere iki farklı grupta değerlendirilecektir. Toplanan ses kayıtlarının araştırmacı tarafından transkripsiyonu gerçekleştirilecektir. Ardından veriler sorulara verilen cevaplar bağlamında “fikirler”, “ana fikirler” ve “bulgular” şeklinde gruplandırılarak değerlendirilecektir. Cevaplardan alınan verilerin gruplandırılması ve analizi bağlamında sorulara verilen cevap ile ilgili olarak katılımcının düşüncesinin “ne” olduğu belirlenerek “fikirleri” ortaya konulacak, “ana fikir” analizinde ise fikrini oluşturan gerekçeler ve ortaya konulan düşüncelerin analizi yapılacak olup “bulgular” kısmında ise katılımcının düşüncelerinin ana hatları belirlenecektir. Araştırma sonunda katılımcılardan alınacak olan cevaplara göre her iki örneklem grubunun birbirlerine benzedikleri ve birbirinden ayrıldıkları noktalar tespit edilecek olup araştırma kapsamındaki sorulara yanıtlar verilecektir.

Tablo 5.1. Veri Analizi Şablonu

Soru + Cevap	Fikirler	Ana Fikirler	Bulgular ve Yorum
Çalışmada katılımcıya sorulan sorular ve	Katılımcının ilgili soru için vermiş olduğu cevaplar değerlendirilecektir.	Katılımcının soru ile ilgili savunduğu fikrin temel dayanak noktaları tespit edilecektir.	Alınan cevaplar bir önceki aşamalardan geçirildikten sonra orta çıkan sonuçlar ele alınacaktır.

Tablo 5.1. (Devam) Veri Analizi Şablonu

Soru + Cevap	Fikirler	Ana Fikirler	Bulgular ve Yorum
karşılığında alınmış olan cevapların transkripsiyonu yapılacaktır.	Bu cevaplarda soruya ilişkin olarak savunduğu fikirlerin detayları yer alacaktır.		Burada katılımcının düşüncesinin ana hatları tespit edilecektir.

5.1. Araştırmanın Güvenilirliği ve Geçerliliği

Araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği tüm bilimsel araştırmaların temel dayanak noktasını oluşturmaktadır. Bu çalışmada da görüşmelerde elde edilecek olan veriler araştırmacı dışında üç bilim insanı tarafından aynı yöntem ile gerçekleştirilecektir. Sonuçlar birbirinden bağımsız olarak karşılaştırılacak olup çalışmayı yürütenin sonuçları ile benzerlik gösterip göstermediği tez danışmanı tarafından kontrol edilecektir. Çalışmayı kontrol edecek olan kişiler profesör, doçent ve araştırma görevlisidir.

6. BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bu kısımda araştırma ile ilgili olarak elde edilmiş olan bulgular irdelenecek olup, bulgular araştırmanın yöntemi ile yorumlanacaktır.

6.1. Örneklemdaki Hareketlerin Analizi

Bu çalışma kapsamında kendisini “Feminist Dijital Aktivist” olarak tanımlayan Feminist Dijital Aktivistler ve kendisini “feminist/kadın derneği” olarak tanımlayan Derneklerin temsilcileri/üyeleri ile görüşülmüştür.

Çalışmada 7 Feminist Dijital Aktivist ve 4 Feminist Dernekten 6 temsilci ile görüşülmüştür. Feminist Dijital Aktivistler “Dijital Aktivist” etiketi ve sayı ile kodlanmıştır. Dernek temsilcileri ise “Dernek” etiketi ve sayı ile kodlanmıştır. Aynı dernekten farklı katılımcılar ile yapılan görüşmelerde katılımcılar “Dernek” Etiketi ve Derneğe verilen sayı ve “a”, “b” şeklinde harfler ile kodlanmıştır.

Araştırma kapsamında görüşme sağlanan katılımcıların kendilerini ve içerisinde buldukları hareketi nasıl tanımladıkları araştırılmıştır. Bu noktada her iki grubun;

- Kendilerini/içinde buldukları hareketi nasıl tanımladıkları,
- Hareketin başlangıcı ve vizyonu,
- Hareketin amacı,
- Hareketin faaliyetleri tespit edilerek birbirleri ile karşılaştırılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise katılımcıların Toplumsal Paylaşım Ağları kullanımları analiz edilmiştir. Bu noktada her iki grubun;

- Toplumsal Paylaşım Ağları kullanımları,
- Toplumsal Paylaşım Ağları kullanım nedenleri ve kullanım amaçları,
- Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinde gerçekleştirdikleri aktiviteler tespit edilerek birbirleri ile karşılaştırılmıştır.

Çalışmanın bu ilk kısmında Feminist Dijital Aktivist katılımcıların kendilerini içlerinde buldukları hareketi tanımlamaları istenilmiştir.

Çalışma kapsamında görüşme sağlanan Feminist Dijital Aktivistlerin kendini nasıl tanımladıklarını gösteren tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 6.1. Feminist Dijital Aktivist Katılımcıların Kendini Tanımları

Katılımcı	Cinsiyet	Kendini Tanımlama	Kendini Dijital Aktivist Olarak Tanımlamış Mıdır?
Dijital Aktivist 1	Kadın	Feminist bir Feminist Yayıncı	Evet
Dijital Aktivist 2	Kadın	Feminist HIV Pozitif Blog Yazarı	Evet
Dijital Aktivist 3	Kadın	Feminist HIV Pozitif Blog Yazarı	Evet
Dijital Aktivist 4	Kadın	Feminist HIV Pozitif bir kadın hakları savunucusu	Evet
Dijital Aktivist 5	Kadın	Kadın cinayetlerini durdurma konusunda çalışan bir feminist	Evet
Dijital Aktivist 6	Kadın	Feminist Müslüman kadın	Evet
Dijital Aktivist 7	Kadın	Feminist ve kadın haklarını savunan üniversite öğrencisi	Evet

Görüşme sağlanan Feminist Dijital Aktivistlerin tümü kadındır. Feminist Dijital Aktivist katılımcıların tümü kendilerini ve/veya içinde buldukları hareketi “feminist” olarak tanımlamıştır. Bununla bağlantılı olarak katılımcılar ayrıca kendilerini “Dijital Aktivist” olarak tanımladıklarını belirtmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde katılımcıların kendilerini sadece feminist olarak değil bu kimliğin yanında ek kimlikler ile de tanımladıkları tespit edilmiştir. Örnek olarak Dijital Aktivist 6 olarak kodlanmış olan katılımcı ise kendisini “her şeyden önce Müslüman, sonra bir kadın” ifadeleri ile tanımlamıştır. Diğer katılımcılar da benzer şekilde kendilerini tanımlama noktasında ikinci bir kimlik kullanmışlardır.

Tespiti sağlanan bu noktadan hareketle görüşmelerde tüm katılımcılara neden ikinci bir kimlik kullandıkları ile ilgili olarak bilgi vermeleri istenmiştir. Konu ile ilgili olarak yapılan görüşmelerde Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcı “feminizmin bir mücadele alanı olarak tek başına kadınların bütün sorunları çözebilecek bir hareket” olmadığını ifade etmiştir ve bu yüzden feminizm içerisinde kimlik mücadelesinin önemli olduğunu belirtmiştir. Dijital Aktivist 4 olarak kodlanan katılımcı ise bu nokta ile ilgili olarak “kadın olmak bir sorun ancak HIV Pozitif kadın olmak daha başka bir sorun” ifadelerini kullanarak kadın sorunu içerisinde kimlik mücadelesinin önemine dikkat çekmiştir.

Çalışma kapsamında görüşme sağlanan Dernek temsilcilerinin kendilerini nasıl tanımladıklarını gösteren tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 6.2. Dernek Temsilcilerinin Kendilerini Tanımlamaları

Katılımcı	Cinsiyet	Kendini Tanımlama
Dernek 1 Katılımcısı A	Kadın	Feminist Müslüman kadın.
Dernek 1 Katılımcısı B	Kadın	İslamcı feminist kadın.
Dernek 2 Katılımcısı A	Kadın	Kadınların siyasi arenada temsilini sağlamayı amaçlayan feminist.
Dernek 2 Katılımcısı B	Kadın	Toplumsal cinsiyet konusunda çalışan ve aktiviteler yürüten dernek çalışanı. Feminist
Dernek 3 Katılımcısı	Kadın	Kadın hakları ve kadınların eğitimi üzerine çalışan bir feminist.
Dernek 4 Katılımcısı	Kadın	Feminist çalışmalar sürdüren kadın.

Araştırmaya katılan Dernek temsilcilerinin tümü kadındır ve kendileri ile içinde buldukları hareketi ise “feminist” olarak tanımlamışlardır. Dernekler ile ilgili olarak yapılan çalışmada dernek temsilcilerinin kendileri ve hareketleri için

Feminist Dijital Aktivistler gibi ikinci bir kimlik kullanmadıkları görülmüştür. Feminist Dernek katılımcıları kendilerini ve derneklerini temel olarak “kadın sorunları için çalışan” olarak tanımlamış ve görüşmelerde kendilerini Feminist bir kimlik çerçevesi içerisinde konumlandıkları gözlemlenmiştir.

Konu ile ilgili olarak yapılan değerlendirmek sonucunda Feminist Dijital Aktivistler ve Derneklerin kendilerini tanımlama pratikleri karşılaştırıldığında aşağıda yer alan sonuçlara ulaşılmıştır.

Feminist Dijital Aktivistlerin kendilerini kimlik üzerinde tanımlamaları görüldüğü üzere Feminist Derneklerin kendilerini tanımlamaları yönteminden belirgin bir şekilde farklılık göstermektedir.

Dijital Feminist Aktivistler için bu noktada Feminist kimlik dışında sahip oldukları ikinci kimlik büyük bir önem arz etmektedir. İkinci kimliğin önemi özellikle kendilerini diğer katılımcılara göre daha dezavantajlı gören/tanımlayan katılımcılarda (Dijital Aktivist 2, Dijital Aktivist 3, Dijital Aktivist 4 ve Dijital Aktivist 6) daha önemli olduğu gözlemlenmiştir. Hatta bu katılımcıların kendi kimlikleri nedeni ile Dijital Aktivizm alanında faaliyet ve mücadele gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Feminist Dijital Aktivist 4 bu konuda aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“Dijital alana yönelmem, blog yazmam ve Facebook sayfası açmamın nedeni HIV Pozitif olmam öncelikle. Çünkü HIV Pozitif olduğumu açıklamam mümkün değil hiçbir yerde. Bu yüzden internet bana kimliğimi açıklamadan bir şekilde kendi haklarımı savunmamı sağlıyor”.

Feminist Dijital Aktivist 2 olarak kodlanmış katılımcı da HIV Pozitif kadın kimliğinin kendisini Feminist Derneklerden uzaklaştırdığı, bu konuda faaliyet gösteren derneklerde bir kadın olarak yeterince temsil edilmediğini ifade etmiştir. Katılımcı konuya ilişkin olarak şunları ifade etmiştir:

“Benim için öncelikli ve önemli olan şey HIV Pozitif olmam. Hiçbir dernekte, hatta kadın derneklerinde kabul görmem mümkün değil. Bu yüzden ben İnternete yöneldim. Etrafımda yer alan benim ile benzer durumu paylaşan bireylerin de zaman içerisinde bu alana yöneldiklerini biliyorum. Bizim gibi insanların derneklerde yer alması çok zor”.

Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı ise, bu noktada feminizmin kendi altında birçok konuyu barındırdığını ifade ederek Dijital Aktivizmin kadınların “sahip olduğu kimlikleri rahatça ifade edebildikleri bir alan” olarak tanımlamıştır. Tüm bunlardan hareketle Dijital Aktivizmin Feminist Dijital Aktivistler için kimliklerini rahatça ifade edebildikleri bir özgürlük alanı olduğu ve burada kimliklerin ve kimlik mücadelesinin önem kazandığı sonucuna ulaşılmıştır. Feminist Dijital Aktivizm bu noktada özellikle çok boyutlu ayrımcılık paradigması içerisinde yer alan kadınların hak savunuculuğu anlamında önem arz etmektedir.

Tüm bu noktalardan hareketle, Feminist alanda yer alan Dijital Aktivistlerin feminizm içerisinde kendilerine yeni kimlikler yarattıkları hatta bu kimliklerin güncel olaylara, kadınların gündelik hayatta karşılaştığı sorunlara göre şekillendiği ve bahsi geçen hususlardan beslendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Feminist Derneklerin ise bu durumdan farklı olarak kendilerini genel olarak kendilerini “kadın hakları savunucusu” olarak gördükleri ve kimlik mücadelesine önem vermeyen makro bir bakış açısına ve politikaya sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak günümüz dünyasında Feminizm Dijital Aktivistler için bütün kimlikleri kapsayan bir yapı olmaktan çıkmıştır. Feminist Derneklerin yapıları Feminist Dijital Aktivistler için “kısıtlayıcıdır” ve “temsil sorununu” bünyesinde barındırmaktadır. Buna göre Feminist Dernekler genel olarak kadın sorununu bir bütün olarak makro bir anlamda kendilerine mücadele alanı olarak dert edinirken, Feminist Dijital Aktivistlerin kimlik gibi konulara yönelerek daha spesifik alanlarda mücadele verdikleri söylenebilir. Yapılan tüm görüşlerden ortaya çıkan tablo Dijital Aktivizm konusunda kimliğin önemli bir yer arz ettiği bir tablodur. Bu bağlamda Dijital Aktivistlerin kimlik temelli bir feminist mücadele yürüttüğü söylenebilir. Bu noktada özellikle toplum içerisinde açıklaması göreceli olarak zor olan kimlikleri taşıyan Feministlerin Dijital Aktivizme yöneldikleri görülmektedir. Tüm bunlardan hareketle Dijital Aktivizmin Laughey’in yer altında kalan kültürler ve kimliklerin kendilerine seslerini duyurabilme olanağı sağlayan mecralar yaratabildikleri görüşü Feminist Dijital Aktivistler için kendini doğrulamıştır (Laughey, 2010, s. 18).

Çalışma kapsamına alınan hareketlerin değerlendirilebilmesi için hareketin başlangıcının, vizyonunun, amaç ve faaliyetlerinin tespit edilmesi gerekmektedir.

Bu analiz noktalarından hareketle çalışma gerçekleştirilen Feminist Dijital Aktivistler ile Feminist Derneklerin hareket başlangıçları ve hareket vizyonları incelenmiştir. Dijital Aktivistler ile ilgili olarak yapılan değerlendirmede ilgili hareketlerin başlangıçları ve vizyonları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 6.3. Dijital Aktivist Hareket Başlangıç ve Vizyonu

Katılımcı	Hareketin Başlangıcı	Hareketin Vizyonu
Dijital Aktivist 1	2000'li yılların başında bir grup editör kadının iş amaçlı olarak bir Toplumsal Paylaşım Ağı üzerinde bir araya gelmesi ile oluşmuş hareket.	Kadınlarının seslerini edebiyatın gücünü kullanarak duyurmak.
Dijital Aktivist 2	HIV Pozitif kişilerden oluşan ve TPA'ların olmadığı dönemde bir e-posta grubu üzerinden birbirleri ile tanışan kadınların oluşturduğu hareket.	HIV Pozitif kadınların gerek kadınlar gerek erkekler arasında ayrımcılığa uğramalarını engellemek.
Dijital Aktivist 3	HIV Pozitif kişilerden oluşan ve TPA'ların olmadığı dönemde bir e-posta grubu üzerinden birbirleri ile tanışan kadınların oluşturduğu hareket.	HIV Pozitif kadınların gerek kadınlar gerek erkekler arasında ayrımcılığa uğramalarını engellemek.
Dijital Aktivist 4	HIV Pozitif kişilerin oluşturduğu bir dernekte HIV Pozitif kadınların sorunlarının erkeklere göre daha "özel" olduğunu hisseden kadınların bir araya gelerek oluşturduğu hareket.	HIV Pozitif kadınların gerek kadınlar gerek erkekler arasında ayrımcılığa uğramalarını engellemek.
Dijital Aktivist 5	Kadın cinayetlerini durdurmak isteyen kadınların Internet üzerinden bir araya gelmesi ile oluşan hareket.	Kadınların her türlü şiddetten uzak bir şekilde yaşayabileceği bir topluma ulaşmak.
Dijital Aktivist 6	Müslüman kadınların sorunlarına dikkat çekmek, İslam dünyası ve düşüncesi içerisinde kadının konumu güçlendirmek, olumsuz algıları ve önyargıları dini bir bakış açısı ile değiştirmek isteyen kadınların önce bir siyasi parti çatısı altında ardından TPA üzerinden bir araya gelmesi ile oluşmuş hareket.	Müslüman kadınların dini alanda erkekler ile eşit haklara sahip olduğunu göstermek ve bu bilinci yaymak.
Dijital Aktivist 7	Üniversite ortamında ve kampüslerde kadın sorunlarına dikkat çekmek isteyen kadınların bir TPA üzerinde bir araya gelmesi ile oluşmuş hareket.	Üniversite ortamında ve kampüslerde kadınların örgütlenmelerini sağlayarak gelecekte toplumsal cinsiyet anlamında "bilinçli" kadınlardan oluşan bir toplum inşa etmek.

Yukarıda belirtilen tablo incelendiğinde Feminist Dijital Aktivist Hareketlerin çoğunlukla Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinden bir araya gelerek içlerinde buldukları hareketi başlattıkları görülmektedir. Dijital Aktivist 6 ve Dijital Aktivist 4 olarak kodlanmış olan katılımcıların, önceleri bir dernek çatısı altında bir araya geldikleri ancak dernek içerisinde yaşanan “temsil sorunları”, “ayrımcılık” gibi nedenler ile Dijital Aktivizme yöneldikleri görülmektedir. Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcının “derneklerde ayırım yaşamak ve temsil edilememek” tespiti burada kendisini yeniden doğrulamıştır. Sonuç olarak örneklem kapsamındaki tüm Feminist Dijital Aktivistlerin Toplumsal Paylaşım Ağları aracılığı ile hareketlerini başlattıklarını Toplumsal Paylaşım Ağlarının bu hareketi yaratan zemin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Vizyon genel bir dünya görüşü olarak tanımlanarak ele alındığında, bütün katılımcıların öncelikle erkekler ile “eşit” bir dünya vizyonuna sahip olduğu görülmektedir. Bu eşitlik vizyonu Feminist Dijital Aktivistler içerisinde mikro ve makro bakış açıları ile örgütlenmektedir. Dijital Aktivist 1 ve Dijital Aktivist 7 olarak kodlanmış olan katılımcının içerisinde bulunduğu hareketler dışında kalan hareketlerin kimlik tabanlı bir vizyona sahip olduğu görülmektedir. Mikro alandan makro bir alana ulaşma bakışına sahip olan bu hareket vizyonları kimlik tabanlı bir yapıya sahiptir. Dijital Aktivist 1 ve Dijital Aktivist 7 olarak kodlanan katılımcıların içinde buldukları hareket vizyonları daha makro bir yapıdadır. Feminist Dernekler ile yapılan görüşmelerde ilgili hareketlerin başlangıçları ve vizyonları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 6.4. Dernek Hareket Başlangıç ve Vizyonu

<i>Dernek</i>	<i>Hareketin başlangıcı</i>	<i>Hareketin Vizyonu</i>
Dernek 1	28 Şubat döneminde hak ihlalleri yaşayan kadınların bir araya gelerek oluşturdukları Feminist Dernek.	Müslüman kadınların erkekler ile eşit haklara sahip olduğunu göstermek ve bu bilinci yaymak.
Dernek 2	Kadın milletvekili sayısının yeterli olmadığı ve kadınların siyasi arenada yeterince temsil edilmediğini düşünen akademisyen kadınların klasik kamusal alanda bir araya gelmesi ile oluşturulmuş Feminist Dernek.	Siyaset dünyasında erkek egemen yapıyı kırmak.

Tablo 6.4. (Devam) Dernek Hareket Başlangıç ve Vizyonu

Dernek	Hareketin başlangıcı	Hareketin Vizyonu
Dernek 3	Kadınlara eğitim sağlama konusunda duyarlı bir grup akademisyen tarafından kurulmuş feminist dernek.	Kadın erkek eşitliğini eğitim yolu ile sağlamak.
Dernek 4	Şiddet mağduru kadınlara yardım etmek için bir grup Aktivist tarafından kurulmuş Feminist Dernek.	Kadınların şiddet görmediği bir topluma ulaşmak.

Görüşme sağlanan Feminist Derneklere ait hareketin dernekleşme yapısı olmadan önce kendisini “Feminist Aktivist” veya “kadın sorununa duyarlı” olarak tanımlayan kadınlardan oluştuğu tespit edilmiştir. Görüşmelerde ilgili kişilerin öncelikle “bağımsız” bir şekilde “feminist bir mücadele yürüttükleri” ancak zaman içerisinde “kendileri gibi düşünen kadınlar” ile bir araya gelerek dernekleşme yapısı içerisinde girdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada Feminist Dernek hareketlerinin oluşumunda siyasi partilerin de aktif bir rol oynadıkları gözlemlenmiştir. Dernek 1 A olarak kodlanan katılımcı ile Dernek 2 A olarak kodlanan katılımcı, içlerinde bulunduğu derneklerin temel olarak öncelikle bir siyasi eksen üzerinde hareket eden gruptan ayrılarak ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Her iki derneğin kurucuları öncelikle bir siyasi partinin kadın kollarında görev yapmıştır. Sonuç olarak Feminist Dernek hareketinin üniversite, iş yerleri gibi klasik kamusal alanlarda bir araya gelerek başladığını belirtmek doğru olacaktır.

Derneklerin vizyonları değerlendirildiğinde Birinci Dalga Feminizmin faaliyet alanlarında yoğunlaşarak toplumun tümü üzerinde kamuoyu oluşturmak, farkındalık yaratmak, politika ve gündem belirleme ekseninde yer almaktadır. Feminist Dijital Aktivistler, eşit bir toplum yaratma vizyonunu toplumun belirli küçük kesimleri üzerinden gerçekleştirmeyi amaçlarken dernekler aynı vizyonu toplumun tümü üzerinde gerçekleştirmeyi hedeflemektedir.

Tüm bu noktalardan hareketle Feminist Dijital Aktivistler ve Feminist Derneklerin hareket başlangıcı aşamasında bazı farklılıklar olduğu sonucuna

ulaşılabilir. Feminist Dijital Aktivistlerin içlerinde bulunduğu hareketin başlatıcı aktörleri İnternet ortamında bir araya gelerek örgütlenmişlerdir. Bu noktada Toplumsal Paylaşım Ağları Feminist Dijital Aktivistlerin içlerinde bulunduğu hareketin başlangıç zeminini ve eylem alanını oluşturmaktadır. Feminist Dernekler ile ilgili olarak ise hareketin başlatıcı aktörleri iş yeri ve üniversite gibi klasik kamusal alanlarda bir araya gelerek örgütlenmişlerdir.

Hareketlerin vizyonları ile ilgili olarak yapılan değerlendirmede Feminist Dijital Aktivistlerin toplumun daha küçük ve spesifik grupları üzerinde etkin olarak sorunları vizyonu içerisinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum Feminist Dijital Aktivistlerin kendilerini ve içinde buldukları hareketi tanımlarken ikinci bir kimlik kullanmalı durumu ile uyum göstermektedir. Derneklerin vizyonları ise birinci dalga feminizmin ele aldığı sorunlar kapsamında toplumun genelinde farkındalık yaratarak ve siyasi mekanizmalara eklenilerek sorunları çözüme vizyonu içerisinde olduğunu görülmektedir. Vizyon bakımından Feminist Dijital Aktivistlerin mikro bir bakış açısına sahip oldukları görülürken, Feminist Derneklerin makro bir bakış açısına sahip oldukları söylenebilir.

Çalışmada Feminist Dijital Aktivistlerin içinde buldukları hareketin amaçlarını tanımlamaları istenilmiştir. Konuya ilişkin olarak yapılan analizde aşağıda yer alan tabloya ulaşılmıştır.

Tablo 6.5. Dijital Aktivist Hareketlerin Amaçları

Katılımcı	Hareketin Amaçları
Dijital Aktivist 1	Kadınların seslerini edebiyatın gücünü kullanarak duyurmak
Dijital Aktivist 2	HIV Pozitif kadınların hikayelerini paylaşarak konu ile ilgili farkındalık oluşturmak ve ayrımcılığı kırmak
Dijital Aktivist 3	HIV Pozitif kadınlara İnternet üzerinden HIV/AIDS ile ilgili “doğru” bilgiler vermek.
Dijital Aktivist 4	HIV Pozitif kadınlara hukuki destek sağlamak, hakları konusunda bilgilendirmek.
Dijital Aktivist 5	Kadın cinayetlerini durdurmak. Bu amaçla kamuoyu yaratmak, hukuki yaptırımların oluşmasını sağlamak.

Tablo 6.5. (Devam) Dijital Aktivist Hareketlerin Amaçları

Katılımcı	Hareketin Amaçları
Dijital Aktivist 6	Müslüman kadınların sorunlarına dikkat çekmek, İslam dünyası ve düşüncesi içerisinde kadının konumu güçlendirmek, olumsuz algıları ve önyargıları dini bir bakış açısı ile değiştirmek. Kadınlara din konusunda doğru bilgiler vermek.
Dijital Aktivist 7	Üniversite ortamında ve kampüslerde kadın sorunlarına dikkat çekmek. Bu konuda algı yaratmak ve kadınlara yönelik taciz ve şiddet eylemlerinin önüne geçmek. Hak savunuculuğu yapmak.

Bu noktada Feminist Dijital Aktivistlerin amaçları genel olarak “algı yaratmak”, “sorunları dile getirmek” gibi hedefleri olduğu göze çarpmaktadır. Bu noktada Dijital Aktivist Hareket 7 ve Dijital Hareket 5 dışında diğer Aktivist hareketlerden hiçbiri “sokağa dökülme”, “kampanya düzenleme”, “kanunlarda değişim yaratma”, “lobicilik” gibi faaliyetleri kendilerine bir hedef ve/veya yöntem olarak tanımlamadıkları gözlemlenmiştir. Katılımcılar çalışmanın kuramsal kısmında belirtilen “Dijital Aktivizmin toplumsal bir değişim yaratma fonksiyonu” üzerinde bir tanımlama yapmamışlardır. Bu ve/veya buna benzer fonksiyonları Dijital Aktivizm mücadelesi çerçevesinde gündeme almadığı tespit edilen Feminist Dijital Aktivistlerin hareket amaçları içerisinde yer alan amaçlarının da bu duruma uygun olarak “bilişsel düzeyde farkındalık” yaratma noktasında kaldığı sonucuna ulaşılabilir.

Çalışmada Derneklerin içinde buldukları hareketin amaçlarını tanımlamaları istenilmiştir. Konuya ilişkin olarak yapılan analizde aşağıda yer alan tabloya ulaşılmıştır.

Tablo 6.6. Derneklerin Hareket Amaçları

Dernek	Hareketin Amaçları
Dernek 1	Müslüman kadınların sorunlarına dikkat çekmek, İslam dünyası ve görüşü içerisinde kadının konumu güçlendirmek. Toplumdaki önyargı ve yanlış dini bilgileri değiştirmek.
Dernek 2	Kadınların siyaset dünyası içerisinde daha etkin bir rol oynamasını sağlamak. Seçimlerde kadın politikacıları desteklemek. Seçmenin oy verme davranışı üzerinde kadın adayları destekleyecek bir şekilde davranış değişimi yaratmak.

Tablo 6.6. (Devam) Derneklerin Hareket Amaçları

Dernek	Hareketin Amaçları
Dernek 3	Kadınlara hukuk, insan hakları ve hak savunuculuğu alanlarında eğitimler vermek. Türkiye’de kadının eğitim sorununu çözmek. Kadınların eğitim almasını sağlamak.
Dernek 4	Kadın haklarını şiddet karşıtı bir eksen üzerinde savunmak.

Çalışma kapsamında örneklem grubuna dahil edilerek görüşme sağlanan dernekler ile ilgili olarak derneklerin içinde buldukları ve mücadelesini yürüttükleri hareketlerin amaçları tespit edilmiştir. Derneklerin bu bağlamda elle tutulabilir toplumsal değişiklikleri hedeflemekte olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu amaçlar “kanunlarda değişim”, “toplumsal uygulamalarda değişim”, “eğitim-öğretim seviyesinde ve içeriğinde değişim” gibi daha çok ölçülebilir amaçlardır.

Araştırma kapsamında yer alan dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler arasında amaçları bağlamında belirgin bir fark görülmemiştir. Her iki grup da sivil toplum örgütlenmelerinin ve Toplumsal Hareketlerin literatürde yer alan amaçlarına uygun hareket etmektedir. Bunlar, kamuoyunu etkilemek, ses duyurmak, gündem belirlemek ve farkındalık yaratmak gibi başlıca amaçlardır. Buna karşın görüşme gerçekleştirilen katılımcıların içlerinde buldukları hareketlere ilişkin yapılan analizde ortaya çıkan tabloya göre Feminist Dijital Aktivistlerin hareket amaçları noktasında derneklere göre daha spesifik gruplar ve/veya sorunlar üzerine eğildikleri gözlemlenmiştir. Derneklerin amacı bu noktada toplumun tümüne yönelik etki yaratma ve kadınların genel, ortak, paylaşılan sorunlarına (hukuki ayrımcılık, şiddet, eğitim gibi) çözüm bulmaktır.

Çalışmada örneklem kapsamına alınan Feminist Dijital Hareketlerin faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Feminist Dijital Aktivistler ile yapılan görüşmeler sonucunda Feminist Dijital Aktivist hareketlerin faaliyetleri incelenmiş olup konu ile ilgili olarak aşağıda yer alan tabloya ulaşılmıştır.

Tablo 6.7. Feminist Dijital Aktivistlerin Faaliyetleri

Katılımcı	Hareketin Faaliyetleri
Dijital Aktivist 1	<ul style="list-style-type: none">• Kadın hikayeleri ve sorunlarından oluşan içerikler yaratmak.
Dijital Aktivist 2	<ul style="list-style-type: none">• Katılımcının HIV/AIDS “serüvenini paylaşması” ile oluşturulan içerik.• HIV/AIDS konusunda güncel bilgi paylaşımı.• Anlık mesajlaşma uygulamalarını kullanarak HIV Pozitif kadınlara destek vermek.
Dijital Aktivist 3	<ul style="list-style-type: none">• Katılımcının HIV/AIDS “serüvenini paylaşması” ile oluşturulan içerik.• HIV/AIDS konusunda güncel bilgiler vermek.
Dijital Aktivist 4	<ul style="list-style-type: none">• Bir TPA üzerinde HIV/AIDS ile ilgili olarak hukuki bilgiler vermek ve Internet üzerinden ücretsiz olarak HIV Pozitif Kadınların sorunları ile ilgili danışmanlık yapmak.
Dijital Aktivist 5	<ul style="list-style-type: none">• Kadın cinayetleri konusunda algı yaratmak, bu konuda mağdur kadınlara destek sağlamak.
Dijital Aktivist 6	<ul style="list-style-type: none">• İslam dünyası ve düşüncesi içerisinde kadın ile ilgili yanlış anlaşılmanın önüne geçmek için yazılardan oluşan içerikler yayımlamak.
Dijital Aktivist 7	<ul style="list-style-type: none">• Kadın hakları konusunda Internet üzerinden bilinçlendirme faaliyetlerinde bulunmak.

Burada Feminist Dijital Aktivist hareketlerin hemen hepsi Toplumsal Paylaşım Ağları ve Internet üzerinde “içerik oluşturma” ve ihtiyacı olan kadınlara “destek sağlama” aktiviteleri gerçekleştirmektedir. Bu aktivitelerin temel özelliği “algı değişikliği” ve “farkındalık yaratma” odaklı olduğu göze çarpmaktadır. Oluşturulan içeriklerin “kadın sorunlarına ilişkin durum tespiti ve çözüm önerileri” sunmaktadır. Ayrıca Feminist Dijital Aktivistlerin faaliyetleri incelendiğinde Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinden hareketin takipçileri ile bire bir iletişim kurdukları görülmektedir.

Çalışmada örneklem kapsamına alınan Derneklerin faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Dernekler yapılan görüşmeler sonucunda Derneklerin faaliyetleri incelenmiş olup konu ile ilgili olarak aşağıda yer alan tabloya ulaşılmıştır.

Tablo 6.8. Derneklerin Faaliyetleri

Dernek	Hareketin faaliyetleri
Dernek 1	Müslüman kadınların sorunlarına dikkat çekmek amacı ile toplantılar, çalıştaylar düzenlemek. Konu ile ilgili olarak kitap, broşür vs. yayınlamak.
Dernek 2	Kadınların siyaset dünyası içerisinde daha etkin bir rol oynamasını amacı ile reklam ve hakla ilişkiler kampanyaları düzenlemek. Konu ile ilgili olarak uluslararası kurum ve kuruluşlar ile işbirlikleri yapmak ve raporlar yayınlamak.
Dernek 3	Kadınlara hukuk, insan hakları ve hak savunuculuğu alanlarında eğitimler vermek ve toplantılar düzenlemek.
Dernek 4	Şiddet mağduru kadınlara hukuki ve fiziksel destek sağlamak. Konu ile ilgili olarak toplantılar düzenlemek.

Derneklerin faaliyetleri ile ilgili olarak yapılan analizde derneklerin kendi amaçları doğrultusunda toplantı düzenlemek, yayıncılık yapmak, eğitimler vermek, çalıştaylar düzenlemek gibi ölçülebilir faaliyetlerde bulunduğu görülmektedir. Derneklerin aynı zamanda kadınlara birebir danışmanlık hizmetleri verdikleri de görülmektedir.

Dernekler ve Dijital Aktivistlerden oluşan bu iki grup arasındaki belirgin farklardan biri, faaliyetlerini gerçekleştirme yolundaki yöntem farklılıklarıdır. Dernekler ana akım medyayı kullanarak bu faaliyetlerini icra ederken Feminist Dijital Aktivistler günümüzde yükselmekte Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanmaktadır. Bu yeni yöntem Feminist Dijital Aktivistlere, zaman ve mekan kısıtlılıklarından azade olabilme, harekete destek verenlerin interaktif bir iletişim ve etkileşim içerisinde olmalarını sağlama, daha dinamik gündem ve politika belirleme süreçleri yaratabilmek gibi faaliyetler sağlamaktadır. Her iki grup arasındaki diğer bir farklılık ise, Feminist Dijital Aktivistler ve Derneklerin faaliyetleri karşılaştırıldığında Derneklerin Feminist Dijital Aktivistlere göre gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerin daha ölçülebilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Feminist Dijital Aktivistlerin faaliyetleri, algı değişikliği ve farkındalık yaratma seviyesinde kalırken, derneklerin üyeleri ile birebir çalışmalar yaptığı gözlemlenmiştir.

Çalışmada görüşme sağlanan katılımcılara hareketlerinin destekçileri/üyelerini tanımlamaları istenmiştir. Görüşme sağlanan Feminist Dijital Aktivist katılımcıların hiçbirisi kendi hareketlerini destekleyen kişileri spesifik olarak tanımlamamıştır. Görüşme sağlanan Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı buna neden olarak, kendilerini destekleyen kişi ve grupların İnternet ortamında tespit edilmesinin “imkansız” olduğunu belirtmiştir. Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcı ise İnternet ortamında “kimsenin kimseyi tanımadığını” ifade ederek, kendilerini destekleyen spesifik bir gruptan bahsetmenin mümkün olmadığını belirtmiştir.

Benzer şekilde dernekler ile yapılan görüşmelerde de görüşme sağlanan derneklerin hiçbirisi kendilerini destekleyen kişileri ve üyelerini tanımlamamıştır. Bu noktada Dernek 1 A olarak kodlanan katılımcı, “kadın olan herkesin kendilerini desteklediğini” belirtmiştir. Dernek 2 A olarak kodlanan katılımcı ise derneklerinde “her türlü” kadının yer aldığını belirtmiş, üye ve destekçilerini spesifik bir biçimde tanımlamamıştır.

Feminist Dijital Aktivistler ile Derneklerin kendi üyelerini/destekçilerini tanımlamaktan uzak durmalarının nedenleri şu şekilde açıklanabilir;

Feminist Dijital Aktivistler için İnternetin sanal bir ortamda anonim kimlikler ile var olabilmeyi sağlaması hareketin içerisindekilerin birbirlerini tanımasını engellemektedir. Bu durumda feminist Dijital Aktivistlerin destekçileri tanınamamanın nedeni İnternetin doğasından kaynaklanan teknik bir durumdur. Ancak Derneklerin bu durumdan farklı bir şekilde kendi üye ve destekçilerini tanımlamadıkları gözlemlenmiştir. Dernekler bu çerçevede kendi üyeleri içerisinde bir sınıflandırma yapmaktan uzak kalmaktadırlar. Görüşme sağlanan tüm dernekler destekçi ve üyelerini tanımlarken sadece “kadınlar” ifadesini kullanmış başka bir kimlik kullanımından uzak durmuşlardır. Bu nokta Derneklerin Feminist Dijital Aktivistlerden farklı olarak kimlik siyasetinden uzak olduklarını ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Çalışmada katılımcılara hareket olarak ulaşmak istedikleri hedef kitle ile ilgili bilgi vermeleri istenilmiştir. Bu noktada Feminist Dijital Aktivistler ve Dernekler hareket olarak ulaşmak istedikleri belli bir hedef kitle tanımlamamıştır.

yapmamışlardır. Feminist Dijital Aktivistlerin tümü “bütün kadınlara ulaşmak” niyetinde olduklarını belirtirlerken, dernekler de benzer bir şekilde “Türkiye’deki bütün kadınlara” ulaşmayı hedeflemektedirler. Bu noktadan hareketle Feminist Dijital Aktivistler ve Feminist Derneklerin belli bir kimlik ve/veya bir özellik tanımlı yapmadan kadınlara ulaşmayı hedeflemektedirler. Bu tablo incelendiğinde Feminist Dijital Aktivistler ve Feminist Derneklerin bütün kadınlara ulaşmayı hedefleyen bunu yaparken de kimlik ayrımı yapmayan bir yapıda oldukları sonucuna ulaşılabilir.

Çalışmada katılımcı Feminist Derneklerin ve Feminist Dijital Aktivistlerin bir hareket olarak içinde buldukları idari yapılanma değerlendirilmiştir. Bu noktada Feminist Dijital Aktivistler ve Derneklerin idari yapılanmaları ile ilgili olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır. Dijital Aktivistlerin temel olarak yatay bir hiyerarşi içerisinde örgütlendikleri gözlemlenmiştir. Buna göre Toplumsal Paylaşım Ağlarına ve İnternete ulaşabilen hemen herkes bu yapının içerisinde yer alabilmekte, “demokratik” olarak istediklerini söyleyebilmektedir. Görüşme gerçekleştirilen Feminist Dijital Aktivistlerin kurdukları sayfalar içerisinde bir moderatör “baskısı” gibi durumların bulunmadığı gözlemlenmiştir. Feminist Dernek temsilcileri ile yapılan görüşmelerde ise dernekler içerisinde örgüt yapısı gereği dikey bir hiyerarşi olduğu gözlemlenmiştir. Ancak görüşme gerçekleştirilen derneklerin hemen hepsi bu yapılanmanın “kağıt üzerinde” olduğunu, isteyen herkesin dernek içerisinde istediği görevi alabildiği, görüşlerini açık ve net bir şekilde ifade edebildiğini ifade etmiştir. Görüşme gerçekleştirilen derneklerden Dernek 1 A olarak kodlanan katılımcı dernekleri içerisinde kendisinin başkanlık görevinin sadece “organizasyonu bir arada tutmak” ve “yasal işlemleri sürdürmek” için olduğunu ifade etmiştir. İlgili dernek tüzüklerinde bir kişinin sadece 2 kere dernek başkanı olabileceğini, başkanlık görevi sona erdikten sonra ise derneğin kurumsal hafızasının bir sonraki yönetime aktarılabilmesi için istedikleri takdirde “başkan yardımcısı” olduklarını söylemiştir. Görüşme gerçekleştirilen Feminist Dijital Aktivistler ve Feminist Dernekler dikey hiyerarşiyi “erkek egemen bir yapı” olarak görmektedirler. Buna göre dikey hiyerarşi feminizmin düşüncesi ile çakışmaktadır ve anti demokratik bütün eylemler ile idari yapılanmalar kabul görmemektedir.

Çalışma kapsamında Feminist Dijital Aktivistlerin birbirleri ve Feminist Dernekler ile olan ilişkileri benzer şekilde derneklerin de birbirleri ve Feminist Dijital Aktivistler ile olan ilişkileri incelenmiştir. Bu bağlamda görüşme gerçekleştirilen bütün Feminist Dijital Aktivistlerin birbirlerini destekledikleri gözlemlenmiştir. Çalışmada Feminist Dijital Aktivistlerin en az 1 Dijital Aktivist olarak tanımladıkları hareketi de destekledikleri tespit edilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda Feminist Dijital Aktivistlerin birbirlerini destekleme stratejileri şu şekilde olduğu tespit edilmiştir:

İçerik alma: Bu yöntemde Feminist Dijital Aktivistler destekledikleri bir harekete ait olan içeriği kendi Web sayfalarında veya Toplumsal Paylaşım Ağlarında olduğu gibi paylaşmaktadırlar.

Etkinlik duyurularını yayınlama: Bu yöntemde Feminist Dijital Aktivistler gerçekleştirilen görüşmelerde, destekledikleri hareketlere ait etkinliklerin duyurularını Web sayfalarında veya Toplumsal Paylaşım Ağlarında paylaştıklarını belirtmişlerdir.

Retweet ³⁴ yapma: Bu yöntemde Twitter kullanan Feminist Dijital Aktivistlerin destekledikleri hareketlere ait içerikleri Twitter üzerinde "Retweet ettikleri"ni belirtmişlerdir.

Araştırmada ayrıca Feminist Dijital Aktivistlerin hiçbir Feminist Dernek ile bağlantısı olmadığı tespit edilmiştir.

Derneklerle yapılan görüşmelerde derneklerin birbirleri ve Feminist Dijital Aktivistler ile olan ilişkileri incelenmiştir. İlk olarak görüşme sağlanan bütün Feminist Dernekler görüşü, çalışma alanı ve amaçları ne olursa olsun bütün Feminist Dernekleri destekledikleri tespit edilmiştir. Feminist Dernekler birbirlerini şu şekillerde desteklemektedirler;

Ortak basın açıklamaları/deklarasyonlar: Feminist Derneklerin birbirlerini çeşitli olaylar kapsamında yapılan basın açıklamaları, deklarasyonlar gibi etkinliklerde destekledikleri görülmektedir. Dernek 1 A olarak kodlanan katılımcı

³⁴ Retweet: Bir toplumsal Paylaşım Ağı olan Twitter üzerinde üretilen içeriğin (Tweet) başka bir kullanıcı tarafından olduğu gibi kopyalanarak yayınlanmasıdır.

görüşmede “biz çoğu zaman konumuz dışında kalsa da sırf kadın oldukları için diğer derneklerin basın açıklamalarına imzamızı koyuyoruz” demiştir.

Eylemlere destek verme: Feminist Derneklerin birbirlerinin eylemlerine katılım sağlayarak destek oldukları gözlemlenmiştir. Yapılan görüşmelerde Feminist Derneklerin “nadir” olarak ortak eylem düzenledikleri ancak birbirlerinin eylemlerine katılım sağladıkları tespit edilmiştir.

Çalışmada Feminist Derneklerin Feminist Dijital Aktivistler ile olan ilişkileri de incelenmiştir. Yapılan araştırmada görüşme sağlanan derneklerden hiçbiri Feminist Dijital Aktivist bir hareketle ilişkisi olmamıştır. Konu ile ilgili olarak Dernek 1 B olarak kodlanmış olan katılımcı İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağları konusunda bilgilerinin olmadığını bu yüzden bu alandan “uzak kaldıklarını” ifade etmiştir. Dernek 1 A olarak kodlanan katılımcı ise dijital alanı “belirsiz” ve “etkisiz” olarak tanımlamış olup bu yüzden Feminist Dijital Aktivistler ile bağlantılarının olmadığını ifade etmiştir. Tüm bu noktalardan hareketle Feminist Derneklerin “olay ve olgu” aşamasında bir araya geldikleri gözlemlenmiştir. Ancak Feminist Derneklerin Dijital Aktivistler ile bir bağlantı kurmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada varlıklarını İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarında gösteren Feminist Dijital Aktivistler ile derneklerin birbirleri ile etkin bir bağlantı içinde olmadıkları, birbirlerini desteklemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Dijital Aktivistler ile derneklerin birbirinden ayrıştığı bu iki alanının kutuplaştığı gözlemlenmiştir. Ancak bu duruma zıt bir şekilde derneklerin ve Dijital Aktivistlerin kendi içlerinde birbirlerini destekledikleri gözlemlenmiştir.

6.2. Derneklerin ve Feminist Dijital Aktivistlerin TPA Kullanımı Algısı ve Önemi

Çalışmanın bu kısmında Feminist Dijital Aktivistler ile Feminist Derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağları kullanımları analiz edilmiştir. Analizde Feminist Dijital Aktivistler ile Feminist Derneklerin hangi Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullandıkları, Toplumsal Paylaşım Ağlarını neden ve hangi amaçlarla kullandıkları ve bu platformlar üzerinde hangi aktiviteleri gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. Görüşme gerçekleştirilen bütün Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler Toplumsal Paylaşım Ağlarını Kullanmaktadırlar.

6.2.1. Dijital aktivistlerin tpa kullanımı algısı ve önemi

Çalışmanın bu kısmında Feminist Dijital Aktivistlerin Toplumsal Paylaşım Ağları kullanımı, Toplumsal Paylaşım Ağlarına yönelik algısı ve kendileri için Toplumsal Paylaşım Ağlarının önemi analiz edilmiştir.

Feminist Dijital Aktivistler ile yapılan görüşmelerde kendilerine hangi Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullandıkları sorulmuştur. Bu konuda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 6.9. Dijital Aktivistlerin TPA Kullanım Analizi

Dijital Aktivistler Tarafından Kullanılan Toplumsal Paylaşım Ağları³⁵					
Katılımcı	Facebook	Twitter	Instagram	Web Sitesi	Anlık Mesajlaşma Uygulamaları
Dijital Aktivist 1	+	+	-	+	-
Dijital Aktivist 2	+	-	-	+	+
Dijital Aktivist 3	+	-	-	+	+
Dijital Aktivist 4	+	-	-	+	+
Dijital Aktivist 5	+	-	-	+	-
Dijital Aktivist 6	+	-	-	+	-
Dijital Aktivist 7	+	-	+	-	-

³⁵ Tabloda "+" değer ile ilgilinin belirtilen Toplumsal Paylaşım Ağında bir hesaba sahip olduğu ve bu hesabı aktif bir biçimde kullandığı, "-"değeri ise ilgilinin belirtilen Toplumsal Paylaşım Ağında bir hesaba sahip olmadığını belirtmektedir.

Gerçekleştirilen çalışmada, görüşme sağlanan Feminist Dijital Aktivistlerin tümünün “Facebook” kullandığı, Dijital Aktivist 7 olarak kodlanan katılımcı dışındaki tüm katılımcıların Facebook hesapların ek olarak bir Web Sitesine sahip olduğu gözlemlenmiştir. İlgili tabloda Feminist Dijital Aktivistlerin Toplumsal Paylaşım Ağlarından Facebook kullanımı üzerine yoğunlaştıkları gözlemlenmektedir. Dijital Aktivist 1 olarak kodlanmış olan katılımcı bu konu ile ilgili olarak hareketlerinin öncelikle kendilerine ait bir Web Sitesi üzerinden “yazılar yayınlamak” başladığını ancak zaman içerisinde Web Sitesindeki içeriklerin aynı zamanda Facebook üzerinden de yayınladıklarını belirtmiştir. Katılımcı, Facebook üzerinden yayınlanan içeriğin Web Sitesi üzerinden yayınlanan aynı içeriğe oranla daha çok kişiye ulaştığını belirtmiştir. Hareketlerine ait kendi Web Sayfaları olan katılımcı kendi tanınırlıklarının temel olarak Facebook ile arttığını, okuyucuların Facebook üzerinden yönlendirildiğini belirtmiştir.

Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcı ise, Facebook’un kendi Web Sitelerinden daha fazla ilgi gördüğünü, buradaki anlık mesajlaşma uygulaması ile kendilerinden bilgi almak isteyen kadınlara da ulaşım iletişim kurabildiklerini ifade etmiştir.

Dijk’in “Web’in Yedi Kanunu” olarak adlandırmış olduğu, ağların nasıl hareket ettiklerini açıklayan teorileri bu noktada örneklem kapsamında görüşme sağlanmış olan Feminist Dijital Aktivistler için kendisini doğruladığı görülmüştür. Tüm Feminist Dijital Aktivistlere bu noktada hareketlerini neden Facebook üzerinde yoğunlaştırdıkları sorulmuştur. Bütün katılımcılar Facebook’un üye sayısı en fazla olan Toplumsal Paylaşım Ağı olması nedeni ile bu Toplumsal Paylaşım Ağını tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Dijk, 2016, s. 60-65).

Görüşme sağlanan Twitter hesapları bulunan Dijital Aktivist 1 hareket olarak Twitter’ı kullanmaktan kaçındıklarını ifade etmiştir. Bu duruma neden olarak ise “Twitter çok gürültülü, aşırı şekilde kişilerin birbirlerine saldırdıkları bir yer” ifadesini kullanarak cevap vermiştir. Katılımcı sanal zorbalığın Twitter üzerinde çok yaygın olduğunu belirtmiştir. Katılımcı aynı zamanda, Twitter kullanımı ile ilgili olarak “karakter sınırı” yaşamalarının bu alanı kullanmamalarına neden

olduğunu belirtmiştir. Dijital Aktivist 2, Dijital Aktivist 3 ve Dijital Aktivist 4 olarak kodlanmış katılımcılar da benzer olarak Twitter'ın karakter sınırının bu Toplumsal Paylaşım ağını tercih etmemelerine neden olduğunu belirtmişlerdir. Dijital Aktivist 2 konuya ilişkin olarak ise Twitter'ın "sürekli ilgi isteyen" ve kullanıcıların "Sahte profiller" açabildiği bir alan olduğunu belirtmiştir. Katılımcı, "Sahte profilleri" sanal zorbalık davranışı gösterme konusunda "riskli" olarak değerlendirmektedir. Katılımcı bu noktada, Facebook'un da kullanıcılara anonim hesaplar açmasına izin verdiğini ancak Facebook üzerindeki anonim hesaplardan bir sanal zorbalık davranışı deneyimlemediklerini ifade etmiştir. Bu bağlamda Twitter'da gündemini takip etmenin zorluğu, sanal zorbalık ve karakter sınırı Feminist Dijital Aktivistler in bu Toplumsal Paylaşım Ağını aktif olarak kullanmamasına neden olmuştur.

Yapılan çalışma neticesinde elde edilen tablodaki bulgulardan bir diğeri ise, Dijital Aktivist 7 olarak kodlanan katılımcı dışındaki bütün Feminist Dijital Aktivist katılımcıların bir Web sitesi olduğudur. Web sitelerinin bu noktada Feminist Dijital Aktivistler için öneminin büyük olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Dijital Aktivist 5 olarak kodlanan katılımcı dahil olduğu hareketin Web sitesinin hareketlerine "yeni üyeler kazandırma" anlamında kendilerine büyük destek sağladığını ifade etmiştir. Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı ise Web Sitelerinin kendileri için "hala önemli olduğunu" vurgularken hareketlerini sadece Facebook üzerinde sürdürmek istemediklerini belirtmiştir. Çalışmada Facebook'un anlık mesajlaşma uygulamasının Feminist Dijital Aktivistler tarafından yoğun bir şekilde kullanıldığı sonucun da ulaşılmıştır. Çalışmada Dijital Aktivist 2, Dijital Aktivist 3 ve Dijital Aktivist 4 olarak kodlanmış olan katılımcılar, kendilerine başvuran HIV Pozitif kadınlara anlık mesajlaşma uygulamaları üzerinden "destek" ve "doğru bilgiler" verdiğini aynı zamanda bu kişileri kendi hareketine dahil ettikleri görülmektedir. Yukarıda belirtilen katılımcılar Twitter gibi Toplumsal Paylaşım Ağlarının anlık mesajlaşma uygulamalarının "işlevsel" olmadığını bu yüzden Facebook kullanımına da yöneldiklerini ifade etmişlerdir.

Tüm bu noktalardan hareketle en yüksek sayıda kullanıcısı bulunan Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook, bu yüksek kullanıcı sayısı avantajı ile Feminist Dijital Aktivistler için bir tercih nedenidir. Twitter ise "karakter sınırı", "sürekli değişen gündem" ve Feminist Dijital Aktivistlerin bu Toplumsal Paylaşım Ağı

üzerinde sanal zorbalığa sıklıkla maruz kaldıklarını belirtmeleri bu Toplumsal Paylaşım Ağının kullanımını azaltmaktadır.

Çalışmada görüşülen Feminist Dijital Aktivistlerin Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanma nedenleri ve bu mecralarda gerçekleştirmek istedikleri amaçlar da analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular aşağıda yer alan tabloda gösterilmektedir.

Tablo 6.10. Dijital Aktivistler Kullanım Nedenleri ve Amaçları

Dijital Aktivistler	TPA Kullanım Nedenleri	TPA Kullanım Amaçları
Dijital Aktivist 1	İktidarın denetiminden uzak bir alan olması. Ekonomik avantajlar.	Daha çok kişiye ulaşmak.
Dijital Aktivist 2	İktidarın denetiminden uzak bir alan olması. Ekonomik avantajlar, Interaktivite. Anonim kimlik kullanımına izin vermesi.	Daha çok kişiye ulaşmak. Kampanya düzenlemek.
Dijital Aktivist 3	İktidarın denetiminden uzak bir alan olması. Ekonomik avantajlar. Interaktivite. Anonim kimlik kullanımına izin vermesi.	Daha çok kişiye ulaşmak. Kampanya düzenlemek.
Dijital Aktivist 4	İktidarın denetiminden uzak bir alan olması. Ekonomik avantajlar. Interaktivite. Anonim kimlik kullanımına izin vermesi.	Daha çok kişiye ulaşmak.
Dijital Aktivist 5	İktidarın denetiminden uzak bir alan olması. Ekonomik avantajlar.	Daha çok kişiye ulaşmak. Kampanyalar düzenlemek.
Dijital Aktivist 6	İktidarın denetiminden uzak bir alan olması. Ekonomik avantajlar.	Daha çok kişiye ulaşmak.

Tablo 6.10. (Devam) Dijital Aktivistler Kullanım Nedenleri ve Amaçları

Dijital Aktivistler	TPA Kullanım Nedenleri	TPA Kullanım Amaçları
Dijital Aktivist 7	İktidarın denetiminden uzak bir alan olması. Ekonomik avantajlar.	Daha çok kişiye ulaşmak. Kampanyalar düzenlemek.

Çalışmada Feminist Dijital Aktivistlerin Toplumsal Paylaşım Ağlarını neden kullandıkları sorusuna cevap aranmıştır. Bu konuda ortaya çıkan en temel bulgu tüm katılımcıların Toplumsal Paylaşım Ağlarını “İktidarın denetiminden uzak” bir alan olarak tanımlamasıdır. Bu konuda görüşme sağlanan katılımcıların hepsi, Toplumsal Paylaşım Ağlarını “daha özgür” bir alan olarak tanımlamışlardır. Katılımcılar İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının iki farklı bir özgürlük alanı sunduğunu belirtmektedirler. Birincisi İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağları bir hareket olarak dışarıdan gelen iktidar baskısından uzakta bir alandır. Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı bu konuda İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının yapısı itibari ile “özgür” olduğunu çünkü “erkeklerin ve başkalarının müdahale edemeyeceği” bir alan olduğunu ifade etmiştir. İkinci farklı özgürlük alanı ise hareketin kendi içerisinde yer almaktadır. Dijital Aktivist 2, Dijital Aktivist 3 ve Dijital Aktivist 4 olarak kodlanan katılımcılar Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan görüşlerine katılmakta ancak iktidar mekanizmasının içinde buldukları hareketlerde de mevcut olabileceğini ifade etmiştir. İlgili katılımcılar içinde buldukları hareket içerisinde bir hiyerarşi olmamasının da kendilerine özgürlük sağladığını İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının “moderatör ve/veya üye baskısı” gibi iç denetim mekanizmalarından uzakta olduğunu belirtmiştir. Tüm bunlardan hareketle Feminist Dijital Aktivistler için Dijital Aktivizmin iç ve dış iktidar baskısından uzakta ve azade bir alan olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

Feminist Dijital Aktivistlerin İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanmalarının bir başka nedeni ise ilgili teknolojilerin sağladığı ekonomik avantajlardır. Bilindiği üzere bütün Toplumsal Hareketler toplumda hedefledikleri değişimi gerçekleştirebilmeleri için medya desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu

durum toplumda dezavantajlı konumda olan iktidar ve sermayeyi elinde tutmayan grupların seslerini duyurmasını engellemektedir. İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının ekonomik yönden sağladığı avantajlar bu bağlamda ilgili teknolojilerin kullanılması için önemli bir etkidir. Dijital Aktivist 1, Dijital Aktivist 2, Dijital Aktivist 3 ve Dijital Aktivist 4 olarak kodlanan katılımcılar, Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanma konusunda ekonomik avantajın büyük bir rolü olduğunu vurgularken, bu ekonomik avantajın Dijital Aktivizmde bel kemiğini oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmanın alanyazın kısmında Dijital Aktivizm ile ilgili olarak belirlenmiş parametrelerden birisi olan ekonomik avantajlar bu durumda kendisini doğrulamaktadır.

Çalışmada Toplumsal Paylaşım Ağlarının kullanımı ile ilgili olarak elde edilen nedenlerden bir diğeri ise anonim kimlik kullanabilme olanağıdır. Bilindiği ve çalışmanın alanyazın kısmında bahsi edildiği şekilde Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinde kullanıcılar gerçek kimlik bilgilerini paylaşmadan profiller oluşturabilmektedirler. Toplumsal Paylaşım Ağlarının kullanıcılara sağladığı anonim şekilde faaliyet sürdürebilme olanağı yukarıda bahsi geçen İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının katılımcılar tarafından tanımlanan özgür yapısını desteklemektedir. Dijital Aktivist 2, Dijital Aktivist 3 ve Dijital Aktivist 4 olarak kodlanan katılımcılar bu bağlamda kendi mücadelelerini “kimlik bilgileri deşifre olmadan” sürdürdüklerini, bunun da kendilerini için büyük bir artı olduğunu ifade etmektedirler. Bu bağlamda aynı kullanıcılar “kadınların dezavantajlı konumlarını perçinleyen” durumlarda anonim kalabilmenin önemine dikkat çekerek, bunun toplumun hiçbir alanında mümkün olmadığını sadece İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarında dolayısı ile Dijital Aktivizm alanında mümkün olduğunu ifade etmişlerdir.

Tüm bunlardan hareketle Feminist Dijital Aktivistler için Toplumsal Paylaşım Ağlarının daha çok kişiye ulaşarak kendilerini başarılı kılma konusunda büyük avantajlar sunduğu görülmektedir. Bu avantajlar özellikle Toplumsal Paylaşım Ağlarının iktidar denetiminden uzakta olması, kullanıcıların anonim kimlikler kullanabilmesi ve ekonomik yönden avantajlı olmasıdır.

Çalışmada aynı zamanda Feminist Dijital Aktivistler Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanarak ve dolayısı ile Dijital Aktivizm ile gerçekleştirmeyi amaçladıkları hedefler analiz edilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmeler sonunda elde edilen bulgulara göre Feminist Dijital Aktivistler Toplumsal Paylaşım Ağlarını öncelikle hareketlerinin destekçilerini artırmak ve çeşitli kampanyalar düzenleyerek hedefledikleri değişimi hayata geçirmek için kullanmaktadırlar. Görüşme sağlanan Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı, hareketlerinin Toplumsal Paylaşım Ağlarında hedeflediği en büyük amacın “daha çok kişiye” ulaşmak olduğunu ifade etmiştir. Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcı ise bu konuda hareketlerinin başladıktan kısa bir süre sonra 50 bin kişinin üzerine ulaştığını ifade etmiştir. Dijital Aktivist 5 olarak kodlanan katılımcı ise Toplumsal Paylaşım Ağlarında büyük kitlelere ulaşmanın en büyük amaçları olduğunu söylemiştir.

Kampanyalar düzenleyerek toplumsal değişim yaratmak da Feminist Dijital Aktivistler için hedefleri arasında bulunan bir amaçtır. Bütün katılımcılar kampanyalar düzenlemeyi Toplumsal Paylaşım Ağları kullanımında bir amaç olarak görmektedir. Görüşme sağlanan katılımcılara göre bir eylem düzenlemenin iki aşaması bulunmaktadır. Bunlar bir eylemin ortaya konularak çok sayıda kişi tarafından desteklenmesinin sağlanması ve sokağa dökülebilmesidir. Bu noktada “sokağa dökülebilme” terimi üzerinde durulması gerekmektedir. Sokağa dökülebilme katılımcılar için hak ve/veya değişim talebinin sokağa dökülmüş bir eylem olması ve/veya eylemin “ses getirerek” ilgili değişimin/algının yaratılmış olması anlamında kullanılmaktadır. Görüşme sağlanan katılımcılara göre Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinde başlatılan eylemlerin “sokağa dökülebilmesi” ve dolayısı ile elle tutulur bir değişim yaratabilmesi “zor ve zaman isteyen” bir olgudur. Katılımcıların tümü kampanya düzenleyerek sokağa dökülme ve bu mekanizmayı kullanarak toplumsal bir değişim yaratabilmenin “çok nadir” olarak gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Bu noktada bu mekanizma kendini başarılı kılsa bile ana akım medyada aynı şekilde “çok nadir” bir şekilde yer aldığını da ifade etmişlerdir. Bu bağlamda Feminist Dijital Aktivist hareketlerin amaçları analizinde sokağa dökülebilen eylemlerin temel amaçları arasında yer almaması bu noktadaki tespit ile uyumludur.

Çalışmada Feminist Dijital Aktivistlerin Toplumsal Paylaşım Ağları kullanım amaçları tespit edilmiştir. Bu hedefler aynı zamanda Feminist Dijital Aktivistler için başarı kriterleri olarak da karşımıza çıkmaktadır. Dijital Aktivist 5 olarak kodlanan katılımcı hareketleri için büyük kitlelere ulaşmanın, toplumsal değişim yaratmakla doğrudan bir bağlantı içerisinde olduğunu ifade etmiştir. Katılımcı kendilerini Toplumsal Paylaşım Ağlarında destekleyen kişi sayısının artması ile kampanyalarının “ses getirdiğini” ve istedikleri hedefe ulaşabilmelerini sağladığını söylemiştir. Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı ise Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanarak daha çok kişiye ulaşma hedefinin kendileri için çok önemli olduğunu “Internet ortamında az kişi ile yürütülen hareketlerin bir işe yaramadığını” ifade etmiştir. Bu tespitlerden yola çıkarak Feminist Dijital Aktivistler için Toplumsal Paylaşım Ağlarındaki destekçi sayısının kendilerini başarılı kılmada en önemli kriter olduğunu ve bunun da kampanya düzenleyerek sokağa dökülme noktasında anahtar bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Özetlenecek olursa Toplumsal Paylaşım Ağları Feminist Dijital Aktivistler için bir iletişim kanalı değil bir eylem alanıdır ve bu alanda hedeflenen değişimlerin gerçekleştirilebilmesi ulaşılan kişi sayısı ile doğrudan orantılıdır. Ancak Feminist Dijital Aktivistler için başlattıkları bir eylemin hedeflerini gerçekleştirerek “başarılı” olabilmesi oldukça zor bir durumdur.

Çalışmada aynı zamanda Feminist Dijital Aktivistlerin Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinden yürüttükleri aktiviteler analiz edilmiştir. Tespit edilen Aktiviteler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 6.11. Dijital Aktivist Hareketlerin Aktiviteleri

Dijital Aktivistler	Aktiviteler
Dijital Aktivist 1	Yayıncılık (metin üretimi).
Dijital Aktivist 2	Yayıncılık (metin üretimi). Anlık mesajlaşma uygulamaları ile danışmanlık sağlamak.
Dijital Aktivist 3	Yayıncılık (metin üretimi). Kampanya düzenlemek.

Tablo 6.11. (Devam) Dijital Aktivist Hareketlerin Aktiviteleri

Dijital Aktivistler	Aktiviteler
Dijital Aktivist 4	Yayıcılık (metin üretimi). Anlık mesajlaşma uygulamaları kullanarak HIV Pozitif kadınlara hukuki alanda danışmanlık sağlamak.
Dijital Aktivist 5	Kampanya düzenlemek. Yayıcılık (metin, fotoğraf, infografik, afiş, video üretimi).
Dijital Aktivist 6	Yayıcılık (metin üretimi).
Dijital Aktivist 7	Yayıcılık (metin üretimi ve video üretimi). Kampanya düzenlemek.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, görüşme sağlanan Feminist Dijital Aktivistlerin kendi faaliyetlerini “yayıcılık” olarak tanımladığı görülmektedir. Feminist Dijital Aktivistlerin tanımlamış olduğu bu “yayıcılık” kavramı incelendiğinde katılımcıların metin üretimi, fotoğraf, infografik, afiş, video üretimi ve kampanya düzenlemeleri yaptıkları görülmektedir. Gerçekleştirilen aktiviteler arasında birer bir iletişim de yer almaktadır. Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcı Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanarak kullanıcılar ile iletişim kurduğunu ve kendilerine danışmanlık yaptığını ifade etmiştir. Tüm bunlardan hareketle ilgili tabloya bakıldığında Feminist Dijital Aktivistlerin metin üretiminden kampanya düzenlemeye ve anlık mesajlaşmaya kadar Toplumsal Paylaşım Ağlarının bütün olanaklarını kullandıkları görülmektedir.

Görüşmede Toplumsal Paylaşım Ağlarında yürütülen aktivitelerin süreklilik sağlaması durumunun Feminist Dijital Aktivistler için çok önemli olduğu da tespiti sağlanan bir başka konudur. Bu noktada görüşme sağlanan bütün Feminist Dijital Aktivistlere göre bir hareketin destekçi sayısını kaybetmemesi için sık sık içerik yayınlamalı ve kampanyalar düzenlemelidir. Aksi takdirde ilgili hareket destekçileri kaybetmektedir. Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcıya göre “yeterince içerik üretmeyen” ve “sessiz” hareketler bir süre sonra yok olmaktadır.

6.2.2. Derneklerin TPA kullanımı, algısı ve önemi

Çalışmanın bu kısmında Feminist Derneklerinin Toplumsal Paylaşım Ağları kullanımı, Toplumsal Paylaşım Ağlarına yönelik algısı ve Feminist Dernekler için Toplumsal Paylaşım Ağlarının önemi analiz edilmiştir. Feminist Dernekler ile yapılan görüşmelerde hangi Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullandıkları sorulmuştur. Bu konuda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 6.12. Derneklerin TPA Kullanım Analizi

Derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağları Kullanım Analizi ³⁶					
Katılımcı	Facebook	Twitter	Instagram	Web Sitesi	Anlık Mesajlaşma Uygulamaları
Dernek 1	+	-	-	+	-
Dernek 2	+	-	-	+	-
Dernek 3	+	-	-	+	-
Dernek 4	+	-	-	+	-

Görüşme sağlanan Feminist Derneklerin tümü bir Facebook hesabına sahiptir. Tüm Feminist Derneklerin aynı zamanda kendilerine ait bir Web siteleri de bulunmaktadır. Feminist Derneklerin anlık mesajlaşma uygulamaların kullanmadıkları görülmektedir. Feminist Dernekler görüşmelerde Twitter ve Instagram gibi platformlarda geçmişte hesapları olduğunu ancak bu hesapların aktif olarak kullanılmadığını belirtmişlerdir. Bu konuda yapılan görüşmelerde Feminist Derneklerin neden Facebook kullanımı üzerinde yoğunlaştıkları incelenmiştir. Görüşmelerde Feminist Derneklerin tümü üye ve hedef kitlelerin Facebook kullandığını ifade etmişlerdir. Bu noktada Facebook'un en fazla kullanıcıya sahip olması Derneklerin bu mecraayı kullanma nedenlerinden biridir.

³⁶ Tabloda "+" değer ile ilgilinin belirtilen Toplumsal Paylaşım Ağında bir hesaba sahip olduğu ve bu hesabı aktif bir biçimde kullandığı, "-" değeri ise ilgilinin belirtilen Toplumsal Paylaşım Ağında bir hesaba sahip olmadığını belirtmektedir.

Bu noktada Dijk'ın Ekleme Kanunu kendisini yeniden doğrulamış olmaktadır. Dernekler için de Toplumsal Paylaşım Ağlarının üye sayısı/kullanıcısı önem arz etmektedir (Dijk, 2016, s. 60-65).

Dernek 1, Dernek 2 ve Dernek 4 olarak kodlanan katılımcılar bu bağlamda kendi Web Sitelerini güncellemek yerine, ilgili içeriği Facebook hesapları üzerinde yayınladıklarını belirtmiştir. Buna göre Web Siteleri artık Feminist Dernekler için çoğunlukla dernek ile ilgili bilgileri içerirken, dernek aktiviteleri bu bağlamda Facebook üzerinde duyurulmaktadır. Feminist Dernekler için Facebook artık sürekli güncellemesi ve “kullanması kolay” olan etkin bir Toplumsal Paylaşım Ağıdır. Bu mecra üzerinde aktivitelerini gerçekleştiren dernekler için kendi siteleri dernek faaliyetleri konusunda temel bilgilerin verildiği bir mecradır ve üyeler ve hedef kitle ile iletişim ve etkileşim noktasında aktif olarak kullanılmamaktadır.

Çalışmada görüşülen Feminist Derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanma nedenleri ve bu mecralarda gerçekleştirmek istedikleri amaçlar da analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular aşağıda yer alan tabloda gösterilmektedir.

Tablo 6.13. Derneklerin TPA Kullanım Nedenleri ve Amaçları

Dernekler	TPA Kullanım Nedenleri	TPA Kullanım Amaçları
Dernek 1	Kolay kullanım. Üyelerin TPA kullanıyor olması. Hızlı olması.	Daha çok kişiye ulaşmak ve dernek amaçlarının gerçekleştirilmesini sağlamak.
Dernek 2	Kolay kullanım. Üyelerin TPA kullanıyor olması. Hızlı olması.	Daha çok kişiye ulaşmak ve dernek amaçlarının gerçekleştirilmesini sağlamak.
Dernek 3	Kolay kullanım. Üyelerin TPA kullanıyor olması. Ekonomik bir birikim gerektirmeyen bir alan.	Daha çok kişiye ulaşmak ve dernek amaçlarının gerçekleştirilmesini sağlamak.
Dernek 4	Kolay kullanım. Üyelerin TPA kullanıyor olması.	Daha çok kişiye ulaşmak ve dernek amaçlarının gerçekleştirilmesini sağlamak.

Feminist Dernekler ile yapılan görüşmelerde derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanma nedenleri ve amaçları araştırılmıştır. Görüşmelerde ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağlarını neden kullandıkları ile ilgili olarak üzerinde hemfikir oldukları noktalardan birisi Toplumsal Paylaşım Ağlarının kolay kullanılabilir olması yönündedir. Dernek 1 A olarak kodlanan katılımcı, Toplumsal Paylaşım Ağlarını bir “Web sitesini yönetmekten çok daha basit” olarak tanımlamıştır. Dernek 3 olarak kodlanan katılımcı ise, Toplumsal Paylaşım Ağlarının hem kaynak hem alıcı için “öğrenmesi basit” bir mecra olarak tanımlamıştır.

Derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanmaları ile ilgili olarak tespit edilen bir diğer husus da derneklerin kendi üyelerinin ve hedef kitlelerinin Toplumsal Paylaşım Ağlarını aktif olarak kullanıyor olmasıdır. Bu bağlamda Dijk’ın daha önce bahsedilen Ekleme Kanunu’nun bu alanda da etkili olduğu varsayılabilir. Toplumsal Paylaşım Ağlarının üye sayısı/kullanıcısının yüksek olması derneklerin de bulanda var olması için bir baskı yaratmakta olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Dijk, 2016, s. 60-65).

Bilindiği üzere medya toplumda ekonomik ve politik olarak gücü elinde tutanlar tarafından kontrol edilmektedir. Feminist Dernekler de bu yapı içerisinde üyelerine ve hedef kitlelerine seslerini duyurabilmek amacı ile medyanın gücüne ihtiyaç duymaktadırlar. Toplumsal Paylaşım Ağları bu noktada Feminist Derneklere ekonomi politik bir çerçeve içerisinde değerlendirildiğinde büyük bir sermayeye sahip olmadan yayıncılık yapabilme ve kitleler ile iletişim kurabilme imkanı sağlamaktadır. Ayrıca Toplumsal Paylaşım Ağlarının “hızlı” olması da Feminist Derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanma nedenleri arasında gösterilen bir başka noktadır. Dernek 1 A olarak kodlanan katılımcı kendi derneklerinin geçmişte “haber yapmak, yayın çıkarmak” gibi faaliyetlerde bulunduğu, ancak ekonomik ve diğer nedenler yüzünden yeterince hızlı olamadıklarını kaydetmiştir. Görüşmede katılımcı “dernek olarak bazen olaylar olup bittiğinde biz müdahale edebiliyorduk” diyerek, yayıncılık ve iletişim kurma noktasında Toplumsal Paylaşım Ağlarının kendilerine bir avantaj sağladığını ifade

etmiştir. Tüm bunlardan hareketle Toplumsal Paylaşım Ağlarının yaygın, kullanımının diğer Web uygulamalarına göre kolay, ekonomik ve hızlı olması derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanma nedenlerindedir.

Feminist Derneklerin bu konuya paralel olarak Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanma amaçları da araştırılmıştır. Temel olarak derneklerin tümü bu noktada Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanma amaçlarını “daha çok kişiye ulaşmak ve dernek amaçlarının gerçekleştirilmesini sağlamak” olarak tanımlamıştır. Feminist Derneklerin bu konuda toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanarak gerçekleştirmeyi planladıkları özel bir eylem bulunmamaktadır. Bu bağlamda derneklerin toplumsal Paylaşım Ağlarını iletişim kurmak için kullandıkları, kampanya düzenleme, sokağa dökülen eylemler gerçekleştirme gibi amaçlar için kullanmadıkları gözlemlenmiştir.

Çalışmada Feminist Derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinden yürüttükleri aktiviteler analiz edilmiştir. Tespit edilen Aktiviteler aşağıdaki tabloda yer almaktadır;

Tablo 6.14. Derneklerin TPA Kullanım Aktiviteleri

Dernekler	Aktiviteler
Dernek 1	Etkinlik duyuruları. Basın açıklamaları ve/veya kamuoyu duyuruları. Kurumsal haberler.
Dernek 2	Etkinlik duyuruları. Kurumsal haberler.
Dernek 3	Etkinlik duyuruları Eğitim materyalleri mayınlanması Kurumsal haberler Basın açıklamaları ve/veya kamuoyu duyuruları
Dernek 4	Kurumsal haberler

Yapılan analiz sonucunda Feminist Derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinde yürüttükleri faaliyetlerin temel olarak üyeler ve kamuoyu ile bilgi/haber paylaşma amacıyla olduğu görülmektedir.

Gerçekleştirilen faaliyetler şu şekildedir;

Etkinlik Duyuruları: Görüşme gerçekleştirilen derneklerin tümü Toplumsal Paylaşım Ağlarını öncelikle dernek faaliyetlerini duyurmak amacıyla kullandıklarını belirtmişlerdir.

Basın Açıklamaları ve/veya kamuoyu duyuruları: Görüşme gerçekleştirilen Dernek 2 A olarak kodlanan katılımcı derneklerinin diğer derneklerden farklı olarak derneğin yayınladığı basın açıklamaları ve/veya kamuoyu duyurularını Facebook üzerinden duyurduklarını belirtmiştir.

Eğitim Materyalleri: Dernek 3 diğer derneklerden farklı olarak Toplumsal Paylaşım Ağlarını dernek olarak hazırlamış oldukları eğitim materyallerini yayınlamak için kullanmaktadır.

Tüm bu tabloya bakarak derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağlarını temel olarak çoğunlukla duyuru yapmak için kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Derneklerin yeni üye kazanma, üyeler arasında tartışma ortamı yaratma, siyaset oluşturma, bir dil/söylem yaratma, yeni üyelere eğitim vermek gibi amaçlar ile Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanmadıkları gözlemlenmiştir. Tüm bunlardan hareketle, derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağlarını kısıtlı amaçlar ile kullandığı, hedef kitleleri ve/veya üyeleri ile bu anlamda tek yönlü bir iletişim kurmak için kullandıklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

6.3. Toplumsal Paylaşım Ağlarının Etkileri

Yapılan çalışmada dernekler ve Feminist Dijital Aktivistlerin İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının etkileri incelenmiştir. Araştırma sonucunda Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler için Toplumsal Paylaşım Ağları ve dolayısı ile Dijital Aktivizmin etkilerin temel olarak “olumlu” ve olumsuz” olarak kategorize edilebilecek iki başlık altında toplanmaktadır.

Toplumsal Paylaşım Ağlarının Olumlu Yönleri:

Aşağıdaki tabloda Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistlerin Toplumsal Paylaşım Ağlarının kendi hareketleri için “olumlu” olarak tanımladıkları etkileri bulunmaktadır. Tabloda “Dernekler” başlığı altında Toplumsal Paylaşım Ağlarının Feminist Derneklerin içinde bulunduğu harekete sağladığı “Olumlu” etkiler, “Ortak Alan” başlığı altında Toplumsal Paylaşım Ağlarının Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistlere sağladığı “Olumlu” etkiler, “Dijital Aktivistler” başlığı altında ise Toplumsal Paylaşım Ağlarının sadece Feminist Dijital Aktivistlere sağladığı “olumlu” etkiler gruplandırılmıştır.

Tablo 6.15. TPA'ların Olumlu Özellikleri

Dernekler	Ortak Alan	Dijital Aktivistler
Dernekler tarafından tanımlama getirilmemiştir.	<ul style="list-style-type: none">• Maddi olanaklar• Zaman ve mekan özgürlüğü• Ulaşılabilirlik• Eylemlerin yayılması ve entegrasyonu	<ul style="list-style-type: none">• Ortak Üretim ve Yönetim• Interaktivite• Dil, söylem, strateji ve alan oluşturmak• Hiyerarşiyi kırma• Uzmanlaşmak

Yukarıdaki tablo değerlendirildiğinde Feminist Derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağları ile ilgili olarak Feminist Dijital Aktivistlerden farklı bir özellik belirtmedikleri görülmektedir. Feminist Derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağlarının ve dolayısı ile Dijital Aktivizmin kendi hareketleri için olumlu etki olarak tanımladığı bütün başlıklar Feminist Dijital Aktivistler tarafından da aynı şekilde ve içerikte tanımlanmıştır. Sırası ile incelendiğinde bu olumlu etkiler aşağıda sıralanmıştır:

- Maddi Olanaklar

Görüşme gerçekleştirilen Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler, Toplumsal Paylaşım Ağlarının kullanımı ve dolayısı ile Dijital Aktivizmin ekonomik anlamda çok büyük olanaklar ve artı değerler sağladığını ifade etmişlerdir. Her iki grupta Dijital Aktivizmin ekonomik olarak kendi hareketleri için bir fayda sağladığı konusunda hemfikirdirler. Buna göre bir derneğin temel ihtiyaçları (kira vb giderler) Dijital Aktivizm için söz konusu değildir. Dernekler için hedeflerini gerçekleştirebilmek amacıyla ortaya koymayı planladıkları tüm eylemler için “fon bulma” zorunluluğu vardır. Katılımcı dernekler, fon bulmanın “lobicilik faaliyetleri” veya çeşitli kurum, kuruluşlar için “proje yazma” gibi yollar ile sağlandığını belirtmektedirler. Bu durum küçük şehirlerde yer alan veya kişisel bağlantıların az olduğu dernekleri olumsuz yönde etkilemektedir. Feminist Dijital Aktivistler için Toplumsal Paylaşım Ağları ve Internet yapısı gereği büyük bir maddi kaynak gerektirmeyen bir ortam sağlamaktadır. Feminist Dijital Aktivistler gerçekleştirilecek etkinlikler, görsel tasarımlar, video çekimleri, seslendirme gibi içerik hazırlama eylemleri için paraya ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedirler. Dijital Aktivizmin bu noktada ortaya koyduğu bir başka avantaj ise Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı tarafından dile getirilmiştir. Katılımcı Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinde yaratılan kampanyaların “ucuz” ve “çok ses getirici” olduğunu ifade etmektedir.

Burada ortaya çıkan değerlendirmede, Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler için Dijital Aktivizmin ve dolayısı ile Internet ile Toplumsal Paylaşım Ağlarının ekonomik açıdan büyük bir avantaj sağladığıdır. Dijital Aktivizmin bu bağlam içerisinde Feminist Dijital Aktivistlere ekonomik olarak bir avantaj sağladığını söylemek yanlış olamayacaktır.

- Zaman ve Mekan Özgürlüğü

Internet yapısı gereği zaman ve mekan kısıtlarını ortadan kaldırması olgusu Feminist Dijital Aktivistler ve Feminist Derneklerin üzerinde hem fikir oldukları bir durumdur. Görüşme sağlanan Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistlere göre Dijital Aktivizm “hızlı, zaman ve mekan kısıtlaması olmayan” bir alandır. Görüşme Sağlanan Feminist Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı,

mücadelelerini İnternet ve toplumsal Paylaşım Ağlarının kendilerine sağlamış olduğu “zaman ve mekan” özgürlüğü sayesinde yürütebildiklerini, aksi takdirde mücadelelerini yürütmenin kendileri için mümkün olmayacağını ortaya koymuştur. Dijital Aktivist 1 içinde bulunduğu yapının 9 yazarı ve 5 editörü bulunduğunu belirterek sayfa ve Web sitesi editörlerinin tümünün farklı ülkelerde yaşadığını vurgulamıştır.

Görüşmelerde ortaya çıkan tabloya göre, İnternet ve dolayısı ile Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinden yürütülen Dijital Aktivizm ile ilgili olarak zaman ve mekan kısıtlamasının olmamasının getirilerinin başka olumlu etkileri de bulunmaktadır.

- Ulaşılabilirlik

İnternet teknolojiler yapısı gereği günümüzde artık bilgiye ulaşmayı kolaylaştırmıştır. Gerçekleştirilen çalışmada Dijital Aktivizm ile ilgili olarak ortaya çıkan bir başka olumlu özellik ise Dijital Aktivizmin hem dernekler hem de Dijital Aktivistler için sağlamış olduğu “ulaşılabilirlik” olgudur.

Feminist Dijital Aktivistler için ulaşılabilirlik olgusu iki farklı anlam ifade etmektedir. Buna göre ulaşılabilirliğin ilk boyutu zaman algısı ile ilgilidir. Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı zaman kategorisi ile ilgili olarak aşağıda yer alan ifadeleri kullanmıştır:

“Eskiden yayınlanan kitaplar ve gazeteler günleri geçince ortadan kayboluyordu. Şimdi bizim Web sitemizde ve Sosyal Medya hesaplarımızdaki yazılarıma her zaman ulaşmak mümkün”.

Dijital Aktivizmin sağlamış olduğu ulaşılabilirlik olgusunun ikinci boyutu ise örgütlenme ve bilgi almak ile ilgilidir. Bu noktada yapılan araştırma çerçevesinde Feminist Dijital Aktivistlerin “kendileri gibi düşünen” kişilere İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağları aracılığı ile ulaşabildiği sonucu ortaya çıkmıştır. Toplum içerisinde dezavantajlı bir konumda olan HIV Pozitif kadınlar ile ilgili olarak Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcı HIV Pozitif kadınların tıbbi statüleri ile ilgili olarak bilgi almak, uğramış oldukları hak ihlallerine karşı

haklarını savunmak anlamında Dijital Aktivizmin “yeri doldurulamaz” bir alan yarattığını belirtmiştir. Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcı,

“Geçmişte HIV Pozitif kadınların birbirlerine ulaşmasını ve HIV Pozitif kadın mücadelesini oluşturan bir platform yoktu. Şimdi HIV Pozitif kadınlar kendileri gibi olan ve kendi haklarını öğrenebilecekleri kadınlara Sosyal Medya sayesinde rahatlıkla ulaşabiliyor”.

ifadelerini kullanmıştır. Katılımcı HIV/AIDS tedavisi gibi konularda doğru ve yansız bilgiye ulaşmanın da artık Dijital Aktivizm ile daha kolaylaştığını vurgulamıştır.

Feminist Dernekler de benzer şekilde Toplumsal Paylaşım Ağlarının kendilerine ulaşılabilirlik anlamında büyük katkıları olduğunu ifade etmiştir. Dernek 2 B olarak kodlanan katılımcı Internet ve dolayısı ile Toplumsal Paylaşım Ağlarının yaygın olmadığı dönemde “ulaşılabilirliğin” dernek olarak karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri olduğunu ifade etmiştir. Bu dönemlerde hedef kitlelere ulaşmak için reklam çalışmaları gibi maliyeti görece olarak daha yüksek olan iletişim türlerini tercih ettiklerini belirten katılımcı Toplumsal Paylaşım Ağları sayesinde hedef kitlelerine çok daha kolay bir şekilde ulaşabildiklerini ifade etmiştir. Dernek 1 A olarak kodlanan katılımcı ise, Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının olmadığı dönemlerde “kimse tarafından bilinmeyen” bir dernek olduklarını ifade etmiştir.

Tüm bu belirtilen noktalardan hareketle, Dijital Aktivizmin ilgililerine ihtiyaç duydukları konular ile ilgili danışmanlık alma, doğru bilgiye ulaşma, yaşamış oldukları ayrımcılık veya şiddet gibi hak ihlalleri durumlarda “kendileri gibi düşünen” Aktivistlere ulaşma imkanı sağlamaktadır. Bu imkanın zaman ve mekan kısıntısından özgür olması da aynı zamanda Dijital aktivizmin büyük bir artışı olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Eylemlerin Yayılması ve Entegrasyonu

Feminist Dijital Aktivistler ve Feminist Derneklere göre Dijital Aktivizm ilgili hareketin organize ettiği eylemlerin yayılmasını sağlamaktadır. Gerek sokağa yayılmış gerek Internet üzerinden gerçekleştirilen tüm eylemler bu noktada Dijital

Aktivizm sayesinde geniş kitlelere yayılabilmektedir. Görüşme gerçekleştirilen dernekler Internet ve toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanmadan önce, eylemlerinin “kısıtlı” kaldığını vurgulamışlardır. Feminist Dijital Aktivistler ise bu konuya daha global bir bakış açısı getirmişlerdir. Bu noktada Feminist Derneklerden farklı olarak uluslararası eylemlere de katılma olanağı bulduklarını belirtmişlerdir. Görüşme sağlanan Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı günümüzde kadınların yaşadıkları sorunlar için Internet ortamında düzenlenen veya sokağa inen eylemlerin tümünde artık Dijital Aktivizmin büyük bir rol oynadığını belirtmiştir. Buna göre Dijital Aktivizm sayesinde feministler sadece lokal olarak değil, ulusal ve uluslararası düzeyde eylemlere katılabilmektedir. Katılımcı günümüzde Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağları olmadan eylem düzenlenmesinin artık “imkansız” olduğunu belirtmiştir.

Dijital Aktivizmin derneklere ve Feminist Dijital Aktivistlere sağlamış olduğu bir başka avantaj ise eylemlerin entegrasyon ile ilgilidir. Buna göre dünyanın bir yerinde başlayan bir eylem ile ilgili olarak üretilen görsel içerik, sloganlar vs. Internet üzerinden yayılabilmekte, kitleler bu sayede artık aynı dili kullanarak ortak bir ses ile hareket edebilmektedir.

Tüm bunlardan hareketler Dijital Aktivizm artık Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler için eylem alanlarının genişlemesine ve aynı zamanda dünyanın neresinde olursa olsun eylemlerin benzer bir söylem ile gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.

- Ortak Üretim ve Yönetim

Fuchs bu çalışmada daha önce de belirtildiği üzere Internet teknolojisinin Toplumsal Paylaşım Ağları Sayesinde artık ortak üretim alanı haline geldiğini vurgulamıştır (Fuchs, 2014, s. 44-46). Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde Dijital Aktivizm ile ilgili olarak ortaya çıkan bir başka olumlu özellik ise Dijital Aktivizmin ortak “üretim ve ortak yönetim” yapabilme imkanı sağlamasıdır.

Feminist Dijital Aktivistlerin bu konuda altını çizdikleri husus Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının artık dünyanın neresinde olursa olsun feminist hareket için bir ortak üretim alanı haline geldiğidir. Toplumsal Paylaşım Ağları

üzerinden örgütlenen Feminist Dijital Aktivistler Dijital Aktivizmin sunmuş olduğu olanaklar sayesinde artık içerik üretme, görsel yaratma, metin yazma gibi konularda birlikte çalışabilmektedir. Bu sayede Feminist Dijital Aktivistler, Feminist Derneklerden farklı olarak kendi içeriklerini ve hatta gündemlerini ortak bir şekilde ürettiklerini belirtmişlerdir. Bu özellik ile Dijital Aktivizmin Feminist Derneklerden farklı olarak hareketin içinde bulunan kişilere ortak içerik üretebilme ve hareketin yönetimine doğrudan katılabilme ve katkı sağlayabilme olanağı sunmaktadır. Tüm bu özellikleri ile Dijital Aktivizmin derneklerden farklı olarak içerik üretme ve yönetim açısından daha özgürlükçü bir yapıda olduğu sonucuna varılabilir.

- Interaktivite

Araştırmada Dijital Aktivizm ile ilgili olarak elde edilen bir başka olumlu özellik ise interaktivitedir. Dijital Aktivistlere göre, İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının en büyük özelliği, okuyucular ve kullanıcılar ile ani, eşzamanlı bir etkileşime girebilmektir. Interaktivite ile ilgili olarak Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı Web sitelerinde ve Toplumsal Paylaşım Ağlarında yaratılan içerik ile ilgili olarak “çoğu zaman kullanıcıların bizlere verdikleri tepkiler ile yazılarımız tamamlanıyor, ne yapacağımıza karar veriyoruz” ifadelerini kullanmıştır. Katılımcı geçmiş dönemde bir yayıncı olarak çalıştığını belirtmiş ve feminist alan da başta olmak üzere bütün alanlarda üretilen metinlere/içeriklere okuyucunun tepkisini alabilmek için etkili bir yollarının olmadığını da ifade etmiştir.

Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcı Toplumsal Paylaşım Ağları ile HIV Pozitif kadınlar ile anlık olarak görüşebildiğini, onlara destek olduğunu ifade etmiştir. Kendisi Toplumsal Paylaşım Ağlarının “bir sohbet ortamı” yaratarak Türkiye’deki diğer HIV Pozitif kadınlara ulaşmasını sağladığını, onlara HIV/AIDS hakkında doğru bilgiler verdiğini söylemiştir. Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcı aşağıda yer alan ifade ile interaktivitenin bir başka boyutuna dikkat çekmiştir.

“...dernekler mesai sistemi ile çalışan yerler. Ancak bizim mücadelemiz tam olarak bu şekilde olamaz. Benim veya arkadaşlarımdan 7 gün 24 saat müdahale etmesi gereken konular oluyor”

- Dil, Söylem, Strateji ve Alan Oluşturmak

Görüşmelerden ortaya çıkan bir başka sonuç ise Feministler Dijital Aktivizm gerçeği ile birlikte Toplumsal Paylaşım Ağlarını artık bir “söylem” oluşturmak için de kullandıklarıdır. Görüşme sağlanan Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcı, kendisinin HIV Pozitif bir kimliğe sahip olduğunu ifade ederek şunları belirtmiştir;

“Bu ülkede kadın olmak zaten çok zor. Ancak bir üstüne HIV Pozitif kadın olmak var ya o daha da zor. Bizim için kullanılan ‘AIDS’li’ gibi ‘tanımlamalar’ bizim üzerimizde ayrımcılığa sebep olmaktadır. Benim sayfamı ve blogumu takip edenler HIV/AIDS ile ilgili olarak doğru bilgilerin yanında doğru bir söylem ediniyorlar. ‘Ben AIDS’liyim, ben ‘mikropluyum’ gibi yanlış ifadeleri bir tarafa bırakıyorlar. Ardından doğru terminoloji kullanarak kendilerine ayrımcılık yapılmasını engelliyorlar.”

Katılımcı bu ifadeleri ile sahip olduğu kimlik için söylemin önemine dikkat çekmiştir. Benzer şekilde Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı ise, “yazının ve sözün” kadınlar için büyük bir “güç” olduğunu ifade etmiştir. Kendisi kadın hareketinin temelini edebiyata dayandığını, yazılı ve sözlü gelenek sayesinde gelecek nesillere taşındığını söylemektedir.

Yapılan görüşmelerde Feminizmin bir kavram olarak altında birçok feminizmi barındırdığı sonucu ortaya çıkmıştır. Günümüz koşullarında değişen ve gelişen hayat şartları göz önüne alındığında kadınların her alanda yeni sorunlar ile karşılaştıkları görülmektedir. Bu sorunların her birisinin kendi içerisinde farklı alt alanları bulunmaktadır ve bunların çözümü için de farklı stratejiler ve söylemler oluşması gerekmektedir. Kadın cinayetleri gibi her olayın “kişiyeye özel ve eşsiz” olması durumu nedeniyle İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağları Feminist Dijital Aktivistlerin olay/sorun bazlı olarak örgütlenmesine, tartışmasına, strateji ve söylem oluşturmasına izin vermektedir.

- Hiyerarşiyi Kırma

Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler ile yapılan görüşmelerde feminist mücadelenin yapısı bakımından dikey bir hiyerarşik düzeni benimsemedikleri gözlemlenmiştir. Feminist Dernekler bu noktada dikey bir yönetim ve iş bölümü hiyerarşisi içinde olmadıklarını, bu şekilde algılanabilecek uygulamalardan da kaçındıklarını belirtmişlerdir. Dikey bir hiyerarşik yönetim ve iş bölümü yapılanmasının “ataerkil” ve “antidemokratik” olduğunu belirten Dernek 1 A olarak kodlanan katılımcı, dernek bünyesinde bu durumu engellemek için çalışmalar sürdürdüklerini belirtmiştir.

Çalışma kapsamında ulaşılabilen bütün Dijital Aktivistler içlerinde buldukları zemini yönetim ve iş bölümü açısından “yatay bir hiyerarşik düzen” olarak tanımlamışlardır. Bu noktada Feminist Dijital Aktivistlerin dernek yapısı ile ilgili olarak yaptıkları eleştirilerden biri de hiyerarşi ile ilgilidir. Çalışma kapsamında görüşülen bütün Feminist Dijital Aktivistler, derneklerde “kapalı” ve “görünmeyen” bir dikey hiyerarşi olduğunu ifade etmişlerdir. Feminist Dijital Aktivistler Dijital Aktivizmi tamamen yatay bir hiyerarşik düzen içerisinde görmektedirler. Bu konuda görüşülen Dernek 3 olarak kodlanan katılımcı da benzer bir şekilde Dijital Aktivizm ile “yatay bir hiyerarşik yapılanma” içerisinde olduklarını belirtmiştir. Derneklerin tüzükleri ve kurallarını olduğunu belirten katılımcı, derneklerde belli yaptırımlar olduğunu altını çizmiştir.

Tüm bu noktalardan hareketle Feminizmin bir mücadele ve bilinç alanı olarak dikey hiyerarşik yapılardan uzakta olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Derneklerin tüzükleri ve kanunlarca belirlenmiş bir şekilde dikey bir hiyerarşik düzenleri vardır. Bu duruma uygun bir şekilde Dijital Aktivizm belli bir konuda bir araya gelmiş ve örgütlenmiş Aktivistlere yatay bir hiyerarşi sağlayarak daha katılımcı ve daha özgür bir alan izlenimi sunmaktadır.

- Uzmanlaşma

Dijital Aktivizmin olumlu yanları ile ilgili olarak ortaya çıkan bir başka özellik ise Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcının belirttiği üzere “Dijital Aktivizmin olaya yönelik ani tepkiler vermesi” bağlamı ile ilgilidir. Buna göre Feminist Dijital Aktivistler için Feminizm bir çatıdır ve altında birçok “mesele”

bulundurmaktadır. Bu meselelerin her biri ayrı bir uzmanlık gerektirmektedir. Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcıya göre Feminizm kendi içerisinde “taciz, tecavüz, kadın cinayetleri, çocuk gelinler ve kadın hakları” gibi sorunları barındırmakta ve bu sorunlara çözümler aramaktadır. Bu konuların tümü için feminizmin bir veya feminist bir grup/dernek/oluşum çözüm üretmez. Bu konuların her birisi kendi içinde “uzmanlık” isteyen konulardır. Görüşme sağlanan Dernek 1, Dernek 2, Dernek 3 olarak kodlanan katılımcılar da benzer bir şekilde Feminizmin ve Feminist mücadelenin günümüzde artık bir “çatı” olduğunu, altında birçok kimlik ve hak savunusunu barındırdığını belirtmişlerdir. Katılımcılar dernekler ilgili olarak Dijital Aktivistlerin savunusu olan “Feminizmin birçok meseleyi barındırdığı” önermesini bu bağlamda haklı bulmaktadır.

Feminist Dijital Aktivistler bu noktada İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının Feminizm çatısı altında yer alan her konu için “ayrı bir strateji” olanağını sağladığını belirtmektedir. Buna göre kadınların günlük hayatta karşılaştığı taciz, tecavüz, kadın cinayetleri, çocuk gelinler ve kadın hakları ihlalleri gibi Feminizmin temel konularının yanında Feminist Dijital Aktivistlerin olay bazlı aksiyon alması gereken konularda İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağları devreye girmektedir. Bu noktada her olay kendi içerisinde ayrı bir strateji, dil, söylem ve hukuki mücadelelerin ortaya konulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu durumda Dijital Aktivism Feminizm üst yapısı altında Feminist Dijital Aktivistlere “konuya göre müdahale” imkanı sağlarken her konu için de farklı şekillerde uzmanlaşma fırsatı vermektedir.

Toplumsal Paylaşım Ağlarına Yöneltilen Eleştiriler

Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler Toplumsal Paylaşım Ağlarını ve dolayısı ile Dijital Aktivismi eleştirdikleri yönleri de bulunmaktadır. Çalışma kapsamında yapılan görüşmeler sonucunda bu konuda elde edilmiş olan bulgular aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Tabloda “Dernekler” başlığı altında sadece Feminist Dernekler tarafından Dijital Aktivismeye yöneltilen eleştiriler, “Ortak Alan” başlığı altında Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler tarafından Dijital Aktivismeye yöneltilen eleştiriler, “Dijital Aktivistler” başlığı altında

ise sadece Feminist Dijital Aktivistler tarafından Dijital Aktivizme yöneltilen eleştiriler gruplandırılmıştır.

Dijital Aktivizm ile ilgili olarak araştırma kapsamında Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler tarafından yöneltilen eleştiriler şu şekilde sınıflandırılabilir. Öncelikle İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının teknik özellikleri ile ilgili olan eleştiriler, Dijital Aktivizmin toplumda bir değişim yaratma potansiyeli ile ilgili olarak yapılan eleştiriler ve son olarak ise İnternet eşitsizliği ile ilgili eleştiriler.

Görüşmelerden elde edilen veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 6.16. TPA'lara Yöneltilen Eleştiriler

Dernekler	Ortak Alan	Dijital Aktivistler
Dijital Aktivizme yönelik olarak sadece dernekler tarafından getirilmiş bir eleştiri bulunmamaktadır.	<ul style="list-style-type: none">• Sanal İlişkiler• Dijital Aktivizmin işlevselliği ile ilgili soru/sorunlar• İçerik Kaybı/Hacker Saldırısı• İnternet Eşitsizliği ve Bilgisayar okuryazarlığının düşük olması	<ul style="list-style-type: none">• Sanal Zorbalık• Ani tepki verme zorunluluğu

- Sanal İlişkiler

Bu başlık altında Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler tarafından Dijital Aktivizme yönelik yapılan eleştirileri hareketin organizasyon şekli ve idari yapılanma ile ilgilidir. Görüşme gerçekleştirilen Feminist Derneklerin ve Dijital Aktivistlerin tümü, Dijital Aktivizmi “parçalanmaya müsait”, “ilişkileri zayıf ağlar ile kurulmuş”, “programsız” ve “lidersiz” olmak ile eleştirmektedir. Dernek 1 A olarak kodlanmış katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben dernek olarak her gün buraya geldiğimde arkadaşlarımı görmek isterim. Onlarla konuşmak, dertlerini dinlemek isterim. Üyelerimizi bir süre görmeyince inanın özlüyorum. Onları görmek, varlıklarını bilmek bana motivasyon sağlıyor. Sadece İnternet üzerinde faaliyet gösterseydik bu değerli insanları tanımadığım için çok şey

kaybederdim. İnternettekilerin bir sürü takipçisi üyesi falan var. Ama sorun bakalım kaç kaçını tanıyor?”

Siber uzamda anlık olarak bir araya gelme olanakları olan ve hareketlerini bu şekilde icra eden Dijital Aktivistleri eleştiren katılımcı fiziksel olarak bir arada olma durumunun “duygusal motivasyon” sağladığını ifade etmiştir ve içinde buldukları toplumda sosyal ilişkilerin önem arz ettiğini belirterek Dijital Aktivistleri “sosyal ilişkileri olmayanlar” olarak tanımlamıştır.

Dernek 1 B olarak kodlanmış katılımcı ise bu konuya farklı bir bakış açısı getirmektedir. Katılımcıya göre Dijital Aktivist hareketlerin bir lideri olmaması durumu hareketi “düzensiz” ve “programsız” hale getirmektedir. Bu noktada Dijital Aktivist hareketler belli bir lidere sahip olmadıkları içinde buldukları hak mücadelesini ortaya koyarken sorunlar yaşayacaktır.

Dernek 3 olarak kodlanan katılımcı ise Dijital Aktivist hareketlerin sanal ilişkiler ile oluşturulmasından dolayı reel hayatta kurumsal bir yapısının olmadığını belirtmektedir. Katılımcı sanal ortamda varlığını sürdüren bu hareketlerin ulusal veya uluslararası kurum ve kuruluşların fonlarından destek alma, rapor yayınlama gibi olanaklardan mahrum kaldığını ifade etmektedir. Katılımcıya göre Dijital Aktivizmin sanal bir düzlem ve sanal bir kamusal alanda kendini var etmesi klasik kamusal alanda muhatap alınmamasına yol açmaktadır.

Görüşme gerçekleştirilen Dijital Aktivistlerin tümü Feminist Dernekler tarafından yöneltilen bu eleştiriyi haklı bulmaktadırlar. Buna göre “sanal ilişkilerinden” ötürü Dijital Aktivizm “etkisi kısıtlı”, “geleceği kestirilemeyen” ve “parçalanmaya müsait” bir yapıdadır. Bütün katılımcılar bu noktada Dijital Aktivistlerin gerçek yaşamda muhatap alınmadığını belirtmişlerdir.

Görüşme gerçekleştirilen Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcıya Dijital Aktivizmin en büyük sorunu sanal ilişkiler ile oluşturulmasından dolayı “parçalanmaya müsait” olmasıdır. Katılımcı bu durumu hem olumlu hem de olumsuz olarak tanımlamaktadır. Olumlu olan yanı kadınların kendi seslerini duyuramadıkları mecralarda yeni mecralar kurmasıdır. Olumsuz olan kısmı ise Dijital Aktivistlerin bu bölünme eylemi ile işlevsiz bir hale gelmesidir. Katılımcı hareketlerinin içerisinde yer alan bazılarının geçmişlerinde “kendilerini bölmek

için hareket ettiklerini” ifade etmiştir. Katılımcı bu bölünme durumu durumun bir olumlu yanının “kendi içlerinden yeni hareketleri doğurmak ve beslemek” olduğunu söylemiştir.

Tüm bu eleştirilerin temelinde çalışmanın alanyazın kısmında Dijital Aktivizme yöneltilmiş olan “gevşek kravat metaforu” ile de adlandırılan Dijital Aktivizmin “bireyler arasında gerçek hayatta bir geçerliliği olmayan ilişkiler kurduğu” eleştirisi yatmaktadır. Görüşme gerçekleştirilen katılımcılar bu durumu onaylamakta ancak Dijital Aktivizmin işlevselliğine yöneltilen bu tespitin beri yandan olumlu etkilerinin olabileceğini de savunmaktadırlar.

- Dijital Aktivizmin işlevseliği ile ilgili sorular/sorunlar

Görüşme gerçekleştirilen Feminist Derneklerin ve Feminist Dijital Aktivistlerin tümü Dijital Aktivizmin etkisini ve işlevselliğini sorgulamaktadır. Bu noktada Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler ve Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarını “yeni” bir teknoloji olduğunu belirterek bu alana ihtiyatlı yaklaşmaktadır. Her iki grup da Dijital Aktivizmin günümüzde gerçekleştirdiği “başarılı” değişimlerin az olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada Feminist Dernekler Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinde her gün birçok kampanya başlatıldığını bunlardan çok azının başarılı olduğunu belirterek Dijital Aktivizmin etkisinin “kısa süreli” ve “kısıtlı” olduğunu savunmaktadır. Dernek 1 A olarak kodlanan katılımcı Dijital Aktivizmin etkisini “sabun köpüğü” metaforunu kullanarak açıklamıştır. Buna göre Dijital Aktivizm “gelip geçici” bir etkiye sahipken dernekler tarafından yürütülen aktivizm reel dünyada “kalıcı” ve “etkili” değişimler gerçekleştirmektedir.

Dijital Aktivistler de benzer bir şekilde Dijital Aktivizmin yapısı nedeni ile işlevselliğini sorgulamaktadır. Katılımcılar Dijital Aktivizmin işlevselliğini Türkiye’de gerçekleştirilen “başarılı” işlerin az olması “gerçeği” ile sorgulamaktadırlar. Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı bu konu ile ilgili olarak;

“...bizim internette yazdıklarımızı her gün birçok kişi okuyor, görüyor. Ancak biz bunların ne kadarına gerçekten ulaşabiliyoruz ben tabii ki bilemiyorum. İnsanların

okuması ve bir şeyler öğrenmesi önemli bir şey ancak okuyup gidiyorlar mı yoksa okuduklarından gerçekten bir şeyler oluyor mu bunu söylemek zor”

ifadeleri ile açıklamıştır. Benzer Şekilde Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcı da yürütmüş oldukları mücadelenin çoğu zaman “kişisel değişim” yarattığını söyleyerek Dijital Aktivizmin toplumsal bir değişim yaratma potansiyelini sorgulamaktadır.

- İçerik Kaybı ve Hacker Saldırısı

Bu başlık altında toplanan eleştiriler İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının doğası ile ilgilidir. İnternet yapısı gereği tüm içeriklerin (yazı, görüntü, ses vb) sayısal (dijital) olarak kodlanması mantığı ile çalışmaktadır. Veriler bilgisayar veya bilgisayar özellikli mobil cihazların hafızalarında tutulmakta iken İnternet ortamında ise sunucu ismi verilen veri depolama, işleme ve paylaşırma özellikleri olan büyük bilgisayarlarda depolanmaktadır. Ancak bu teknik beraberinde getirdiği bütün olumlu özelliklere rağmen bazı problemleri de barındırmaktadır. Bu sorunlar öncelikle içerik kaybı gibi ilgili teknolojinin kendisinden kaynaklanabilen sorunlar olabilirken Hacker saldırısı gibi dışarıdan kaynaklanan sorunlar da olabilmektedir.

Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcıya göre ilgili hareket tarafından yaratılan bütün içerik, “bir hacker saldırısı veya alan adı ödenmesinin unutulması” nedeni ile kaybolabilir. İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarında bu noktada ilgili hareketin üretmiş olduğu bütün içerikler yok olabilir.

Dernek 1 A olarak kodlanan katılımcı yapılan görüşmede bu durum ile ilgili olarak kendi alanlarında yürüttükleri bir kampanya kapsamında geçmişte bir online sergi açtıklarını ancak alan adının ödenmemesi ve hacker saldırı nedeni ile yıllarca biriktirdikleri bütün içerikleri kaybettiklerini ifade etmiştir.

Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcı İnternet ve bilgisayar bilgisinin “yeterli” olmaması nedeni ile içerik kaybı ve Hacker saldırısı gibi olumsuzlardan kendilerini koruyamadıklarını ifade etmiştir.

Bu noktada İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağları yapıları gereği derneklerin ve Dijital Aktivistlerin yarattığı içeriklerin tüm dünyaya ulaşmasını sağlarken beri yaşanabilecek teknik sorunlar veya hacker saldırıları ile bu içerikler tamamen ortadan kaybolabilirler. Bu da ilgili hareketin de tamamen “yok olmasına” neden olabilir.

- İnternet Eşitsizliği ve Bilgisayar Okur Yazarlığının Düşük Olması

İnternet eşitsizliği daha önce belirtildiği üzere bir uluslararası arenada veya belli bir toplum içerisinde İnternet ve Bilgi İşlem Teknolojilerine ulaşmada yaşanan dağılım eşitsizliğidir (Dijk, 2016, s. 14-16). Çalışmada feminist Dernekler ve Dijital Aktivistler tarafından üzerinde durulan konulardan biri de bilgisayar okur yazarlığının Türkiye’de düşük olması ve İnternet eşitsizliğidir.

Dernekler ve Dijital Aktivistlerin tümü araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde İnternet eşitsizliğinin Dijital Aktivizmin en önemli sorunlarından biri olduğunu vurgulamışlardır. Dijital Aktivistler, kendi faaliyetlerinin sadece İnternet kullanabilen kişilere ulaştığını belirtmişlerdir. İnternet teknolojilerine ulaşımın her geçen gün artması ile birlikte Feminist Dijital Aktivistlerin seslerini duyurabilecekleri kitlenin her geçen gün büyüdüğünü belirten katılımcılar bu noktada geleceğe yönelik iyimser bir bakış açısına sahiptirler. Feminist Dernekler tarafından da Dijital Aktivizme benzer eleştiriler yöneltilmiştir. Feminist Dernekler bu konuda İnternet Eşitsizliğinin büyük bir sorun olduğunu ve bu noktada “kadınlara ulaşma” konusunda daha başarılı olduklarını ifade etmişlerdir.

Dernek 1 A olarak kodlanan katılımcı sadece “zengin” kadınların bilgisayar ve İnternet teknolojilerini kullanabildiğini belirtmiş bu noktada derneklerin büyük bir avantajı olduğunu vurgulamıştır.

Sonuç olarak gerçekleştirilen görüşmelerde Dijital Aktivizmin kadın hareketinin kapsayıcılık ve hedef kitlelere ulaşması konusunda problemleri olduğu görülmektedir. Bu noktada İnternet eşitsizliği, Dijital Aktivistler için büyük bir sorun teşkil etmektedir.

- Sanal Zorbalık

Sanal zorbalık günümüzde Internet ortamında en sık karşılaşılan problemlerden biridir. Görüşme gerçekleştirilen Feminist Dernekler ve Dijital Aktivistler Internet ortamında ve Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinde sanal zorbalık olarak bilinen hakaret hareketlere yoğun bir şekilde maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Buna göre görüşme sağlanan katılımcılardan Dernek 1 A olarak kodlanan katılımcı geçmiş yıllarda toplumsal bir algı ve farkındalık yaratmak amacıyla düzenledikleri bir online kampanyada ürettiklerini tüm içeriğin bir hacker saldırısı sonrası yitirdiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcı daha önce bahsedilmiş olan Hacker saldırısını bu bağlamda sanal zorbalık olarak tanımlamıştır.

Görüşme sağlanan Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı ise kadınların Internet ortamında hali hazırda sanal zorbalığa maruz kaldıklarını ancak Feminist Dijital Aktivistlerin ise daha yoğun bir şekilde bu sanal şiddet türüne maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Dijital Aktivist 3 olarak kodlanan HIV Pozitif katılımcı ise kimliklerini anonim tutmak zorunlu olan Feminist Dijital Aktivistlerin sanal zorbalık yüzünden büyük sorunlar yaşadıklarını ifade etmiştir. Özellikle sanal zorbalık saldırısını gerçekleştiren kişilerin de kimlik bilgilerinin anonim olmasından dolayı bu saldırıları çok rahat bir şekilde gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir.

Sonuç olarak Dijital Aktivizm Internet ve toplumsal Paylaşım Ağları üzerinden kitlelere hak savunuculuğu gibi birçok alanda çeşitli imkanlar yaratırken Aktivistlerin çeşitli şekillerde saldırılara maruz kalmasına da olanak sağlamaktadır.

- Ani Tepki Verme Zorunluluğu

Dijital Aktivizm ile ilgili olarak gerçekleştirilen çalışma neticesinde elde edilen bir başka olumsuzluk türü ise ani tepki verme zorunluluğudur. Ani tepki

verme zorunluluğu sürekli olarak değişen gündem karşısında Dijital Aktivistlerin tepki vermesi zorunluluğu olarak tanımlanabilir.

Kendisi ile görüşme gerçekleştirilen Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı, Dijital Aktivizmin “7 gün 24 saat uyanık kalmayı” gerektirdiğini ifade etmiştir. Buna göre Dijital Aktivizm alanında derneklerden farklı olarak gündemin anlık bir şekilde takip edilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Bu zorunluluk neticesinde gündeme gelen olaylar ve konular ile ilgili olarak Feminist Dijital Aktivistler anlık olarak tepki vermek durumundadırlar. Gündemdeki olaylar ile ilgili olarak bir tepki verilmediği zaman eleştiri aldıklarını ifade eden Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı aşağıda yer alan ifadeleri ile bu durumu dile getirmiştir:

“Bizim sürekli olarak gündemi takip edecek bu kadar çok zamanımız yok. Üstelik gazeteci de değiliz. Ancak bir olay olduğunda hemen bir tepki vermezsek bizi takip edenler hemen bize tepki vermeye başlıyor. Hatta diğer Aktivist arkadaşlar bile hemen bize tepki vermeye başlıyor. Ancak biz haber ajansı değiliz”.

Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcı ise Toplumsal Paylaşım Ağlarının takipçileri ile anlık bir iletişim imkanı sunduğunu belirtmektedir. Ancak kategorize edilen bu olumsuz duruma farklı bir açıdan yaklaşmaktadır. Katılımcı şu ifadeleri kullanmıştır:

“HIV tanısı almış kadınlara Internet üzerinden destek ve danışmanlık veriyorum. Ancak vaktim ve Internet bağlantım olmadığında bana ulaşan kadınların zor durumda kalması durumu söz konusu. Bu yüzden hep Internette olmalıyım”.

Tüm bunlardan ortaya çıkan tabloda, Dijital Aktivizmin sürekli olarak sürdürülmesi gereken bir eylem olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Feminist Dijital Aktivistlerin yürüttükleri çalışmalarda sürekli olarak online olmaları, olaylara ve kendilerine ulaşmaya çalışan kişilere anlık olarak cevap vermeleri gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların bu noktada Dijital Aktivistler açısından böyle bir zamanın ve imkanın her zaman olmadığını vurgulamışlardır. Özet olarak Dijital Aktivizmin sürekli olarak hareket halinde olan bir yapısı olduğu ve dijital Aktivistlerin de bu alanda olaylara verdikleri tepkiler ile var olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

6.3.1. TPA'ların geleceği

Çalışmanın bu kısmında Dijital Aktivizmin sürdürülebilirliği ve geleceği analiz edilmiştir. Bu noktada Dijital Aktivizmin işlevselliği de sorgulanmış olup geleceğe yönelik analizler yapılmıştır.

Toplumsal Paylaşım Ağlarının geleceği kitle iletişimindeki konumu ve Dijital Aktivizm konusunda ortaya ana sonuç Feminist Dijital Aktivistler ve Feminist Derneklerin bu konuda yaptıkları tüm eleştirilere ve çekincelerine rağmen olumlu bir görüşe sahip olmalarıdır. Dijital Aktivizm bu noktada her iki grup için de yeni bir alan olmasına rağmen sağladığı avantajlar ve her geçen gün artan İnternet kullanımı ile geleceğe ilişkin büyük değişimler yaratabilme potansiyeline sahiptir.

Feminist Dernekler için Toplumsal Paylaşım Ağlarının her geçen gün daha fazla sayıda kişi tarafından kullanılıyor olması belirtildiği üzere büyük bir avantajdır. Konu ile ilgili olarak görüşme sağlanan Dernek 2 A olarak kodlanan katılımcı Toplumsal Paylaşım Ağlarını “kadın mücadelesinin anahtarı” olarak tanımlamıştır. Bu konu ile ilgili olarak ilgili katılımcı

“...geleceğin artık İnternet üzerinde olduğunu biliyoruz. Artık bizimde işlerimiz yavaş yavaş buraya kayıyor. Biz de dernek olarak yavaş yavaş bu duruma alışmaya çalışıyoruz. Biz de İnterneti artık eskisinden daha çok kullanır olduk çünkü hemen herkes burada”.

ifadelerini kullanmıştır. Benzer bir durum Feminist Dijital Aktivistler için de geçerlidir. Görüşme sağlanan katılımcıların Toplumsal Paylaşım Ağlarının kullanıcı sayısının artmasını büyük bir avantaj olarak görmektedir. Bu duruma göre İnternet kullanımındaki artış Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler için bu alanı önemli kılmaktadır. Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı bu noktada geçmişte İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarında “fotoğraf ve metin yayınlamaktan” öteye gidemediklerini ancak bu teknolojilerin her geçen daha fazla olanak sunmasının Dijital Aktivizmin etkisini artıracığı görüşündedir. Buna göre Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistlere göre İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının kullanıcılara gelecekte daha fazla imkanlar sunabilecek olmadı Dijital Aktivizmi önemli ve etkili bir hale getirecektir.

Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistlerin Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının geleceği ile ilgili olarak olumlu olarak tanımladıkları bir başka konu ise Dijital alanın sunduğu özgürlüklerdir. Her iki grubunda bu noktada üzerinde durdukları husus Internetin yapısı gereği “özgürlükçü” olduğu ve bu özelliği ile gelecekte kadınların hak mücadelesinde anahtar bir rol oynayacağıdır. Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcı

“Bugün dünyada ne olursa hemen Internete düşüyor. İnsanlar Internette rahatça konuşuyor. Bazen dışarıda konuşamadıklarını bile burada konuşabiliyor insanlar. Eskiden böyle bir şey yoktu. Ancak şimdi var.”

ifadeleri ile bu durumu dile getirmiştir. Sonuç olarak Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistler Internetin özgürlükçü bir yapısının olduğunu, bunun da gelecek için önem arz ettiğini savunmaktadır.

Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistlerin Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının geleceği ile ilgili olarak olumlu olarak tanımladıkları bir başka konu ise her geçen gün artan Internet kullanımınıdır. Buna göre yakın bir gelecekte Internete ulaşma ve kullanma anlamında olumlu gelişmeler yaşanacaktır. Bu gelişmeler neticesinde Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının önemi ve etkisi artacaktır. Feminist Dijital Aktivistler bu konu ile ilgili olarak bugün bile Internet kullanımının “geçmişte tahmin edilmesi imkansız” bir seviyeye çıktığını bunun da bir fırsat olduğunu savunmaktadır.

Çalışma kapsamında ele alınan Feminist Dijital Aktivistler ve Feminist Derneklere göre günümüzde Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının kullanımı gelişen akıllı telefon teknolojisi ile artmış ve kolaylaşmıştır. Her iki grupta Mobil Internet Teknolojilerinin Internet kullanımını artırdığını, bu sayede Dijital Aktivizmin etkisinin de arttığını belirtmişlerdir. Bu konu ile ilgili olarak katılımcıların üzerinde durdukları bir başka husus ise kullanımı artan akıllı telefonların Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının kullanımını “daha kolay” bir hale getirdiğidir. Bu sayede her yaşta ve her eğitim seviyesinden kadınlar artık kolay bir şekilde Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının kullanmakta, bu da Toplumsal Paylaşım Ağları ve Dijital Aktivizmin geleceğini olumlu yönde etkilemektedir.

Derneklerin ve Feminist Dijital Aktivistlerin Toplumsal Paylaşım Ağları ve İnternet kullanımındaki eksiklikleri, bu çalışma kapsamında ortaya çıkan sonuçlardan bir diğeridir. Görüşme sağlanan Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistlerin tümü, kadın mücadelesinin geleceğini İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarında görürken, bu konudaki yapmış oldukları çalışmaları “yetersiz”, “eksik”, “az” gibi sıfatlar ile tanımlamışlardır. Katılımcıların hepsi bu duruma neden olarak İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağları konusunda “gerekli bilgileri” olmadığını ifade etmişlerdir. Görüşme sağlanan Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı, İnternet yayıncılığı konusunda kendilerini “oldukça iyi ve yeterli” olarak tanımlayarak, yarattıkları içeriklerin “edebi anlamda değeri olan” ve “kadın mücadelesi için geniş bakış açısı getiren ve çözümleri sunan” olarak görmekte ve tanımlamaktadır. Ancak Dijital Aktivizm konusunda gerçekleştirdikleri faaliyetleri “Facebook üzerinde bir şeyler paylaşmaktan öteye gidemeyen” olarak görmektedir. Katılımcı bu konunun nedenini “yetersiz bilgisayar eğitimi” olarak görmektedir. Konunun Dijital Aktivist olarak sadece kendileri için bir problem teşkil etmediğini aynı zamanda kendilerini takip eden ve ulaşmaya çalıştıkları hedef kitle için de problem teşkil ettiğini belirtmiştir.

Tüm bu noktalardan hareketle Feminist Dernekler ve Feminist Dijital Aktivistlerin İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının geleceğine karşı olumlu bir algılarının olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu olumlu özellikler ilgili teknolojinin artan imkanları, özgürlükçü yapısı ve yaygınlığı ile alakalıdır. Buna göre Toplumsal Paylaşım Ağları hali hazırda kullanıcılara birçok imkan sunmuştur. Feminist Dijital Aktivistler ve Feminist Dernekler bu imkanların gelecekte daha da artacağını öngörmekte ve bu sayede İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının öneminin de artacağını varsaymaktadırlar.

Çalışmada Feminist Dijital Aktivistler ve Feminist Derneklerin gelecekteki yapılanmalarına ilişkin düşünceleri incelenmiştir. Feminist Dijital Aktivistlere gelecekte dernekleşmek gibi bir oluşuma/yapılanmaya gidip gitmeyecekleri sorulmuştur. Aynı şekilde derneklere de gelecekte Dijital Aktivizm alanına yönelip yönelmeyecekleri sorulmuştur.

Dijital Aktivistler ile yapılan görüşmelerde, katılımcıların hiçbirisi kendi hareketlerini ne günümüzde ne ileride hiçbir şekilde dernek gibi bir yapıya taşımayacakları sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıda yer alan noktaların Dijital Aktivistlerin bu tutumunun nedenleri olduğu söylenebilir;

Temel bir çerçeve içerisinde değerlendirildiğinde Dijital Aktivistler dernek yapısını “eski moda” olarak tanımlamaktadır. Derneklerin yapılanma, söylem üretme, kadın sorununa ilişkin olarak ortaya koyduğu eylemler artık günümüz dünyasında karşılık bulmamaktadır. Özellikle genç kesim dernek gibi yapıların uzağında kalmaktadır. Tüm bu bahsi geçen noktalar derneklerin kadın sorunu ile ilgili olarak değişim yaratma ve çözüm üretme mekanizmalarını etkisiz hale getirmektedir.

Feminist Dijital Aktivistlerin dernekleşme konusunda ortaya koydukları bir başka eleştiri de derneklerin “etkileri kısıtlı” olması durumu ile alakalıdır. Buna göre Dernek hareketi kadın sorunun çözümü için ortaya koyduğu politikalar ve eylemler ile artık güçlü ve dinamik bir yaklaşım sergileyememektedir. Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı bu konu ile ilgili olarak kendisinin yıllar boyunca faaliyetler gösterdiklerini ancak derneklerin kadın sorunun çözümü konusunda “büyük bir değişim” gerçekleştiremediklerini ifade etmiştir.

Feminist Dijital Aktivistlerin dernekleşme konusu ile ilgili olarak bir diğer çekinceleri de derneklerin idari yapılanması ile ilgilidir. Buna göre dernekler idari yapılanma ve çalışma mekanizmaları nedeni ile günümüz dünyasında çözüm üretmekten uzaktadırlar. Dijital Aktivist 2 olarak kodlanan katılımcı derneklerin hiyerarşik bir yapıları olduğu ve kanunlar çerçevesinde hareket etmek durumunda olduğunu, bu yüzden kadın sorununa ilişkin çözümlerinin kısıtlı olduğunu vurgulamıştır. Aynı katılımcıya göre dernekler idari yapılanmaları nedeni ile hızlı hareket kabiliyetinden uzaktır.

Günümüz dünyasında derneklerin her yerde bulunması maddi ve fiziksel olanaksızlıklardan ötürü mümkün değildir. Bu gerçek feminist Dijital Aktivistlerin derneklere ve dernekleşmeye karşı getirdikleri bir başka eleştiridir. Buna göre kadın hareketi her yerde, bütün kadınları kapsayan ve yaygın bir şekilde varlığını sürdürmelidir. Ancak derneklerin böyle bir yapılanma durumundan çok uzakta

olmaları ve hatta sadece bazı Feminist Derneklerin Türkiye'nin sadece bazı büyük şehirlerinde faaliyet gösteriyor olması gerçeği Feminist Dijital Aktivistlerin dernekleşme yapısından uzak durma nedenlerinden bir diğeridir.

Derneklerin siyasi mekanizmalar ve siyasi partiler ile olan veya olası ilişkileri Feminist Dijital Aktivistleri dernekleşme yapısından uzakta tutan bir diğer nedendir. Buna göre derneklerin her zaman siyasi yapılar ve siyasi partiler ile ilişkilerde bulabilme olasılığı kadın hareketine zarar verebilmektedir. Kadın hareketi için siyasetin önemi büyük olsa da Feminist Dijital Aktivistlere göre hareketin bir siyasi yapı ve/veya partiye eklemlenmesi tehlikelidir. Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı bu konuda derneklerin her zaman siyasi partiler için "oy deposu" olma ihtimali olduğunu belirtmiştir.

Tüm bu noktalardan hareketle Feminist Dijital Aktivistler için dernekler sabit ve kadın sorununa ilişkin kısıtlı çözüm sunan yapılardır. Bu yapılar günümüzde fiziksel olarak her kadına ulaşabilecek bir kapasiteye sahip değildir. Ayrıca dernekler kadın sorununun çözümü için söylem ve politika üretmek gibi önemli hususlarda artık önemli adımlar atamamaktadır. Dernekleri ülkedeki siyasi mekanizmalar ile olan ilişkileri de bir başka sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bahsi geçen sorunlardan ötürü Feminist dijital Aktivistler dernekleşme gibi bir yapılanmadan uzak durmaktadırlar.

Dernekler ile yapılan görüşmelerde ise katılımcıların hiçbirisi kendi hareketlerini ne günümüzde ne gelecekte Dijital Aktivizm alanında taşımayacakları sonucuna ulaşmıştır. Bu noktada Feminist Dernekler için Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarını kullanıyor olmak ile içlerinde buldukları hareketi sadece Dijital Aktivizm alanına taşımak farklı şeylerdir. Feminist Derneklerin bu noktada Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarını günümüzde ve gelecekte iletişim amacıyla kullandıkları ve kullanacakları ancak hareketlerini sadece bu alanda icra etmeyecekleri sonucuna ulaşmıştır.

Aşağıda yer alan noktaların Derneklerin bu tutumuna nedenleri olduğu söylenebilir;

Lobicilik: Bilindiği üzere lobicilik çeşitli değişimler yaratma amacıyla kanun yapıcılar gibi birebir iletişim kurma ve tutum değişikliği yaratma faaliyetleridir.

Dernek 2'nin katılımcıları yapı olarak lobicilik konusunda etkili olduklarını vurgulamıştır. Katılımcılar kadın sorunu ile ilgili çözümlerin ancak kanunlar ile sağlanabileceğini ifade etmiş olup, bu noktada kanun yapıcılar ile sık sık görüşüklerini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda dernekler, uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından muhatap alınmaktadırlar. İlgili dernek kanun yapıcılar ile görüşüp kendilerine kadın sorunu ile ilgili raporlar sunduklarını, aynı zamanda medyayı da konu ile ilgili olarak bilgilendirerek, kadın sorununun gündemde kalmasını sağladığını belirtmiştir. Buna göre derneklerin kanun yapıcılar ile direkt olarak kurdukları iletişim kadın sorunun çözümünde anahtar rol oynamaktadır. Görüşme sağlanan diğer Feminist Derneklerin de lobicilik konusunda benzer bir tutumu vardır. Feminist Derneklere göre Dijital Aktivizm lobicilik gibi kadın sorunun çözümünde önemli bir rol oynayabilecek bir eylemi direkt veya dolaylı olarak gerçekleştirmekten çok uzaktadır.

Kampanya düzenlemek: Derneklerin ifade etmiş olduğu bir başka husus ise kadın sorununu gündemde tutmak ve sorunun çözümü için gerekli yaptırımların oluşması için çeşitli kampanyalar düzenlenmelidir. Feminist Derneklere göre bu kampanyalar sokağa dökülmeli ve klasik kamusal alanda görünür olmalıdır. Bu kampanyalar ayrıca televizyon ve gazete reklamları ile "desteklenmelidir". Dernekler bu konuda Dijital Aktivizmi sokağa dökülebilen kampanyalar düzenlemek noktasında yeterli görmemektedir. Feminist Dernekler, Feminist Dijital Aktivistlerin düzenlediği kampanyaların sadece Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinde var olmasının bütün kadınlara ulaşma konusunda büyük bir sorun teşkil ettiğini belirtmektedirler. Dernek 2 A olarak kodlanan katılımcı, kadınlar siyasi arenada temsili konusunda geçmiş yıllarda bir reklam kampanyası başlattıklarını, bu reklam kampanyası ile hedefledikleri amaçta büyük bir ilerleme kaydettiklerini ifade etmiştir. Derneklerin kampanya düzenleme fonksiyonunun Dijital Aktivistler tarafından etkili bir biçimde kullanılamaması, derneklerin dijital Aktivizm alanına yönelmesi konusunda bir engel teşkil etmektedir.

Maddi Olanaklar: Feminist Derneklere göre dernekler yapıları itibari ile gelirleri olan bir yapıları vardır. Günümüz koşullarında kadın sorununda bir değişim yaratmak için maddi olanaklar anahtar bir rol oynamaktadır. Dijital Aktivizmin yapısı gereği sadece Internet ortamında var olması ilgili yapının maddi olanaklar elde etmesini günümüz koşullarında imkansız kılmaktadır. Çünkü Dijital Aktivist hareketlerin kurumsal bir kimliği, idari bir yapılanması ve iktidar tarafından tanınmış bir varlığı bulunmamaktadır. Ancak Feminist Derneklere göre maddi olanaklar kadın sorununun çözümü için önemlidir.

Dernek 4 olarak kodlanan katılımcı şiddet görmüş kadınların “anlık” yardıma ihtiyacı olabileceğini belirtmiştir. Türkiye’de sığınma evlerinin önemli bir rol oynadığını ifade eden katılımcı, tüm bu aktivitelerin para ile gerçekleştiğini ifade etmiştir. Katılımcı bu bağlamda Dijital Aktivizmin etkilerinin kısıtlı olduğunu altını çizmiştir. Aynı katılımcı yukarıda belirtilen lobicilik faaliyetleri ile Avrupa Birliği gibi kurumlardan maddi destekler aldıklarını bunu Dijital Aktivizm ile sağlamayacaklarını ifade etmiştir. Dijital Aktivizmin yapısı gereği maddi olanaklar elde edememesi gerçeği Feminist Derneklerin içinde buldukları hareketi Dijital Aktivizm alanına taşımalarını engellemektedir.

Dijital Aktivizmin Yapısı ve Etkisi: Derneklere göre Dijital Aktivizmin geleceği ve etkileri hala belirsizdir. Internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının hala çok yeni bir teknoloji olduğunu savunan Feminist Derneklere göre bütün olumlu yönlerine rağmen Dijital Aktivizmin yapısı hala tartışmalıdır. Bu konu ile ilgili olarak Dernek 1 A ve Dernek 2 A olarak kodlanmış katılımcılar Dijital Aktivizmin etkilerini yapısı itibari ile kısıtlı olarak görmektedirler. Dernek 2 A olarak kodlanmış katılımcı, Dijital Aktivizmi “sabun köpüğü” olarak tanımlamıştır. Dernek 1 A olarak kodlanan katılımcı ise Dijital Aktivizmin “sanal ilişkiler” ile belirsiz bir yapıda olduğunu ifade etmiştir. Her iki derneğe göre Derneklerin kendi hareketlerini sadece Dijital Aktivizm alanına taşımaları “belirsiz” bir duruma sebep olacaktır. Üyeler ve destekçiler ile olan ilişkileri olumsuz etkileyecektir. Özetle Feminist Dernekler için Dijital Aktivizmin geleceği ve etkileri hala belirsizdir. Bu noktada ortaya koyduğu

etkiler ise hala kısıtlıdır. Feminist Dernekler bu nedenler ile İçinde buldukları hareketi Dijital Aktivizm alanına taşımak istememektedirler.

Örneklem kapsamında yer alan derneklerin faaliyet alanlarını dijital alana kaydırmayı düşünmediği ve Dijital Aktivizme yönelik değişimlere mesafeli kaldıkları görülmüştür. Dernekler için lobicilik, kampanya düzenlemek gibi fonksiyonlar önem arz etmektedir. Zira bu fonksiyonlar kadın sorununun çözümü için anahtar bir rol oynamaktadır. Ancak bu fonksiyonları icra edebilmek için günümüz koşullarında Feminist Dernekler paraya ihtiyaç duymaktadır. Ancak Dijital Aktivizmin yapısı gereği klasik kamusal alanda bir muhatabının ve iktidar tarafından tanınmış bir kimliğinin olmaması bu fonksiyonları gerçekleştirmek için para bulmasını imkansız kılmaktadır. Dijital Aktivizmin kadın sorununun çözümü için etkileri kısıtlıdır ve Dijital Aktivizm bu bağlamda henüz geleceği belirsiz bir alandır. Ayrıca dernekler, Dijital Aktivizmi, üyeler ve destekçiler ile olan ilişkilerde de yetersiz bulmaktadır ve Türkiye’de kanun ve algı değişimi yaratmak konusunda sınırlı olduğunu düşünmektedirler.

Buna karşın Dijital Aktivistler dernekleri “eski moda”, “yavaş hareket eden”, “hiyerarşik”, siyasi süreçlere kolay angaje olmaya meyilli olarak görmektedirler. Bu sebeple, dernekleşme veya herhangi bir derneğe eklemlenme konusunda isteksizdirler.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan bu çalışma temel olarak Yeni Toplumsal Hareketlerin bir türü olan feminizmin Dijital Aktivizm alanında çeşitli parametreler içerisinde incelenmesini sağlamıştır. Dijital Aktivistler ile kıyaslandığında göreceli olarak eski kalan dernek hareketi ile Yeni Toplumsal Hareketlerin dijital alanda icrasını ile oluşan Feminist Dijital Aktivizm bu çalışma kapsamında incelenmiştir.

Çalışmada elde edilen bulgular sadece Yeni Toplumsal Hareketlerden birisi olan feminizm için geçerli olup, Türkiye’de bulunan Türkçe konuşan Feminist Dernekleri ve Türkçe konuşan Feminist Dijital Aktivistleri kapsamıştır. Çalışmada incelemeye tabi tutulmuş olan parametrelerin değerlendirilmesi sonucunda aşağıda yer aşan tabloya ulaşılmıştır.

Tablo 7.1. Temalara Göre Bulgular

Karşılaştırma	Feminist Dijital Aktivistler	Dernekler
Hareketin kendini tanımlaması	Feminizmin yanında bireysel kimlikler de eklenmektedir (Müslüman, HIV Pozitif, Üniversite Öğrencisi).	Genelde feminizmin sınırları içinde kalarak kolektif aidiyet etrafında toplanmaktadır.
Hareketin Başlangıcı ve Vizyonu	Hareketin Başlangıcı: Hareketin başlatıcı aktörleri İnternet ortamında bir araya gelerek örgütlenmişlerdir. Hareketin Vizyonu: Toplumun daha küçük ve spesifik grupları üzerinde etkin olarak sorunları vizyonu içerisinde.	Hareketin Başlangıcı: Hareketin başlatıcı aktörleri iş yeri ve üniversite gibi klasik kamusal alanlarda bir araya gelerek örgütlenmişlerdir. Hareketin Vizyonu: Birinci dalga feminizmin ele aldığı sorunlar kapsamında toplumun genelinde farkındalık yaratarak ve siyasi mekanizmalara eklenerek sorunları çözüme vizyonu içerisinde.
Hareketin amaçları	Amaçlar konusunda belirgin farklılıklar bulunmamaktadır.	Amaçlar konusunda belirgin farklılıklar bulunmamaktadır.
Hareketin Faaliyetleri	İnternet ortamında algı ve farkındalık yaratmaya yönelik dijital yayıncılık ile sınırlıdır.	Lobicik, eğitim verme, raporlama, çalıştay düzenleme, kitap ve broşür yayıncılığı gibi birinci dalga feminizmin faaliyet türleri ile uyumludur.
Hareketin üye ve destekçileri	Hareketin üye ve destekçileri konusunda belirgin farklılıklar bulunmamaktadır.	Hareketin üye ve destekçileri konusunda belirgin farklılıklar bulunmamaktadır.

Tablo 7.1. (Devam) Temalara Göre Bulgular

Karşılaştırma	Feminist Dijital Aktivistler	Dernekler
Hareketin hedef kitlesi	Hareketin hedef kitlesi konusunda belirgin farklılar bulunmamaktadır.	Hareketin hedef kitlesi konusunda belirgin farklılar bulunmamaktadır.
Hareketin İdari Yapılanması	Yatay yapılanma.	Dikey yapılanma.
Hareketin diğer Hareketlerle ilişkileri	Feminist Dijital Aktivistler diğer Feminist Dijital Aktivistler ile ilişki içerisindedir. Dernekler ile belirgin bir ilişki ve iletişim içerisinde değildir.	Dernekler diğer dernekler ile ilişki içerisindedir. Feminist Dijital Aktivistler ile belirgin bir ilişki ve iletişim içerisinde değildir.
TPA Kullanımı	Facebook ve harekete ait Web siteleri kullanımında yoğunlaşmışlardır.	Facebook ve harekete ait Web siteleri kullanımında yoğunlaşmışlardır.
TPA kullanma nedenleri	İktidar denetiminden uzak, ekonomik ve özgürlükçü oluşu.	Kolay kullanım olanakları ve hızlı oluşu.
TPA kullanma amaçları	Daha çok kişiye ulaşmak	Daha çok kişiye ulaşmak
TPA kullanımının olumlu yönleri	<ul style="list-style-type: none">• Maddi Olanaklar• Zaman ve Mekan özgürlüğü• Ulaşılabilirlik• Eylemlerin yayılması ve entegrasyonu• Ortak Üretim ve Yönetim• Interaktivite• Dil, söylem, strateji ve alan oluşturmak• Hiyerarşiyi kırma• Uzmanlaşmak	<ul style="list-style-type: none">• Maddi Olanaklar• Zaman ve Mekan özgürlüğü• Ulaşılabilirlik• Eylemlerin yayılması ve entegrasyonu
TPA kullanımının olumsuz yönleri	<ul style="list-style-type: none">• İçerik Kaybı/Hacker Saldırısı• İnternet Eşitsizliği ve Bilgisayar okuryazarlığının düşük olması• Sanal Zorbalık• Ani tepki verme zorunluluğu	<ul style="list-style-type: none">• Gevşek ilişkiler• Dijital Aktivizmin işlevselliği ile ilgili soru/sorunlar• İçerik Kaybı/Hacker Saldırısı• İnternet Eşitsizliği ve Bilgisayar okuryazarlığının düşük olması
TPA'ların geleceğine bakış	Olumludur.	Olumludur.
Hareketin geleceği	Dernekleşme yapısına taşımayı planlamamaktadır.	Dijital Aktivizm alanına taşımayı planlamamaktadır.

Çalışmanın ilk bulgusu feminizmin günümüzde parçalanmış bir yapıya sahip olduğu olgusudur. Bu duruma artık günümüzde tek bir Feminizmden bahsetmek imkânsız hale gelmiştir. Feminizm bir hareket olarak altında birçok başka hareketi de barındıran bir yapıya sahiptir. Bir üst çatı olarak adlandırılabilen olan bu yapı altında birçok farklı bakış açısına sahip “yeni feminizmler” barındırmaktadır. Bu yeni feminizmler motivasyonlarını bir olaydan ve/veya gündemden almaktadırlar. Toplumsal Paylaşım Ağları Feminist Dijital Aktivistler için anlık, olaya ve olguya göre şekil alabilen, söylem ve ideoloji üretebilen bir ortam sağlamıştır. Bu noktada Feminist Dijital Aktivistler için kadınların sahip olduğu ikinci kimliğin gücünün büyük olduğu söylenebilir. Feminizm içerisindeki kimlik mücadelesinin tüm bunlardan hareketle artık Dijital Aktivizm alanı içerisinde icra edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Çalışmadan ortaya çıkan bir diğer sonuç ise Feminist Dijital Aktivistlerin İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağları üzerinden bir araya gelerek içinde bulunduğu hareketi yarattıklarıdır. Bu duruma zıt bir şekilde Feminist Dernekler ise bu noktada iş yeri gibi klasik kamusal alanda bir araya gelerek içlerinde buldukları hareketi yaratmışlardır. Bu noktada İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının Feminist Dijital Aktivistler için alternatif bir kamusal alan yarattığı söylenebilir. Bu kamusal alan derneklerden farklı olarak Dijital Aktivist hareketlerin başlaması ve var olmasını sağlamaktadır.

Hareketlerin vizyonları karşılaştırıldığında ise Feminist Dijital Aktivistlerin toplumun daha küçük ve spesifik grupları üzerinde etkin olan sorunların çözümlerini ele aldığı görülürken Feminist Dernekler bu durumdan farklı olarak Birinci Dalga Feminizmin konularının çözümü üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür.

Çalışmada Feminist Dijital Aktivistler ve Feminist Derneklerin amaçları arasında küçük farklılıklar olsa da konuya ilişkin olarak genel bir çerçevede içerisinde değerlendirildiğinde her iki grubun da en büyük amacının kadın sorununu köklü bir şekilde çözmek olduğu söylenebilir. Bunu gerçekleştirirken ise her iki grubun da ulaşmak istediği spesifik hedef kitle bulunmamaktadır. Aynı

zamanda her iki grupta hareket olarak “tüm kadınlardan oluşan bir yapı içerisinde” olduklarını ifade etmişlerdir.

İki grubun yukarıda belirtilen vizyon ve amaçları ile doğrultulu olarak gerçekleştirdikleri faaliyetlere bakıldığında Feminist Dijital Aktivistlerin İnternet ortamında algı ve farkındalık yaratmaya yönelik dijital yayıncılık yaptıkları Feminist Derneklerin ise lobicik, eğitim verme, raporlama, çalıştay/konferans düzenleme, kitap ve broşür yayıncılığı gibi daha ölçülebilir faaliyetler gerçekleştirdiği gözlemlenmiştir. Feminist Derneklerin faaliyetleri Feminist Dijital Aktivistlerden farklı olarak Birinci Dalga Feminizmin faaliyet türleri ile uyumludur.

Çalışmada karşılaştırması gerçekleştirilmiş olan iki grubun idari olarak birbirinden farklı yapılanmalar içerisinde bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu noktada Feminist Dijital Aktivistler “yatay” bir yapılanma pratiği içerisinde bulunurken, Feminist Derneklerin “dikey” bir yapılanma pratiği içerisinde olduğu gözlemlenmiştir.

Çalışmada her iki grubun birbirleri ile olan ilişkileri analiz edilmiştir. Bu noktada Feminist Dijital Aktivistler ile Feminist Derneklerin birbirleri ile bir araya gelme ve birbirlerini destekleme noktasında bir kopukluk içerisinde olduğu gözlemlenmiştir. Buna zıt bir şekilde her grubun ise kendi içerisinde birbirini desteklediği gözlemlenmiştir.

Çalışmada Feminist Dijital Aktivistler ile Feminist Derneklerin Toplumsal Paylaşım Ağları kullanımını analiz edilmiştir. Bu noktada ortaya çıkan sonuç her iki grubun özellikle Facebook üzerinden faaliyetlerine devam ettiği, ikincil olarak ise kendi hareketlerine ait bir Web sitesini de kullandıklarıdır. Bu noktada Facebook’un “üye sayısı en fazla” Toplumsal Paylaşım Ağı olması büyük bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu başlık ile bağlantılı olarak her iki grubun Toplumsal Paylaşım Ağlarını neden kullandıkları da analiz edilmiştir. Feminist Dijital Aktivistler Toplumsal Paylaşım Ağlarını “iktidar denetiminden uzak, ekonomik ve özgürlükçü” olduğu için kullanırken Feminist Dernekler ise Toplumsal Paylaşım Ağlarını “kolay kullanım olanakları sunduğu ve hızlı iletişim sağladığı” için kullanmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her iki grubun da benzer

şekilde Toplumsal Paylaşım Ağlarını “daha fazla kişiye ulaşmak” için kullandıkları da bu araştırmada elde edilen bir başka bulgudur.

Çalışmada Toplumsal Paylaşım Ağlarının her iki grup için olumlu olarak görülen özellikleri analiz edilmiştir. Yapılan analiz çerçevesinde Toplumsal Paylaşım Ağlarının ve dolayısı ile Dijital Aktivizmin her iki grup için ortak olarak tespit edilen olumlu yanları vardır. Bu olumlu yanlar İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının doğası ile ilgili olan maddi olanaklar, zaman ve mekan özgürlüğü gibi fiziksel özelliklerdir. Feminist Dijital Aktivistler için ise ortak üretim yapma ve belli konularda uzmanlaşmak Toplumsal Paylaşım Ağlarının diğer olumlu özellikleridir.

Çalışmada Toplumsal Paylaşım Ağlarının her iki grup için olumsuz olarak görülen özellikleri analiz edilmiştir. Yapılan analiz çerçevesinde Toplumsal Paylaşım Ağlarının ve dolayısı ile Dijital Aktivizmin her iki grup için ortak olarak tespit edilen olumsuz yanları vardır. Bu olumsuz yanlar İnternet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının teknik özellikleri, yaygınlığı, ulaşılabilirliği ve etkisi gibi konulardan oluşmaktadır.

Her iki grup Toplumsal Paylaşım Ağlarının kullanımı ve Dijital Aktivizmin geleceğine “olumlu” bir şekilde yaklaşmakta iken, her iki grup kendi hareketini diğer hareketin alanına taşımak istememektedir.

Sonuç olarak, tarihte kadının hareketi için edebiyatın önemli bir alan olduğu bilinmektedir. Virginia Woolf “Kendine Ait Bir Oda” eserinde yazının kadınlar için çok önemli olduğunu, sözcüklerin bu anlamda kadınlar için büyük bir güç oluşturduğunu ifade ederek kadınlara yazmalarını ve dolayısı ile iletişim kurmalarını öğütlemiştir. Dijital Aktivizm bu noktada kadınlara bireysel olarak bir şeyler üretme ve seslerini zaman ve mekan kısıtlamasından azade olarak duyurma imkânı sağlamıştır.

Bu sayede Dijital Aktivizmin kadın sorununa ilişkin Türkiye’de algı ve farkındalık yaratmak, ana akım medyada gündem belirlemek, kadınlar için söylem üretmek, kadın sorunlarının tartışılması gibi konularda büyük etkisi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Tüm bu negatif ve pozitif yanlarına rağmen Dijital Aktivizm kadın hareketine sokağa dökülerek hak talep etme ve hak savunuculuğu

geliştirme konularında günümüzde ivme kazandırdığını söylenebilir. Dijital Aktivizmin Kadın Hareketine sağlamış olduğu günümüz koşulları içerisindeki sınırlı alanın kadın hareketinin eski mücadele ve hak savunuculuğu alanı olan derneklerden daha kapsayıcı olduğu bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Dijital Aktivizmin Türkiye'deki kadın hareketi için etki ve kapsayıcılık bakımından İnternet eşitsizliği gibi sorunlar nedeni ile hala sınırlı ve tartışmalı bir yapısı olduğu gözlemlenmiştir. Dijital Aktivizmin Türkiye'de hala dönüştürücü etkisi sınırlıdır. Türkiye Dijital medya okuryazarlığının oranının düşüklüğü, İnternet teknolojilerine erişimin kısıtlı olması Feminist Dijital Aktivizmin hareket ve etki alanını kısıtlamaktadır. Feminist Dijital Aktivizmin günümüz koşullarında büyük değişimler gerçekleştirebilmesi için sendikalar, dernekler gibi kitlesel örgütlenmelere eklenmediği müddetçe bu kısıtlılığın devam edeceği anlaşılmaktadır.

Türkiye'de Feminist Dijital Aktivizmin gelişmesi ve bu alanın kullanılarak kadınların seslerini duyurabilmesi için şunlar önerilmektedir:

- İnternet ve bilgisayar teknolojileri konusunda toplumun dezavantajlı bireylerine sivil toplum veya Devlet eli ile eğitimler verilmelidir.
- Medya okur yazarlığı konusunda yine aynı şekilde toplumun dezavantajlı bireylerine sivil toplum veya Devlet eli ile eğitimler verilmelidir. Bu eğitim programlarının içerisinde haber yazma, fotoğraf çekme, blog yayıncılığı gibi konular dahil edilmediler.
- Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de İnternet Eşitsizliği kadınlar arasında da yaygındır ve bu noktada büyük bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada Devletin ve sivil toplum örgütlerinin toplumdaki dezavantajlı gruplara ve kadınlara İnternete ve Bilgisayar Teknolojilerine ulaşım konusunda destek olması, bu konuda pozitif ayrımcılık yapması, İnternet ve Bilgisayar Teknolojilerine ulaşımı yaygınlaştırmak için çeşitli projeler geliştirmesi önerilmektedir.

- Dernekler çalışmanın gerçekleştirildiği dönemde hala etki bakımından önem arz eden bir konumda yer almaktadırlar. Derneklerin fon bulma, lobicilik, halkla ilişkiler ve organizasyon gerçekleştirme konusundaki deneyimleri ve bilgileri Feminist Dijital Aktivistlere aktarılmalıdır. Bunu sağlamak amacı ile Feminist Dernekler ile Feminist Dijital Aktivistleri bir araya getirecek platformlar oluşturulmalı, bu platformda gerçekleştirilecek toplantılarda özellikle iletişim alanındaki bilgi ve deneyimin karşılıklı olarak paylaşılması sağlanmalıdır. Bu platformda gerçekleştirilecek olan etkinlikler de Feminist Derneklerin de Dijital Aktivizm konusunda ilerleme sağlayacağı, Toplumsal Paylaşım Ağlarını daha etkin ve yoğun bir biçimde kullanabileceği varsayılmaktadır.
- Feminist Derneklerin uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından muhatap alınarak ve desteklendikleri gözlemlenmiştir. Yukarıda bahsi geçen Feminist Dernekler ile Feminist Dijital Aktivistlerin bir araya getirilmesini sağlayacak ortak platformlar ile Dijital Aktivistlerin de bahsi geçen kurum ve kuruluşlardan destek alabilmesi noktasında yardım sağlanabilir.
- Ana akım medyanın Feminist Dijital Aktivistler ile bir araya gelmesi sağlanmalıdır. Bu sayede gazetecilerin haber yapma pratikleri içerisinde Feminist Dijital Aktivistleri de eklemesinin Kadın Hareketi açısından önem arz edeceği öngörülmektedir.
- Çalışmanın Yeni Toplumsal Hareketlerin diğer öğeleri ile de gerçekleştirilmesi önerilmektedir.
- Yeni Toplumsal Hareketler ile gerçekleştirilecek olan çalışmalarda, iletişim stratejileri, Toplumsal Paylaşım Ağlarının kullanımı, bu kullanımın etkisi ve kapsamı bakımından karşılaştırmalar yapılmalıdır.

- Bu çalışmada ele alınan Türkiye'deki Feminist Dijital Aktivizmin diğer ülkelerde bulunan Feminist Dijital Aktivizm ile karşılaştırması yapılmalıdır. Bu sayede Türkiye'deki Feminist Dijital Aktivistler ile diğer ülkelerdeki Feminist Dijital Aktivistlerin ortak noktaları ve ayrıldıkları yönlerin tespit edilmesi sağlanabilir. Bu sayede Türkiye'deki Feminist Dijital Aktivistler ile dünyanın farklı coğrafyalarında yer alan Feminist Dijital Aktivistlerin bir araya gelmesi, ortak hareket etmesi için gerekli parametreler belirlenebilir. Bu parametreler ileride bu amaç için gerçekleştirilecek projelere ışık tutabilir.

7.1. Alan Değerlendirmesi

Bilimsel bir çalışmanın tam olarak anlaşılabilmesi için araştırmanın hangi zemin üzerinde ve nasıl bir ortamda yapıldığının bilinmesi gerekmektedir. Bu bilgiler ışığında yapılan çalışma sonucunda elde edilen veriler daha iyi bir şekilde yorumlanabilir.

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın kendisine yönelik araştırmacı tarafından yapılan değerlendirmeler ve gözlemler yer alacaktır.

Bu çalışma kendisini Feminist Dijital Aktivist olarak tanımlayan 7 kadın ve 4 Kadın derneğinden kendisini Feminist olarak tanımlayan 6 kadın katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada çalışmacının elde ettiği genel bilgiler şu şekildedir;

- Feminist Dijital Aktivistler çalışmaya katılma konusunda Derneklerden daha isteklidirler.
- Derneklerin Feminizm konusunda akademik çalışmaları ve yayınları takip ettiği gözlemlenmiştir.
- Derneklerin günlük olarak gazeteleri takip ettiği gözlemlenmiştir.

- Derneklerin basın dünyası ile ilişkiler kurdukları ve bu alanda deneyimli oldukları gözlemlenmiştir. Feminist Dijital Aktivistlerin ise bu alanda daha pasif oldukları gözlemlenmiştir.
- Feminist Dijital Aktivistlerin gündemi takip etme konusunda Derneklerden daha duyarlı olduğu gözlemlenmiştir.

Çalışmacının konuya ilişkin olarak katılımcılar ve araştırma ile ilgili olarak deneyimlerini olumlu ve olumsuz olarak da iki başlık altında toplamak mümkün olabilecektir.

Çalışmacının araştırma kapsamında yaşadığı olumlu noktalar şu şekildedir:

- Çalışmalara katılan bütün katılımcılar kendi hareketlerini akademik bir çalışmanın konusu olmasından dolayı “mutluluk duymuştur” ve bundan sonraki çalışmalara da katılmak istediklerini belirtmiştir.
- Çalışmanın yöntem kısmında bahsi geçen referans verme sistemi ile iyi sonuçlar alınmıştır. Katılımcılar çalışmacının tanıdıkları başka hareketler/Aktivistler ile görüşmesi için çaba sarf etmiştir.
- Katılımcıların tümü Türkiye’de kadın sorununun çözümü konusunda iyimserdir.
- Katılımcılar görüşmeler esnasında erkek şiddeti gibi konulardan bahsederken araştırmacıyı kırmamaya çalışmışlardır.

Bunların dışında çalışmacı alanda bazı zorluklar da yaşamıştır. Çalışmacının zorluk çektiği noktalar şu şekildedir:

- Feminist Dijital Aktivistler ve Dernek temsilcilerinin tümünün Internet ve bilgisayar teknolojileri ile ilgili yeterli ve doğru terminolojiye hakim olmadıkları gözlemlenmiştir. Bu yapılan görüşmelerde katılımcıları anlamak noktasında araştırmacı bazen güçlükler yaşamıştır.
- Katılımcıların büyük bir kısmı kendi hareketleri konusunda akademik çalışmalar yapıldığı konusunda bilgisi yoktur. Bu noktada katılımcılar kendi hareketlerinin genelde basında yer aldığını belirtmiş ancak “akademik çalışmalara alışık olmadıklarını” ifade etmişlerdir.
- Dernekler ile yapılan görüşlerde dernek katılımcılarının sorulara nasıl ve ne şekilde cevap verebileceği konusunda sıkıntı yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bu noktada katılımcılar “tüm hareket için konuşmayı” zor bulmuşlardır.
- Çalışmayı gerçekleştiren araştırmacı bir erkektir. Çalışmada araştırmacı katılımcılar tarafından direkt olarak bir ayrımcılık ve nefret söylemi gibi olumsuzluklara maruz kalmamıştır. Buna rağmen çalışmacının erkek olması araştırma kapsamında aşağıda belirtilen sorunların yaşanmasına yol açmıştır.
 - Katılımcıların bazıları araştırmacının Feminizm, kadın hakları, insan hakları ve ayrımcılık gibi konuları bilmediğini varsaymıştır. Bu konuda Dijital Aktivist 1 olarak kodlanan katılımcı araştırmacıya Feminizmin ne olduğunu anlatmıştır. Dernek 1 A olarak kodlanan katılımcı da araştırmacıya kadın hakları konusunda bilgiler vermiş, Dernek 1 B olarak kodlanan katılımcı ise görüşmeden önce benzer bilgiler vermiştir.
 - Çalışma gerçekleştirilen bütün katılımcılar kendi hareketlerine ilişkin olarak araştırmacının bir bilgisi olmadığını varsaymıştır.

Yapılan görüşmelerde katılımcılar araştırmacıya sık sık kendi hareketleri ile ilgili olarak ne kadar bilgisi olduğunu sormuştur.

- Katılımcıların tümü araştırmacıya neden Feminizm alanında çalıştığını sormuştur. Bu noktada katılımcılar için araştırmacının bu alanda çalışıyor olması “ilginç” gelmiştir.
- Araştırmacı çalışmaya katılması için davet göndermiş olduğu bazı Feminist Dijital Aktivistlerden olumlu bir cevap almamıştır. Bu noktada araştırmaya katılması için kendisine davet gönderilen 2 katılımcı araştırmacıya çalışmaya katılmayı reddettiklerine dair cevap göndermiştir. Bu katılımcılar araştırmacının “erkek olmasından dolayı” araştırmaya katılmayacaklarını bildirmişlerdir.
- Katılımcılar çalışmacının Feminizm ile ilgili terminolojiyi bilmediğini varsaymıştır.

Yukarıda bu bahsi geçen alanda çalışmacının yaşamış olduğu bu olumsuzlar çalışmanın sonucunu değiştirebilecek bir düzeyde değildir.

Tüm bu noktalardan hareketle elde edilen veriler ışığında Feminist Dijital Aktivistlerin ve Feminist Derneklerin ilerleyen dönemlerde farklı parametreleri kullanarak yeniden karşılaştırılmasını önerilmektedir. Bu alana yapılacak yeni çalışmalar Dijital Aktivizm konusunda farklı bakış açılarını ortaya koyacaktır.

KAYNAKÇA

- Akar, E. (2011). *Sosyal medya pazarlaması*. İstanbul: Elif Yayınevi Yayınları.
- Arat, Y. (2008). Contestation and collaboration women's struggles for empowerment in Turkey. R. Kasaba (Ed.), *The Cambridge History of Turkey* içinde (s. 388-418). Cambridge: Cambridge University Press.
- Arat, Y. (1995). 1980ler Türkiye'sinde kadın hareketi: liberal kemalizmin radikal uzantısı. N. Arat (Ed.), *Türkiye'de Kadın Olgusu* içinde (s. 75-95). İstanbul: Say Yayınları.
- Atikson, J. D. (2015). *Altetnatif medya ve direniş siyaseti bir iletişim perspektifi*. (Çev: G. Önem, A. Akdeniz). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Aydın, H. C. (2012). Çevrimiçi iletişim. N. Orhon ve U. Eriş (Eds.), *İletişim Bilgisi* içinde (s. 138-155). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları
- Bailey, O. G. Cammaerts, B., Carpentier, N., Cammaerts, B. (2015). *Alternatif medyayı anlamak*. (Çev: Ç. Öztürk). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Beck, J. (2001). "The globalization movement", doing democracy. B. Moyer, J. A. McAllister, M. L. Finley, ve S. Soifer (Eds.), *"The Globalization Movement", Doing Democracy* içinde (s. 150-180). Canada: New Society Publications.
- Binark, M. (2009). *Toplumsal paylaşım ağı facebook: "görüyorum öyleyse varım!"* İstanbul: Kalkedon.
- Birkalan Gedik, H. (2011). *Feminist antropoloji: kültürlerarası perspektifler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Birkalan Gedik, H. (2015). Feminist hareketler. B. Kartal, ve B. Kümbetoğlu (Eds.), *Yeni Toplumsal Hareketler* içinde (s. 104-129). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Birsen, H. (2013). İnternet ve sosyal ağlar. N. Orhon ve Y. Büyükerşen İşçibaşı (Eds.), *Uluslararası İletişim* içinde (s. 148-169). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.

- Bora, A, ve Günal, A. (2002). *90'larda Türkiye'de feminizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bowen, D. L. (2003). *North Africa: Early 20th Century to Present*. EWIC.
- Böke, K. (2011). Örnekleme. K. Böke (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* içinde (s. 105-147). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Buechler, S. M. (2011). *Understanding social movements: theories from the classical era to the present*. Colorado: Paradigm Publishing.
- Buechler, S. M. (2004). *The blackwell companion to social movements*. D. A. Snow, S. A. Soule, and H. Kriesi (Eds.), *The Strange Career of Strain and Breakdown Theories of Collective Action* içinde (s. 1-80). Malden: Blackwell Publishing.
- Buechler, S. M. (2000). *Social movements in advanced capitalism*. New York – Oxford: Oxford University Press.
- Butler, J. (2014). *Cinsiyet belası*. (Çev: B. Ertür). İstanbul: Metis
- Castells, M. (2016). *İletişim gücü*. (Çev: E. Kılıç). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2013). *İsyân ve umut ağları*. (Çev: E. Kılıç). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2008). *Ağ toplumunun yükselişi*. (Çev: E. Kılıç). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2001). *The internet galaxy reflections on the internet, business and society*. New York: Oxford University Press.
- Cohen, J. (1999). Strateji ya da kimlik: yeni teorik paradigmlar ve sosyal hareketler. K. Çayır (Ed.) *Yeni Sosyal Hareketler: Teorik Açılımlar* içinde (s. 109-130). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Comunello, F. and Anzara, F. (2012). Will the revolution be tweeted? a conceptual framework for understanding the social media and the arab spring. *Islam and Christian-Muslim Relations*, 23 (4), 453-462.
- Coşkun, M. K. (2007). *Demokrasi teorileri ve toplumsal hareketler*. Ankara: Dipnot Yayınları.

- Crossley, N. (2002). *Making sense of social movements*. Buckingham: Open University Press.
- Çakır, S. (2010). *Osmanlı kadın hareketi*. İstanbul: Metis.
- Çayır, K. (1999). *Yeni sosyal hareketler: teorik açılımlar*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Çetinkaya, Y. D. (2008). *Toplumsal hareketler tarih, teori ve deneyim*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çoban, B. ve Ataman, B. (2015). *Direnış çağında Türkiye'de alternatif medya*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Dijk, J. V. (2016). *Ağ toplumu*. (Çev: Ö. Sakin). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Ecevit, Y. (2003). Toplumsal cinsiyetle yoksulluk ilişkisi nasıl kurulabilir? bu ilişki nasıl çalışılabilir? *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi Özel Eki*, 4(25), 83-88.
- Edwards, A. (2004). The Dutch women's movement online: internet and the organizational infrastructure of a social movement. Donk, W. (Ed.), *Cyberprotest: New media, Citizens, and Social Movements içinde* (s. 184-206). London: Routledge.
- Erarslan, L. ve Çakıcı Eser, D. (2015). *Sosyal medya toplum araştırma medya sosyolojisine giriş*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Erkayhan, Ş. (2013). Küresel yerel ölçekte ağ kültürü ve sosyal medya. C. Bilgili, ve G. Şener (Ed.), *Sosyal Medya ve Ağ Toplumu-2: Kültür, Kimlik, Siyaset içinde* (s. 15-38). İstanbul: Reklam Yaratıcıları Derneği.
- Eschle, C. (2001). Globalizing civil society social movements and the challenge of global politics from below. P. Hamel (Ed.), *Globalization and Social Movements, içinde* (s. 61-79). New York: Palgrave Publications.
- Fuchs, C. (2015). *Dijital emek ve karl marx*. (Çev: T. E. Kalaycı, S. Oğuz). Ankara: NotaBene Yayınları.
- Fuchs, C. (2014). *Sosyal medya eleştirel bir giriş*. (Çev: D. Saraçoğlu, İ. Kalaycı). Ankara: NotaBene Yayınları.
- Gerbaudo, P. (2012). *TweetS and the streets social media and contemporary activism*. London: Pluto Press.

- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. (Çev: H. Özel, A. Sönmez, Z. Mercan, İ. Yılmaz, E. Rızvanoğlu, M. A. Sarı, Ş. P. Güzel, M. Özcan). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Göçek, F. M. ve Balaghi, S. (1994). *Reconstructing the gender in the middle east*. New York: Columbia University Press
- Göker, G. ve Doğan, A. (2011). Ağ toplumunda örgütlenme: facebook'ta çevirimiçi tekel eylemi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (25), 175-203.
- Gramsci, A. (1994). *Letters from prison, Vol. II*. (Çev: F. Rosengarten, & R. Rosenthal). New York: Columbia University Press.
- Heywood, A. (2010). *Siyasi ideolojiler*. (Çev: A.K. Bayram, Ö. Tüfekçi, H. İnanç, Ş. Akın, B. Kalkan). Ankara: Adres Yayınları.
- Hoffer, E. (2003). *Kesin inançlı*. (Çev: H. Şipal). Ankara: Yeryüzü Yayınevi.
- Hunt, S. A., Benford, R. D., and Snow, D. A. (1994). Identity fields: framing processes and the social construction of movement identities. E. Larana, H. Johnston, and J. R. Gusfield (Eds.), *New Social Movements: From Ideology To Identity*. Philadelphia: Temple University Press.
- İnceoğlu, Y. ve Çoban, S. (2015). *İnternet ve sokak*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Joyce, M. (2010). *Digital activism decoded the new mechanics of change*. IDEBATE PRESS.
- Juris, J. S. (2007). *Hacking global justice. changing politics through digital networks*. Florensa.
- Kaldor, M. (2003). *Global civil society*. Cambridge: Polity Press.
- Kandiyoti, D. (2015). *Cariyeler bacılar yurttaşlar*. (Çev: Ş. Tekeli, A. Bora, vd.) İstanbul: Metis
- Keane, J. (1999). *Civil society: old images new visions*. Cambridge: Polity Press.
- Kendall, D. Lothian, M. and Linden, R. (2008). *Sociology in our times the essentials*. USA: Nelson Education Ltd.

- Klandersman, B. (2004). The Demand and supply of participation. snow D. A., Soule S. A. and Kriesi H. (Eds.) *The Blackwell Companion To Social Movements* (s. 340-380). Malden: Blackwell Publishing.
- Laughey, D. (2010). *Medya çalışmaları teoriler ve yaklaşımlar*. (Çev: A. Toprak). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Lister, M. Dovey, J. Giddings, S. Grant, I. & Kelly, K. (2003). *New media a critical introduction*. New York: Routledge.
- Markoff, J. (1996). *Waves of democracy: social movements and political change*. California: Pine Forge Press.
- Marks, K. ve Engels, F. (1998). *German ideology*. New York: Prometheus Books.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (Çev: O. Akınhay, ve D. Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- McLuhan, M., & Powers, B. R. (2001). *Global köy*. (Çev: B. Ö. Düzgören). İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Melluci, A. (1996). *Challenging codes: collective action in the information age*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Meyer, D. S. (2002). Opportunities and identities: bridge-building in the study of social movements. D. S. Meyer (Ed.), *Social Movements: Identity, Culture And State* içinde (s. 8-35). New York: Oxford University Press.
- Michell, A. (1993). *Feminizm*. (Çev: Ş. Tekeli). İstanbul: İletişim Yayıncılık A.Ş.
- Mitchell, J. (2006). *Kadınlar: en uzun devrim*. (Çev: G. İnal, G. Savran, Ş. Tekeli, F. Tınç, Ş.Torun, Y. Zihnioğlu). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Moi, T. (1985). *textual/sexual politics*. London: Routledge.
- Offe, C. (1997). Yeni sosyal hareketler: kurumsal politikanın sınırlarının zorlanması. K. Çayır (Ed.), *Yeni Sosyal Hareketler: Teorik Açılımlar* içinde (s. 50-80). İstanbul: Kaknüs Yayınları
- Oomen, T. K. (2004). *Nation, civil society, and social movements: essays in political sociology*. New Delhi: Sage Publications.

- Özutku, F., Çopur, H., İbrahim, S., İlter, K., ve Arı, Y. (2014). *Sosyal medyanın abc'si*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Pieterse, J. N. (2001). *Globalization and social movements*. New York: Palgrave Publications.
- Postman, N. (2006). *teknopoli*. (Çev: M. E. Yılmaz). İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Richardson, W. (2010). *Wikis, podcasts and other powerful web tools for classrooms*. California: Corwin.
- Ricketts, A. (2012). *The Activists handbook a step-by-step guide to participatory democracy*. New York: Zed Books Ltd.
- Rogers, R. (2016). Twitter'ı sıradanlıktan kurtarmak. Weller, K. Bruns, A. Burgess, J. Mahrt, M. and Puschmann, C (Eds.), *Twitter ve Toplum içinde* (s.9-32). (Çev: E. Erbatur). İstanbul: Epsilon Yayıncılık
- Savran, G. (2005). Özgürlüğü ararken: kadın hareketinde mücadele deneyimleri. B. Kum vd (Eds.) *80li Yılların Kampanyaları Ve Özel Alanın Politikası: Sorunlar Ve Sorular içinde* (s. 81-99). İstanbul: Amargi Yayınları.
- Scott, J. (2007). *Toplumsal cinsiyet: faydalı bir tarihsel analiz kategorisi*. (Çev: A. T. Kılıç). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Sirman, N. (1989). Feminism in Turkey: a short history. *New Perspectives on Turkey* 3 (1), 1-34.
- Stalder, F. (2006). *Key contemporary thinkers: Manuel Castells*. Cambridge: Politiy Press.
- Şentürk, Ü. (2006). Küresel yeni sosyal hareketler ve savaş karşıtlığı. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30 (1), 31-46.
- Şimşek, S. (2004). New social movements in Turkey since 1980. *Turkish Studies*, 5 (2), 111-139.
- Tarrow, S. (1998). *Power in movement: social movements and contentious politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tarrow, S. (1994). *Power in movement*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Tekeli, Ş. (1998). Birinci ve ikinci dalga feminist hareketlerin karşılaştırmalı incelenmesi üzerine bir deneme. A. B. Hacımiraçoğlu (Ed.) *75 Yılda Kadınlar Ve Erkekler İçinde* (s. 310 – 350). İstanbul: İş Bankası ve Tarih Vakfı ortak yayını.
- Tekeli, Ş. (1986). Emergence of the feminist movement in Turkey. D. Dahlerup (Ed.), *The New Women's Movement* içinde (s. 177-199). London: Sage Publications.
- Tekeli, Ş. (1982). *Kadınlar ve siyasal-toplumsal hayat*. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Tilly, C. (2008a). *Toplumsal hareketler*. (Çev: O. Düz). İstanbul: Babil Yayınları.
- Tilly, C. (2008b). Toplumsal hareketler 21. yüzyıla giriyor. Y. D. Çetinkaya (Ed.), *Toplumsal Hareketler Tarih, Teori Ve Deneyim* içinde (s. 150 -180). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Timisi, N. (2003). *Yeni iletişim teknolojileri ve demokrasi*. Ankara: Dost Kitapevi Yayınları.
- Turner, R. and Killian, L. (1965). *Collective behavior*. New Jersey: Prentice Hall.
- Türkdoğan, O. (2004). *Sosyal hareketlerin sosyolojisi*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Waterman, P. (1998). *Globalization, socail movement and the new internationalism*. Virginia: Mansell Publiction.
- West, J. A. and West, J. L. (2009). *Using wikis for online collaboration*. San Francisco: Jossey - Bass.
- Yüksel Özmen, Ş. (2013). Küresel haber ağları. N. Orhon ve Y. Büyükerşen İşçibaşı (Eds.), *Uluslararası İletişim* içinde (s. 126-147). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları
- Zander, V. J. (1959). *Resistance and social movements*. Oxford: Oxford University Press.

Elektronik Kaynaklar

- Akdeniz, G. (2013). Hacker etiği. Sal, Y., ve Keleş, R. A. (Eds.), *Hack Kültürü ve Hactivizim: yeni bir siyaset biçimi* içinde (s. 9-15).
<https://ekitap.alternatifbilisim.org/files/hack-kulturu-ve-hactivizm.pdf>
(Erişim Tarihi: 01.01.2016)
- Bruns, A., and Bahnisch, M. *Social media: tools for user-generated content social drivers behind growing consumer participation in user-led content generation.*
[http://eprints.qut.edu.au/21206/1/Social Media - State of the Art -
_March 2009.pdf](http://eprints.qut.edu.au/21206/1/Social%20Media%20-%20State%20of%20the%20Art%20-%20March%202009.pdf) (Erişim Tarihi:05.03.2016)
- Demirkıran, P. (2013). Hactivizm. Sal, Y., ve Keleş, R. A. (Eds.), *Hack kültürü ve hactivizim: yeni bir siyaset biçimi* içinde (s. 27-33).
<https://ekitap.alternatifbilisim.org/files/hack-kulturu-ve-hactivizm.pdf>
(Erişim Tarihi: 01.01.2016)
- Ellison, N. B. ve Boyd, D. (2007). Social Network sites: definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13 (1).
<http://www.danah.org/papers/JCMCIntro.pdf> (Erişim Tarihi: 01.06.2015)
- Finger, M. (1992). Yeni sosyal hareketlerin yetişkin eğitimi açısından doğurguları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 25 (1).
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/503/6055.pdf> (Erişim Tarihi: 03.03.2015)
- Fuchs, C. (2009). *Social networking sites and the surveillance society.* Salzburg/Vienna: Forschungsgruppe Unified Theory of Information.
[http://fuchs.uti.at/wp-content/uploads/SNS Surveillance Fuchs.pdf](http://fuchs.uti.at/wp-content/uploads/SNS%20Surveillance%20Fuchs.pdf)
(Erişim Tarihi: 06.08.2016)
- Mangold, W . G. and Faulds, D. J. (2009) *Social media: the new element of the hybrid promotion mix*
[https://www.researchgate.net/publication/222415599 Social media The n
ew hybrid element of the promotion mix](https://www.researchgate.net/publication/222415599_Social_media_The_new_hybrid_element_of_the_promotion_mix) (Erişim Tarihi:04.04.2016)

- Gladwell, M. (2010). *Why the revolution will not be tweeted*.
<http://www.newyorker.com/magazine/2010/10/04/small-change-malcolm-gladwell> (Erişim Tarihi: 01.04.2015)
- Kaplan, A. M. and Haenlein, M. (2010). *Users of the world, unite! the challenges and opportunities of social media*.
<http://michaelhaenlein.eu/Publications/Kaplan,%20Andreas%20-%20Users%20of%20the%20world,%20unite.pdf> (Erişim Tarihi: 01.06.2016)
- Keleş, R., A., (2013). Önsöz. Sal, Y., ve Keleş, R. A. (Eds.), *Hack kültürü ve hacktivizm: yeni bir siyaset biçimi içinde* (s. 5-8).
<https://ekitap.alternatifbilisim.org/files/hack-kulturu-ve-hacktivizm.pdf>
(Erişim Tarihi: 01.01.2016)
- Laer, J. V. and Aelst, P. V. (2010). Internet and social movement action opportunities and limitations. *information, communication & society*, 13 (8)
<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13691181003628307>
(Erişim Tarihi 03.06.2015)
- Organisation for economic co-operation and development. *understanding the digital divide*. www.oecd.org: <https://www.oecd.org/sti/1888451.pdf>
(Erişim Tarihi: 01.01.2015)
- Rodríguez, F. ve Wilson, E. J. (2000). *Are poor countries losing the information revolution?*
http://www.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2003/09/03/000160016_20030903145839/Rendered/PDF/266510WP0Score1tries0losing0Infodev.pdf (Erişim Tarihi: 01.03.2016)
- Uyanık, ř. (2014). Toplumsal hareketler ve anonim örgütlenmeler: isyan ağları. s. 14-24).
çoban (Ed.), *Direnin "@” hali içinde* (s. 14-24).
<http://Web.yesildusunce.org/wpcontent/uploads/2013/12/INTERAKTIVI-ST-KITAP.pdf> (Erişim Tarihi:01.01.2016)

White House. *Four years of broadband growth.*
https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/broadband_report_final.pdf
(Erişim Tarihi: 06.06.2015)

Wray, S. (2010). *Electronic civil disobedience and the world wide web of hacktivism: a mapping of extraparliamentarian direct action net politics.*
<http://switch.sjsu.edu/Web/v4n2/stefan/> (Erişim Tarihi: 01.03.2016)

Internet Kaynakları

<http://som.csudh.edu/cis/lpress/history/arpamaps/press.jpg>

(Erişim Tarihi: 09.11.2016)

<http://mashable.com/2013/08/18/digital-divide/#xRm0IK9Bc5qM>

(Erişim tarihi: 09.02.2015)

<http://michaelhaenlein.eu/Publications/Kaplan,%20Andreas%20%20Users%20of%20the%20world.%20unite.pdf>

(Erişim Tarihi: 01.06.2016)

<http://searchnetworking.techtarget.com/definition/Usenet>

(Erişim 02.05.2016)

<http://www.armaWeb.com.tr/Internetintarihcesi.htm>

(Erişim 02.05.2016)

<http://www.bilgisayarmuhendisi.net/server-nedir/>

(Erişim 02.05.2016)

http://www.bilisimterimleri.com/bilgisayar_bilgisi/bilgi/55.html

(Erişim 02.05.2016)

http://www.chip.com.tr/haber/Internetin-buyulu-tarihi_14101.html

(Erişim 02.05.2016)

http://www.chip.com.tr/haber/Internetin-buyulu-tarihi-askeri-amaclar_14101_2.html

(Erişim Tarihi: 02.05.2016)

<http://info.cern.ch/hypertext/WWW/TheProject.html>

(Erişim Tarihi: 01.01.2015)

<http://www.dijitalajanslar.com/sosyal-medya-tarihcesi/>

(Erişim Tarihi: 01.07.2016)

<http://www.dummies.com/how-to/content/what-you-can-do-on-facebook.html>

(Erişim Tarihi 01.05.2016)

<http://www.Internetworldstats.com/stats.htm>

(Erişim Tarihi: 27.04.2016)

<http://www.mailce.com/http-nedir-ne-ise-yarar-nerelerde-kullanilir.html>

(Erişim Tarihi 02.05.2016)

<http://www.smartinsights.com/social-media-marketing/social-media-strategy/new-global-social-media-research/>

(Erişim Tarihi: 01.06.2016)

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18660>

(Erişim Tarihi:04.06.2015)

https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Facebook

(Erişim Tarihi 01.05.2016)

<https://www.flickr.com/photos/jackdorsey/182613360>

(Erişim Tarihi: 01.01.2016)

<https://kb.iu.edu/d/aerg> (Erişim Tarihi: 02.05.2016)

https://support.google.com/plus/answer/6320392?hl=tr&ref_topic=6320376

(Erişim Tarihi: 06.06.2016)

<https://support.twitter.com/articles/20169563>

(Erişim Tarihi: 03.02.2015)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Sputnik_1

(Erişim Tarihi: 01.02.2015)

<https://www.instagram.com/about/faq/>

(Erişim Tarihi: 01.02.2015)

<https://www.theguardian.com/technology/2007/jul/25/media.newmedia>

(Erişim Tarihi 01.05.2016)

<https://www.youtube.com/yt/press/index.html>

(Erişim Tarihi: 01.06.2016)

[http://www.tdk.gov.tr/?option=com_karsilik&view=karsilik&kategori1=abecesel
&kelime2=H](http://www.tdk.gov.tr/?option=com_karsilik&view=karsilik&kategori1=abecesel&kelime2=H)

(Erişim Tarihi:03.08.2016)

www.facebook.com

(Erişim Tarihi 01.05.2016)

EKLER

EK 1. GÖRÜŞME SORU FORMU

1. KATILIMCIYI TANIMLAMAYA YÖNELİK SORULAR

- 1.1. Kendinizden kısaca bahseder misiniz?
- 1.2. Hareket olarak Toplumsal Paylaşım Ağları ve Internet üzerindeki faaliyetlerinizi nasıl tanımlarsınız? Bu faaliyetler nelerdir?
- 1.3. İçinde yer aldığınız harekete ne zaman ve hangi motivasyonla katıldınız?

2. HAREKETİ TANIMLAMAYA YÖNELİK SORULAR

- 2.1. Hareketinizin/derneğinizin amacını ve vizyonunu tanımlar mısınız?
- 2.2. Hareketinizin/derneğinizin destekçi ve/veya üyelerini tanımlar mısınız?
- 2.3. Ulaşmak istediğiniz hedef kitlenizi tanımlar mısınız?
- 2.4. Hareketinizin/derneğinizin idari yapılanması hakkında bilgi verir misiniz?
- 2.5. Desteklediğiniz başka hareketler/dernekler var mıdır?

3. TOPLUMSAL PAYLAŞIM AĞLARININ KULLANIMI, ALGISI VE ÖNEMİNİ TESPİT ETMEYE YÖNELİK SORULAR

- 3.1. Hareketinizin/derneğinizin hangi toplumsal Paylaşım Ağlarını (Facebook, Twitter vs.) kullanmaktadır? Toplumsal Paylaşım Ağlarını neden ve hangi amaçla kullanmaktasınız?
- 3.3. Hareketinizin/derneğiniz için Toplumsal Paylaşım Ağlarının etkileri ne/neler olmuştur?
- 3.4. Toplumsal Paylaşım Ağları ve Dijital Aktivizmin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

3.5. Derneğinizin yürütmüş olduğu mücadeleyi Dijital Aktivizm alanına taşımayı planlamakta mıdır? Neden?³⁷

3.6. Hareketiniz Dijital Aktivist olarak gelecekte ne yapmayı planlamaktadır? Neden?³⁸

³⁷ Bu soru sadece görüşme sağlanan Feminist Derneklere sorulacaktır.

³⁸ Bu soru sadece görüşme sağlanan Feminist Dijital Aktivistlere sorulacaktır.

EK 2. ARAŞTIRMA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

ARAŞTIRMA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu çalışma, **YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER BAĞLAMINDA DİJİTAL AKTİVİZM: DİJİTAL FEMİNİZM ÖRNEĞİ** başlıklı bir Doktora Tez çalışması olup Yeni Toplumsal Hareketler bağlamında Dijital Aktivizmi anlama amacını taşımaktadır. Çalışma, Trakya Üniversitesi'nde çalışmakta olan Uzm. Okan Aksu tarafından yürütülmektedir. Çalışmanın sonuçları ile Dijital Aktivizmin parametreleri ortaya konulacak ve bu sayede internet ve Toplumsal Paylaşım Ağlarının Yeni Toplumsal Hareketler üzerindeki etkisini gelişimine ışık tutulacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, sizinle mülakat yapılarak sizden veriler toplanacaktır. Gerçekleştirilecek görüşme esnasında ses kaydınız alınacaktır.
- İsminizi yazmak, söylemek ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır. Araştırma sonunda yayımlanacak kimliğinizi belli edecek hiçbir ifade, ima veya bilgi bulunmayacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmacının amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler araştırmacı dışında kimsenin erişim imkanı olmayan bir veri depolama sistemine kaydedilerek korunacak ve araştırma bitiminde imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda

ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Bu çalışma hakkında aklınızda herhangi bir soru ya da kaygı yaratan durum olursa, lütfen tez danışmanı Doç. Dr. Haluk Birsen (hbirsen@anadolu.edu.tr) ya da araştırmacı Uzm. Okan Aksu (okanaksu@gmail.com) ile iletişime geçiniz.

Araştırmacı Adı: Okan Aksu

Adres : Trakya Üniversitesi
Rektörlüğü Basın Yayın ve
Halkla İlişkiler Birimi - Edirne
Cep Tel: 0553 598 32 76

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

Araştırmacı Ad ve Soyadı:

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

İmza:

Tarih:

Tarih:

EK 3. ETİK KURUL ONAYI

4 4

Kayıt Tarihi: 12.01.2017

Protokol No: 5447

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ETİK KURULU KARARI

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Doktora Tez Çalışması
KONU:	Sosyal Bilimler
BAŞLIK:	Yeni Toplumsal Hareketler Bağlamında Dijital Aktivizm: Dijital Feminizm Örneği
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Doç. Dr. Haluk BİRSEN
TEZ YAZARI:	Okan AKSU
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Başvurudaki sorularda etik açıdan bir sakınca yoktur.

ETİK KURUL ÜYELERİ

Prof. Dr. Aydın AYBAR
Rektör Yardımcısı / Etik Kurul Başkanı

Prof. Dr. Hayrettin TÜRK
Fen Bil. (Fen Fak.)

Prof. Dr. Yusuf ÖZTÜRK
Sağlık Bil. (Ecz. Fak.)

Prof. Dr. Esra CEYHAN
Eğitim Bil. (Eğitim Bil. Ens.)

Prof. Dr. Bülent GÜNŞOY
Sos. Bil. (İkt. Fak.)

Prof. Dr. Münevver ÇAKI
Güz. San. (Güz. San. Fak.)

İMZA/ TARİH

25.01.2017

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı: Okan Aksu

Yabancı Dil: İngilizce

Doğum Yeri ve Yılı: Mardin/1984

E-Posta: okanaksu@gmail.com

Eğitim:

- 2013, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basın ve Yayın
- 2008, Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Reklamcılık ve Halkla İlişkiler
- 2007, Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Basın ve Yayın

Mesleki Geçmişi:

- 2014, Uzman, Trakya Üniversitesi, Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Birimi